

ПОДАТКОВА ТА МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ

О. Г. Боднарчук,
О. І. Боднарчук

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

СЕРІЯ «ПОДАТКОВА ТА МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ»

Серію «Митна справа в Україні» засновано в 2001 р.

Її продовженням є серія «Податкова та митна справа в Україні», яку започатковано в 2015 р.

Редакційна колегія:

Пашико П. В., д.е.н. (голова)

Бережнюк І. Г., д.е.н.

Деркач Л. В., к.ю.н.

Крисоватий А. І., д.е.н.

Мазаракі А. А., д.е.н.

Ченцов В. В., д.н.держ.упр., д.іст.н.

У СЕРІЇ «МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2002

«Основи митної справи»

«Митний контроль та митне оформлення»

2003

«Таможенное оформление морских грузов»

«Основы таможенного дела в Украине»

«Митний контроль на автомобільному транспорті»

2004

«Митний контроль на залізничному транспорті»

«Митне оформлення автотранспортних засобів»

«Основи митної справи в Україні»

«Митний кодекс України та нормативно-правові акти, що регулюють його застосування»

«Митний контроль на повітряному транспорті»

«Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні»

«Коментар до Митного кодексу України»

2005

«Порядок заповнення вантажної митної декларації»

2006

«Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей»

«Історія митної справи в Україні»

«Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні»

2008

«Основи митної справи в Україні»

2009

«Таможенный контроль: на пути к международным стандартам»

«Таможенный контроль в морских пунктах пропуска»

«Митне оформлення енергоносіїв»

«Митна безпека»

«Міжнародні перевезення товарів автомобільним транспортом: теорія і практика»

«Підготовка та підвищення кваліфікації митних брокерів і декларантів: збірник нормативних документів і відомчих роз'яснень»

2010

«Святий Матфей. Митар. Апостол. Євангеліст»

«Історія митної діяльності: Україна в європейському контексті»

2011

«Митні інформаційні технології»

«Особливості митної класифікації товарів»

«Інфраструктура відкритих ключів: технології, архітектура, побудова та впровадження»

«Розподілені бази даних»

2012

«Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності митних органів»

«Митний кодекс України» / Коментар до ст. 6»

«Митна політика та митна безпека: концептуальне визначення та шляхи забезпечення»

«Архітектура комп'ютера»

«Комп'ютерна схемотехніка»

2013

«Актуальні питання теорії та практики митної справи»

«Історія митної діяльності»

«Механізми державного управління митною справою»

«Формування системи митного аудиту»

2014

«Митна енциклопедія, т. 1»

«Митна енциклопедія, т. 2»

«Митна енциклопедія, т. 3»

**У СЕРІЇ «ПОДАТКОВА ТА МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ»
ВИЙШЛИ ДРУКОМ:**

2015

- «Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти»
 - «Українська митниця: вчора, сьогодні, завтра»
- «Митна політика держави та її реалізація митними органами»
 - «Механізми державного управління митною справою»
 - «Історія митної діяльності»
 - «Митне право України»
- «Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири»
 - «Митна справа»
 - «Міжнародні економічні відносини: у 2-х частинах»
- «Адміністративно-правове сприяння соціально-економічному розвитку в Україні: теоретико-методологічні засади»
 - «Бухгалтерський облік в умовах застосування інформаційних технологій: історія та практика»
- «Розслідування злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними працівниками: сучасний стан, проблеми та напрями удосконалення»
- «Формування управлінської компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки: теорія і практика»
 - «Let Develor English skills»
 - «Кримінальний процес України»
 - «Європейська інтеграція»
- «Протидія розслідуванню кримінальних правопорушень у сфері оподаткування: теорія та практика»
 - «Інформатика та обчислювальна техніка: практикум»

2016

- «Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів»
 - «Правовий статус фіскальних органів України та держав-членів Європейського Союзу»
 - «Психологічні основи у професійній підготовці фахівців ПМ»
 - «Математика для економістів. Вища математика. Частина I. Лінійна алгебра. Аналітична геометрія»
 - «Сучасні інформаційні системи і технології: управління знаннями»
 - «Економічна кібернетика: введення в спеціальність»
 - «Інформаційні системи та технології у фінансових установах»
 - «Фінансове забезпечення інноваційного розвитку»
 - «Практикум з інформаційних систем в економіці»
 - «Практикум з WEB-програмування»
 - «Малий та середній бізнес у взаємовідносинах із податковими органами: соціологічна інтерпретація»
 - «Моделювання систем захисту інформації»
 - «Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика»
 - «Актуальні питання розвитку банківської системи України»
 - «Система державного фінансового контролю: формування та розвиток в Україні»
 - «Соціалізація студентської молоді у процесі професійної підготовки»
 - «Розвиток бухгалтерського обліку в умовах інтеграційних процесів»
 - «Правове забезпечення фінансової безпеки України»
 - «Grammar for Students of Economics (для економістів)»
 - «English Grammar for law Students (для юристів)»
 - «Алгоритмізація та програмування»
 - «Основи психології та конфліктології для фахової підготовки економістів»
 - «Проблеми соціологічного, психологічного та педагогічного забезпечення податкових відносин в Україні»
-

2016

- «Математика для економістів. Функція багатьох змінних. Ряди»
- «Інформаційні системи і технології»
- «Інформаційні системи і технології на підприємстві»
- «Теорія ймовірностей та математична статистика: практикум»
- «Економічні перспективи підприємництва України»
- «Актуальні проблеми теорії держави і права»

2017

- «Теорія держави і права»
- «Історія митної діяльності»
- «Механізм державного управління митною справою»
- «Митна політика держави та її реалізація»
- «Митне право України»
- «Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні»
- «Державні цільові фонди»
- «Аналітично-контрольні аспекти регулювання фінансово-господарської діяльності суб'єктів економіки»
- «Міжнародне фінансове право»
- «Концептуалізація інституту уповноважених економічних операторів: проблеми забезпечення безпеки та спрощення міжнародної торгівлі»
- «Тактика розслідування фінансових злочинів, вчинених із використанням зареєстрованих у зоні пільгового оподаткування компаній»
- «Інститут митної вартості імпортованих товарів в Україні: актуальні питання та вектори розвитку»
- «Державна фіскальна служба України: управління кадровим потенціалом в умовах інституційних змін»
- «Фінансовий ринок України: розбудова інфраструктурної компоненти»
- «Податкова політика України: теоретико-правовий аспект»
- «Митна статистика України»
- «Запобігання митним правопорушенням: охорона і захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні України»
- «Інформаційні системи і технології в податковій справі»
- «Митна справа України»
- «Україна – територія можливостей для розвитку підприємництва»
- «Актуальні проблеми приватного права»
- «Антикризове управління фінансовими корпораціями»
- «Оподаткування електронної комерції в Україні»
- «Протидія агресивному податковому плануванню: світовий досвід та виклики для України»

2018

- «Податкова діяльність держави в умовах становлення інформаційної постіндустріальної економіки»
 - «Зовнішня торгівля України. Митна статистика (1991–2016 роки)»
 - «Митна логістика»
 - «Інноватика на фінансових ринках»
 - «Особливості документування махінацій у сфері державних фінансів, при вчиненні яких використовуються зареєстровані на територіях з пільговим оподаткуванням компанії»
 - «Міжнародне співробітництво держав у сфері захисту національних меншин»
 - «Адміністрування податків і платежів»
 - «Регулювання фінансових ринків в умовах глобалізації»
-

2018

- «Управління митними ризиками: теорія та практика»
- «Митна вартість транспортних засобів: теоретико-методологічні засади контролю в Україні та міжнародна практика»
- «Фінансовий ринок»
- «Підприємництво в умовах формування нової економічної і технологічної нормальності суспільства»
- «Актуальні проблеми удосконалення системи протидії митним правопорушенням»
- «Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності»
- «Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної практики»

2019

- «Електронний аудит – сучасна форма електронного контролю»
- «Розвиток постмитного аудиту в Україні»
- «Податок на доходи фізичних осіб та єдиний соціальний внесок: новації реформ та їх наслідки»
- «Підприємницька діяльність»
- «Основи оподаткування»
- «Інформаційно-аналітичні технології в оподаткуванні»
- «Основи зовнішньоекономічної діяльності»
- «Актуальні питання запобігання і протидії незаконному обігу тютюнових виробів»
- «Управління фінансовими активами»
- «Дослідження підприємництва: ключові механізми організації, основні драйвери та перспективи»
- «Підприємництво в епоху глобальних трансформацій: виклики та перспективи розвитку»
- «Система управління ризиками у державній митній справі»
- «Фіскальна політика України в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика»
- «Митна наука. Анотований покажчик результатів наукових досліджень (2009–2018 рр.): у 2 т.»
- «Приватний і публічний інтерес у системі податкових правовідносин»
- «Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки»

2020

- «Митна статистика України»
 - «Управлінські інформаційні системи в обліку та оподаткуванні»
 - «Митне право»
 - «Модернізація податкової і митної політики в інституціональному забезпеченні розвитку економіки України»
 - «Імплементация європейських цінностей та технологій оподаткування в Україні»
 - «Фінансова політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки»
 - «Державний фінансовий аудит: проблеми теорії і практики»
 - «Державний фінансовий контроль»
 - «Економічна теорія»
 - «Державні цільові фонди»
 - «Теоретичні та практичні аспекти визначення та підтвердження походження товарів»
 - «Організація постмитного контролю та аудиту»
 - «Фінансове посередництво»
-

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

СЕРІЯ «ПОДАТКОВА ТА МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ»

Заснована 2015 року і є продовженням започаткованої 2001 року
серії «Митна справа в Україні»

**О. Г. Боднарчук,
О. І. Боднарчук**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник

**Ірпінь
2020**

УДК 346:339.5(075.8)

ББК 67.304.91я73

Б75

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Університету державної фіскальної служби України
(протокол № 6 від 28 травня 2020 р.)*

Рецензенти:

Джабраїлов Руслан Аятшахович, д.ю.н., доцент, заступник директора з наукової роботи Інституту економіко-правових досліджень НАН України;

Никитченко Наталія Валеріївна, д.ю.н., професор, завідувач кафедри господарського права та процесу Навчально-наукового інституту права Університету державної фіскальної служби України.

Боднарчук О. Г.

Б75 **Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності :**
навчальн. посіб. / О. Г. Боднарчук, О. І. Боднарчук. – Ірпінь :
Університет державної фіскальної служби України, 2020. – 318 с. –
(Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 153).

ISBN 978-966-337-588-5

Навчальний посібник висвітлює основні аспекти правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. За своєю структурою та змістом відповідає вибірковій навчальній дисципліні «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності» та має прикладне спрямування.

Для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, аспірантів і викладачів вищих закладів освіти, а також для всіх, хто цікавиться питаннями зовнішньоекономічної діяльності України.

УДК 346:339.5(075.8)

ББК 67.304.91я73

© Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І., 2020

© Університет державної фіскальної
служби України, 2020

ISBN 978-966-337-588-5

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
------------------------	----------

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 1.1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	10
1.1.1. Зовнішньоекономічна діяльність як вид господарської діяльності	10
1.1.2. Джерела правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності	12
1.1.3. Принципи зовнішньоекономічної діяльності	16
1.1.4. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності	18
1.1.5. Види зовнішньоекономічної діяльності	20
ТЕМА 1.2. РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	28
1.2.1. Основи регулювання зовнішньоекономічної діяльності	28
1.2.2. Органи державного регулювання та місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю	31
1.2.3. Торгово-промислові палати як органи недержавного регулювання зовнішньої економічної діяльності	36
1.2.4. Світова організація торгівлі: глобальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності	42
1.2.5. Правові режими зовнішньоекономічної діяльності	48

ТЕМА 1.3. МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	53
1.3.1. Система методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності	53
1.3.2. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.....	58
1.3.3. Нетарифні обмеження зовнішньоекономічної діяльності	71
1.3.4. Ліцензування зовнішньоекономічних операцій	81
1.3.5. Заборона експорту та імпорту окремих видів товарів	86
1.3.6. Застосування технічних, фармакологічних, санітарних, фітосанітарних, ветеринарних та екологічних стандартів та вимог	87
1.3.7. Заходи щодо захисту економічної конкуренції в галузі зовнішньоекономічної діяльності	89

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 2.1. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ДОГОВОРУ (КОНТРАКТУ)	96
2.1.1. Поняття і види зовнішньоекономічного договору (контракту)	96
2.1.2. Форма і умови зовнішньоекономічного договору (контракту)	101

ТЕМА 2.2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ	110
2.2.1. Правове регулювання міжнародної купівлі-продажу	110
2.2.2. Правове регулювання міжнародного підряду	119
2.2.3. Правове регулювання міжнародних перевезень	124
2.2.4. Правове регулювання консигнаційних операцій	130
2.2.5. Правове регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у зовнішньоекономічній діяльності	136

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І
ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 3.1. ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	145
3.1.1. Валютні операції: поняття, види, суб'єкти.....	145
3.1.2. Повноваження державних органів і функції банківської системи у сфері валютного регулювання та валютного нагляду	149
3.1.3. Ліцензування валютних операцій	154
3.1.4. Правовий режим банківських рахунків у іноземній валюті	155
3.1.5. Порядок здійснення розрахунків у іноземній валюті	158
 ТЕМА 3.2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ	
ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ	166
3.2.1. Поняття іноземних інвестицій	166
3.2.2. Види і форми іноземних інвестицій	168
3.2.3. Правовий режим іноземного інвестування.....	172
3.2.4. Правове становище суб'єктів господарювання з іноземними інвестиціями	173
3.2.5. Правовий режим договорів про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора	174
3.2.6. Гарантії прав та законних інтересів іноземних інвесторів.....	175
 ТЕМА 3.3. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ	
НАЦІОНАЛЬНОГО ТОВАРОВИРОБНИКА В	
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ	179
3.3.1. Загальні умови захисту національного товаровиробника	179
3.3.2. Захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту.....	184
3.3.3. Захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту.....	188
3.3.4. Застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну	193

ТЕМА 3.4. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	199
3.4.1. Загальні засади відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності	199
3.4.2. Види та форми відповідальності у зовнішньоекономічній діяльності	200
3.4.3. Особливості провадження у справах за участю іноземних осіб	202
 ТЕМА 3.5. ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ СПОРІВ МІЖНАРОДНИМ КОМЕРЦІЙНИМ АРБІТРАЖЕМ.....	 211
3.5.1. Компетенція Міжнародного комерційного арбітражного суду та Морської арбітражної комісії при ТПП України	211
3.5.2. Порядок розгляду спорів Міжнародним комерційним арбітражним судом при Торгово-промисловій палаті України.....	217
 СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	 230
 ГЛОСАРІЙ	 251
 ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	 267
 ДОДАТКИ	 276

ПЕРЕДМОВА

Міжнародне економічне співробітництво є одним з основних чинників впливу на рівень розвитку економіки кожної окремої країни та світового прогресу в цілому. Складником такого співробітництва є зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання різних країн. Цей напрям діяльності суб'єктів господарювання потребує поглибленого знання законодавчих актів держави. Для здійснення цього процесу необхідно мати висококваліфіковані кадри, зокрема юристів. У формуванні високоосвічених спеціалістів-юристів, які б відповідали вимогам часу, надзвичайно важливе значення має освоєння навчальної дисципліни «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності» є сфера правового регулювання суспільних відносин, які виникають у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності, включаючи зовнішню торгівлю, економічне, науково-технічне співробітництво, спеціалізацію та кооперацію в галузі виробництва, науки і техніки, економічні зв'язки в галузі будівництва, транспорту, експедиторських, страхових, розрахункових, кредитних та інших банківських операцій та надання різноманітних послуг.

Метою навчальної дисципліни «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності» є формування у здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня теоретичного уявлення й практичного праворозуміння проблем, пов'язаних із правовим регулюванням зовнішньоекономічної діяльності, а також навчити здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня творчо і самостійно вирішувати практичні правові питання у сфері зовнішньоекономічної діяльності, ефективно використовувати знання у професійній юридичній діяльності.

Завданнями навчальної дисципліни «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності» є вивчення теоретичних засад та практики правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності, її основних принципів, завдань, напрямів і функцій на підставі сучасного стану національного та міжнародного

нормативно-правового забезпечення, досягнень науки господарського права та суміжних галузей суспільних наук, практики господарсько-правової діяльності у сфері зовнішньоекономічної діяльності, юридичного забезпечення захисту економічних прав і свобод суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня повинні знати:

1) теоретичні положення зовнішньоекономічного права, його поняття, предмет, види суб'єктів та основні складові системи зовнішньоекономічного права. Поняття зовнішньоекономічної діяльності, її принципи та види. Джерела правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Правові основи господарського регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Основні засоби і методи державного господарського регулювання зовнішньої торгівлі;

2) основні положення Конституції України, Господарського кодексу України, Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», інші нормативно-правові акти національної правової системи, акти міжнародних регіональних та глобальних світових правових систем щодо правових засад здійснення зовнішньоекономічної діяльності, захисту прав, свобод і законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічного права, порядку вирішення правових спорів у зовнішньоекономічній діяльності та застосування заходів державного регулювання, контролю і юридичної відповідальності;

3) правові основи договірних відносин у сфері зовнішньоекономічної діяльності за формою і змістом;

вміти:

1) на підприємствах установах, організаціях методично правильно застосовувати норми права у сфері зовнішньоекономічної діяльності з метою досягнення найбільш ефективних результатів соціально-економічного розвитку;

2) організувати на підприємствах установах, організаціях правову роботу із документами, що супроводжують капіталообіг і обіг робочої сили у сфері зовнішньоекономічної діяльності, із урахуванням її основних завдань, принципів і особливостей;

3) організувати на підприємствах установах, організаціях юридичний супровід розгляду спорів між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, правильно підбирати і застосовувати необхідні правові засоби і методи захисту прав і законних інтересів держави та інших суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України, а також заходи юридичної відповідальності у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Навчальний посібник написано за навчальною програмою для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня для денної та заочної форми навчання галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 1.1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1.1. Зовнішньоекономічна діяльність як вид господарської діяльності.

1.1.2. Джерела правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

1.1.3. Принципи зовнішньоекономічної діяльності.

1.1.4. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.

1.1.5. Види зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання, господарська діяльність, іноземні суб'єкти господарської діяльності, митний кордон, принципи зовнішньоекономічної діяльності, нормативно-правовий акт, нормативний договір, правовий звичай, судовий прецедент, постійне місцезнаходження, постійне місце проживання, експорт, імпорт.

1.1.1. Зовнішньоекономічна діяльність як вид господарської діяльності

Законодавче визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність» міститься у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та Господарському кодексі України. Крім того, ця категорія часто використовується у Митному кодексі України, в якому загалом не надано визначення зовнішньоекономічної діяльності, але використовується визначення, наведене у Господарському кодексі України.

В українському законодавстві існують певні відмінності між спеціальним і загальним законом (табл. 1.1). Господарський кодекс України вужче трактує досліджуване поняття, а саме: у контексті розуміння під зовнішньоекономічною діяльністю лише господарської діяльності, що пов'язана з перетином митного кордону України майном та/або робочою силою, а у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» – це діяльність, що має місце як на території України, так і за її межами.

Таблиця 1.1

**Визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність»
за законодавством України***

ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»	ч. 1 ст. 377 Господарського кодексу України
Зовнішньоекономічна діяльність – це суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, яка побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами	Зовнішньоекономічна діяльність – це суб'єктів господарювання господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та (або) робочою силою

**Джерело: сформовано на основі [2; 15].*

Зовнішньоекономічній діяльності притаманні такі ознаки:

а) за своєю сутністю вона є господарською діяльністю, тобто «діяльністю суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямованою на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність» (ч. 1 ст. 3 Господарського кодексу України);

б) ця діяльність побудована на відносинах між суб'єктами господарювання, що перебувають під юрисдикцією різних держав;

в) вона може здійснюватися як на території України, так і за її межами, як з перетином митного кордону України, так і без такого перетину.

Зауважимо, що останньому суперечить визначення зовнішньоекономічної діяльності, подане у ч. 1 ст. 377 Господарського кодексу України, де кваліфікуючою ознакою зовнішньоекономічної діяльності є перетин митного кордону.

1.1.2. Джерела правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Поняття джерела (форми) права включає два взаємопов'язаних аспекти, це:

- а) зовнішня форма юридичного буття норм права;
- б) спосіб надання нормі (правилу поведінки) юридичної обов'язковості, тобто спосіб вираження державної волі.

Специфіка джерел правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності визначається одночасним підпорядкуванням зовнішньоекономічних відносин двом відносно самостійним, але взаємопов'язаним системам права: національному (українському) праву та міжнародному праву. Відповідно, систему джерел правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності утворюють як національно-правові, так і міжнародно-правові форми.

Залежно від способу вираження (формування) права традиційно виділяють такі основні види джерел права:

- 1) нормативно-правовий акт;
- 2) правовий звичай;
- 3) нормативний договір;
- 4) судовий прецедент.

1. Нормативно-правові акти (на чолі з законами) відіграють провідну роль у системі джерел правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Господарсько-правова природа зовнішньоекономічних відносин вимагає їх регулювання шляхом комплексного застосування публічно-правових та приватно-правових інструментів:

конституційного – п. 9 ст. 92 Конституції України встановлює принцип, згідно з яким виключно законами України визначаються засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи;

господарського (актом господарського права є передусім рамковий Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»), яке визначає правовий статус суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, правила здійснення окремих видів зовнішньоекономічної діяльності, форми і засоби державного регулювання

зовнішньоекономічної діяльності, правила конкуренції у сфері зовнішньоекономічної діяльності, відповідальність за порушення порядку здійснення зовнішньоекономічної діяльності та ін.;

цивільного, кодифікаційним актом якого є Цивільний кодекс України, що згідно з фундаментальним загально-правовим принципом пріоритету спеціального закону перед законом загальним – *lex specialis derogat generali* – субсидіарно застосовується до господарських (у тому числі зовнішньоекономічних) відносин у разі відсутності відповідних норм у актах господарського законодавства;

міжнародного приватного, кодифікаційним актом якого є Закон України від 23 червня 2005 р. «Про міжнародне приватне право». Цей закон застосовується до таких питань, що виникають у сфері приватноправових відносин з іноземним елементом:

- 1) визначення застосовуваного права;
- 2) процесуальна правоздатність іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб;
- 3) підсудність судам України справ з іноземним елементом;
- 4) виконання судових доручень;
- 5) визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів;

фінансового, що регулює питання оподаткування (у тому числі митного обкладення) зовнішньоекономічної діяльності та фінансового контролю за здійсненням цієї діяльності;

адміністративного, що встановлює, зокрема, процедури митного контролю і митного оформлення, порядок провадження у справах про порушення митних правил;

природно-ресурсового – у контексті встановлення правових умов використання природних ресурсів України іноземними суб'єктами господарювання.

Здійснення зовнішньоекономічної діяльності за межами України підлягає регулюванню також законами відповідних держав.

2. Правовий звичай являє собою санкціоноване державою правило поведінки, що склалося в суспільстві в результаті його багаторазового і тривалого застосування. Звичай є важливим джерелом правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності передусім у сферах міжнародної торгівлі, міжнародного торговельного мореплавства та міжнародних грошових розрахунків.

Суттєва роль звичаю в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності прямо визнається законодавством України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності під час складання тексту зовнішньоекономічного договору (контракту) мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації міжнародних органів та організацій, якщо це не заборонено прямо та у виключній формі цим та іншими законами України.

3. Нормативний договір – це угода двох або декількох суб'єктів, яка встановлює загальні правила поведінки на майбутній (невизначений) час для невизначеного (не персоніфікованого, крім тих, що беруть участь у його укладенні) кола суб'єктів. Нормативний договір як джерело права може належати до сфер внутрішньодержавного та міждержавного регулювання господарських (зовнішньоекономічних) відносин.

У теорії нормативного договору розрізняють:

- а) внутрішньодержавні нормативні договори;
- б) міждержавні (міжнародні) нормативні договори.

Внутрішньодержавні нормативні договори як джерело правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності легалізує ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», відповідно до якої регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється, зокрема, і самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на підставі координаційних угод, що укладаються між ними.

Порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України встановлений Законом України від 29 червня 2004 р. «Про міжнародні договори України». Згідно зі ст. 19 цього Закону чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Залежно від кількості сторін міжнародні договори можуть бути дво- чи багатосторонніми.

Двосторонні договори (угоди) є традиційним джерелом правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Україною укладена значна кількість двосторонніх договорів в економічній сфері, найбільш поширеними з яких є:

- торговельні угоди (про торговельно-економічне співробітництво, про вільну торгівлю тощо);
- угоди про взаємне сприяння та захист інвестицій;
- угоди (конвенції, договори) про уникнення подвійного оподаткування;
- угоди про транспортне співробітництво (про торговельне судноплавство, про повітряне сполучення, про міжнародне автомобільне сполучення, про співробітництво в галузі залізничного транспорту);
- угоди про співробітництво в митних справах.

Судовий прецедент офіційно не є джерелом правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Разом з тим для тлумачення правових норм у процесі їх застосування судова та арбітражна практика (практика міжнародного комерційного арбітражу) має велике значення. Це значення зростає у зв'язку з поширенням на Україну юрисдикції Європейського суду з прав людини (у зв'язку з ратифікацією Конвенції про захист прав та основних свобод людини 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції) та Міжнародного центру з вирішення інвестиційних спорів (ICSID) (у зв'язку з ратифікацією Вашингтонської конвенції 1965 р. про вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами), а також з огляду на процес прийняття Україною *acquis communautaire*, одним з джерел якої є рішення Європейського суду.

1.1.3. Принципи зовнішньоекономічної діяльності

Правові принципи є важливим засобом тлумачення норм, що закріплюють конкретні права та обов'язки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Оскільки та чи інша норма, встановлюючи конкретне правило поведінки, не завжди вказує, яка керівна ідея закладалася в основу цього правила поведінки. За умови ж урахування принципів регулювання зміст правила поведінки стає більш чітким.

Принципи зовнішньоекономічної діяльності – це керівні начала, що визначають спрямованість правового регулювання зовнішньоекономічних відносин.

Зовнішньоекономічна діяльність є видом господарської (зазвичай підприємницької) діяльності, тому при її здійсненні доцільно керуватися загальними принципами господарювання (ст. 6 Господарського кодексу України) та принципами підприємницької діяльності (ст. 44 Господарського кодексу України).

Спеціальні принципи зовнішньоекономічної діяльності закріплює ч. 2 ст. 377 Господарського кодексу України, з деталізацією переліку цих принципів у ст. 2 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (дод. А).

Такими принципами є:

принцип суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, що полягає у:

- виключному праві народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами України;

- обов'язку України неухильно виконувати всі договори і зобов'язання України в галузі міжнародних економічних відносин;

принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва, що полягає у:

- праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки;

- праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснювати її в будь-яких формах, які прямо не заборонені чинними законами України;

- обов'язку додержувати при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності порядку, встановленого законами України;

- виключному праві власності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на всі одержані ними результати зовнішньоекономічної діяльності;

принцип юридичної рівності і недискримінації, що полягає у:

- рівності перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

- забороні будь-яких, крім передбачених цим Законом, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарювання за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками;

- неприпустимості обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, передбачених цим Законом;

принцип верховенства закону, що полягає у:

- регулюванні зовнішньоекономічної діяльності тільки законами України;

- забороні застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів, що створюють для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності умови менш сприятливі, ніж ті, які встановлені законами України;

принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, який полягає у тому, що Україна як держава:

- забезпечує рівний захист інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарювання на її території згідно з законами України;

- здійснює рівний захист всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України згідно з нормами міжнародного права;

- здійснює захист державних інтересів України як на її території, так і за її межами лише відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права;

принцип еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів.

Вказує на потребу у забезпеченні правовими засобами економічної рівноваги під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності, обміну рівними вартостями, недопущення фіктивного експорту з метою отримання бюджетного відшкодування податку на додану вартість тощо.

1.1.4. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності

Зовнішньоекономічна діяльність як вид господарської діяльності безпосередньо здійснюється її суб'єктами. Зовнішньоекономічні правовідносини складаються між суб'єктами господарювання різної державної належності.

Характерною особливістю зовнішньоекономічної діяльності є її *суб'єктний склад*: суб'єктами діяльності виступають контрагенти, які перебувають на території різних країн. Критерієм місцезнаходження суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності виступає місце регулярного здійснення ділових операцій (основної діяльності). При цьому державна (національна) приналежність сторін не має значення, що підкреслюється ст. 1 (3) та ст. 10 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року, яка безпосередньо регулює укладення договорів купівлі-продажу товарів між сторонами, комерційні підприємства яких розміщені у різних державах. Отже, принциповою умовою належності до суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності країни доцільно вказати взаємодію цього контрагента із суб'єктом господарювання, що є нерезидентом стосовно нього.

Українське законодавство (ст. 378 Господарського кодексу України, ст. 3 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність») визначають категорії суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які проходять легітимацію в Україні.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є (дод. Б):

1. Фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України.

2. Юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України (підприємства, організації та об'єднання всіх видів, включаючи акціонерні та інші види господарських товариств, асоціації, спілки, концерни, консорціуми, торговельні дома, посередницькі та консультаційні фірми, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації та інші), у тому числі юридичні особи, майно та/або капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності.

3. Об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність.

4. Структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України (філії, відділення, тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України.

5. Спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і мають постійне місцезнаходження на території України.

6. Інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України. Україна в особі її органів, місцеві органи влади і управління в особі створених ними зовнішньоекономічних організацій, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності, а також інші держави, які беруть участь у господарській діяльності на території України, діють як юридичні особи згідно з частиною четвертою ст. 2 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» і законами України.

1.1.5. Види зовнішньоекономічної діяльності

Усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право на здійснення будь-яких видів зовнішньоекономічної діяльності і зовнішньоекономічних операцій, якщо інше не встановлено законом (ч. 1 ст. 379 Господарського кодексу України).

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» до видів зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюються в Україні суб'єкти цієї діяльності, зокрема належать (дод. В):

1. Експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили.

2. Надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України.

3. Наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі.

4. Міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами у випадках, передбачених законами України.

5. Кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності.

6. Створення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності банківських, кредитних та страхових установ за межами України.

7. Створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України.

8. Спільна підприємницька діяльність між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств

різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами.

9. Підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України.

10. Організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

11. Організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібною торгівлі на території України за іноземну валюту у передбачених законами України випадках.

12. Товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності.

13. Орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності.

14. Операції з придбання, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку.

15. Роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами.

16. Роботи іноземних фізичних осіб на контрактній оплатній основі з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності як на території України, так і за її межами та інші види зовнішньоекономічної діяльності, не заборонені прямо і у виключній формі законами України.

Кожний з видів зовнішньоекономічної діяльності здійснюється у певних формах. Формами зовнішньої торгівлі є експорт, імпорт, реекспорт, реімпорт.

Експорт (експорт товарів) – продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів. При цьому термін **реекспорт (реекспорт товарів)** означає продаж іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення за межі України товарів, що були раніше імпортовані на територію України (абз. 10 ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»).

Реекспорт – це митний режим, відповідно до якого товари, що були раніше ввезені на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивозяться за межі митної території України без сплати вивізного мита та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ч. 1 ст. 85 Митного кодексу України).

У митний режим реекспорту можуть бути поміщені товари, які:

1) після ввезення на митну територію України перебували під митним контролем та не були поміщені у митний режим;

2) були поміщені у митний режим тимчасового ввезення та вивозяться за межі митної території України у тому самому стані, в якому вони були ввезені на митну територію України. Наприклад, повернення товарів, не реалізованих на аукціонах та товарних біржах;

3) були поміщені у митний режим переробки на митній території та вивозяться за межі митної території України у тому самому стані, в якому вони були ввезені на митну територію України або у вигляді продуктів їх переробки;

4) були поміщені у митний режим митного складу та вивозяться за межі митної території України у тому самому стані;

5) були поміщені у митний режим імпорту і повертаються нерезиденту у зв'язку з невиконанням (неналежним виконанням) умов зовнішньоекономічного договору або з інших обставин, що перешкоджають його виконанню. Наприклад, повернення бракованих товарів (цей випадок режиму реекспорту застосовується за умови відповідності вимогам п. 5 ст. 86 Митного кодексу України).

Імпорт (імпорт товарів) – купівля (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами (абз. 14 ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»).

Реімпорт – це митний режим, відповідно до якого товари, що були вивезені або оформлені для вивезення за межі митної території України, випускаються у вільний обіг на митній території України зі звільненням від сплати митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (стаття 77 Митного кодексу України).

У митний режим реімпорту можуть бути поміщені товари, які:

1) були вивезені за межі митної території України у митному режимі тимчасового вивезення та ввозяться на цю територію до завершення строку дії цього митного режиму у тому самому стані, в якому вони були вивезені, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання, а також змін, що допускаються у разі використання таких товарів у митному режимі тимчасового вивезення;

2) були вивезені за межі митної території України у митному режимі переробки за межами митної території та ввозяться на цю територію до завершення строку дії цього митного режиму у тому самому стані, в якому вони були вивезені, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання;

3) були поміщені у митний режим експорту (остаточного вивезення) і повертаються особі, яка їх експортувала, у зв'язку з невиконанням (неналежним виконанням) умов зовнішньоекономічного договору, згідно з яким ці товари поміщувалися у

митний режим експорту, або з інших обставин, що перешкоджають виконанню цього договору, якщо ці товари:

а) повертаються на митну територію України у строк, що не перевищує шести місяців з дати вивезення їх за межі цієї території у митному режимі експорту;

б) перебувають у такому самому стані, в якому вони оформлені у митний режим експорту, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування, зберігання та використання (експлуатації), внаслідок якого були виявлені недоліки, що спричинили реімпорт товарів.

Товари, зазначені вище, можуть бути також поміщені у митний режим реімпорту у разі, якщо:

1) під час перебування таких товарів за межами митної території України вони піддавалися операціям, необхідним для їх збереження, а також технічному обслуговуванню чи ремонту, необхідність у яких виникла під час перебування за межами митної території України;

2) стан таких товарів змінився внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику;

3) у митний режим реімпорту поміщується лише частина товарів, раніше випущених для вивезення за межі митної території України.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття зовнішньоекономічної діяльності.

2. Назвіть ознаки зовнішньоекономічної діяльності.

3. Які види джерел правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності ви знаєте?

4. Охарактеризуйте принципи, на основі яких здійснюється зовнішньоекономічна діяльність.

5. Хто є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності?

6. Кого відносять до основних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності?

7. Зміст понять «постійне місце проживання» та «місцезнаходження».

8. Які види зовнішньоекономічної діяльності ви знаєте?

9. Що таке імпорт (імпорт товарів)?

10. Що таке реімпорт (реімпорт товарів)?

11. Що таке експорт (експорт товарів)?

12. Що таке реекспорт (реекспорт товарів)?

13. Що таке зовнішньоекономічна операція?

Тести для самоконтролю

1. Відповідно до видів зовнішньоекономічної діяльності в Україні розрізняють експорт та імпорт:

- 1) товарів;
- 2) капіталів;
- 3) робочої сили;
- 4) нематеріальних активів.

2. В Україні заборонені такі види зовнішньоекономічної діяльності:

1) спільна підприємницька діяльність між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

2) підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших об'єктів нематеріальної власності;

3) експорт з території України предметів, які є національним, історичним чи культурним надбанням українського народу;

4) усі відповіді правильні.

3. Експорт – це митний режим, відповідно до якого:

1) іноземні товари після сплати всіх митних платежів, установлених законами України на імпорту цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України;

2) українські товари випускаються для вільного обігу за межами митної території України без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення;

3) іноземні товари піддаються у встановленому законодавством порядку переробці без застосування зовнішньоекономічної діяльності, за умови подальшого реекспорту продуктів переробки;

4) іноземні або українські товари зберігаються під митним контролем із умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

4. Імпорт – це митний режим, відповідно до якого:

1) іноземні товари після сплати всіх митних платежів, установлених законами України на імпорту цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України;

2) українські товари випускаються для вільного обігу за межами митної території України без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення;

3) іноземні товари, транспортні засоби комерційного призначення ввозяться для конкретних цілей на митну територію України з умовним повним або частковим звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності і підлягають реекспорту до завершення встановленого строку без будь-яких змін, за винятком звичайного зносу в результаті їх використання;

4) іноземні або українські товари зберігаються під митним контролем із умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

5. Реекспорт (реекспорт товарів) означає:

1) вивезення за межі України (ввезення в межі України) капіталу у будь-якій формі (валютних коштів, продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав) з метою одержання прибутків від виробничої та інших форм господарської діяльності;

2) продаж іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення за межі України товарів, що були раніше імпортовані на територію України;

3) купівля (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами;

4) усі відповіді правильні.

Завдання для самоконтролю

Надайте характеристику етапам становлення та розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Етапи становлення та розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні	Сутність	Характерні риси
Перший етап (1918–1987 рр.)		
Другий етап (1987–1991 рр.)		
Третій етап (1991 р. доданого часу)		

ТЕМА 1.2

РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.2.1. Основи регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

1.2.2. Органи державного регулювання та місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю.

1.2.3. Торгово-промислові палати як органи недержавного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

1.2.4. Світова організація торгівлі: глобальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

1.2.5. Правові режими зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: регулювання зовнішньоекономічної діяльності, органи державного регулювання, органи місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю, органи недержавного регулювання зовнішньої економічної діяльності, торгово-промислова палата, світова організація торгівлі, національний режим, режим найбільшого сприяння, спеціальний режим.

1.2.1. Основи регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється для забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України, стимулювання прогресивних структурних змін в економіці та створення найсприятливіших умов для залучення економіки нашої держави до системи світового поділу праці та наближення її до ринкових структур розвинених країн світу.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється згідно з принципами, визначеними у ст. 2 цього Закону, з метою:

1) забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України;

2) стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, у тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;

3) створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинених зарубіжних країн.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється (рис. 1.1):

а) Україною як державою в особі її органів у межах їх компетенції;

б) недержавними органами управління економікою (товарними, фондовими, валютними біржами, торговельними палатами, асоціаціями, спілками та іншими організаціями координаційного типу), що діють на підставі їх статутних документів;

в) самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на підставі відповідних координаційних угод, що укладаються між ними.

Рис. 1.1. Суб'єкти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні*

**Джерело: сформовано на основі [15].*

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності може відбуватися на трьох рівнях:

- 1) на міждержавному;
- 2) на державному;
- 3) на рівні окремих суб'єктів господарювання.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється за допомогою системи засобів такого регулювання, а саме (рис. 1.2):

- 1) законів України;
- 2) передбачених в законах України актів тарифного і нетарифного регулювання, які видаються державними органами України в межах їх компетенції;
- 3) економічних заходів оперативного регулювання (валютно-фінансового, кредитного та іншого) в межах законів України;
- 4) рішень недержавних органів управління економікою, які приймаються за їх статутними документами в межах законів України;
- 5) угод, що укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і які не суперечать законам України.

Рис. 1.2. Інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні*

**Джерело: сформовано на основі [15].*

Перелік засобів регулювання зовнішньоекономічної діяльності є вичерпним. Забороняється регулювання зовнішньоекономічної діяльності прямо не передбаченими законом актами державних і недержавних органів.

1.2.2. Органи державного регулювання та місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюють Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Міністерство економіки України, Державна митна служба України та інші органи відповідно до їх компетенції, визначеної ст. 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (рис. 1.3; дод. Г).

Рис. 1.3. Органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні*

**Джерело: сформовано на основі [15].*

Найвищим органом, що здійснює державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, є Верховна Рада України.

До компетенції Верховної Ради України належать:

- прийняття, зміна та скасування законів, що стосуються зовнішньоекономічної діяльності;
- затвердження основних напрямів зовнішньоекономічної політики України;

- розгляд, затвердження та зміна структури органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- укладання міжнародних договорів України відповідно до законів України про міжнародні договори України та приведення чинного законодавства України відповідно до правил, встановлених цими договорами;
- затвердження нормативів обов'язкового розподілу валютної виручки державі та місцевим радам народних депутатів України, ставок та умов оподаткування, митного тарифу, митних зборів та митних процедур України під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності;
- встановлення спеціальних режимів зовнішньоекономічної діяльності на території України відповідно до статей 24, 25 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»;
- затвердження списків товарів, експорт та імпорт яких забороняється згідно із статтями 16, 17 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Кабінет Міністрів України:

- вживає заходів до здійснення зовнішньоекономічної політики України відповідно до законів України;
- здійснює координацію діяльності міністерств, державних комітетів та відомств України з регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- координує роботу торговельних представництв України в іноземних державах;
- приймає нормативні акти управління з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України;
- проводить переговори і укладає міжурядові договори України з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України про міжнародні договори України, забезпечує виконання міжнародних договорів України з питань зовнішньоекономічної діяльності всіма державними органами управління, підпорядкованими Кабінету Міністрів України, та залучає до їх виконання інші суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності на договірних засадах;
- відповідно до своєї компетенції, визначеної законами України, вносить на розгляд Верховної Ради України пропозиції про

систему міністерств, державних комітетів і відомств – органів оперативного державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, повноваження яких не можуть бути вищими за повноваження Кабінету Міністрів України, які він має згідно з законами України;

- забезпечує складання платіжного балансу, зведеного валютного плану України;

- відповідно до своєї компетенції має право зменшувати та скасовувати тимчасову надбавку до діючих ставок ввізного мита на деякі товари згідно з процедурою, визначеною міжнародними угодами України;

- здійснює заходи щодо забезпечення раціонального використання коштів Державного валютного фонду України;

- забезпечує виконання рішень Ради безпеки Організації Об'єднаних Націй з питань зовнішньоекономічної діяльності.

Національний банк України:

- здійснює зберігання і використання золотовалютного резерву України та інших державних коштовностей, які забезпечують платоспроможність України;

- представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших держав, міжнародними банками та іншими фінансово-кредитними установами та укладає відповідні міжбанківські угоди;

- регулює курс національної валюти України до грошових одиниць інших держав;

- здійснює облік і розрахунки за наданими і одержаними державними кредитами і позиками, провадить операції з централізованими валютними ресурсами, які виділяються з Державного валютного фонду України у розпорядження Національного банку України;

- виступає гарантом кредитів, що надаються суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності іноземними банками, фінансовими та іншими міжнародними організаціями під заставу Державного валютного фонду та іншого державного майна України;

- здійснює інші функції відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» та інших законів України. Національний банк України може делегувати виконання покладених на нього функцій банку для зовнішньоекономічної діяльності України.

Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики:

- забезпечує проведення єдиної зовнішньоекономічної політики під час здійснення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності виходу на зовнішній ринок, координацію їх зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі відповідно до міжнародних договорів України;

- здійснює контроль за додержанням усіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності чинних законів України та умов міжнародних договорів України;

- проводить антидемпінгові, антисубсидиційні та спеціальні розслідування у порядку, визначеному законами України;

- виконує інші функції відповідно до законів України і Положення про центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики.

Державна митна служба України:

- здійснює митний контроль в Україні згідно з чинними законами України.

Антимонопольний комітет України:

- здійснює контроль за додержанням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства про захист економічної конкуренції.

Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі:

- здійснює оперативне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні відповідно до законодавства України;

- приймає рішення про порушення і проведення антидемпінгових, антисубсидиційних або спеціальних розслідувань та застосування відповідно антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів.

До органів місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні відносять (ст. 10 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»):

- місцеві ради народних депутатів України і їх виконавчі й розпорядчі органи;

- територіальні підрозділи (відділення) органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Компетенція місцевих рад, їх виконавчих і розпорядчих органів визначається Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про місцеве самоврядування в Україні».

Зокрема, у сфері зовнішньоекономічної діяльності до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

- укладення і забезпечення виконання договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг;

- сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;

- сприяння у створенні на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури та інших об'єктів;

- залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць.

б) делеговані повноваження:

- організація та контроль прикордонної і прибережної торгівлі;

- створення умов для належного функціонування митних органів, сприяння їх діяльності;

- забезпечення на відповідній території у межах наданих повноважень реалізації міжнародних зобов'язань України.

Місцеві державні адміністрації наділені такими повноваженнями в галузі міжнародних та зовнішньоекономічних відносин:

- забезпечують виконання зобов'язань за міжнародними договорами України на відповідній території;

- сприяють розвитку міжнародного співробітництва у галузі економіки, захисту прав людини, боротьби з тероризмом, екологічної безпеки, охорони здоров'я, науки, освіти, культури, туризму, фізкультури і спорту;

- укладають договори з іноземними партнерами про співробітництво в межах компетенції, визначеної законодавством;

– сприяють зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на її території, незалежно від форм власності;

– сприяють розвитку експортної бази і збільшенню виробництва продукції на експорт;

– організовують прикордонну і прибережну торгівлю;

– сприяють діяльності митних органів та прикордонних служб, створенню умов для їх належного функціонування;

– вносять до відповідних органів пропозиції щодо залучення іноземних інвестицій для розвитку економічного потенціалу відповідної території.

Органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України можуть створювати свої територіальні підрозділи (відділення), якщо це впливає з їх компетенції, яка визначається законами України та положеннями про ці органи. Дії зазначених підрозділів (відділень) не повинні суперечити нормативним актам місцевих рад, за винятком випадків, коли такі дії передбачені або впливають із законів України (ст. 10 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»).

1.2.3. Торгово-промислові палати як органи недержавного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Перелік недержавних суб'єктів управління зовнішньоекономічною діяльністю визначений у ч. 2 ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зокрема, до них віднесені (рис. 1.4):

1) недержавні органи управління економікою (товарні, фондові, валютні біржі, торговельні палати, асоціації, спілки та інші організації координаційного типу), що діють на підставі їх статутних документів;

2) самі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності на підставі відповідних координаційних угод, що укладаються між ними.

Рис. 1.4. Суб'єкти недержавного регулювання зовнішньоекономічної діяльності*

**Джерело: сформовано на основі [15].*

Окремою групою суб'єктів недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю є торгово-промислові палати.

Правове становище торгово-промислових палат визначається Законом України «Про торгово-промислові палати в Україні» від 2 грудня 1997 року № 671/97-ВР.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» торгово-промислова палата є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, яка об'єднує юридичних осіб, які створені і діють відповідно до законодавства України, громадян України, зареєстрованих як підприємці, та їх об'єднання.

Відповідно до Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» **торгово-промислові палати** є юридичними особами, що створюються за принципом добровільного об'єднання їх засновників (ними можуть бути лише юридичні особи, які створені і діють відповідно до законодавства України, та громадяни

України, зареєстровані як підприємці, та їх об'єднання, кількістю не менше п'ятдесяти) і підлягають державній реєстрації органами Міністерства юстиції України. Торгово-промислова палата набуває статусу юридичної особи з дня її державної реєстрації.

Торгово-промислові палати створюються на загальнодержавному рівні – Торгово-промислова палата України, та на території Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя – регіональні торгово-промислові палати (у межах кожної з цих адміністративно-територіальних одиниць може бути створена лише одна торгово-промислова палата) (ст. 5 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні»).

За роки свого існування система торгово-промислових палат довела свою ефективність у підтримці бізнесу. До регіональної структури торгово-промислових палат входять центральна Торгово-промислова палата України та 25 регіональних торгово-промислових палат.

Торгово-промислова палата України має своїх представників в 23 країнах світу, підписану 91 міжнародну угоду про співпрацю з іноземними партнерськими організаціями. Виступає засновником і координатором 34 двосторонніх ділових рад.

Серед членської спільноти палати – понад 60 бізнес-асоціацій країни: Українська асоціація якості, Українська асоціація підприємств легкої промисловості «Укрлегпром», Асоціація турецького бізнесу в Україні TUID.

Завдання торгово-промислових палат полягає у наданні довідково-інформаційних послуг, основних відомостей, що не є комерційною таємницею, про діяльність українських підприємців і підприємців зарубіжних країн згідно з національним законодавством; сприянні поширенню, зокрема через засоби масової інформації, знань про економіку і науково-технічні досягнення, законодавство, звичаї та правила торгівлі в Україні і зарубіжних країнах, можливості зовнішньоекономічного співробітництва українських підприємців; наданні послуг для здійснення комерційної діяльності іноземним фірмам та організаціям, встановленні і розвитку зв'язків з іноземними підприємцями, а також організаціями, що об'єднують або представляють їх, участі у роботі міжнародних неурядових організацій та інших спільних організацій; сприянні розвитку торгових та інших чесних звичаїв у підприємницькій діяльності, участі у розробленні правил професійної етики у конкуренції для різних сфер підприємницької діяльності, галузей економіки, спілок та об'єднань підприємств.

Згідно зі ч. 3 ст. 14. Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» Торгово-промислова палата України здійснює такі функції:

- відкриває свої представництва та філії в інших країнах, а також засновує разом із зарубіжними партнерськими організаціями як в Україні, так і за її межами змішані торгово-промислові палати, ділові ради та інші спільні організації;

- засвідчує форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили), а також торговельні та портові звичаї, прийняті в Україні, за зверненнями суб'єктів господарської діяльності та фізичних осіб;

- засвідчує форс-мажорні обставини відповідно до умов договорів за зверненнями суб'єктів господарської діяльності, що здійснюють будівництво житла (замовників, забудовників);

- веде недержавний реєстр українських підприємців за їх згодою, фінансовий стан яких свідчить про їх надійність як партнерів у підприємницькій діяльності в Україні та за її межами. Порядок ведення зазначеного реєстру визначається Торгово-промисловою палатою України.

В Україні, згідно з чинним законодавством, Торгово-промислової палати мають право: проводити за дорученням державних органів незалежну експертизу проєктів нормативно-правових актів з питань економіки, зовнішньоекономічних зв'язків; представляти і захищати законні інтереси членів, торгово-промислової палати; проводити на замовлення українських та іноземних підприємців експертизу, контроль якості, кількості, комплектності товарів і визначати їх вартість; засвідчувати і видавати сертифікати про походження товарів; створювати, реорганізовувати і ліквідовувати підприємства та інші організації; створювати за ініціативою учасників спору третейські суди відповідно до законодавства України; виконувати інші повноваження, що не суперечать законодавству України.

Важливим напрямом діяльності Торгово-промислової палати України є вирішення зовнішньоекономічних спорів. Зокрема, при Торгово-промисловій палаті України діють Міжнародний комерційний арбітражний суд і Морська арбітражна комісія. Положення про Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України та Положення про Морську арбітражну комісію при Торгово-промисловій палаті України є додатками до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Торговельно-промислова палата України є органом недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю, який на основі делегування виконує окремі функції державного управління зовнішньоекономічною діяльністю, а власні її функції щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності є продовженням реалізації державно-владних повноважень Кабінету Міністрів України та інших державних органів у зазначеній сфері. Реалізуючи делеговані державою на підставі закону повноваження, вона видає правові акти, які мають нормативний характер.

Зауважимо, що у світі сформувалося декілька моделей торгово-промислових палат, які різняться за декількома характерними рисами та принципами діяльності. Це континентальна, англосаксонська, державна та змішані моделі (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Моделі торгових палат світу*

Модель	Історія формування	Законодавча база	Членство	Делегування урядом деяких функцій
Континентальна	Сформувалась як французька модель на основі публічного права. Була прийнята в кінці XIX – початку XX ст. і перейнялась декількома європейськими державами: Німеччиною, Італією, Австрією, Нідерландам, Іспанією	Характеризується наявністю окремого закону про діяльність палат, який визначає, регулює та обмежує діяльність палат. Найменування «Палата» захищається законом	Членство є обов'язковим для усіх суб'єктів підприємництва	Палатам надано офіційний статус консультативного органу уряду. Відбувається чітке визначення роду занять та сфери діяльності палат, які регулюється урядом. Палати не мають права займатись будь-яким видом діяльності стосовно ділової спільноти. Відбувається регулювання регіонального охоплення (одна палата на один регіон)
Англо-саксонська	Слідуючи ліберальній традиції економічної політики, у Великобританії було створено іншу систему палат, яка характеризується меншим рівнем втручання державної влади. Така модель базується на принципах самоврядування структур ділової спільноти	Відсутній закон, що регламентує діяльність ТПП. Палати створюються на базі приватного права, що потребує їх реєстрації у реєстрі ділових організації та об'єднань. Такі організації створюються виключно за ініціативи підприємців	Членство у палаті відбувається на добровільних засадах	Палати не зобов'язані виконувати завдання уряду та мають свободу вибору охоплення своєї діяльності та отримують за надані послуги прибуток. На відміну від ділових структур палати не перерозподілять прибуток між членами, а спрямовують кошти на покращення результатів своєї роботи
Державна	Модель існувала у минулому та була представлена у соціалістичних країнах	Торгові палати являли собою відомства міністерств зовнішньої торгівлі	Усі суб'єкти виробництва та торгівлі були адміністративно підпорядковані	Діяльність палат була сконцентрована на просуванні експорту продукції державних підприємств
Змішана	Країни сумістили у системі своїх національних палат риси кожної із зазначених моделей (така система палат діє в Україні)			

*Джерело: [68].

1.2.4. Світова організація торгівлі: глобальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Міжнародна організація – це об'єднання трьох або більше незалежних держав, їхніх урядів, інших міжурядових організацій, спрямоване на вирішення певних спільних питань чи організації проєктів.

Серед основних чинників, що ведуть до виникнення міжнародних організацій, є:

- міжнародний поділ праці;
- міжнародна економічна інтеграція;
- політичні стосунки між країнами;
- глобалізація міжнародних відносин.

У системі міжнародних організацій для координації діяльності створюються спільні органи, координаційні комітети.

Класифікація міжнародних організацій, зумовлена їх значною кількістю, різноманітністю сфер діяльності, здійснюється за такими базовими критеріями (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Класифікація міжнародних організацій*

*Джерело: URL: <https://ppt-online.org/656009> (дата звернення: 22.04.2020).

Найбільш впливовим і всеохоплюючим регулятором є система Світової організації торгівлі.

Світова організація торгівлі – міжнародна організація, що опікується глобальними правилами торгівлі між країнами. Її основна функція – забезпечувати, щоб торговельні обміни відбувалися настільки легко, передбачувано і вільно, наскільки можливо. Світова організація торгівлі стала наступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, укладеної після Другої світової війни.

Місце розташування: Женева, Швейцарія.

Дата заснування: 1 січня 1995 року.

Створена: за результатами переговорів Уругвайського раунду (1986–1994 рр.).

5 лютого 2008 року Президент України підписав Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі. З набранням чинності цього Протоколу, згідно з параграфом 81, Україна приєднується до Угоди Світової організації торгівлі відповідно до статті XII цієї Угоди і стає членом Світової організації торгівлі. 10 квітня 2008 року Верховна Рада України ратифікувала протокол про вступ України до Світової організації торгівлі 411 голосами. 16 травня Україна стала 152-им офіційним членом Світової організації торгівлі.

Це означає, що кодекси і конвенції, які розроблені і виникли в рамках Світової організації торгівлі, повинні визначати національні правила і норми регулювання зовнішньоекономічної діяльності і, зокрема, торгівлі.

Україні необхідно дотримуватися таких основних принципів:

- ведення торгівлі без дискримінації. Суть цього принципу полягає у тому, що країна не має права вживати будь-яких дискримінаційних дій щодо її торгових партнерів. Усі дії повинні бути спрямованими на найбільше сприяння здійсненню торгівлі як для національних, так і зарубіжних суб'єктів виробництва: підприємств, фірм, акціонерних товариств і компаній, концернів та інших будь-якої форми власності;

- ведення торгівлі в умовах вільного режиму, що означає поступове зниження торгових бар'єрів у процесі переговорів.

Світова організація торгівлі визнає мито як єдиний прийнятний засіб регулювання зовнішньоторговельної діяльності. Уся решта форм і методів використовуватися не повинні, а в окремих випадках можуть застосовуватися лише тимчасово і за особливих обставин (наприклад, у випадках використання програм регулювання сільськогосподарського виробництва тощо). Тобто має відбутися конвертація нетарифних перешкод у тарифні еквіваленти;

– передбачуваний експортний та імпорتنний режими: іноземні компанії, інвестори і уряди хочуть і повинні бути впевненими, що торговельні бар'єри (включаючи тарифні та нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі) не будуть зростати і змінюватися довільно та зненацька;

– більш високий та якісний рівень конкуренції. Суть цього принципу полягає у тому, що країни повинні уникати нечесної, несправедливої практики в зовнішній торгівлі, такої як експортні субсидії та демпінг з метою завоювання нових ринків чи сегментів ринків.

Згідно з Марракеською угодою Світова організація торгівлі забезпечує загальну інституційну основу для здійснення торговельних відносин між її членами, тобто утворює міжнародний форум з робочими органами. В його рамках можуть здійснюватися міжнародні переговори як між усіма членами Світової організації торгівлі, так і між окремими учасниками. Сфера регулювання Світової організації торгівлі може бути розширена за рахунок майбутніх угод, які будуть включені в загальну систему Світової організації торгівлі.

Сфера діяльності та функції Світової організації торгівлі визначаються статтями II та III Марракеської угоди.

Сферою функціонування Світової організації торгівлі є забезпечення інституціональної та правової основи для здійснення торговельних відносин між її членами з питань, які регулюються угодою Генеральної угоди з тарифів і торгівлі та угодами, включеними у додатки до цієї Угоди (багатосторонніми торговельними угодами).

Можна виділити такі чотири основні функції Світової організації торгівлі:

1. Адміністрація. Світова організація торгівлі здійснює контроль за виконанням угод і домовленостей пакета документів Уругвайського раунду, сприяє реалізації, застосуванню, функціонуванню та досягненню цілей цієї Угоди та багатосторонніх торговельних угод, а також забезпечує умови для реалізації, застосування та функціонування багатосторонніх торговельних угод.

2. Форум переговорів. Світова організація торгівлі є форумом, місцем зустрічі для переговорів між його членами щодо їх багатосторонніх торговельних відносин з питань, які регулюються угодами. За рішенням Конференції міністрів Світової організації торгівлі також може бути форумом для подальших переговорів між її членами стосовно їх багатосторонніх торговельних відносин, а також основою для реалізації результатів таких переговорів.

3. Орган врегулювання торговельних суперечок та огляду національної торговельної політики країн-членів. Світова організація торгівлі здійснює функцію врегулювання торговельних суперечок, а також керівництво виконання домовленості щодо правил і процедур врегулювання суперечок та реалізації механізму з перегляду торговельної політики.

4. Орган співпраці та розвитку. Реалізуючи глобальну економічну політику, Світова організація торгівлі співпрацює з Міжнародним валютним фондом та з Міжнародним банком з реконструкції та розвитку та його філіями.

Сфера діяльності Світової організації торгівлі визначається угодами та правовими документами, які включені у додатки до угоди про Світову організацію торгівлі, а саме:

Додаток 1А. Багатосторонні угоди з торгівлі товарами: Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року, Угода про сільське господарство, Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, Угода про текстиль та одяг, Угода про технічні бар'єри у торгівлі, Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи, Угода про застосування статті VI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року, Угода про застосування статті VII

Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року, Угода про передвідвантажувальну інспекцію, Угода про правила визначення походження, Угода про процедури ліцензування імпорту, Угода про субсидії та компенсаційні заходи, Угода про захисні заходи;

Додаток 1В. Генеральна угода з торгівлі послугами;

Додаток 1С. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності;

Додаток 2. Домовленість про правила і процедури врегулювання суперечок;

Додаток 3. Механізм огляду торговельної політики;

Додаток 4. Багатосторонні торговельні угоди з обмеженою кількістю учасників: Угода про торгівлю цивільною авіатехнікою, Угода про державні закупівлі, Міжнародна угода про торгівлю молочними продуктами, Міжнародна угода про торгівлю яловичиною.

Необхідно зазначити, що угоди та пов'язані з ними правові документи, включені у Додатки 1, 2 і 3, є обов'язковими для всіх членів Світової організації торгівлі; Угоди Додатка 4 є обов'язковими тільки для таких членів Світової організації торгівлі, які їх прийняли.

Структура Світової організації торгівлі регламентується ст. V Марракеської угоди. Конференція міністрів та Генеральна рада є основними органами Світової організації торгівлі. Конференція міністрів складається з представників усіх країн-членів Світової організації торгівлі і скликається не менше одного разу на кожні два роки.

Між сесіями конференції міністрів адміністративні функції виконує Генеральна рада, що складається з представників усіх країн-членів Світової організації торгівлі (зазвичай представників дипломатичних місій у Женеві). Засідання Генеральної ради скликають у разі потреби для перевірки виконання обов'язків органу розв'язання суперечок, функцій органу з перегляду торговельної політики.

Конференція міністрів або Генеральна рада призначає генерального директора Світової організації торгівлі.

У структурі Світової організації торгівлі можна виділити три рівнозначні групи органів:

Перша група – це три основні ради, підзвітні Генеральній раді:

Рада з торгівлі товарами, Рада з торгівлі послугами та Рада з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності. Кожна з них здійснює нагляд за функціонуванням відповідної угоди. Рада з торгівлі товарами здійснює нагляд за функціонуванням багатосторонніх торговельних угод, які включені у додаток 1А. Рада з торгівлі послугами здійснює нагляд за функціонуванням Генеральної угоди з торгівлі послугами. Рада з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності здійснює нагляд за функціонуванням Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. Усі вони виконують функції, покладені на них відповідними угодами та Генеральною радою. Членство в цих радах відкрито для представників усіх країн-членів Світової організації торгівлі.

Друга група – це комітети, які теж підзвітні Генеральній раді.

До них належать: Комітет з торгівлі та розвитку, Комітет з обмежень, пов'язаних з платіжним балансом, а також Комітет з питань бюджету, фінансування та управління. 1996 року до них був доданий Комітет регіональних торговельних угод.

Третя група – це органи, передбачені багатосторонніми торговельними угодами, з обмеженою кількістю учасників, тобто не обов'язкові для усіх країн-членів. Вони виконують функції, покладені на них цими угодами, й опосередковано підпорядковані Генеральній раді. Ці органи функціонують у межах інституціональної структури Світової організації торгівлі і повинні регулярно інформувати Генеральну раду про свою діяльність.

Ухвалення рішень у Світовій організації торгівлі відбувається за правилом консенсусу. Виняток становлять тлумачення положень угод щодо товарів, послуг, торговельних аспектів прав інтелектуальної власності, звільнення від зобов'язань, що приймаються 3/4 голосів.

До позитивних моментів членства України в Світовій організації торгівлі необхідно віднести посилення справедливої конкуренції як у вітчизняному, так і на світовому ринку; лібералізація

доступу українських товарів на світові ринки; збільшення товарообороту; формування всередині нашої держави пов'язаної масштабними міжнародними зобов'язаннями системи економічного регулювання, яка внаслідок цього стане стабільнішою та передбачуванішою, захищенішою від постійних трансформацій у результаті зміни балансу політичних сил; членство відкрило для нашої країни широкі можливості для прискорення розвитку національної економіки за рахунок створення конкурентного внутрішнього ринку, впровадження єдиних правил регулювання економічної діяльності; одержання режиму найбільшого сприяння у торговельно-му просторі всіх країн-членів Світовій організації торгівлі.

До негативних моментів необхідно віднести додаткові зобов'язання, які створюють і додаткове навантаження в аспекті витрат на виконання угод і пристосування до нових правил, які нестимуть і держава, і суб'єкти економічної діяльності в Україні; заборона неконтрольованого права запроваджувати і змінювати тарифи, квоти, здійснювати інші заходи, які впливають на торгівлю.

1.2.5. Правові режими зовнішньоекономічної діяльності

На території України, згідно з ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», запроваджуються такі правові режими для іноземних суб'єктів господарської діяльності:

– **національний режим**, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж суб'єкти господарської діяльності України. Національний режим застосовується щодо всіх видів господарської діяльності іноземних суб'єктів цієї діяльності, пов'язаної з їх інвестиціями на території України, а також щодо експортно-імпортних операцій іноземних суб'єктів господарської діяльності тих країн, які входять разом із Україною до економічних союзів;

– **режим найбільшого сприяння**, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків та зборів, якими користується та/або

буде користуватися іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим, за винятком випадків, коли зазначені мита, податки, збори та пільги з них встановлюються у рамках спеціального режиму, визначеного нижче. Режим найбільшого сприяння надається на основі взаємної угоди суб'єктам господарської діяльності інших держав згідно з відповідними договорами України та застосовується у сфері зовнішньої торгівлі;

– **спеціальний режим**, який застосовується до територій спеціальних економічних зон згідно із ст. 24 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», а також до територій митних союзів, до яких входить Україна, і в разі встановлення будь-якого спеціального режиму згідно з міжнародними договорами за участі України відповідно до ст. 25 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Виключення щодо режиму найбільшого сприяння у формі преференцій можуть бути зроблені для товарів, що походять із держав, з якими Україна уклала угоди про вільну торгівлю або митний союз чи проміжні угоди, що у майбутньому призведуть до створення зон вільної торгівлі або митних союзів у межах розумного періоду (10 років), чи угоди про прикордонну торгівлю та застосування генеральної системи преференцій.

Питання для самоконтролю

1. Яка мета регулювання зовнішньоекономічної діяльності?
2. Охарактеризуйте засоби регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
3. Визначте компетенцію органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
4. Назвіть повноваження Міністерства економіки України щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
5. Назвіть повноваження органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

6. Які види міжнародних неурядових організацій вам відомі? Наведіть приклади.

7. Членом яких міжнародних економічних організацій є Україна?

8. Дайте характеристику правового становища торгово-промислових палат як органів недержавного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

9. Назвіть повноваження Торгово-промислової палати України.

10. Назвіть цілі та принципи діяльності Торгово-промислової палати України.

11. Дайте характеристику Світової організації торгівлі.

12. У чому полягають основні функції Світової організації торгівлі?

13. Назвіть цілі та принципи діяльності Світової організації торгівлі.

14. Який механізм приєднання до системи Світової організації торгівлі?

15. Які проблеми та перспективи участі України в Світовій організації торгівлі?

16. Назвіть правові режими зовнішньоекономічної діяльності.

17. Дайте характеристику національного режиму.

18. Дайте характеристику режиму найбільшого сприяння.

19. Дайте характеристику спеціального режиму.

Тести для самоконтролю

1. До органів державного регулювання відносять:

- 1) Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України;
- 2) Торгово-промислову палату;
- 3) Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України;
- 4) Національний банк України.

2. Який з перелічених органів не уповноважений Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» здійснювати державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності:

- 1) Антимонопольний комітет України;
- 2) Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі;
- 3) Міністерство закордонних справ України;
- 4) Міністерство економічного розвитку та торгівлі України.

3. Торгово-промислова палата є:

- 1) недержавною неприбутковою самоврядною організацією;
- 2) недержавною прибутковою організацією;
- 3) державною неприбутковою організацією;
- 4) не юридичною особою.

4. Які правові режими застосовуються до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за законодавством України:

- 1) національний режим;
- 2) режим найбільшого сприяння;
- 3) спеціальний режим;
- 4) національний режим, режим найбільшого сприяння та спеціальний.

5. Який правовий режим застосовується до підприємства з іноземними інвестиціями в Україні:

- 1) національний режим;
- 2) режим найбільшого сприяння;
- 3) спеціальний режим;
- 4) національний режим, режим найбільшого сприяння та спеціальний.

Завдання для самоконтролю

Надайте характеристику основних принципів здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Принципи зовнішньоекономічної діяльності	Характеристика
Принцип суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності	
Принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва	
Принцип юридичної рівності і недискримінації	
Принцип верховенства закону	
Принцип захисту суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності	
Принцип еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товару	

ТЕМА 1.3

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.3.1. Система методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

1.3.2. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

1.3.3. Нетарифні обмеження зовнішньоекономічної діяльності.

1.3.4. Ліцензування зовнішньоекономічних операцій.

1.3.4. Заборона експорту та імпорту окремих видів товарів.

1.3.5. Застосування технічних, фармакологічних, санітарних, фітосанітарних, ветеринарних та екологічних стандартів та вимог.

1.3.6. Заходи щодо захисту економічної конкуренції в галузі зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: державне регулювання, методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, експорт, імпорт, тарифний метод, митно-тарифне регулювання, мито, митний тариф, нетарифний метод, нетарифні обмеження, кількісні обмеження, квотування, квоти, експортні квоти, імпортні квоти, ліцензування, ліцензія, автоматичне ліцензування, неавтоматичне ліцензування, технічні бар'єри, демпінг, субсидії, державна монополія.

1.3.1. Система методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Державний вплив на зовнішньоекономічну діяльність здійснюється шляхом застосування методів її регулювання. Україна самостійно формує систему та структуру державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на її території.

Державне регулювання – це система заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, покликаних удосконалювати зовнішньоекономічну діяльність в інтересах національної економіки.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має забезпечувати: захист законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та економічних інтересів України; створення однакових можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати підприємницьку діяльність з усіма видами незалежно від форм власності та усі напрями використання доходів, здійснення інвестицій; ліквідацію монополізму у сфері зовнішньоекономічної діяльності та стимулювання конкуренції.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється органами влади на основі сформованої зовнішньоекономічної політики, яка має основні складові (рис. 1.6).

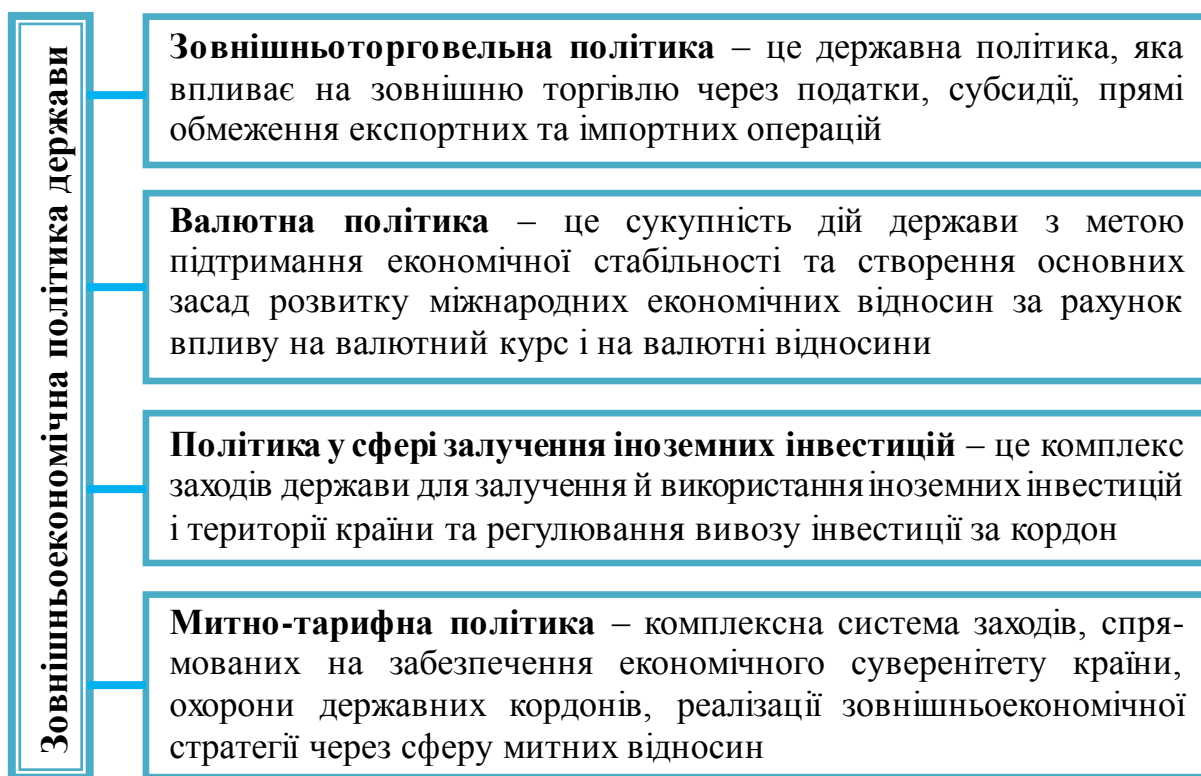

Рис. 1.6. Складові зовнішньоекономічної політики держави*

**Джерело: [186].*

Об'єктом регулювання зовнішньоторговельної політики є товаропотоки між країнами. Залежно від спрямованості товаропотоків розрізняють експортну та імпорتنу політику держави.

Експортна політика держави спрямована на реалізацію на зовнішніх ринках товарів, стосовно яких країна має порівняльні переваги, стимулювання конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, підвищення серійності (масштабності) вітчизняного виробництва конкурентоспроможної продукції з метою розширення

її вивозу на зовнішні ринки, тобто експортна політика спрямована на реалізацію економічного потенціалу країни на зовнішніх ринках.

Імпортна політика держави спрямована на регулювання імпорту з метою захисту вітчизняного ринку від іноземної конкуренції та задоволення власних потреб за рахунок товарів іноземного виробництва.

Основними напрямками імпоротної політики є: обґрунтована політика імпортозаміщення та відповідні протекційні заходи стосовно товарів іноземного виробництва. При цьому основними інструментами регулювання імпорту є досить жорстка митно-тарифна система та застосування нетарифних бар'єрів.

Основними складовими валютної політики є дисконтна та девізна політика держави.

Під дисконтною політикою розуміють систему економічних та організаційних заходів, які використовуються під час застосування дисконтної ставки (відсотка) при регулюванні інвестицій і збалансуванні платіжних зобов'язань. Дисконтна політика орієнтована передусім на коригування валютного курсу з метою регулювання грошового потоку, динаміки і рівня цін, обсягу грошової маси та міграцію короткотермінових активів.

Основою механізму девізної політики є застосування валютної інтервенції та валютних обмежень на покупку та продаж валюти з метою збереження стабільності валютного курсу.

Політика у сфері стимулювання іноземних інвестицій передбачає реалізацію таких цілей:

- створення конкурентного середовища; привнесення в країну передової технології та досвіду ринкового господарювання;
- додатковий інвестиційний капітал;
- розширення масштабів вітчизняного накопичення за рахунок зовнішніх джерел фінансування;
- збільшення національного виробництва за рахунок іноземних вкладень;
- збільшення зайнятості населення і скорочення рівня безробіття;
- сприяння структурній перебудові економіки;
- створення передумов для поєднання вітчизняного та іноземного капіталів.

Митні відносини є однією зі складових сукупності всіх ринкових відносин, тому цілі митно-тарифної політики є похідними від загальноекономічних цілей і визначаються пріоритетами останніх.

Основними завданнями митно-тарифної політики є:

- створення оптимальних умов для конкуренції між національними й іноземними виробниками;
- забезпечення найбільш ефективного використання інструментів митного контролю та регулювання товарообміну на митній території;
- участь у реалізації торговельно-політичних завдань щодо захисту ринку України; стимулювання розвитку економіки;
- сприяння здійсненню структурної перебудови і реалізації інших завдань економічної політики;
- забезпечення належного рівня надходжень до Державного бюджету країни.

Методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це передбачені законодавством способи впливу держави на поведінку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з метою отримання необхідного з точки зору публічних інтересів результату.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється за допомогою адміністративних та економічних методів (табл. 1.3, дод. Д).

Таблиця 1.3

Інструменти реалізації методів державного регулювання*

Методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності	Основні інструменти реалізації методів регулювання
Адміністративні	<ul style="list-style-type: none"> – повна заборона зовнішньоекономічної діяльності; – ліцензування; – квотування; – специфічні вимоги до товару
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> – митні тарифи, збори; – імпорتنі депозити; – пільгові кредити експортерам; – гарантії, субсидії; – звільнення від сплати податків

*Джерело: [96].

Такі методи можна класифікувати за двома основними критеріями.

1. За характером впливу на поведінку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності потрібно розрізняти економічні та адміністративні методи.

Адміністративні методи регулювання безпосередньо впливають на господарські відносини, а економічні методи регулювання діють через ринковий механізм.

Адміністративні методи регулювання найдоцільніше застосовуються за умов економічної нестабільності, зростання дефіциту та інфляції. Ними користуються, як правило, протягом короткого терміну з метою захисту економіки країни або її відродження через мобілізацію та оптимальне використання ресурсів.

До них належать: ембарго, ліцензування, квотування, специфічні вимоги до товару та ін.

Економічні методи регулювання займають провідне місце в період стабілізації економіки.

До них належать: митні тарифи, збори, імпорتنі депозити (у галузі імпорту), пільгові кредити експортерам, гарантії, субсидії, звільнення від сплати податків тощо (у галузі експорту).

2. Залежно від того, чи пов'язаний метод із застосуванням тарифу, розрізняють тарифні та нетарифні методи.

До тарифних методів належить митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності (рис. 1.7).

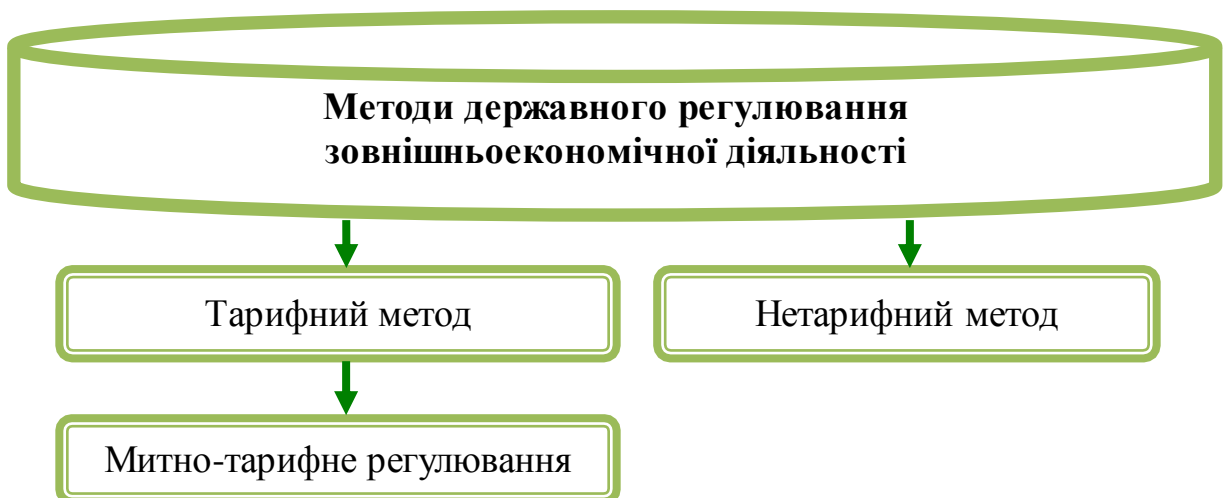

Рис. 1.7. Методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

До поняття нетарифні обмеження включають цілу групу адміністративних, фінансових, кредитних, технічних та інших заходів, які обмежують імпорт та експорт товарів і послуг. Це може бути система ліцензування, квотування, створення не виправданих стандартів якості продукції, бюрократичні перешкоди в митних процедурах і послуг. Особливістю використання нетарифних заходів регулювання є те, що вони застосовуються, як правило, органами державної влади країни і мають автономний характер, тобто не пов'язані з міжнародними зобов'язаннями країни. Тому їхні обсяги і методика застосування повністю регулюються національними органами і національними правилами.

Розглянемо особливості тарифного та нетарифного регулювання як одних з основних інструментів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

1.3.2. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Митно-тарифне регулювання належить до економічних, тарифних методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та становить основну складову регулювання цієї діяльності в будь-якій державі.

Митно-тарифні заходи дозволяють вирішити ряд завдань, пріоритетність яких залежить від митної політики держави, основними з яких є:

- захист вітчизняних товаровиробників від конкуренції (у тому числі недобросовісної) з боку іноземних постачальників;
- стимулювання внутрішнього виробництва готової продукції; збільшення податкових надходжень.

Митно-тарифне регулювання в Україні здійснюється на основі таких принципів: виключної юрисдикції України на її митній території; виключної компетенції митних органів України щодо здійснення митної справи; законності; єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України; системності; ефективності; додержання прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб; гласності та прозорості.

Основними елементами системи митно-тарифного регулювання є: мито; митний тариф України; митна вартість товару; країна походження товару (рис. 1.8).

Рис. 1.8. Основні елементи митно-тарифного регулювання

Мито – це загальнодержавний податок, встановлений Податковим та Митним кодексами, законами України та міжнародними договорами, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 271 Митного кодексу України).

Мито – грошовий збір, що стягується при переміщенні товарів через митний кордон країни.

Мита виконують такі функції:

- *фіскальну*, коли вводяться для того, щоб добути гроші для держави. Ця функція стосується як імпорتنих, так і експортних мит;
- *протекціоністську*, коли вводяться для скорочення чи усунення імпорту з метою захисту вітчизняних виробників від іноземної конкуренції;
- *балансувальну*, коли вводяться для запобігання небажаного експорту товарів, внутрішні ціни на які нижче світових.

Розрізняють такі види мит (дод. Е):

За впливом:

- *номінальні мита* – це тарифні ставки, визначені митним тарифом;
- *реальне мито* – це реальний рівень мита на кінцеві товари, що розраховуються з врахуванням усіх факторів, які впливають на процес формування митного тарифу.

За напрямом руху:

- *вивізне (експортне) мито*, що нараховується на товари при їхньому вивезенні за межі митної території країни;
- *ввізне (імпортне) мито*, що нараховується на товари при їх ввезенні на митну територію держави.

За способом нарахування:

- *адвалерне (вартісне)*, що нараховується у відсотках до митної вартості товарів, які обкладаються митом;
- *специфічне*, що нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів, що обкладаються митом;
- *комбіноване*, що поєднує обидва ці види митного обкладання.

За принципами обмеження:

- *спеціальне мито*, що нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю товару;
- *антидемпінгове мито*, що застосовується під час ввезення на митну територію країни товарів за ціною істотно нижчою, ніж у країні експорту в момент цього експорту;
- *компенсаційне мито*, що застосовується під час ввезення на митну територію країни товарів, при виробництві чи експорті яких прямо або побічно використовувалася субсидія.

За терміном дії:

- *постійне мито*, яке не змінюється залежно від часу застосування, є незмінним упродовж періоду дії встановленої ставки мита, більшість митних ставок є постійними;
- *сезонне (ввізне і вивізне) мито*, що нараховується на товари сезонного характеру для оперативного регулювання міжнародної торгівлі.

За походженням:

- *автономні мита*, що вводяться на підставі односторонніх рішень органів державної влади країни;
- *конвенційне мито*, що встановлюється на базі двосторонньої або багатосторонньої угоди з іншими державами, або угоди про створення Митного союзу, не може бути змінене державою в односторонньому порядку.

За типами митних ставок:

- *стале мито* – це митні ставки, які встановлюються державними органами і не можуть змінюватися залежно від обставин;
- *змінне мито* – це митні ставки, які можуть змінюватися за певних обставин (при зміні рівня світових та внутрішніх цін, рівня державних субсидій).

Одним із найпоширеніших інструментів митно-тарифного регулювання, який охоплює усю номенклатуру товарів, є митний тариф як систематизований перелік ставок мита. Найчастіше встановлення ставок мита здійснюється для товарів, що ввозяться на територію держави, тому митні тарифи об'єднують ставки ввізного мита.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Митний тариф України» **митний тариф України** є невід'ємною частиною цього Закону та містить перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів.

Метою митного тарифу є:

- раціоналізація товарної структури ввозу товарів до України;
- підтримка раціонального співвідношення ввозу та вивозу товарів, валютних доходів та видатків на території України;
- створення умов щодо прогресивних змін у структурі виробництва;
- захист економіки України від недобросовісної іноземної конкуренції;
- забезпечення умов щодо ефективної інтеграції України у світове господарство.

Митний тариф повинен виконувати важливі для держави функції – регулятивну (регулюючу, стабілізуючу), фіскальну, захисну (протекціоністську), стимулюючу, політичну (торговельно-політичну) (рис. 1.9), зокрема:

- *регулятивна (регулююча, стабілізуюча)* – полягає у підтримці раціональної структури експорту та імпорту й оптимального співвідношення валютних доходів і витрат держави та відповідно стосується експортних та імпортних мит;
- *фіскальна* – пов'язана з формуванням прибуткової частини державного бюджету та стосується імпортних, експортних та транзитних мит;
- *захисна (протекціоністська)* – реалізується через формування бар'єрів, які перешкоджають проникненню імпортних товарів на митну територію країни, та стосується імпортних мит;

– *стимулююча (балансувальна, балансуєча)* – передбачає створення передумов для збільшення експорту країни та стосується експортних мит;

– *політична (торговельно-політична)* – полягає у здійсненні економічного впливу на інші держави шляхом створення митних бар'єрів або, навпаки, надання їм митних пільг, та стосується імпорتنих мит.

Від пріоритетності тієї чи іншої функції залежить спрямованість роботи щодо підвищення його ефективності у митно-тарифному механізмі регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Рис. 1.9. Функції митного тарифу*

* Джерело: [190].

Митна вартість є основною базою для розрахунку усіх платежів, що здійснюються на митниці.

Митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари (ч. 1 ст. 49 Митного кодексу України).

Митна вартість товарів, які переміщуються через митний кордон України, визначається декларантом відповідно до ч.1 ст. 51 Митного кодексу України.

Декларант – особа, яка самостійно здійснює декларування або від імені якої здійснюється декларування (ч. 8 ст. 4 Митного кодексу України).

Митна вартість товарів і метод її визначення заявляються (декларуються) митному органу декларантом під час переміщення товарів через митний кордон України шляхом подання декларації митної вартості.

Декларація митної вартості – документ встановленої форми, що подається декларантом і містить відомості щодо митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України чи стосовно яких змінюється митний режим (ч. 9 ст. 4 Митного кодексу України).

Порядок та умови декларування митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України, встановлюються Кабінетом Міністрів України, а порядок заповнення декларацій митної вартості – Митним кодексом України.

Основним методом визначення митної вартості є метод (п. 1 ч. 1 с. 57 Митного кодексу України): за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції) (більш детально – ст. 58 Митного кодексу України).

Другорядні методи (п. 2 ч. 1 с. 57 Митного кодексу України):

- за ціною договору щодо ідентичних товарів (більш детально – ст. 59 Митного кодексу України);
- за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів (більш детально – ст. 60 Митного кодексу України);
- на основі віднімання вартості (більш детально – ст. 62 Митного кодексу України);
- на основі додавання вартості (обчислена вартість) (більш детально – ст. 63 Митного кодексу України);
- резервний (більш детально – ст. 64 Митного кодексу України).

Митний кодекс України чітко визначає документи, які підтверджують митну вартість товарів (ч. 2 ст. 53), зокрема:

1) декларація митної вартості, що подається у випадках, визначених у частинах п'ятій і шостій статті 52 цього кодексу, та документи, що підтверджують числові значення складових митної вартості, на підставі яких проводився розрахунок митної вартості;

2) зовнішньоекономічний договір (контракт) або документ, який його замінює, та додатки до нього у разі їх наявності;

3) рахунок-фактура (інвойс) або рахунок-проформа (якщо товар не є об'єктом купівлі-продажу);

4) якщо рахунок сплачено, – банківські платіжні документи, що стосуються оцінюваного товару;

5) за наявності – інші платіжні та/або бухгалтерські документи, що підтверджують вартість товару та містять реквізити, необхідні для ідентифікації ввезеного товару;

6) транспортні (перевізні) документи, якщо за умовами поставки витрати на транспортування не включені у вартість товару, а також документи, що містять відомості про вартість перевезення оцінюваних товарів;

7) ліцензія на імпорт товару, якщо імпорт товару підлягає ліцензуванню;

8) якщо здійснювалося страхування, – страхові документи, а також документи, що містять відомості про вартість страхування.

У ст. 55 Митного кодексу України зазначено підстави коригування митної вартості товарів.

Митною вартістю товарів, що ввозяться в Україну відповідно до митних режимів, відмінних від режиму імпорту, є ціна товару, зазначена у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі. Визначення митної вартості товарів, що ввозяться на митну територію України та поміщуються у митні режими, відмінні від режиму імпорту (крім митного режиму транзиту) зі справлянням митних платежів, здійснюється відповідно до глави 9 Митного кодексу України.

Митною вартістю товарів, що вивозяться за межі митної території України, є ціна товару, зазначена у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі (ст. 66 Митного кодексу України).

До митної вартості товарів, що вивозяться (експортуються), також включаються фактичні витрати, якщо вони не були раніше до неї включені:

а) на навантаження, вивантаження, перевантаження, транспортування та страхування до пункту перетинання митного кордону України;

б) комісійні та брокерські винагороди;

в) ліцензійні та інші платежі за використання об'єктів права інтелектуальної власності, які покупець повинен прямо чи побічно здійснити як умову продажу (експорту) товарів, які оцінюються.

Обчислення митної вартості здійснюється насамперед на основі ціни угоди, тобто фактурної вартості товару.

Фактурна вартість або **контрактна вартість** – це ціна товару, що обумовлена в контракті та в рахунку-фактурі.

Розрахунок митної вартості виконується з урахуванням умов поставки товару відповідно до інтерпретації Міжнародних комерційних термінів Incoterms (International Commercial Terms) виходячи з того, які саме витрати включені продавцем до рахунку-фактури і коли вони зроблені: до перетину митного кордону чи після нього.

Країною походження товару вважається країна, в якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв, встановлених Митним кодексом України (ч. 2 ст. 36 Кодексу).

Під країною походження товару можуть розумітися група країн, митні союзи країн, регіон чи частина країни, якщо є необхідність їх виділення з метою визначення походження товару (ч. 3 ст. 36 Кодексу).

Товарами, повністю виробленими у даній країні (ч. 1 ст. 38 Митного кодексу України), вважаються:

- 1) корисні копалини, добуті з надр цієї країни, в її територіальних водах або на її морському дні;
- 2) продукція рослинного походження, вирощена або зібрана в цій країні;
- 3) живі тварини, що народилися та вирощені в цій країні;
- 4) продукція, одержана від живих тварин у цій країні;
- 5) продукція, одержана в результаті мисливського або рибальського промислу в цій країні;
- 6) продукція морського рибальського промислу та інша продукція морського промислу, одержана судном цієї країни або судном, що орендоване (зафрахтоване) цією країною;
- 7) продукція, одержана на борту переробного судна цієї країни виключно з продукції, зазначеної у пункті 6 цієї статті;

8) продукція, одержана з морського дна або з морських надр за межами територіальних вод цієї країни, за умови, що ця країна має виключне право на розробку цього морського дна або цих морських надр;

9) брухт та відходи, одержані в результаті виробничих або інших операцій з переробки в цій країні, а також вироби, що були у вжитку, зібрані в цій країні та придатні лише для переробки на сировину (утилізації);

10) електроенергія, вироблена в цій країні;

11) товари, вироблені в цій країні виключно з продукції, зазначеної у пунктах 1–10 статті 38 Митного кодексу України.

Документи, що підтверджують країну походження товару (ст. 43 Митного кодексу України).

1. Документами, що підтверджують країну походження товару, є сертифікат про походження товару, засвідчена декларація про походження товару, декларація про походження товару, сертифікат про регіональне найменування товару.

2. Країна походження товару заявляється (декларується) митному органу шляхом зазначення назви країни походження товару та відомостей про документи, що підтверджують походження товару, у митній декларації.

3. *Сертифікат про походження товару* – це документ, який однозначно свідчить про країну походження товару і виданий компетентним органом даної країни або країни вивезення, якщо у країні вивезення сертифікат видається на підставі сертифіката, виданого компетентним органом у країні походження товару.

4. У разі втрати сертифіката приймається його офіційно завірений дублікат.

5. *Засвідчена декларація про походження товару* – це декларація про походження товару, засвідчена державною організацією або компетентним органом, наділеним відповідними повноваженнями.

6. *Декларація про походження товару* – це письмова заява про країну походження товару, зроблена у зв'язку з вивезенням товару виробником, продавцем, експортером (постачальником) або іншою компетентною особою на комерційному рахунку чи будь-якому іншому документі, який стосується товару.

7. *Сертифікат про регіональне найменування товару* – це документ, який підтверджує, що товари відповідають визначенню, характерному для відповідного регіону країни, та виданий компетентним органом відповідно до законодавства країни вивезення товару.

8. У разі якщо в документах про походження товару є розбіжності у відомостях про країну походження товару або митним органом встановлено інші відомості про країну походження товару, ніж ті, що зазначені у документах, декларант або уповноважена ним особа має право надати митному органу для підтвердження відомостей про заявлену країну походження товару додаткові відомості.

9. Додатковими відомостями про країну походження товару є відомості, що містяться у товарних накладних, пакувальних листах, відвантажувальних специфікаціях, сертифікатах (відповідності, якості, фітосанітарних, ветеринарних тощо), митній декларації країни експорту, паспортах, технічній документації, висновках-експертизах відповідних органів, інших матеріалах, що можуть бути використані для підтвердження країни походження товару.

10. Документи, що підтверджують походження товару, зберігаються в порядку та протягом строків, визначених статтею 355 Митного кодексу України.

Сертифікат походження (Certificate of origin) – це офіційний документ, що підтверджує країну, в якій товар був повністю похідний або підданий достатній обробці. Цей документ потрібно, як правило, митними органами країни-імпортера з метою здійснення тарифних і нетарифних заходів регулювання ввезення товару на митну територію відповідної країни (наприклад, для нарахування відповідної ставки імпортного мита, в тому числі і пільгової у разі надання товарам режиму преференцій).

Крім цього, сертифікати походження товарів необхідні у випадках, якщо це передбачено відповідними зовнішньоторговельними контрактами, що укладаються сторонами, національними правилами країни-імпортера, міжнародними угодами, учасниками яких є сторона експорту і сторона імпорту товару.

В Україні роботи з оформлення та засвідчення сертифікатів походження виконують торговопромислові палати відповідно до Закону України «Про торгово-промислові палати» та Постанови Кабінету Міністрів України «Про визначення Торгово-промислової

палати уповноваженим органом з видачі сертифікатів походження товарів».

Сертифікати походження складають мовою, передбаченою національним законодавством, міжнародними та міждержавними угодами. Сертифікати походження повинні містити інформацію, передбачену відповідними графами форм сертифікатів.

Бланки сертифікатів походження виготовляються типографським методом у 3-х примірниках: 1 оригінал та 2 копії. Оригінал має такі ступені захисту: сітка «гільош» (друкований візерунок у формі заплетених або переплєтених стрічок) різних кольорів (для кожного виду сертифіката свій колір) та нумерація кожного бланку. Бланки мають розмір 210x297 мм та виготовляються на білому письмовому папері. Номер бланка має серію та шість цифр, що розташовані у правому верхньому куті бланка. Бланки всіх форм сертифікатів походження виготовляє централізовано Торгово-промислова палата України.

Сертифікати походження товарів та послуг можуть бути різних форм (рис. 1.10).

Рис. 1.10. Форми сертифікатів походження*

**Джерело: [126].*

Форма сертифіката походження залежить від природи та призначення товарів, що експортуються, країни імпорту, а також умов міждержавних торгових угод.

Для підтвердження походження товарів/послуг застосовують такі форми сертифікатів:

Сертифікат походження загальної форми (англійською мовою) – звичайна форма – видають на товари під час експорту у країни, з якими не обумовлені правила визначення країни походження, а також у разі, коли товар не має преференційного доступу на ринок країни імпорту та у випадках відсутності або тимчасового припинення пільг на українські товари. Ця форма, як правило, не надає пільг.

Сертифікат походження загальної форми (російською мовою) – видається під час експорту товарів до країн СНД, якщо не виконується якась із умов «Правил визначення країни походження товарів» для країн СНД.

Сертифікат походження форми СТ-1 – преференційна форма – видається під час експорту товарів до країн СНД, якщо задовольняються умови «Правил визначення країни походження товарів» для СНД. Ця форма дозволяє повністю зняти мито під час ввезення до країни імпорту.

Сертифікат форми «А» (англійською або французькою мовами) – преференційна форма – видається на товари з країн, що розвиваються, на які поширюється преференційний режим, при їхньому експорті до країн ЄС, Туреччину та США. Ця форма дозволяє частково або повністю уникнути мита під час імпорту.

Сертифікат форми EUR-1, серія М (англійською мовою) – видають для експорту до Республіки Македонія.

Сертифікат походження форми У-1 (українською мовою) – застосовують у випадках необхідності підтвердження українського походження товарів, що перебувають в обігу в межах митної території України.

Сертифікат походження в Мексиканські Штати (англійською мовою) – преференціальна форма на території Мексики.

Сертифікат походження послуг – сертифікат для підтвердження факту виконання послуги українським підприємством або суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України в межах або за межами митної території України. Сертифікат використовують тільки у межах України.

Сертифікат походження товару/послуги оформляється на кожну поставку товару, що здійснюється одночасно одним або кількома транспортними засобами одному й тому ж вантажоодержувачу від одного й того ж вантажопостачальника (якщо інше не передбачено міжнародними угодами). За заявкою замовника можливе оформлення сертифікатів походження на кожний транспортний засіб.

Підставою для видачі сертифіката є заявка-декларація замовника, разом з якою подаються такі документи:

- документи, що підтверджують факт експорту: контракт, рахунок-фактура (інвойс);
- довідка про порядок виготовлення товару, яка повинна містити основну інформацію про підприємство (адреса, відомості про виробничі площі, обладнання та робоча сила), асортимент продукції, перелік основних технологічних операцій, вихідну сировину для виробництва, джерела її надходження;
- документи про придбання вихідної сировини та матеріалів: договори, товаротransпортні накладні, підтвердження якості виробника (сертифікати якості, паспорти тощо);
- експертний висновок щодо коду товару за УКТ зовнішньоекономічної діяльності;
- у разі необхідності – калькуляція, що містить дані про відсоткове співвідношення вартості імпортової сировини та матеріалів у вартості кінцевого продукту.

1.3.3. Нетарифні обмеження зовнішньоекономічної діяльності

Для регулювання міжнародної торгівлі використовуються нетарифні обмеження зовнішньоекономічної діяльності. Нетарифні обмеження здійснюються адміністративними, фінансовими, кредитними й іншими методами. Поширення нетарифних обмежень пояснюється тим, що їх введення є привілеєм уряду країни і вони не регулюються міжнародними угодами.

На сьогодні не існує єдиної класифікації нетарифних обмежень, але найбільш поширеною є класифікація нетарифних обмежень, яку розроблено Секретаріатом Генеральної угоди з тарифів і торгівлі.

Вона включає п'ять груп регуляторів:

1) участь держави в зовнішньоторговельних заходах (субсидування виробництва і експорту товарів, система публічних закупівель товарів, державна торгівля у країнах із ринковою економікою);

2) митні, адміністративні імпорتنі формальності (антидемпінгове мито, методи оцінки митної вартості товарів, митні і консульські формальності, товаросупровідні документи, товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності);

3) стандарти і вимоги, пов'язані з охороною здоров'я, промисловістю та технікою безпеки (у тому числі промислові стандарти, вимоги до упаковки і маркування товарів, санітарно-ветеринарні норми);

4) обмеження, які закладаються у механізм платежу (імпортні депозити, прикордонний податковий режим, ковзні збори);

5) кількісні обмеження імпорту і експорту.

Заходи нетарифного регулювання можна розділити на дві основні групи:

1) прямі заходи нетарифного регулювання;

2) непрямі заходи нетарифного регулювання.

Прямі заходи нетарифного регулювання полягають у встановленні державою кількісних обмежень під час експорту та імпорту окремих категорій товарів (рис. 1.11).

Рис. 1.11. Прямі заходи нетарифного регулювання

Кількісні обмеження застосовуються виключно на недискримінаційній основі, тобто ніякі заборони чи обмеження не застосовуються Україною щодо імпорту будь-якого товару на територію України чи щодо експорту будь-якого товару, призначеного для території будь-якої держави, якщо тільки імпорт аналогічного товару з усіх третіх держав в Україну або експорт до всіх третіх держав є аналогічним чином забороненим чи обмеженим, якщо інше не передбачено міжнародними договорами та законодавством України.

До кількісних обмежень відносять: квотування та ліцензування (дод. Ж), «добровільні» обмеження експорту.

Квотування – це кількісне лімітування розміру імпорту/експорту за допомогою глобальних (нерозподілених), індивідуальних (розподілених), групових, сезонних, тарифних та інших видів процентних або вартісних обмежень (квот).

Квотування здійснюється з метою:

- ліквідації торгового і платіжного дисбалансу з окремими країнами; регулювання попиту і пропозиції на внутрішньому ринку;
- виконання міжнародних зобов'язань і досягнення взаємовигідних домовленостей.

Квота – це встановлення у вартісному чи фізичному вираженні певного обсягу експорту (імпорту) на визначений період (рік, квартал тощо).

Квота – це кількісна міра обмеження експорту чи імпорту товару визначеною кількістю або сумою на певний проміжок часу.

Квота, встановлена в розмірі рівному 0, означає *ембарго*, тобто *заборона* на *імпорт* чи *експорт*.

Квоти можуть бути класифіковані за різними ознаками (рис. 1.12).

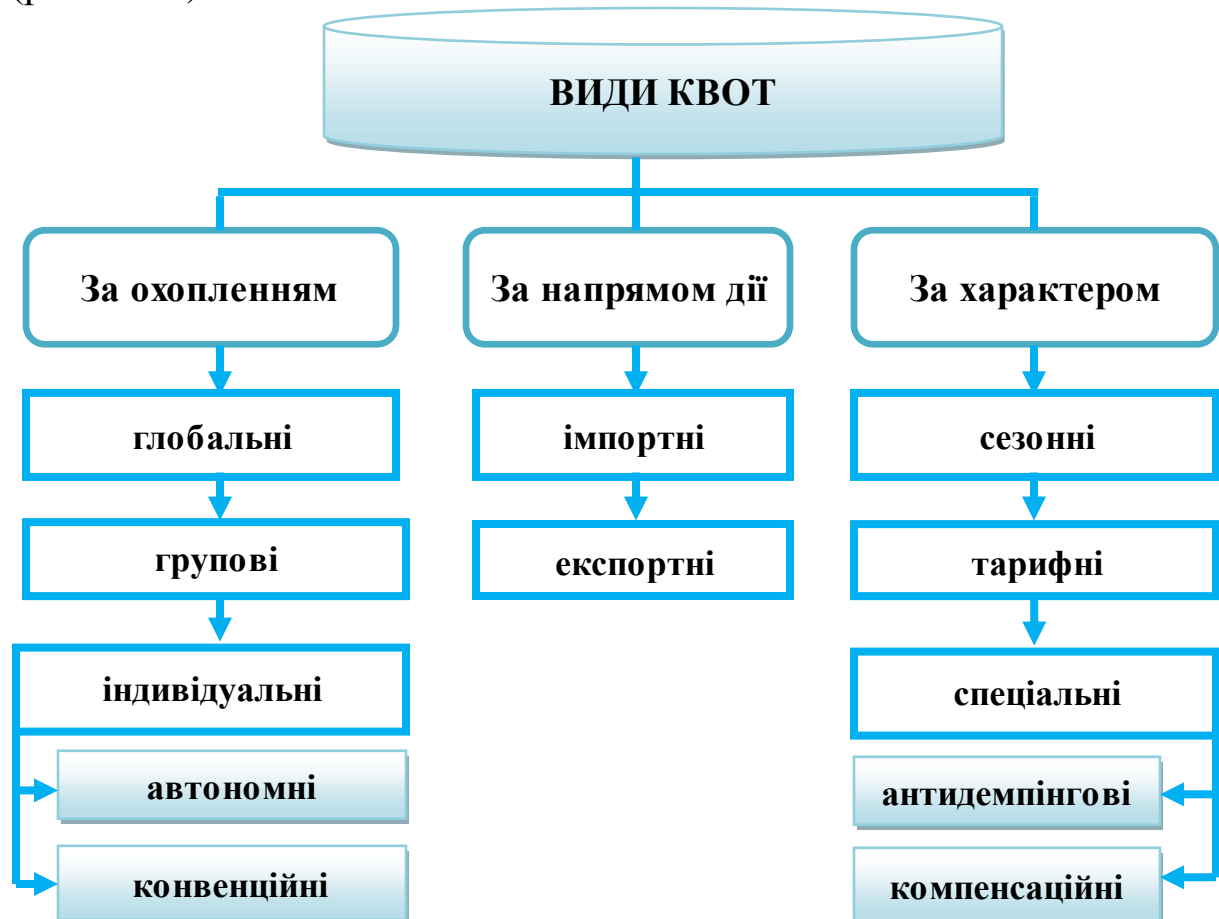

Рис. 1.12. Види квот*

*Джерело: [124].

Глобальна квота – квота, яка встановлюється щодо товару (товарів) без зазначення конкретних країн, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується.

Індивідуальна (розподілена) квота – квота, яка встановлюється щодо товару (товарів) з визначенням конкретної країни, куди товар може експортуватися або з якої він може імпортуватися. Загальний ліміт при цьому розподіляється між основними державами-експортерами на базі обсягу поставок за попередній рік.

Індивідуальні квоти можуть бути *автономними* та *конвенційними*.

Автономні індивідуальні квоти встановлюються самостійно країною імпортером без погодження з країною-експортером. У цьому випадку країна експортер не має можливості ефективно контролювати вибірку цієї квоти.

Конвенційні індивідуальні квоти закріплюються у рамках торгової угоди між державами – імпортером та експортером; при цьому розмір квоти значною мірою визначається зустрічними зобов'язаннями держави-імпортера щодо імпорту квотованого товару, і держава-експортер має можливість зі свого боку контролювати використання виділеної для нього квоти.

Групові квоти – квоти, які встановлюються щодо товару (товарів) з визначенням групи країн, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується.

Імпортні квоти – граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено імпортувати на територію країни протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях.

Експортні квоти – граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території країни протягом встановленого строку та який визначається у натуральних та вартісних одиницях.

Сезонні квоти встановлюються на суворо визначений період календарного року (як правило, на 3 місяці) і застосовуються традиційно щодо сільськогосподарських товарів.

Тарифні квоти – встановлення кількості товару, яка дозволена до ввезення чи вивезення за особливою, більш низькою ставкою тарифу протягом певного періоду. Ці квоти частіше відносять до категорії кількісних нетарифних обмежень, хоча вони мають безпосереднє відношення до мит.

До спеціальних видів квот належать:

– *антидемпінгові квоти* – граничний обсяг імпорту в країну певного товару (товарів), що є об'єктом антидемпінгового розслідування та/або антидемпінгових заходів, який дозволено імпортувати у країну протягом установленого строку та який визначається у натуральних та/або вартісних одиницях виміру;

– *компенсаційні квоти* – граничний обсяг імпорту в країну певного товару (товарів), що є об'єктом антисубсидійного розслідування та/або компенсаційних заходів, який дозволено імпортувати в країну протягом встановленого строку та який визначається у натуральних та/або вартісних одиницях виміру.

Квотування здійснюється урядовими органами на основі видачі ліцензій.

Ліцензування експорту та імпорту передбачає видання державою імпортеру або експортеру через спеціально уповноважений державний орган дозволу (ліцензії) на ввезення або вивезення певного включеного у списки товару протягом встановленого терміну. В ліцензії може також встановлюватися порядок ввезення або вивезення товарів.

Ліцензування є самостійним інструментом державного регулювання.

Ліцензування слугує двом цілям:

– *кількісному регулюванню торгівлі* – коли з видачею ліцензій надаються квоти і в певний момент часу їх видача припиняється. У такому випадку ліцензування є складовою частиною квотування: ліцензія є лише документом, що підтверджує право ввезти або вивезти товар в рамках отриманої квоти;

– *контролю за імпортом та експортом*.

Ліцензія відкрита (індивідуальна) – дозвіл на експорт (імпорт) товару протягом певного періоду (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу.

Ліцензія генеральна – відкритий дозвіл на експортні (імпортні) операції по певному товару (товарах) та/або з певною країною (групою країн) протягом періоду дії режиму ліцензування по цьому товару (товарах).

Ліцензія експортна (імпортна) – належним чином оформлене право на експорт (імпорт) протягом встановленого строку певних товарів або валютних коштів з метою інвестицій та кредитування.

Ліцензія разова (індивідуальна) – разовий дозвіл, що має іменний характер і видається для здійснення кожної окремої операції конкретним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності на період не менший, ніж той, що є необхідним для здійснення експортної (імпортної) операції.

Глобальна ліцензія – дозвіл на ввезення/вивезення певного товару без обмеження за кількістю або вартістю у будь-яку країну протягом визначеного строку.

«Добровільне» обмеження експорту – це кількісне обмеження експорту, засноване на зобов'язанні одного з торгових партнерів обмежити (чи не розширювати) обсяг експорту, прийняте в рамках міжурядової угоди про встановлення квот на експорт товару.

Класифікація основних видів ліцензій зображена на рис. 1.13.

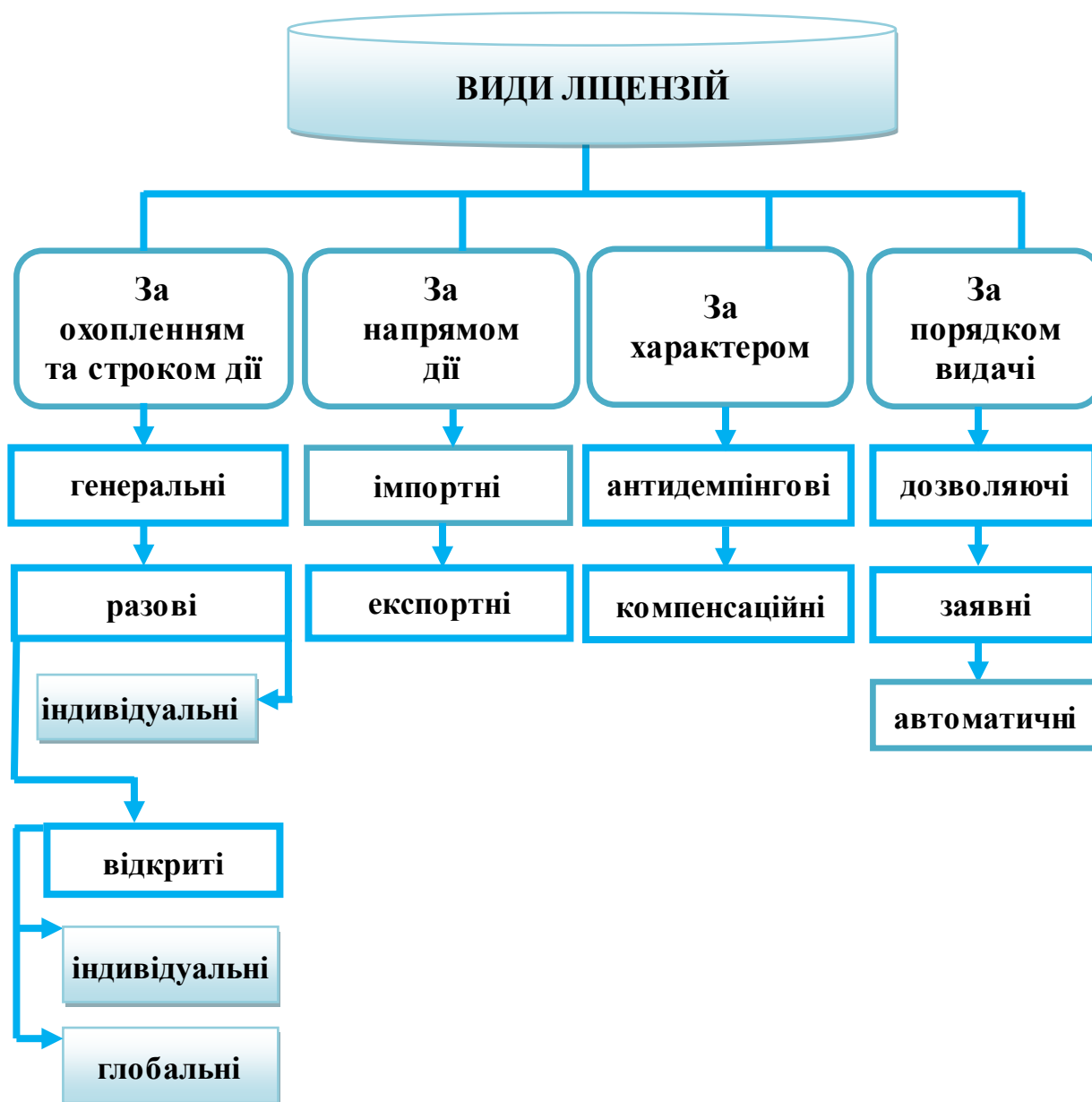

Рис. 1.13. Види ліцензій*

**Джерело: [124].*

Разом із зазначеними засобами адміністративного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які належать до прямих обмежень ввозу товарів, розвинені країни широко використовують цілу систему заходів непрямих обмежень, або непрямому протекціонізму.

До непрямих заходів нетарифного регулювання належать (рис. 1.14):

- технічні бар'єри;
- внутрішні податки і збори;
- публічні закупівлі;
- вимоги щодо вмісту місцевих компонентів.

Рис. 1.14. Непрямі заходи нетарифного регулювання*

Технічні бар'єри являють собою національні стандарти якості, економічні вимоги, санітарні обмеження, вимоги до упакування і маркування товарів, вимоги про дотримання ускладнених митних формальностей, законів про захист споживачів тощо.

Технічні бар'єри виникають внаслідок того, що національні технічні й адміністративні правила перешкоджають ввезенню товарів із-за кордону. Це відбувається у випадку невідповідності імпортованих товарів обов'язковим стандартам якості, охорони здоров'я і безпеки, що застосовуються до аналогічних вітчизняних

товарів, невідповідності сільськогосподарських продуктів санітарним і фітосанітарним нормам, що застосовуються для запобігання ввезення в країну шкідників і захворювань, не розповсюджених у цій країні.

До технічних бар'єрів відносять засоби, які утруднюють торгівлю між державами, зокрема:

- національні стандарти та вимоги, системи сертифікації продукції;

- санітарні, фітосанітарні, ветеринарні норми та вимоги;

- вимоги екологічного характеру;

- специфічні вимоги до упаковки та маркування товарів тощо.

Фінансові методи регулювання. Метою фінансування, як методу регулювання зовнішньої торгівлі, зокрема розширення експорту, є дискримінація іноземних компаній на користь національних виробників і експортерів на основі зниження вартості експортованого товару і підвищення його конкурентоспроможності на світовому ринку.

Фінансування експорту здійснюється з таких джерел:

- державного бюджету;

- банків;

- фондів;

- за рахунок самих експортерів і обслуговуючих їх банків.

До основних фінансових методів торгової політики відносять:

- демпінг;

- субсидії.

Демпінг – це експорт товарів за цінами, нижчими від собівартості, чи принаймні, за ціною нижчою, ніж на внутрішньому ринку. Отже, демпінг є формою міжнародної цінової дискримінації.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» **демпінг** – ввезення на митну територію України товару за цінами, нижчими від порівнянної ціни на подібний товар у країні експорту, що заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару.

Сучасне законодавство розвинених країн розрізняє два основних типи демпінгу:

1) **ціновий демпінг** – продаж на експортному ринку товару за ціною, яка нижче його ціни на національному ринку;

2) **вартісний демпінг** – продаж товару на експортному ринку за ціною, яка нижче його вартості.

Існує кілька видів демпінгу, які різняться за методом дискримінаційної ціни, джерелами компенсації шкоди експортера, мотивами і термінами застосування (рис. 1.15).

Рис. 1.15. Види демпінгу*

**Джерело: [106].*

У комерційній практиці демпінг може набувати одну з таких форм:

Спорадичний демпінг – це епізодичний продаж несподіваних надлишків товару на світовому ринку за нижчими цінами, ніж на внутрішньому ринку.

Хижацький (навмисний) демпінг – це тимчасове навмисне зниження експортних цін з метою витиснення конкурентів з ринку і наступного встановлення монопольних цін.

Постійний демпінг – це довгостроковий продаж товару на світовому ринку за нижчою ціною, ніж на внутрішньому ринку.

Залежно від характеру виплат розрізняють пряме і непряме субсидування.

Прямі субсидії – це безпосередні виплати експортеру після здійснення їм експортної операції, що дорівнюють різниці між його витратами й отриманим доходом. Прямі субсидії суперечать міжнародним угодам і заборонені Світовою організацією торгівлі.

Непрямі субсидії – це приховане дотування експортерів через надання пільг зі сплати податків, пільгові умови страхування, повернення імпорتنих мит тощо.

Існують внутрішні та експортні субсидії.

Внутрішні субсидії – це бюджетне фінансування внутрішнього виробництва товарів, що конкурують з імпортними. Вони вважаються одним із найзамаскованіших фінансових інструментів торгової політики, а також кращим методом обмеження імпорту порівняно з імпортним тарифом і квотою, тому що не спотворюють внутрішні ціни і забезпечують менші втрати для країни.

Експортні субсидії – це бюджетне фінансування національних експортерів, що дозволяє їм продавати товар іноземним покупцям за нижчою ціною, ніж на внутрішньому ринку, і тим самим стимулювати експорт.

Публічні закупівлі (ст. 21 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»). **Політика в рамках публічних закупівель** – прихований засіб торгової політики, що вимагає від державних органів і підприємств купувати певні товари тільки у національних підприємств, навіть незважаючи на те, що ці товари можуть бути дорожчими за імпортні.

Державні органи управління України та місцеві ради народних депутатів України мають право розміщувати, як правило, на конкурсній основі державні замовлення на виробництво, експорт і імпорту товарів серед суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності приймають державні замовлення виключно на добровільних засадах на умовах і в обсязі, які визначаються цивільно-правовими договорами (контрактами), що укладаються між цими суб'єктами та державним замовником.

Іноземні суб'єкти господарської діяльності користуються рівними правами і повинні нести рівні обов'язки з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України в разі проведення конкурсу на розміщення державного замовлення.

Вимога про вміст місцевих компонентів – прихований засіб торгової політики держави, яка законодавчо встановлює частку в кінцевому продукті, що повинна бути вироблена національним виробником, якщо такий продукт призначається для продажу на внутрішньому ринку.

1.3.4. Ліцензування зовнішньоекономічних операцій

Порядок ліцензування зовнішньоекономічних операцій визначено статтею 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Ліцензування зовнішньоекономічних операцій – це комплекс адміністративних дій органу виконавчої влади з питань економічної політики з надання дозволу на здійснення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності експорту (імпорту) товарів.

Ліцензування експорту (імпорту) товарів здійснюється у формі (рис. 1.16): автоматичного ліцензування; неавтоматичного ліцензування.

Автоматичне ліцензування – це комплекс адміністративних дій органу виконавчої влади з питань економічної політики з надання суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності дозволу на здійснення протягом визначеного періоду експорту (імпорту) товарів, щодо яких не встановлюються квоти (кількісні або інші обмеження). Автоматичне ліцензування експорту (імпорту) як адміністративна процедура з оформлення та видачі ліцензії не справляє обмежувального впливу на товари, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню.

Автоматичне ліцензування імпорту має бути скасоване в разі припинення обставин, що були підставою для його запровадження, а також у разі існування інших процедур, за допомогою яких можна розв'язати завдання, для вирішення яких запроваджується автоматичне ліцензування.

Неавтоматичне ліцензування – це комплекс адміністративних дій органу виконавчої влади з питань економічної політики з надання суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності дозволу на здійснення протягом визначеного періоду експорту (імпорту) товарів, щодо яких встановлюються певні квоти (кількісні або інші обмеження). Неавтоматичне ліцензування експорту (імпорту) як адміністративна процедура з оформлення та видачі ліцензії використовується в разі встановлення квот (кількісних або інших обмежень) на експорт (імпорт) товарів.

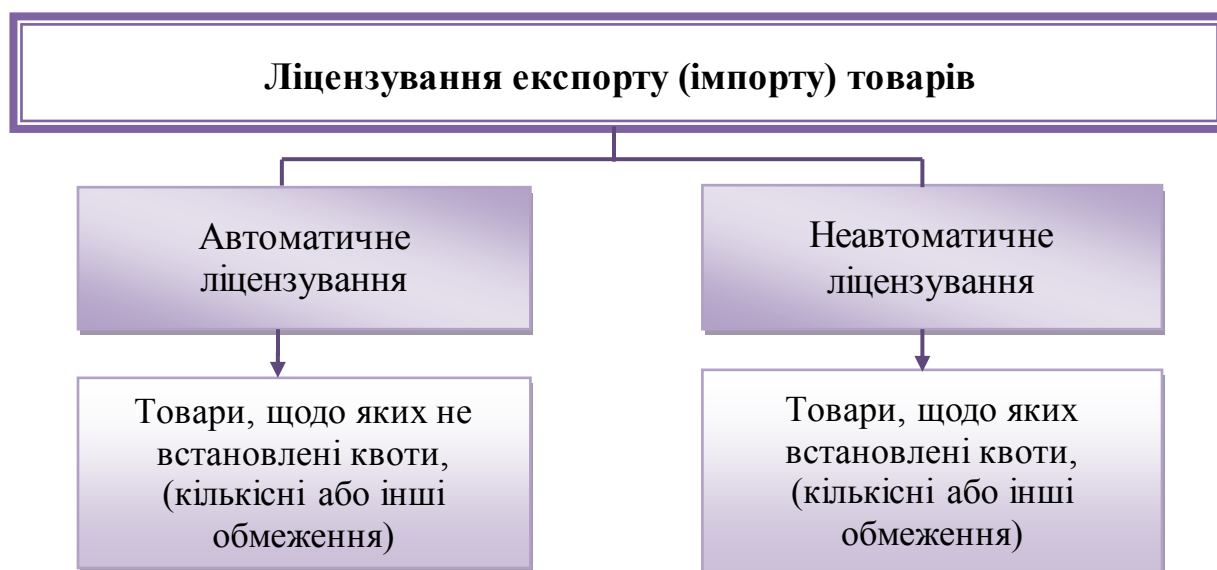

Рис. 1.16. Форми ліцензування експорту (імпорту) товарів*

** Джерело: сформовано на основі [15].*

Ліцензування експорту товарів запроваджується в Україні в разі:

– значного порушення рівноваги щодо певних товарів на внутрішньому ринку, що мають вагомe значення для життєдіяльності в Україні, особливо сільськогосподарської продукції, продуктів рибальства, продукції харчової промисловості та промислових товарів широкого вжитку першої необхідності або інших товарів. Таке ліцензування має тимчасовий характер і застосовується до моменту відновлення рівноваги щодо певних товарів на внутрішньому ринку;

– необхідності забезпечення захисту життя, здоров'я людини, тварин або рослин, навколишнього природного середовища, громадської моралі, національного багатства художнього, історичного чи археологічного значення або захисту прав інтелектуальної власності, а також відповідно до вимог державної безпеки;

– експорту золота та срібла, крім банківських металів;

– необхідності застосування заходів щодо захисту вітчизняного товаровиробника в разі обмеження експорту вітчизняних матеріалів, необхідних для забезпечення достатньою кількістю таких матеріалів вітчизняної переробної промисловості протягом періодів, коли внутрішня ціна на такі матеріали тримається на рівні, нижчому за світову ціну, за умови впровадження Кабінетом Міністрів України плану стабілізації та за умови, що такі обмеження не повинні призводити до зростання експорту товарів такої галузі вітчизняної промисловості. Такі заходи застосовуються виключно на недискримінаційній основі;

– необхідності забезпечення захисту патентів, торгових марок та авторських прав;

– необхідності забезпечення виконання міжнародних договорів України.

Ліцензування імпорту товарів запроваджується в Україні в разі:

– різкого погіршення стану платіжного балансу та зовнішніх платежів (якщо інші заходи є неефективними);

– різкого скорочення або мінімального розміру золотовалютних резервів;

– необхідності забезпечення захисту життя, здоров'я людини, тварин або рослин, навколишнього природного середовища, громадської моралі, національного багатства художнього, історичного чи археологічного значення або захисту прав інтелектуальної власності, а також відповідно до вимог державної безпеки;

– імпорту золота та срібла, крім банківських металів;

– необхідності застосування заходів щодо захисту вітчизняного товаровиробника у випадках зростання імпорту в Україну, що завдає значної шкоди або загрожує завданням значної шкоди національному товаровиробнику подібного або безпосередньо

конкуруючого товару. Таке ліцензування має тимчасовий характер і застосовується на строк, який дозволяє не допустити завдання значної шкоди або компенсувати завдану значну шкоду національному товаровиробнику і дає йому можливість відновити його прибутковість;

- необхідності забезпечення захисту патентів, торгових марок та авторських прав;

- необхідності забезпечення виконання міжнародних договорів України;

- необхідності застосування заходів у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань.

Рішення про застосування режиму ліцензування експорту (імпорту) товарів, у тому числі встановлення квот (кількісних або інших обмежень), приймається Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики з визначенням переліку конкретних товарів, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню, періоду дії ліцензування та кількісних або інших обмежень щодо кожного товару.

У разі застосування захисних заходів щодо захисту вітчизняного товаровиробника рішення про запровадження режиму ліцензування приймається Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі згідно із законодавством.

Щодо кожного виду товару, може встановлюватися лише один вид ліцензії.

Ліцензії видаються центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики, а також у межах наданих ним повноважень – відповідним республіканським органом Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій.

Перелік товарів, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню, інформація про строк дії ліцензій та внесення будь-яких змін до них, порядок подання та розгляду заявок опубліковуються в офіційних друкованих виданнях України з повідомленням відповідного комітету Світової організації торгівлі протягом 60 днів з дня опублікування та наданням копій цих публікацій.

Публікація повинна включати таку інформацію:

- перелік товарів, що підлягають процедурам ліцензування;
- контактний пункт для надання інформації про право на одержання ліцензії;
- адміністративний орган (органи) для подання заявок на ліцензію;
- дату і назву публікації, в якій викладено процедури ліцензування;
- зазначення того, чи є ліцензування автоматичним або неавтоматичним;
- адміністративні цілі – у випадку процедур автоматичного ліцензування імпорту;
- зазначення заходів, що застосовуються через процедури ліцензування, у випадку процедур неавтоматичного ліцензування імпорту;
- очікуваний термін тривалості процедури ліцензування, якщо його може бути встановлено з певною мірою ймовірності, а якщо ні – то причину, чому цю інформацію не може бути надано.

У разі якщо квота розподіляється серед держав-постачальників, інформація про розподіл квоти підлягає опублікуванню з повідомленням про це інших держав, заінтересованих у постачанні в Україну певних товарів.

Офіційне опублікування здійснюється за 21 день до дати запровадження режиму ліцензування, але не пізніше зазначеної дати.

На запит заінтересованої держави – члена Світової організації торгівлі повинна надаватися відповідна інформація щодо порядку застосування обмежень; кількості виданих за певний період ліцензій із зазначенням у разі необхідності обсягу та/або вартості товарів; розподілу ліцензій серед держав-постачальників; статистичних даних про обсяги та/або вартість товарів.

1.3.5. Заборона експорту та імпорту окремих видів товарів

Заборона експорту та імпорту окремих видів товарів є нетарифним, адміністративним методом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який слугує дотриманню найбільш загальних вимог публічного порядку, і регулюється ст. 17 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

В Україні забороняється:

- експорт з території України предметів, які становлять національне, історичне або культурне надбання українського народу, що визначається згідно із законами України;
- імпорт або транзит будь-яких товарів, про які заздалегідь відомо, що вони можуть завдати шкоди здоров'ю або становити загрозу життю населення та тваринного світу, або призвести до руйнування навколишнього середовища;
- імпорт продукції та послуг, що містять пропаганду ідей війни, расизму та расової дискримінації, геноциду тощо, які суперечать відповідним нормам Конституції України;
- експорт та імпорт товарів, які здійснюються з порушенням прав інтелектуальної власності.

Конкретний перелік товарів, експорт та/або імпорт яких заборонено, затверджується Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України виключно у межах перерахованих категорій.

Контроль за виконанням зазначених вимог покладається на митні органи та Міністерство економіки України.

На територію України дозволяється імпорт лише тих товарів, які за своїми технічними, фармакологічними, санітарними, фітосанітарними, ветеринарними та екологічними характеристиками не порушують мінімальних умов відповідних стандартів та вимог, що діють на території України.

В разі відсутності національних стандартів та вимог України щодо певного товару застосовуються відповідні міжнародні стандарти та вимоги або іноземні стандарти та вимоги, що діють у провідних країнах – експортерах зазначених товарів.

1.3.6. Застосування технічних, фармакологічних, санітарних, фітосанітарних, ветеринарних та екологічних стандартів та вимог

На територію України дозволяється імпорт тільки тих товарів, які за своїми технічними, фармакологічними, ветеринарними і екологічними характеристиками не порушують мінімальних умов відповідних стандартів і вимог, що діють на території України.

У випадку відсутності національних стандартів і вимог України на певний товар застосовуються відповідні міжнародні стандарти і вимоги або іноземні стандарти і вимоги, що діють у ведучих країнах-експортерах зазначених товарів.

Технічні, фармакологічні, санітарні, фітосанітарні, ветеринарні та екологічні стандарти і вимоги, а також процедури їх застосування не можуть використовуватися з метою створення нетарифних бар'єрів для здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Порядок застосування технічних регламентів, фармакологічних, санітарних, фітосанітарних, ветеринарних та екологічних заходів, стандартів та вимог передбачено ст. 18 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», де зокрема зазначено, що технічні регламенти, фармакологічні, санітарні, фітосанітарні, ветеринарні та екологічні заходи, стандарти та вимоги до товарів, що імпортуються в Україну, застосовуються у порядку, встановленому законодавством України.

Розроблені в Україні стандарти і вимоги повинні публікуватися в загальнодоступних засобах інформації в Україні не менш ніж за 60 днів до набрання ними чинності, а в надзвичайних ситуаціях, що являють собою загрозу життю і здоров'ю населення, тваринному і рослинному світу, у ситуаціях екологічного лиха зазначені стандарти і вимоги набирають чинності з моменту їх опублікування.

У випадку невиконання цієї вимоги відповідні органи державної виконавчої влади несуть матеріальну відповідальність перед суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності за шкоду, заподіяну їм несвоєчасною публікацією інформації про введення нових стандартів і вимог (ст. 18 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»).

Документами, що свідчать про якість ввезених на територію України товарів, є сертифікат відповідності або свідоцтво про визнання іноземного сертифіката.

Товари, що імпортуються на територію України, підлягають обов'язковій сертифікації на предмет їх відповідності фармакологічним, санітарним, фітосанітарним, ветеринарним та екологічним нормам, якщо відповідні вимоги діють і щодо аналогічних товарів національного виробництва згідно із законами України.

До товарів, що імпортуються на територію України, застосовується національний режим їх сертифікації.

У разі імпорту товарів, які не мають аналогів в Україні, суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, який здійснює імпорт, або іноземний суб'єкт господарської діяльності, який здійснює експорт, повинен пред'явити сертифікат, що засвідчує відповідність технічних, фармакологічних, санітарних, фітосанітарних, ветеринарних та екологічних характеристик цього товару чинним міжнародним стандартам та вимогам або національним стандартам та вимогам країни, яка є провідною в експорті цього товару.

Іноземні суб'єкти господарської діяльності можуть пред'являти, згідно з цією статтею, сертифікати, що засвідчують відповідність товару зазначеним у цій статті стандартам і вимогам, які діють у країні іноземного експортера, в тому разі, якщо Україна уклала угоду з відповідною державою про взаємне визнання результатів сертифікації товарів.

Відмова у видачі сертифікатів має бути обґрунтована і виdana подавцю в письмовій формі у встановлені для процедури сертифікації строки.

У разі незгоди з відмовою подавець має право оскаржити зазначену відмову в судовому порядку.

1.3.7. Заходи щодо захисту економічної конкуренції в галузі зовнішньоекономічної діяльності

Законодавство про захист економічної конкуренції ґрунтується на нормах, установлених Конституцією України і складається із Закону «Про захист економічної конкуренції», законів України «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист від недобросовісної конкуренції», інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до цих законів.

Закон України «Про захист економічної конкуренції» визначає правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин.

Сфера державної монополії в зовнішньоекономічній діяльності визначена ст. 20 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Зокрема, зовнішньоекономічна діяльність здійснюється з дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності вимог законодавства про захист економічної конкуренції за винятком випадків, передбачених цією статтею.

Виключно уповноваженими Україною як державою суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності може здійснюватись експорт та імпорт озброєння, боєприпасів, військової техніки та спеціальних комплектуючих виробів для їх виробництва, вибухових речовин, ядерних матеріалів (включаючи матеріали у вигляді тепловипромінюючих зборок), технологій, устаткування, установок, спеціальних неядерних матеріалів та пов'язаних з ними послуг, джерел іонізуючого випромінювання, а також інших видів продукції, технологій і послуг, які сьогодні використовуються при створенні озброєнь і військової техніки або становлять державну таємницю України, яка визначається законами України; дорогоцінних металів та сплавів, дорогоцінного каміння; наркотичних і психотропних засобів; експорт творів мистецтва і старовинних предметів з музейних фондів України.

Призначення уповноважених суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які можуть здійснювати зазначені експорт та імпорт, і регулювання відповідних експортно-імпортних операцій

належать до компетенції Кабінету Міністрів України, який має погоджувати свої рішення з відповідними Комітетами Верховної Ради України.

Встановлення у будь-якій формі державної монополії на експорт та імпорт інших видів товарів, не зазначених у цій статті, не дозволяється і може бути оскаржено у судовому порядку. Будь-які організації, в тому числі державні, не мають права здійснювати функції, що прямо чи побічно перешкоджають іншим суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності вільно здійснювати таку діяльність або в іншій формі, за винятком випадків, прямо зазначених у цьому Законі.

Державний контроль за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції, захист інтересів суб'єктів господарювання та споживачів від його порушень здійснюються органами Антимонопольного комітету України.

Органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю зобов'язані сприяти Антимонопольному комітету України у здійсненні його повноважень у сфері підтримки й захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму та контролю за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції.

З метою однакового застосування норм законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, Антимонопольний комітет України дає рекомендаційні роз'яснення з питань застосування цього законодавства.

Законом України «Про захист економічної конкуренції» встановлено, що суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо:

- на цьому ринку у нього немає жодного конкурента;
- не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин.

Монопольним (домінуючим) вважається становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку товару перевищує 35 відсотків, якщо він не доведе, що зазнає значної конкуренції.

Монопольним (домінуючим) також може бути визнане становище суб'єкта господарювання, якщо його частка на ринку товару становить 35 або менше відсотків, але він не зазнає значної конкуренції, зокрема внаслідок порівняно невеликого розміру часток ринку, які належать конкурентам.

Зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку – це дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, зокрема обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

Зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку, зокрема, визнається:

- встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку;

- застосування різних цін чи різних інших умов до рівнозначних угод з суб'єктами господарювання, продавцями чи покупцями без об'єктивно виправданих на те причин;

- обумовлення укладання угод прийняттям суб'єктом господарювання додаткових зобов'язань, які за своєю природою або згідно з торговими та іншими чесними звичаями у підприємницькій діяльності не стосуються предмета договору;

- обмеження виробництва, ринків або технічного розвитку, що завдало чи може завдати шкоди іншим суб'єктам господарювання, покупцям, продавцям;

- часткова або повна відмова від придбання або реалізації товару за відсутності альтернативних джерел реалізації чи придбання;

- суттєве обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин;

– створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) чи усунення з ринку продавців, покупців, інших суб'єктів господарювання.

Зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку забороняється і тягне за собою відповідальність згідно із законом.

Правове регулювання діяльності Антимонопольного комітету здійснює Закон України «Про Антимонопольний комітет України» і ряд інших нормативних актів. За даним Законом, Антимонопольний комітет України є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. Антимонопольний комітет України підконтрольний Президенту України та підзвітний Верховній Раді України.

Основними завданнями Антимонопольного комітету України є:

– здійснення державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства;

– запобігання, виявлення і припинення порушень антимонопольного законодавства;

– контроль за економічною концентрацією;

– сприяння розвитку добросовісної конкуренції.

Повноваження Антимонопольного комітету України закріплені в ст. 8 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», до них належать:

– визначати межі товарного ринку, а також монопольне становище суб'єктів господарювання на ньому;

– видавати суб'єктам господарювання обов'язкові для виконання рішення про припинення порушень антимонопольного законодавства та про відновлення початкового становища, про примусовий поділ монопольних утворень;

– вносити до органів влади обов'язкові для розгляду подання щодо скасування ліцензій, припинення операцій зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання у разі порушення ними антимонопольного законодавства;

– приймати нормативно-правові акти відповідно до його компетенції, зокрема з питань антиконкурентних узгоджених дій, зловживань монопольним (домінуючим) становищем на ринку, дискримінації органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, провадження у заявах про надання дозволу на економічну концентрацію суб'єктів господарювання, контролю за економічною концентрацією суб'єктів господарювання, провадження у справах про порушення антимонопольного законодавства, порядку виконання, перевірки, перегляду та оскарження рішень органів Антимонопольного комітету України, а також недобросовісної конкуренції, обов'язкові влади, органами місцевого адміністративно-господарського суб'єктами господарювання, надавати роз'яснення щодо їх для виконання органами самоврядування, органами управління та контролю, контролювати їх виконання, застосування;

– здійснювати інші дії, передбачені законодавством про Антимонопольний комітет України.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття економічних методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності?
2. Розкрийте сутність поняття адміністративних методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності?
3. Визначте переваги та недоліки економічних методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності?
4. Розкрийте сутність тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності?
5. Назвіть і охарактеризуйте основні правила застосування тарифних та нетарифних методів?
6. Назвіть та охарактеризуйте види мита, які застосовуються в Україні?
7. Розкрийте сутність митного тарифу України?
8. Дайте загальну характеристику митної вартості товару?

9. Розкрийте метод визначення митної вартості товару?
10. Як визначається країна походження товару?
11. Як використовується вантажна митна декларація?
12. У чому полягає ліцензування зовнішньоекономічних операцій?
13. Розкрийте сутність поняття автоматичного та неавтоматичного ліцензування?
14. Яка мета Угоди з технічних бар'єрів у торгівлі?
15. Які принципи закладені і в основу Угоди про санітарні та фітосанітарні заходи, яка стосується забезпечення безпеки продуктів харчування та здоров'я тварин та рослин?

Тести для самоконтролю

1. Що не є елементами митно-тарифного регулювання?

- 1) мито;
- 2) тамга;
- 3) країна погодження товару;
- 4) перелік товарів.

2. Визначте правильний варіант твердження, що мито – це:

- 1) податок, що сплачується за товари чи предмети, які імпортують в Україну;
- 2) податок, що сплачується за підакцизні товари;
- 3) податок, що сплачується за товари, які перетинають митний кордон України;
- 4) податок, що сплачується за товари чи предмети, які експортують з України.

3. Митна вартість товару нараховується на момент:

- 1) перетинання товаром кордону країни споживача;
- 2) отримання товару споживачем;
- 3) подання вантажної митної декларації;
- 4) підписання контракту.

4. Ліцензування зовнішньоекономічних операцій відбувається:

- 1) адміністративним та нетарифним методом;
- 2) економічним методом;
- 3) загальним методом;
- 4) тарифним методом.

5. Ліцензування експорту (імпорту) товарів здійснюється у формах:

- 1) автоматичного та неавтоматичного ліцензування;
- 2) генерального ліцензування;
- 3) індивідуального ліцензування;
- 4) разового ліцензування.

Завдання для самоконтролю

Заповнити таблицю класифікації нетарифних методів регулювання залежно від інструменту застосування:

1. Реєстрація експортних (імпортних) товарів. 2. Внутрішні податки і збори. 3. Правові режими. 4. Міжнародні конвенції. 5. Субсидії при експорті. 6. Технічні бар'єри. 7. Вимоги про зміст кінцевих компонентів. 8. Демпінг. 9. Експортні кредити. 10. Кількісні обмеження. 11. Дострокові угоди. 12. Надання пільг. 13. Внутрішні податки і збори. 14. Субсидії.

Адміністративні	Економічні	Правові

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 2.1 ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ДОГОВОРУ (КОНТРАКТУ)

2.1.1. Поняття і види зовнішньоекономічного договору (контракту).

2.1.2. Форма і умови зовнішньоекономічного договору (контракту).

Ключові слова: договір, контракт, зовнішньоекономічний договір, зовнішньоекономічний контракт, зміст зовнішньоекономічного договору, істотні умови, додаткові умови, ф'ючерний контракт (ф'ючерс), форвардний контракт, компенсаційний контракт, стоковий контракт, контракт-своп, господарські договори.

2.1.1. Поняття і види зовнішньоекономічного договору (контракту)

Правовою формою реалізації зовнішньоекономічної діяльності є зовнішньоекономічний договір (контракт).

Легальне визначення поняття зовнішньоекономічного договору (контракту) закріплено в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зокрема в абз. 13 ст. 1 цього Закону зазначено: **зовнішньоекономічний договір (контракт)** – це матеріально оформлена угода двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

Поряд із поняттям договору в актах вітчизняного законодавства використовується термін «контракт» (ст. 382–383 Господарського кодексу України; ст. 1 Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність»). З цього приводу необхідно вказати, що у термін «контракт» звичайно вкладається вузький зміст, ніж у «договір».

Контракти класифікують за такими ознаками:

1. *Залежно від характеру поставки*: контракт із разовим постачанням товару, після виконання якого юридичні відносини між сторонами угоди припиняються; контракт із періодичною регулярною поставкою товару від продавця до покупця протягом певного терміну; контракт про постачання.

2. *Залежно від об'єкта угоди*: контракти купівлі-продажу товарів у матеріально-речовій формі; контракти купівлі-продажу послуг (посередницькі, ф'ючерсні, транспортні, консультаційні); контракти купівлі-продажу результатів творчої діяльності (продаж ліцензій зазвичай супроводжує експорт обладнання та технологій).

3. *Залежно від форми оплати*: контракти з оплатою в грошовій формі передбачають розрахунки у визначеній валюті з використанням обумовлених у контракті форм розрахунку (інкасо, акредитив, чек, вексель) і способів платежу (оплата готівкою, авансовий платіж, оплата в кредит); контракти з оплатою в товарній формі; контракти з оплатою у змішаній формі.

4. *Залежно від напрямку руху об'єкта контракту*: експортні; імпортні.

5. *Додаткові умови*: здавання-приймання товару; страхування; відвантажувальні документи; гарантії; упаковування і маркування; форс-мажорні обставини; арбітраж; інші умови.

Ознаками зовнішньоекономічного договору, які дозволяють виділити його в окрему групу господарських договорів, є:

– особливий суб'єктний склад (сторонами в договорі є вітчизняний суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності та іноземний контрагент);

– особливості змісту договору щодо прав та обов'язків його сторін при здійсненні ними зовнішньоекономічної діяльності, типових платіжних умов і типових платіжних застережень;

– спеціальні вимоги щодо права країни, яке застосовується при його укладанні та виконанні; спеціальні вимоги щодо форми договору (визначаються ст. 382 Господарського кодексу України і ст. 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»);

– обов’язковість реєстрації, що здійснюється відповідно до ст. 383 Господарським кодексом України і підзаконними нормативно-правовими актами щодо окремих видів продукції і товару та позики в іноземній валюті; особливості порядку розгляду договірних спорів (як правило, комерційним арбітражем або третейським судом з урахуванням цих особливостей).

Враховуючи положення ст. 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зовнішньоекономічні договори, залежно від предмета договору, *можна поділити на кілька видів:*

а) договори на експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили;

б) щодо надання суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб’єктам господарської діяльності, зокрема: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання вищезазначених послуг іноземними суб’єктами господарської діяльності суб’єктам зовнішньоекономічної діяльності України;

в) договори кооперації (наукової, науково-технічної, науково-виробничої, виробничої, навчальної та ін.) з іноземними суб’єктами господарської діяльності; про навчання та підготовку спеціалістів на комерційній основі;

г) про здійснення міжнародних фінансових операцій та операцій з цінними паперами у випадках, передбачених законами України;

д) щодо кредитних та розрахункових операцій між суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб’єктами господарської діяльності; створення суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності банківських, кредитних та страхових установ за

межами України; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України;

е) про спільну підприємницьку діяльність між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами;

ж) про підприємницьку діяльність на території України, пов'язану з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; про аналогічну діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України;

и) про організацію та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі за участі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; про організацію та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібною торгівлі на території України за іноземну валюту в передбачених законами України випадках;

к) про товарообмінні (бартерні) операції та іншу діяльність, побудовану на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

л) про орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

м) щодо здійснення операцій з придбання, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку;

н) щодо здійснення посередницьких операцій, у разі здійснення яких право власності на товар не переходить до посередника (на підставі комісійних, агентських договорів, договорів доручення та інших);

п) про інші види зовнішньоекономічної діяльності, не заборонені прямо й у виключній формі законами України.

Залежно від видів діяльності у сфері зовнішньоекономічної діяльності договори (контракти) поділяються на такі види: купівлі-продажу; майнового найму; зберігання; комісії (консигнації); доручення; перевезення; транспортно-експедиторного обслуговування; страхування; кредитування; дарування; застави; ліцензійного контракту про використання виняткових або аналогічних прав.

Крім того, зовнішньоекономічні договори (контракти) класифікуються залежно від умов та строків постачання, обміну, оплати товарів.

Ф'ючерсний контракт (ф'ючерс) – стандартизований строковий контракт, за яким продавець зобов'язується у майбутньому в установлений строк передати базовий актив у власність покупця на визначених умовах, а покупець зобов'язується прийняти базовий актив і сплатити за нього ціну, визначену сторонами контракту на дату його укладення.

Форвардний контракт – цивільно-правовий договір, за яким продавець зобов'язується у майбутньому в установлений строк передати базовий актив у власність покупця на визначених умовах, а покупець зобов'язується прийняти в установлений строк базовий актив і сплатити за нього ціну, визначену таким договором.

Усі умови форварду визначаються сторонами контракту під час його укладення. Такі контракти часто укладаються на товар, який ще не вироблено, наприклад, майбутній урожай.

Форвардні контракти, укладені при купівлі-продажу валют, передбачають оплату через певний термін за курсом, зафіксованим у момент укладання договору.

Компенсаційний контракт передбачає оплату поставлених машин, обладнання, сировини, наданих кредитів зустрічною поставкою товарів, вироблених з використанням раніше одержаних ресурсів. У міжнародних економічних відносинах такі види контрактів можуть застосовуватися у випадку відсутності в замовника вільно конвертованої валюти для розрахунків.

Компенсаційний (офсетний) договір – пов’язаний з контрактом на постачання продукції оборонного призначення, закупівля якої за імпортом здійснюється на умовах одержання Україною відповідних компенсацій.

Спотовий контракт укладається під наявний товар і, на відміну від ф’ючерсного договору, передбачає негайну оплату поставленого товару.

Контракт-своп – цивільно-правова угода про здійснення обміну потоками платежів (готівкових або безготівкових) чи іншими активами, розрахованими на підставі ціни (котирування) базового активу в межах суми, визначеної договором на конкретну дату платежів (дату проведення розрахунків) протягом дії контракту.

2.1.2. Форма і умови зовнішньоекономічного договору (контракту)

Зміст зовнішньоекономічного договору визначається відповідно до вимог Господарського кодексу України про істотні умови договорів.

Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів), затверджене наказом Мінекономіки України та євроінтеграції від 06.09.2001 № 201, є свого роду примірним договором, тому що визначає обов’язкові для суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності України умови таких договорів (дод. II).

До основних джерел належать: міжнародні договори; національне законодавство; торгові звичаї (рис. 2.1).

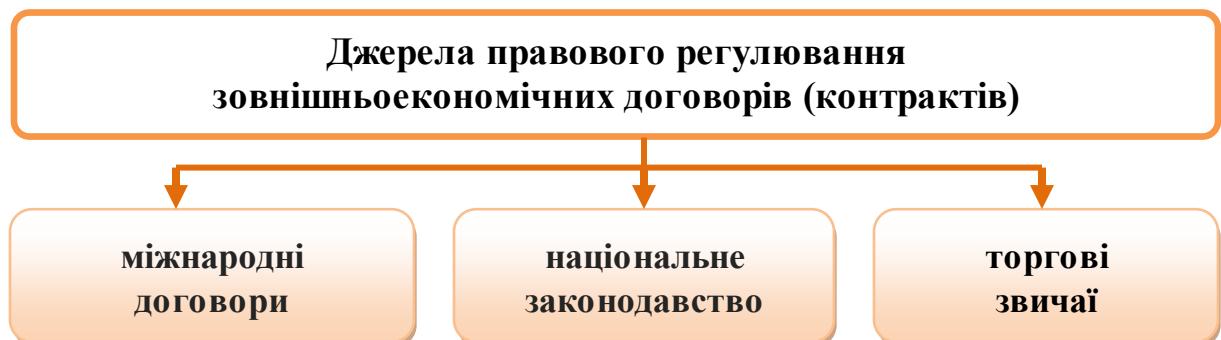

Рис. 2.1. Основні джерела правового регулювання зовнішньоекономічних договорів (контрактів)

Вчені виділяють умови договору (контракту), класифіковані за їх обов'язковістю для продавця і покупця та за їх універсальністю. Щодо обов'язковості умови договору (контракту) поділяються на обов'язкові і додаткові. Обов'язковими ці умови є тому, що якщо одна зі сторін не виконує їх, то інша сторона вправі розірвати контракт і вимагати відшкодування збитків. Обов'язкові умови контракту зосереджені на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Обов'язкові умови зовнішньоекономічного договору (контракту)

**Джерело: [121].*

Додаткові умови: здавання-приймання товару; страхування; відвантажувальні документи; гарантії; упакування і маркування; форс-мажорні обставини; арбітраж; інші умови.

Додаткові умови передбачають, що за порушення їх однією зі сторін інша сторона не вправі розірвати угоду, а може вимагати виконання.

З погляду універсальності умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) можна розділити на універсальні – статті, що присутні в будь-якому договорі (контракті), і індивідуальні, притаманні конкретному типу договору (контракту).

Універсальні (типові) умови договору (контракту) зосереджені на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Універсальні умови договору (контракту)

**Джерело: [121].*

Індивідуальні умови договору (контракту) зосереджені на рис. 2.4.

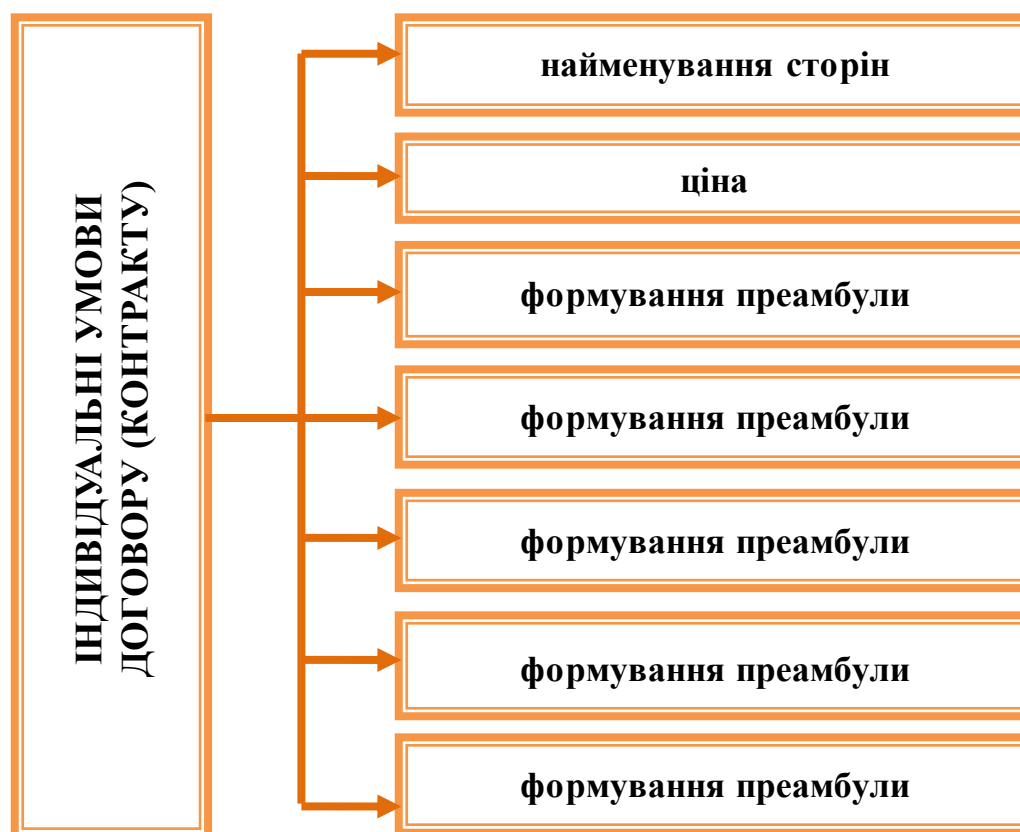

Рис. 2.4. Індивідуальні умови договору (контракту)*

**Джерело: [121].*

Отже, згідно з Положенням про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів), зовнішньоекономічний договір повинен мати таку структуру (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Структура зовнішньоекономічного договору*

№	Пункт договору	Характеристика
1	2	3
1.	Назва, номер договору (контракту), дату і місце його укладання	Назва та реєстраційний номер контракту, місце та дата його укладання, визначення сторін
2.	Преамбула (визначення сторін)	Містить: повні та скорочені юридичні назви (фірмові назви), тобто назви, під якими сторони зареєстровані в торговому (державному) реєстрі у своїх країнах (із зазначенням номерів їх реєстраційних свідоцтв та місця реєстрації); місцезнаходження (назва країни та міста); їх правовий стан, включаючи зазначення номера та виду ліцензій на цей вид діяльності; назва сторін у тексті контракту як контрагентів («Продавець» та «Покупець»)

Продовження таблиці 2.1

3.	Предмет договору (контракту)	Описання предмета контракту; назву об'єкта угоди (товару); характеристика об'єкта угоди (товару)
4.	Кількість та якість товару (обсяги виконання робіт, надання послуг)	Вказуються: параметри технічного рівня товару, показники якості товару, документи, що підтверджують якість товару (сертифікат якості). Вказуються одиниці вимірювання кількості; порядок визначення кількості, система мір ваги, застереження «близько» та «за опцією», чи включається тара та упакування у кількість товару, які організації визначають, кількість товару, якими документами засвідчується кількість товару
5.	Базисні умови поставки товарів (прийняття здавання виконаних робіт або послуг)	Визначають зобов'язання продавця та покупця з доставки товару і встановлюють момент переходу з продавця на покупця ризику випадкової загибелі або псування товару. Передбачають вибір партнерами однієї з умов поставок товарів, що зафіксовані у міжнародних правилах з інтерпретації торгових термінів (Інкотермс 2020)
6.	Ціна і загальна вартість договору (контракту)	Визначаються: базисна умова поставки, валюта ціни, рівень та спосіб фіксації ціни товару, чи включені у ціну вартість тари, упаковки, маркування, загальна сума контракту
7.	Умови платежів	Включають валюту платежу, курс перерахування валют у національну валюту, види, форми розрахунків за поставлений товар, гарантію платежу
8.	Умови прийманняздавання товарів (робіт, послуг)	Включає: характер задачі на приймання товару (попередня, заключна задача та приймання), місце задачі та приймання товару, спосіб та термін приймання товару за кількістю й якістю
9.	Упаковка і маркування	Пакування включає такі складники, як якість пакування, порядок пакування, розміри пакування, способи оплати пакування. До розділу маркування належать порядок маркування та платежі за нього

Продовження таблиці 2.1

10.	Форс-мажорні обставини	Вказуються обставини, передбачити настання яких заздалегідь сторони контракту не мали можливості, оскільки вони виникають унаслідок непередбачених та невідворотних подій надзвичайного характеру та які можуть суттєво вплинути на перебіг виконання контрактів
11.	Санкції та рекламації	Зазначаються: види санкцій, які можуть застосовувати покупці до продавців та покупців у зв'язку з невиконанням останніми умов зовнішньоторговельного контракту, спосіб розрахунку конвенційного штрафу та/або збитків, максимальний розмір штрафу, умова про одностороннє анулювання контракту за невиконання однієї із сторін зазначених обов'язків
12.	Врегулювання спорів у судовому порядку	Суперечки, що виникають між партнерами під час виконання контрактів, які вони не змогли розв'язати договірним шляхом під час переговорів, відповідно до міжнародних традицій, передаються на розгляд арбітражів
13.	Місцезнаходження, повні поштові і платіжні реквізити контрагентів договору (контракту)	Записуються: повні юридичні адреси сторін, імена представників сторін, банківські рахунки та адреси обслуговуючих банків (повна назва банку, з розрахункового рахунку якого (або на розрахунковий рахунок якого) будуть здійснюватися платежі, із зазначенням його повної адреси, реквізитів зв'язку та номера розрахункового рахунку)
14.	За домовленістю сторін у договорі (контракті) можуть визначатися додаткові умови	Визначаються: страхування; гарантії якості; умови залучені субвиконавців договору (контракту), агентів, перевізників; визначення норм навантаження (розвантаження); умови передачі технічної документації на товар, збереження торгових марок; порядок сплати податків, митних зборів; різного роду захисні застереження, з якого моменту договір (контракт) починає діяти, кількість підписаних примірників договору (контракту), можливість та порядок унесення змін до договору (контракту) та ін.

**Джерело: [60; 121].*

Зовнішньоекономічний договір (контракт) може бути визнано недійсним у судовому порядку, якщо він не відповідає вимогам законів України або міжнародних договорів України.

Питання для самоконтролю

1. Що таке зовнішньоекономічний договір (контракт)?
2. Які нормативно-правові акти регулюють порядок укладання та виконання зовнішньоторговельних договорів (контрактів)?
3. Вимоги щодо структури і змісту зовнішньоекономічних договорів (контрактів).
4. Які основні умови зовнішньоекономічного (договору) контракту?
5. Які істотні умови зовнішньоекономічного (договору) контракту ви знаєте?
6. Які критерії віднесення договору до зовнішньоекономічного?
7. У якій формі може бути складений зовнішньоекономічний договір?
8. Якими нормативними документами регулюється форма та зміст зовнішньоекономічного договору (контракту) в Україні?
9. Назвіть основні види зовнішньоекономічних договорів (контрактів).
10. Який існує порядок укладання зовнішньоекономічних договорів (контрактів)?
11. Назвіть фактори, які впливають на вибір контрагента і зміст зовнішньоекономічного договору (контракту).
12. Охарактеризуйте міжнародні правила тлумачення комерційних термінів ІНКОТЕРМС.
13. Охарактеризуйте правове регулювання валютних умов зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Тести для самоконтролю

1. Що має бути відображено у розділі «Предмет контракту»:

- 1) назва товару та його характеристика;
- 2) кількість товару;
- 3) якість товару;
- 4) ціна товару.

2. Що з наведеного нижче належить до «інших умов контракту»:

- 1) порядок укладання, зміни та припинення контракту та обов'язки, термін позовної давності;
- 2) перелік форс-мажорних обставин;
- 3) порядок відшкодування штрафних санкцій за постачання неякісних товарів;
- 4) умови страхування транспортних ризиків та інші умови страхування.

3. У преамбулі зовнішньоекономічного договору зазначається:

- 1) місце знаходження контрагентів;
- 2) найменування товару;
- 3) кількісна одиниця товару;
- 4) маршрут перевезення.

4. Які з перелічених форс-мажорних обставин належать до обставин тривалої дії:

- 1) введення валютних обмежень;
- 2) повінь;
- 3) пожежа;
- 4) закриття морських проток.

5. Які з перелічених форс-мажорних обставин належать до короткочасних:

- 1) замерзання моря;
- 2) заборона експорту;
- 3) війна;
- 4) блокада.

Завдання для самоконтролю

Скласти схему та дати характеристику основних етапів процесу підготовки, укладання і виконання зовнішньоекономічного договору (контракту).

ТЕМА 2.2

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

2.2.1. Правове регулювання міжнародної купівлі-продажу.

2.2.2. Правове регулювання міжнародного підяду.

2.2.3. Правове регулювання міжнародних перевезень.

2.2.4. Правове регулювання консигнаційних операцій.

2.2.5. Правове регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у зовнішньоекономічній діяльності.

Ключові слова: договір міжнародної купівлі-продажу товарів, оферта, акцент, зовнішньоекономічний договір підяду, договір підяду, монтажні роботи, договір міжнародного перевезення, міжнародне перевезення, перевізник, відправник, консигнація, консигнація, договір консигнації, договір комісії, консигнаційний склад, митний склад, митний ліцензійний склад, бартерна операція, товарообмінна операція, договір міні.

2.2.1. Правове регулювання міжнародної купівлі-продажу

Договір міжнародної купівлі-продажу товарів – найбільш широко застосовуваний вид угод у зовнішньоекономічних відносинах. На його основі здійснюються експортні та імпорتنі операції, число і обсяги яких зростають з розвитком економічного співробітництва господарюючих суб'єктів різних держав.

Особливості договору міжнародної купівлі-продажу пов'язані з його суб'єктним складом – участю в договорі іноземних юридичних або фізичних осіб, переміщенням товарів через державні (митні) кордони, використанням як засіб платежу валюти, яка є іноземною для обох або принаймні для однієї зі сторін.

У практиці міжнародної торгівлі використовуються такі джерела правового регулювання міжнародної купівлі-продажу:

Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів» (1980 р.); Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про давність позову в міжнародній купівлі-продажу товарів» (1974 р.); Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів» (1985 р.) та ін.

В Україні основним спеціальним актом, що регулює досліджувані правовідносини, є Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», стаття 1 якого дає визначення загального зовнішньоекономічного договору (контракту) (дод. ІІ). Серед інших нормативно-правових актів, якими визначаються правовідносини з купівлі-продажу (поставки), є Цивільний кодекс України та Господарський кодекси України. Однак вони не дають визначення договору міжнародної купівлі-продажу.

Згідно зі ст. 655 Цивільного кодексу України за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму.

Згідно з частиною 1 ст. 265 Господарського кодексу України за договором поставки одна сторона – постачальник зобов'язується передати (поставити) у зумовлені строки (строк) другій стороні – покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму.

Договір міжнародної купівлі-продажу (контракт) – це договір, фіксуючий у письмовій формі комерційні відносини між суб'єктами різного громадянства і визначальний права та обов'язки сторін.

Договір міжнародної купівлі-продажу є двостороннім, оскільки права та обов'язки за договором мають обидві сторони: продавець зобов'язується передати покупцеві певне майно у власність і вправі вимагати сплати за це зумовленої договором суми грошей; покупець вправі вимагати передачі йому купленого

майна, якщо продавець ухиляється від передачі проданої речі. Двосторонній характер договору купівлі-продажу визначає і взаємообумовленість зобов'язань сторін.

Договір міжнародної купівлі-продажу є оплатним, оскільки, набуваючи товар у власність, покупець сплачує продавцеві зумовлену договором ціну товару.

Договір міжнародної купівлі-продажу є також консенсуальним: права і зобов'язання у ньому виникають у сторін одразу з моменту досягнення згоди за всіма умовами договору.

Особливості цієї категорії договорів :

1) договір міжнародної купівлі-продажу товарів – це угода суб'єктів міжнародного приватного права, що спрямована на встановлення, зміну та припинення прав та обов'язків у сфері міжнародної купівлі-продажу товарів;

2) комерційний характер дій суб'єктів міжнародного приватного права у сфері міжнародної купівлі-продажу товарів;

3) комерційні підприємства суб'єктів договірних відносин з міжнародної купівлі-продажу товарів на момент укладення договору знаходяться в різних державах.

Для договору міжнародної купівлі-продажу характерні такі ознаки:

- одним із контрагентів по угоді виступає юридична або фізична особа іноземної держави (нерезидент) або резидент України, що має за кордоном комерційну організацію;
- товар перебуває на території іноземної держави;
- при виконанні договору товар, як правило, перетинає митний кордон одного або декількох іноземних держав.

Зазвичай договір містить вступну частину, реквізити сторін (юридична адреса та банківські реквізити) і такі основні умови:

- предмет і поставки (найменування і кількість товару);
- способи визначення якості та кількості товару;
- строк та місце поставки;
- базисні умови поставки;
- ціна товару та загальна вартість поставки;

- умови платежу;
- порядок здачі-приймання товару;
- умови перевезення;
- умови про гарантії та санкції;
- порядок вирішення спорів;
- обставини звільнення від відповідальності (форс-мажор).

Договір міжнародної купівлі-продажу відповідно до Цивільного кодексу України укладається в простій письмовій формі.

Зауважимо, що Віденська конвенція 1980 р. про договори міжнародної купівлі-продажу не вимагає укладення договору в письмовій формі.

Національним (внутрішнім) законодавством договори міжнародної купівлі-продажу регулюються в таких випадках:

1) за згодою сторін, що користуються автономією волі при виборі права, що підлягає застосуванню до їх відносин. Таким правом може бути національний закон однієї з договірних сторін, може бути обрано і право третьої країни;

2) на субсидіарній основі при відсутності або недостатньо повне врегулювання окремих питань у міжнародному договорі, що регулює їх відносини;

3) коли сторони, які уклали договір, перебувають у державах, які не беруть участі в міжнародних угодах, що регулюють зовнішньоекономічні угоди, і в договорі відсутня угода про застосовне право.

У третьому випадку, а часто і в другому застосоване право визначається судом, вирішує спір, виходячи з колізійних норм.

Укладання договору за Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11.04.1980 (Віденська конвенція) має проходити дві основні стадії:

- пропозиція укласти договір (оферта);
- прийняття пропозиції (акцепт).

Оферта має задовольняти дві вимоги: містити в собі всі істотні пункти майбутнього договору і бути адресованою конкретній особі або невизначеному колу осіб за умови можливої

індивідуалізації одної або декількох із них, які бажають прийняти пропозицію. В останньому випадку має місце так звана публічна оферта, яка широко застосовується в торгівлі й інших сферах обслуговування громадян. Якщо одна із зазначених вимог не дотримується, пропозиції про укладання договору немає.

Оферта набуває чинності, коли її отримав адресат оферти. Оферта, навіть коли вона є невідкличною, може бути скасована оферентом, якщо повідомлення про скасування одержане адресатом оферти раніше, ніж сама оферта чи одночасно з нею. Поки договір не укладено, оферта може бути відкликана оферентом, якщо повідомлення про відкликання буде одержано адресатом оферти до відправлення ним акцепту.

Оферта не може бути відкликана:

- якщо в оферті зазначено через встановлення певного строку акцепту чи іншим чином, що вона є невідкличною;
- якщо для адресата оферти доцільним було розглядати оферту як невідкличну й адресат оферти діяв відповідно.

Оферта, навіть якщо вона є невідкличною, втрачає чинність після одержання оферентом повідомлення про відхилення оферти.

Заява чи інша поведінка адресата оферти, що свідчить про згоду з офертою, є акцептом. Мовчання чи бездіяльність самі по собі не є акцептом. Акцепт оферти набуває чинності з моменту, коли зазначена згода одержана оферентом.

Договір вважається укладеним, якщо дві сторони – експортер та імпортер – дійшли згоди в торговій угоді за всіма її істотними умовами.

Місцем укладання договору за законодавством більшості країн вважається місце одержання акцепту, але в країнах «загального права» діє так звана «теорія поштової скриньки», згідно з якою місцем укладання договору вважається та країна, з якої відправлено акцепт.

При здійсненні зовнішньоекономічних операцій, пов'язаних з купівлею-продажем товарів, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності можуть зіткнутися з ланцюгом невизначеностей, у зв'язку з неоднаковою інтерпретацією контрагентами взаємних

прав та обов'язків, а саме при здійсненні поставки товарів з місця відправлення в місце призначення. Це може бути пов'язано з відмінностями правил та звичаїв, що існують у різних країнах світу. Вирішити ці питання можливо тільки шляхом використання контрагентами єдиного набору міжнародних правил для однозначного тлумачення термінів, що застосовуються у зовнішній торгівлі. З цією метою у 1936 році з'явилося на світ перше видання міжнародних правил тлумачення торговельних термінів (редакція Інкотермс – 1936) Міжнародної торгової палати. У ці правила постійно вносяться зміни і доповнення, які публікуються Міжнародною торговою палатой (1953, 1967, 1976, 1980, 1990, 2000, 2010, 2020 роках).

Застосування правил Інкотермс у зовнішньоекономічних договорах (контрактах) при визначенні умов поставки товарів дозволяє виключити різне тлумачення підприємствами-контрагентами своїх обов'язків щодо поставки товарів від продавця покупцю. Умови поставки визначають обов'язки продавця щодо доставки товару до вказаного місця та визначають момент переходу ризику випадкової втрати або ушкодження товару. Дія Інкотермс розповсюджується виключно на відносини між продавцем та покупцем у рамках договорів купівлі-продажу.

Правила Інкотермс 2020 (рис. 2.5.; дод. К; дод. Л) побудовані на зобов'язанні продавця з постачання, а точніше, розподіляють обов'язки між продавцем і покупцем.

Рис. 2.5. Інкотермс 2020*

*Джерело: сформовано на основі URL: <https://anvay.ru/incoterms-2020> (дата звернення: 22.04.2020).

Кожне правило Інкотермс 2020 містить 2 розділи по 10 статей:

A1 / B1: Загальні обов'язки.

A2 / B2: Поставка.

A3 / B3: Перехід ризиків.

A4 / B4: Перевезення.

A5 / B5: Страхування.

A6 / B6: Перевезення і транспортні документи.

A7 / B7: Митне оформлення експорту / імпорту.

A8 / B8: Перевірка / упаковка / маркування.

A9 / B9: Розподіл видатків.

A10 / B10: Повідомлення.

У розділі «А» обумовлюються обов'язки продавця, а в розділі «В» – обов'язки покупця.

Правила Incoterms 2020 враховують такі ситуації, коли можна використовувати свій власний транспорт для доставки товарів або укласти договір перевезення.

Для умов поставки СІР Інкотермс 2020 року продавець зобов'язаний застрахувати товар від всіх ризиків з максимальним страховим покриттям і страховою сумою не менше 110 % від вартості товару. Сторони можуть погодитися в контракті на більш низький рівень страхового покриття, якщо вони того побажають.

Зауважимо, що умова поставки СІФ Інкотермс 2020 зазвичай використовується для морських перевезень вантажів навалом (сировина, мінерали тощо), вартість за кілограм яких досить низька і вимога страхування з максимальним покриттям значно підвищило б кінцеву ціну товару.

Умова поставки СІР Інкотермс 2020 року – це мульти-модальний термін, часто використовуваний для доставки промислових товарів, які можуть вимагати більш високого рівня страхового покриття.

Умови поставки СІФ Інкотермс 2020 (*Cost Insurance and Freight / Вартість, страхування і фрахт*) і умови поставки СІР Інкотермс 2020 (*Carriage and Insurance Paid to / Перевезення і страхування оплачені до*), є двома правилами Інкотермс, які зобов'язують продавця придбати страховку на користь покупця для експорту товарів.

Вид транспортування та відповідний термін Інкотермс 2020 подано на (рис. 2.6).

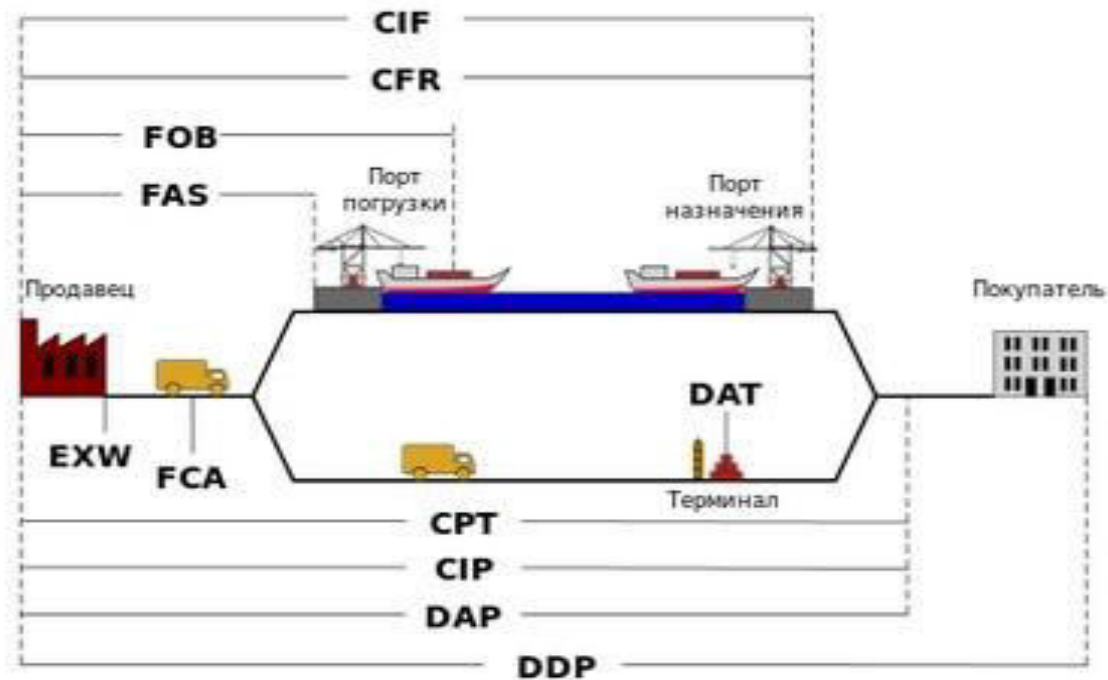

Рис. 2.6. Термін Інкотермс 2020*

*Джерело: сформовано на основі URL: <https://containers.ua/uk/articles/inkoterms-2010/> (дата звернення: 22.04.2020).

Група «Е» – Відправлення

EXW: Франко завод (... назва місця).

Група «F» – Основне перевезення не сплачено.

FCA: Франко перевізник (... назва місця призначення).

FAS: Франко вздовж борта судна (... назва порту відвантаження).

FOB: Франко борт (... назва порту відвантаження).

Група «С» – Основне перевезення не сплачено

CFR: Вартість й фрахт (... назва порту призначення).

CIF: Вартість, страхування та фрахт (... назва порту призначення).

CPT: Фрахт/перевезення сплачені до (... назва місця призначення).

CIP: Фрахт/перевезення та страхування сплачені до (... назва місця призначення).

Група «D» – Прибуття

DAF: Поставка до кордону (... назва місця доставки).

DES: Поставка з судна (... назва порту призначення).

DEQ: Поставка з пристані (... назва порту призначення).

DDU: Поставка без сплати мита (... назва місця призначення).

DDP: Поставка зі сплатою мита (... назва місця призначення).

Вимоги безпеки. Безпека транспорту нова норма (наприклад обов'язкова перевірка контейнерів). Тепер стаття **A4 / B4** («Перевезення») кожного правила Інкотермс вимагає від продавця, де це може бути застосовано, дотримуватися будь-які вимоги безпеки, пов'язані з транспортом, до пункту доставки та/або надати покупцеві будь-яку інформацію, що стосується вимог безпеки, пов'язаних з транспортом, яка необхідна покупцеві для організації перевезення.

Стаття A7 / B7 («Митне оформлення експорту / імпорту») кожного правила Інкотермс, де це може бути застосовано, вимагає, щоб продавець виконав будь-які пов'язані з безпекою формальності при оформленні експорту та допомагав покупцеві отримати будь-які документи або інформацію, необхідні для дотримання з митними формальностями, пов'язаними з імпортом або транзитом. Витрати на забезпечення безпеки, пов'язані з транспортом, також стали більш помітними в окремому переліку зобов'язань за видатками відповідно до статей **A9 / B9** кожного правила Інкотермс.

Доцільно зазначити, що посилання на «безпеку» в Інкотермс 2020 носять загальний характер, немає конкретного посилання на кібербезпеку або інші форми безпеки.

Конструктивно Incoterms 2020 виглядає так: одинадцять трибуквених скорочень починаючи від «EXW» (Ex-Works) до «DDP» (Delivered Duty Paid), які як і раніше діляться на 2 категорії залежно від виду транспорту (табл. 2.2).

Правила Incoterms 2020*

Правила <i>Інкотермс 2020</i> для будь якого виду транспорту	Правила <i>Інкотермс 2020</i> для морського і внутрішнього водного транспорту
EXW – «Ex Works / Франко завод» FCA – «Free Carrier / Франко перевізник». CPT – «Carriage Paid to / Перевезення оплачена до». CIP – «Carriage and Insurance Paid to / Перевезення і страхування оплачені до». DPU – «Delivered Named Place Unloaded / Постачання на місце вивантаження». DAP – «Delivered at Place / Постачання в місці призначення». DDP – «Delivered Duty Paid / Постачання з оплатою мита»	FAS – «Free Alongside Ship / Вільно вздовж борту судна». FOB – «Free on Board / Вільно на борту». CFR – «Cost and Freight / Вартість і фрахт». CIF – «Cost Insurance and Freight / Вартість, страхування і фрахт»

*Джерело: сформовано на основі URL: <https://anvay.ru/incoterms-2020> (дата звернення: 22.04.2020).

2.2.2. Правове регулювання міжнародного підряду

Зовнішньоекономічні договори підряду укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України та іноземними суб'єктами на експорт та імпорт робіт. *Експорт робіт* здійснюється шляхом їх виконання вітчизняними підрядниками за межами або на території України для іноземних замовників, *імпорт робіт* – шляхом їх виконання іноземними підрядниками за межами або на території України для вітчизняних замовників.

За договором підряду одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу.

Порядок укладення та виконання і форма зовнішньоекономічного договору підряду, права та обов'язки сторін, вимоги до робіт, матеріалів, конструкцій, устаткування, порядок приймання-передачі робіт та інші договірні умови визначаються правом країни, на території якої виконуються роботи, якщо сторони не домовились про інше.

Зовнішньоекономічний договір підряду укладається суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України або його представником, що діє на підставі договору або закону від імені особи, яку він представляє.

Договір підряду – це договір, за яким більшу частину вартості складає робота, а меншу частину – вартість матеріалу, який належить виробникові.

Договір підряду – це двосторонній договір, за яким одна особа (замовник) замовляє якусь роботу, а інша сторона (підрядчик) своїми зусиллями виконує цю роботу.

Договір підряду – це консенсуальний, двосторонній (заємний) та оплатний договір. *Консенсуальність договору підряду* означає, що він визнається укладеним у момент одержання особою, що направила оферту, акцепту. *Ознака двосторонності* означає, що обов'язки та права мають обидві сторони договору підряду. *Ознака оплатності* впливає з того, що підрядник, який побудував за завданням замовника певний об'єкт або виконав інші будівельні роботи, вправі вимагати від замовника виконання його обов'язку щодо оплати виконаних робіт.

Особливістю договору підряду є те, що предметом такого договору є те, що чого ще не існує.

Об'єктом є створення або переробка чогось у стан, який задовольняє замовника. Причому ця переробка повинна існувати в об'єктивній формі – оце «щось» повинно існувати відокремлено від того, хто виконує роботу.

Специфікою переходу права власності від особи, яка виконує замовлення, й замовником є те, що, по суті, перехід укладається у формі договору купівлі-продажу, але в цьому випадку товар спочатку виготовляється, а вже потім продається.

Зауважимо, що істотні умови, що мають бути передбачені в договорі підряду, відповідно до положень Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України, не співпадають (табл. 2.13).

Таблиця 2.3

**Істотні умови при укладанні договорів підряду згідно з
Цивільним кодексом України та
Господарським кодексом України***

Істотні умови договору будівельного підряду за Цивільним кодексом України	Істотні умови договору підряду в Господарському кодексі України
<ul style="list-style-type: none"> – предмет договору; – встановлені строки будівництва і здачі об'єкта чи виконання інших будівельних робіт; – вартість робіт – «ціна роботи»; – передача, склад і зміст проектно-кошторисної документації; – страхування ризиків випадкового знищення або випадкового пошкодження об'єкта, страхування комплексу робіт; – договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору 	<ul style="list-style-type: none"> – найменування сторін; – місце і дата укладання; – предмет договору (найменування об'єкта, обсяги та види робіт, передбачених проектом); – строки початку та закінчення будівництва, виконання робіт; – права та обов'язки сторін; – вартість та порядок фінансування будівництва об'єкта (робіт); – порядок матеріально-технічного, проектного та іншого забезпечення будівництва; – режим контролю якості робіт та матеріалів замовника; – порядок прийняття об'єкта (робіт); – порядок розрахунків за виконані роботи; – умови про дефекти і гарантійні строки; – страхування ризиків; – фінансові гарантії; – відповідальність сторін (відшкодування збитків); – урегулювання спорів; – підстави та умови зміни та розірвання договору

**Джерело: сформовано на основі [2; 4].*

Класичними видами договору підряду є: замовлення на будівництво споруд (замовлення під ключ); надання технічних послуг на будівництво (а також поставка машин й обладнання); виконання монтажних робіт; здійснення технічного обслуговування побудованого об'єкта; надання консультаційних або інформаційних послуг.

Договір щодо будівництва об'єктів. Сферою застосування таких видів договорів є сфера будівництва споруд. Спочатку укладаються договори між державами щодо надання допомоги, а потім підписуються контракти між приватними особами, у тому числі й договори на будівництво об'єктів.

Особливості: потребують значних фінансових коштів; реалізація договору потребує значних строків. Тому договори підряду найчастіше укладаються державними організаціями, які виступають замовником, а інші такі ж організації виступають підрядниками; підписанню контрактів передують проведення різноманітних конкурсів на право укладання контрактів.

Договір підряду може бути сформульований в одному документі або розбиватися на інші, більш малі документи, наприклад: договір щодо проведення ґрунтових робіт; щодо розробки технічної й технологічної документації; щодо постачання будівничих матеріалів, машин та різних матеріалів; безпосереднє зведення споруди; керівництво й нагляд над здійсненням вантажних робіт; проведення гарантійних випробувань споруди або допомога в їхньому здійсненні; розділ, що стосується підготовки персоналу; гарантії своєчасного постачання й матеріалів, які надходять (гарантійні зобов'язання сторін); одержання відповідних патентів й ліцензій.

Відсутність національного врегулювання в цій сфері зумовило розробку типових правил у межах міжнародних організацій (міжнародні уніфіковані норми рекомендаційного характеру).

Економічною комісією Організації Об'єднаних Націй розроблено Керівництво щодо складання контрактів про виконання комплексних промислових робіт, яке складає 11 розділів (частин, які повинен мати будь-який договір підряду): поняття міжнародного обороту – використання термінів й

зазначення предмета майбутнього договору; регулювання питань укладання договорів із субпідрядниками; ознаки юридичних осіб (консорціумів та головних субпідрядників); гарантії щодо реалізації договору; відшкодування шкоди; штрафні санкції за угодою; порядок й процедура розірвання договору; питання, пов'язані з валютними платежами; порядок зміни цін – можливі зміни цін на здійснення робіт; застосовне право до договору; порядок вирішення спорів.

Замовник зобов'язується: надати підрядникові всю інформацію, яка необхідна для проведення проєктних робіт; прийняти побудований об'єкт; сплатити обумовлену в договорі вартість об'єкта.

Колізійних або уніфікованих норм у цій сфері майже не існує.

Договір щодо надання технічних послуг та здійснення монтажних робіт.

Це два договори, які укладаються перед основним договором. Компонентами товарів почали торгувати після Другої світової війни. Ці компоненти направляються в іншу державу, де вони збираються в товар й продаються.

Це робиться з метою: наближення товарів до ринку споживання; поглиблення співпраці кооперації у торговому обороті. За цими договорами в іншу державу посилаються спеціалісти або робоча сила для складання об'єкта.

Договір про надання технічних послуг здійснюється або за окремими договорами або укладається субпідрядний договір у межах генеральної угоди. Передача технологій здійснюється за договором передачі патентів або надання ліцензій, за договором передачі ноу-хау, за договором щодо навчання працівників, щодо направлення спеціалістів до іншої держави для надання допомоги.

Монтажні роботи – регулюються угодами про купівлю-продаж товарів. Європейська економічна комісія Об'єднаної Організації Націй розробила взірцеві контракти на виконання монтажних робіт. Правила монтажних робіт – постачання й виконання робіт.

Виділяють два види монтажних робіт:

- саме монтажні роботи (монтаж обладнання);
- нагляд над здійсненням монтажних робіт, які виконуються іншими робітниками.

Підрядник повинен дотримуватися вимог національного законодавства держави-замовника й здійснити гарантійні випробування, які доводять цю правильність. Замовник надає монтажну документацію, яка є необхідною для проведення монтажних робіт й забезпечує базу для виконання монтажних робіт.

2.2.3. Правове регулювання міжнародних перевезень

Провадження зовнішньоекономічної діяльності неможливе без здійснення міжнародних перевезень транспортом різних видів.

Єдину транспортну систему України становлять: транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен); промисловий залізничний транспорт; відомчий транспорт; трубопровідний транспорт; шляхи сполучення загального користування (ст. 21 Закону України «Про транспорт»).

Міжнародне перевезення – це перевезення вантажів та пасажирів між двома та більше державами, що виконується на умовах, які встановлені укладеними цими державами міжнародними угодами.

Ознаки міжнародних перевезень:

- переміщення вантажів, пасажирів та їхнього багажу територіями різних держав;
- регламентація таких перевезень міжнародними угодами.

Перевезення не є міжнародними, якщо вони не регламентовані належними міжнародними угодами. У цьому випадку процес переміщення здійснюють окремими етапами з укладанням двох відповідних договорів перевезення:

- 1) *до прикордонної станції* – за внутрішніми правилами держави відправлення;

2) *після перетину кордону* – за правилами внутрішнього законодавства тієї чи іншої іноземної держави.

Класифікація міжнародних перевезень залежить від багатьох різних критеріїв, з-поміж яких доцільно виокремити (рис. 2.7):

1. **За видами транспорту** – повітряні, автомобільні, залізничні, морські, річкові, переміщення трубопровідним транспортом.

2. **Залежно від кількості використовуваного транспорту** – прості (використовують лише один вид транспорту), змішані (застосовують декілька видів транспорту).

3. **Залежно від об'єкта** – перевезення вантажів, пасажирів, багажу, вантажобагажу, пошти.

4. **Залежно від використання транспортних компаній** – перевезення однією або кількома транспортними організаціями прямого сполучення (дають один документ, навіть якщо в перевезенні беруть участь декілька компаній), кількома послідовними перевізниками (замовник укладає з кожним співперевізником окремий договір зі застосуванням транспортної документації кожного співперевізника), непрямого сполучення (кожний із співперевізників укладає свій договір перевезення, застосовуючи власну транспортну документацію й умови).

5. **Залежно від маршруту** – міжнародні перевезення в суміжному сполученні (між двома країнами, що мають спільний кордон), у транзитному сполученні (з перетинанням території іноземної держави), наскрізного сполучення (коли для перевезення вантажу до пункту призначення, який розміщений у тій самій країні, що й пункт відправлення, необхідно перетнути територію іншої держави).

6. **Залежно від кількості пересадок** – пересадочні, безпересадочні.

Класифікація міжнародних перевезень

Рис. 2.7. Класифікація міжнародних перевезень*

**Джерело: сформовано на основі [189].*

Дійсним вважається перевезення, стосовно якого уклали договір міжнародного перевезення з видачею необхідного транспортного документа.

Сторонами договору міжнародного перевезення є:

- **перевізник**, який зобов'язується доставити вантаж відправника до пункту призначення та передати його особі (одержувачу), уповноваженій отримати вантаж;
- **відправник**, що зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату.

Транспортні документи, видані перевізником відправникові вантажу, є, *по-перше*, доказом прийому вантажу, а *по-друге* – обіговим документом. Вони дають змогу відправникові вантажу отримати від банку платню за проданий товар.

Вирізняють дві групи договорів перевезення:

- 1) реальний договір перевезення конкретного вантажу;
- 2) усі інші види договору перевезення, що за сутністю та визначенням у законодавстві мають консенсуальний характер (договір перевезення пасажирів, договір про організування перевезення вантажів та ін.).

За предметом договору розрізняють договори:

- *перевезення пасажирів* (предмет цього договору – доставка пасажирів та його багажу в пункт призначення);
- *перевезення вантажів*, що охоплює і реальний договір перевезення, і консенсуальний договір про організування перевезень (предмет зазначеного договору – перевезення вантажів);
- *фрахтування (чартер)* (предмет – надання всієї або частини місткості транспортного засобу).

Договір фрахтування – двосторонній, оплатний, консенсуальний, він відрізняється і від договору перевезення вантажу, і від договору перевезення пасажирів предметом перевезення.

Залежно від суб'єктного складу відносин, пов'язаних із перевезенням, виокремлюють такі види договору:

- перевезення пасажирів, учасником якого є пасажир;
- перевезення вантажів (і консенсуальний, і реальний), що укладають перевізник із відправником вантажу;
- про порядок організування роботи зі забезпечення перевезень, які укладають транспортні організації.

Залежно від мети договору перевезення всі договори можна диференціювати на три групи:

1. Договори, спрямовані на організування перевезень, що мають на меті визначити обсяг перевезених вантажів і кількість задіяних транспортних засобів, а також порядок роботи відправників вантажу й перевізників – договори про організування перевезень, договори на експлуатацію під'їзної колії та на подання і прибирання вагонів, договори, укладені внаслідок прийняття заявки або замовлення відправника.

2. Договори, спрямовані на забезпечення транспортування вантажів, пасажирів і багажу та доставки їх до пункту призначення – угоди між транспортними організаціями про порядок організування перевезень у прямому змішаному сполученні, вузлові повідомлення.

3. Договори, спрямовані на доставку вантажів, пасажирів і багажу в пункт призначення – реальний договір перевезення вантажу й договір перевезення пассажира.

За правовим статусом перевізника всі договори (за принципом дихотомії) *розподіляють на:*

– договори, перевезення за якими здійснюють транспортом загального користування;

– договори, згідно з якими перевізником є інші транспортні організації.

За формою договору розрізняють:

1. Договори, які оформляють за транспортною накладною або коносаментом – реальні договори перевезення конкретного вантажу.

2. Договори, укладені внаслідок акцепту оферти, що набуває вигляду конклюдентних дій, – прийняття транспортною організацією заявки або замовлення відправника вантажу на виділення транспортних засобів для перевезення вантажів.

3. Договори перевезення пасажирів, які купують квитки безпосередньо в автобусі, маршрутному таксі та ін.

4. Договори, укладені в загальному порядку.

Правове регулювання міжнародних перевезень здійснюється за допомогою:

- *міжнародних договорів*;
- а) багатосторонніх договорів (конвенцій);
- б) двосторонніх договорів (угод між державами);
- *внутрішнього права держави*.

Багатосторонні – міжнародні перевезення погоджуються та регулюються багатосторонніми міжнародними договорами залежно від виду транспорту, яким здійснюється перевезення.

Двосторонні – питання міжнародних перевезень регулюються двосторонніми договорами між двома країнами залежно від виду транспорту, яким здійснюється перевезення.

Односторонні (національне законодавство) – це національні нормативно-правові акти про міжнародні перевезення, які ґрунтуються на конвенційних нормах або акти, частина норм яких регулює міжнародні перевезення.

Транспортні операції враховуються на всіх етапах реалізації зовнішньоторговельної угоди.

На етапі підготовки до укладання контракту проводяться такі роботи:

- аналізується ринок транспортних послуг, умови перевезення товарів, вартість доставки вантажу;
- визначається частка транспортних витрат у контрактній ціні товару, розраховується попередній кошторис транспортних витрат.

На етапах укладення та виконання контракту проводяться такі роботи:

- укладаються договори перевезення товарів;
- оформлюються транспортні, товаросупроводжувальні, страхові документи;
- планується перевезення вантажів через митний кордон України;
- товар підготовлюється до перевезення;
- проводяться розрахунки з перевізником.

Після завершення виконання контракту, у випадку необхідності, вирішуються суперечки між учасниками транспортних операцій.

Моментом обліку експортних та імпорتنих операцій при водних, залізничних, автомобільних, повітряних перевезеннях:

при експорті – дата дозволу на перетин кордону, що указується на штемпелі митниці, який проставляється на вантажній митній декларації;

при імпорті – дата дозволу митниці, що проставляється на вантажній митній декларації;

при експорті та імпорті товарів, які поставляються трубопровідним транспортом, а також електроенергії – дата прийомоздаточного акта, який був складений на прикордонних або інших контрольно-розподільних пунктах трубопроводу або електропроводу;

при відправленні товарів поштою – дата поштової квитанції.

2.2.4. Правове регулювання консигнаційних операцій

Широко поширені у зовнішньоторговельній практиці консигнаційні операції, що належать до посередницьких операцій у зовнішньоекономічній діяльності.

На законодавчому рівні поняття консигнації не визначене. Разом з тим серед нормативних актів України єдине визначення консигнації наведено в порядку продовження строків розрахунків за зовнішньоекономічними операціями, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України, згідно з яким **консигнація** – це операція з реалізації товарів, відповідно до якої одна сторона (консигнатор) зобов'язується за дорученням другої сторони (консигнанта) протягом визначеного часу (терміну дії угоди консигнації) за обумовлену винагороду продати з консигнаційного складу від свого імені товари, які належать консигнанту (пп. 2 п. 2 Порядку).

Договір консигнації необхідно віднести до посередницьких договорів (дод. М), так як він може містити елементи інших договорів (комісії, поставки, перевезення, доручення та ін.), проте він має низку специфічних особливостей, які виділяють його серед інших видів договорів.

Наприклад, на користь визнання договору консигнації різновидом договору комісії є та обставина, що як за договором комісії, так і за договором консигнації комісіонер (консигнатор) за дорученням комітента (консигнанта) за винагороду зобов'язується здійснити одну або декілька угод від свого імені, але за рахунок комітента (консигнанта).

Договори комісії та консигнації мають ряд спільних рис:

1) це двосторонні, консенсуальні й відплатні договори, тобто:

– обидві сторони у цих договорах наділені як правами, так і обов'язками;

– договір вважається укладеним з моменту досягнення згоди з усіх істотних умов;

– за надані послуги щодо здійснення угод виплачується винагорода;

2) комісіонер і консигнатор діють за дорученням комітента, консигнанта, але від свого імені (це відрізняє комісію та консигнацію від доручення);

3) власником переданих комісіонером, консигнатором товарів залишається комітент, консигнант до моменту передачі товарів третій особі;

4) до обов'язків як комісіонера, так і консигнатора входить забезпечення збереження переданого на комісію, консигнацію товару.

Наявність перерахованих спільних рис підтверджує правомірність розуміння консигнації як різновиду комісії.

Договір консигнації має характерні особливості, які визначають його специфіку:

– сторонами в договорі консигнації є виключно суб'єкти господарювання;

– предметом договору є лише товари, тому що в усіх положеннях фігурує слово «склад»;

– постачання товару консигнантом має вироблятися на спеціально створеному для консигнаційної діяльності складі, з якого реалізовуватимуться належні консигнанту товари;

– зазвичай сферою використання договору консигнації є зовнішньоекономічна діяльність (у тому числі за участі нерезидента), однак існує практика укладення та виконання договорів консигнації виключно на території України за участі лише резидентів України;

– у договорі завжди обумовлюються терміни, протягом яких має бути реалізований товар (як правило, 1–1,5 роки);

– консигнація обов’язково здійснюється на платній основі (найбільш поширеною формою винагороди є фіксована сума або певний відсоток від вартості товару, який був визначений консигнантом);

– реалізація товару здійснюється від імені консигнатора, тобто розрахунки за товар проходять між третіми особами (покупцями) та консигнатором;

– обов’язки сторін щодо компенсації витрат, пов’язаних з реалізацією товарів, обумовлюються в договорі;

– у договорі консигнації не може встановлюватися право консигнатора на відшкодування йому витрат на збереження майна консигнанта, консигнатор самостійно несе подібні витрати.

Умови договору. У процесі укладення договору консигнації сторони мають погодити низку умов (зокрема строки, в які продукція має бути реалізована). Строк реалізації товару та строк дії договору не є тотожними поняттями. Строк дії договору може складати від 3-х місяців до 1-го року або від 1-го до 5-ти років, що обумовлюється безпосередніми властивостями товару. Строк реалізації стосується лише конкретно визначеної партії товарів.

За таких умов договір консигнації може набувати ознак змішаного договору. Крім того, якщо товар не був реалізований у передбачені строки, сторони в договорі можуть передбачити, що консигнатор зобов’язується викупити такий товар або повернути консигнанту його коштом.

У договорі консигнації сторонам важливо обумовити ціну товару, що буде реалізовуватися з консигнаційного складу. Консигнант може встановлювати як максимальну, так і мінімальну вартість товару. Мінімальною є ціна, нижче якої консигнатор не може реалізовувати товар. Максимальна ціна також може встановлюватися, однак це може призвести до неконкурентоспроможності такого товару на ринку.

Наступна умова – строк надходження платежів на рахунок консигнанта. Такі строки мають бути чітко встановлені в договорі. Також у договорі необхідно передбачити розмір та порядок виплати винагороди консигнатору. Така винагорода може бути визначена як певний відсоток від вартості реалізованої продукції, або це може бути чітко встановлена сума, яка міститься в оферті. Строк виплати винагороди також встановлюється в договорі.

Істотними умовами договору консигнації є предмет, строк дії договору, строк реалізації товару, строк надходження коштів на рахунок консигнанта, ціна та обумовлена винагорода.

Договір консигнації може містити елементи інших договорів (комісії, поставки, перевезення, доручення та ін.), проте він має низку специфічних особливостей, які виділяють його з-поміж інших видів договорів.

В Україні не існує спеціальних консигнаційних складів, а розміщення ввезених на її територію консигнаційних товарів здійснюється на митних ліцензійних складах у режимі митного складу.

Митний ліцензійний склад – це спеціально призначене та обладнане приміщення або місце, що використовується для зберігання товарів у режимі митного складу.

Митний склад – це митний режим, при якому ввезені із-за меж митної території товари зберігаються під митним контролем без справляння мита та інших податків та без застосування до них заходів нетарифного регулювання та інших обмежень в період зберігання, а товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем з моменту початку їх митного оформлення митними органами України до фактичного вивезення за межі митної території України.

Власниками митних ліцензійних складів є суб'єкти підприємництва, які отримали ліцензію на право відкриття та експлуатації митного ліцензійного складу.

Митний ліцензійний склад може бути відкритого типу або закритого типу.

Митний ліцензійний склад відкритого типу – це митний ліцензійний склад, який може використовувати для зберігання товарів будь-яка особа.

Митний ліцензійний склад закритого типу – це митний ліцензійний склад, який використовується для зберігання товарів, що належать власнику складу.

Для здійснення реалізації консигнаційних товарів на території України, український суб'єкт господарювання може відкрити і експлуатувати власний митний ліцензійний склад (відкритого або закритого типу) або використовувати існуючий митний ліцензійний склад відкритого типу на підставі договору з його власником.

Декларування товарів на митний ліцензійний склад закритого типу здійснює власник складу, який і несе відповідальність за сплату всіх митних платежів.

Декларування товарів при їх розміщенні на митний ліцензійний склад відкритого типу має право здійснювати виключно власник складу. Декларування товарів при їх випуску з митного ліцензійного складу відкритого типу може проводити як власник складу, так і власник товару. При цьому відповідальність за сплату всіх належних митних платежів несе особа, що здійснює декларування товарів.

На митному ліцензійному складі дозволяється зберігати всі види товарів українського та іноземного походження – як імпорتنі, так і призначені для вивезення за межі митної території України, такі, що потрапляють під обмеження до ввезення в Україну та вивезення з України.

На митний ліцензійний склад забороняється розміщувати товари, що заборонені до ввезення на Україну чи вивезення за межі України, а також товари, розміщення на митний ліцензійний склад яких заборонено законами України, нормативними актами Кабінету Міністрів України та Державної митної служби України.

Види товарів, що дозволені до зберігання на митний ліцензійний склад закритого типу, визначаються під час надання ліцензії на право відкриття та експлуатації митного ліцензійного складу.

Товари, що ввезені на митну територію України, можуть зберігатися в режимі митного складу протягом трьох років. Цей строк може бути обмежений для окремих видів товарів митним

органом. Товари, що вивозяться за межі митної території України, можуть зберігатися в режимі митного складу протягом трьох місяців. Конкретний термін зберігання товарів у встановлених межах визначається спільно з власником складу особою, яка розміщує товари на зберігання.

При переміщенні товарів, що були ввезені в Україну, з одного митного ліцензійного складу на інший термін зберігання товарів встановлюється з дати їх розміщення в режим митного складу, тобто з моменту первинного розміщення на митний ліцензійний склад.

Після закінчення терміну зберігання товарів на складі вони мають бути передані на зберігання митниці або заявлені до іншого митного режиму. Митне оформлення таких товарів проводиться згідно із заявленим режимом.

Митне оформлення товарів, що випускаються з митного ліцензійного складу відповідно до обраного митного режиму, здійснюється за умови подання митному органу вантажної митної декларації, заповненої в установленому законодавством порядку, а також комплекту документів, потрібних для здійснення митного оформлення цих товарів, і сплати всіх установлених законодавством податків і зборів (обов'язкових платежів).

Митна вартість товарів, заявлених у відповідний митний режим, визначається під час випуску товарів зі складу.

При укладенні консигнаційного договору важливо передбачити в ньому умови поставки за Інкотермс (базис поставки, від якого залежатиме ціна товару і відповідно – розмір винагороди консигнатору), умови про кількість і асортимент товару, якість і комплектність, тару і пакування тощо. Сторони також визначають у договорі порядок здійснення розрахунків між ними, умови страхування товарів, які розміщені на консигнаційному складі, максимальну кількість товару на консигнації та порядок поповнення товарів на складі у разі їх реалізації, відповідальність сторін тощо.

2.2.5. Правове регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у зовнішньоекономічній діяльності

Усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України мають право на проведення товарообмінних (бартерних) операцій відповідно до законодавства України (ч. 3 ст. 1 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності»).

Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» товарообмінна (бартерна) операція у галузі зовнішньоекономічної діяльності – це один з видів експортно-імпортних операцій, оформлених бартерним договором або договором із змішаною формою оплати, яким часткова оплата експортних (імпортних) поставок передбачена в натуральній формі, між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господарської діяльності, що передбачає збалансований за вартістю обмін товарами, роботами, послугами у будь-якому поєднанні, не опосередкований рухом коштів у готівковій або безготівковій формі.

Бартерні операції властиві переважно країнам з нестабільною економікою, де відчутний дефіцит як власної, так і іноземної валют. В Україні бартер особливого поширення набув у 90-х роках ХХ ст.

Зауважимо, що Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України надають нам різні, але взаємодоповнюючі визначення договору міни (бартеру) (табл. 2.4).

У сфері зовнішньоекономічної діяльності до бартерних належать як безпосередньо бартерні договори, що передбачають обмін товарами (роботами, послугами), так і договори зі змішаною формою оплати, коли частина вартості продукції компенсується в грошовій формі.

Визначення договору міни (бартеру)*

Цивільний кодекс України ч. 1 і 2 ст. 715	Господарський кодекс України ч. 1 ст. 293
За договором міни (бартеру) кожна зі сторін зобов'язується передати другій стороні у власність один товар в обмін на інший товар. Кожна зі сторін договору міни є продавцем того товару, який вона передає в обмін, і покупцем товару, який вона одержує взамін	За договором міни (бартеру) кожна зі сторін зобов'язується передати другій стороні у власність, повне господарське відання або оперативне управління певний товар в обмін на інший товар. Сторона договору вважається продавцем того товару, який вона передає в обмін, і покупцем товару, який вона одержує взамін

**Джерело: сформовано на основі [2; 4].*

У бартерному договорі зазначається загальна вартість товарів, що імпортуються, та загальна вартість товарів (робіт, послуг), що експортуються за цим договором, з обов'язковим вираженням в іноземній валюті, віднесеній Національним банком України до першої групи постановою Правління НБУ «Про Класифікатор іноземних валют та банківських металів» (ч. 2 ст. 1 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності», п. 1.6 наказу Мінекономіки України «Про Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів)»).

До договору міни (бартеру) застосовуються правила, що регулюють договори купівлі-продажу, поставки, контрактації, елементи яких містяться в договорі міни (бартеру), якщо це не суперечить законодавству і відповідає суті відносин сторін (частина п'ята ст. 293 Господарського кодексу України), подібна норма міститься і в ст. 716 Цивільного кодексу України.

У розділі «Предмет договору» наводиться точне найменування (марка, сорт) зустрічних поставок. Якщо товар (робота, послуга) потребує більш детальної характеристики або номенклатура товарів (робіт, послуг) достатньо велика, це відображається в додатку (специфікації), який повинен бути невід'ємною частиною договору, про що робиться відповідна відмітка в тексті договору.

Для бартерного (товарообмінного) договору такий додаток (специфікація), крім того, балансується ще за загальною вартістю експорту й імпорту товарів (робіт, послуг), що передбачено в п. 1.3 п. 1.6 наказу Міністерства економіки України «Про Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів)».

У бартерному договорі обмін товарами (роботами, послугами) відбувається в межах одного укладеного договору за збалансованою вартістю. Більш чітко це видно з визначення бартерного договору, де бартерна (товарообмінна) операція – господарська операція, що передбачає проведення розрахунків за товари (роботи, послуги) у негрошовій формі в межах одного договору (пп. 14.1.10 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України).

При здійсненні зовнішньоекономічної діяльності слід дотримуватися строків проведення товарообмінних (бартерних) операцій. Строки проведення бартерних операцій визначено у ст. 2 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» (табл. 2.5).

Відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» товари, що імпортуються за бартерним договором, підлягають ввезенню на митну територію України у строки, зазначені в такому договорі, але не пізніше 180 календарних днів з дати митного оформлення (дати оформлення митної декларації на експорт) товарів, що фактично експортовані за бартерним договором, а в разі експорту за бартерним договором робіт і послуг – з дати підписання акта або іншого документа, що засвідчує виконання робіт, надання послуг.

Строки проведення бартерної операції*

Предмет імпортової частини бартерного договору	Строки ввезення на митну територію України
Товари	У строки, зазначені у такому договорі, але не пізніше 90 календарних днів з дати митного оформлення (дати оформлення ВМД на експорт)
Роботи чи послуги	У строки, зазначені у такому договорі, але не пізніше 90 календарних днів з дати митного оформлення (з дати підписання акта виконаних робіт)
Високоліквідні товари (їх перелік встановлюється КМУ)	Строки ввезення не повинні перевищувати 60 календарних днів з дати оформлення вивізної ВМД
Каучук натуральний, синтетичний, прискорювачі вулканізації каучуку готові	Якщо імпорт здійснюється з країн Північної та Латинської Америки, Японії, Південно-Східної Азії, Центральної та Південної Африки, – строк їх ввезення на митну територію України не повинен перевищувати 150 календарних днів з дати митного оформлення (дати оформлення ВМД на експорт) товарів, фактично експортованих за бартерними договорами

**Джерело: сформовано на основі [35].*

Датою ввезення товарів за бартерним договором на митну територію України вважається дата їх митного оформлення (дата оформлення митної декларації на імпорт), а в разі імпорту за бартерним договором робіт або послуг – дата підписання акта або іншого документа, що засвідчує виконання робіт, надання послуг (ч. 1 ст. 2 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності»).

Згідно з частиною першою ст. 3 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» порушення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України передбачених частиною першою

ст. 2 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» строків ввезення товарів (виконання робіт, надання послуг), що імпортуються за бартерним договором, тягне за собою стягнення пені за кожний день прострочення у розмірі 0,3 % вартості недержаних товарів (робіт, послуг), що імпортуються за бартерним договором. Загальний розмір нарахованої пені не може перевищувати розміру заборгованості.

Однак якщо заборгованість за бартерним договором виникла через форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили), строки, передбачені ч. 1 ст. 2 ст. 2 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності», припиняються і пеня за їх порушення протягом дії цих обставин не стягується.

У разі прийняття судом, арбітражним судом, Міжнародним комерційним арбітражним судом або Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України чи іншим уповноваженим арбітражем, у тому числі в іншій країні, позовної заяви про стягнення заборгованості, яка виникла внаслідок недотримання строків та інших умов, визначених бартерним договором, строки, передбачені ч. 1 ст. 2 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності», припиняються і пеня за їхнє порушення в цей період не сплачується (ч. 3 ст. 3 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності»).

Настання й закінчення дії обставин непереборної сили має бути підтверджене довідкою офіційного органу, уповноваженого державою, де такі обставини мали місце. Обставини форс-мажору підтверджуються у встановленому законом порядку (ч. 2 ст. 3 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності»).

Здійснення бартерних операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності може бути у певних випадках обмежено. Відповідно до частини четвертої ст. 1 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної

діяльності» з метою збільшення надходжень в Україну валютних коштів, стабілізації грошової національної одиниці та оздоровлення фінансово-банківської системи держави в цілому може бути заборонено проведення товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності з товарами (роботами, послугами).

Додаткові вимоги висуваються до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які за бартерним договором здійснили експорт або імпорт робіт чи послуг. Такі суб'єкти згідно з ч. 4 ст. 3 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності», зобов'язані протягом п'яти робочих днів з дня підписання акта або іншого документа, що засвідчує виконання робіт чи надання послуг, повідомити митні органи (якщо за даним договором імпортується або експортується товари) або територіальні органи Міндоходів України (якщо за даним договором імпортується або експортується роботи чи послуги) про факт здійснення експорту товарів (робіт, послуг).

Форму такого повідомлення наведено в додатку 1 до наказу Державної податкової адміністрації України «Про Порядок повідомлення органів Державної податкової служби суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності про здійснення товарообмінних операцій на виконання частини 4 статті 3 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності».

Повідомлення подається особисто або поштою у двох примірниках.

Один примірник залишається для обліку й контролю в податкових органах, а на другому примірнику проставляється штамп податкового органу і він залишається в учасника зовнішньоекономічного контракту та резидента України (п. 1.2 наказу Державної податкової адміністрації України «Про Порядок повідомлення органів Державної податкової служби суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності про здійснення товарообмінних операцій на виконання частини 4 статті 3 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності»).

Неподання або несвоєчасне подання такої інформації (повідомлення) спричиняє нарахування пені в розмірі 1 % вартості експортованих товарів (робіт, послуг) за кожен день прострочення. Загальний розмір нарахованої пені не може перевищувати вартість експортованих товарів (робіт, послуг). Стягнення податковими органами пені, нарахованої в іноземній валюті, здійснюється у гривнях за валютним курсом НБУ на день виникнення заборгованості.

Якщо предметом товарообмінних (бартерних) операцій є товари, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню, то, відповідно до ст. 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», необхідно здійснити ліцензування таких операцій. У зв'язку із цим слід зазначити, що переліки товарів, експорт та імпорт яких підлягають ліцензуванню у 2013 р., затверджено Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2013 рік».

Здійснення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності зовнішньоекономічних операцій без відповідних ліцензій тягне за собою накладення штрафу у сумі 10 відсотків вартості проведеної операції, перерахованої у валюту України за офіційним курсом гривні до іноземних валют, установленим Національним банком України на день здійснення такої операції.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття договору міжнародної купівлі-продажу товарів?
2. Охарактеризуйте порядок укладання договору міжнародної купівлі-продажу товарів?
3. Назвіть зобов'язання сторін за договором міжнародної купівлі-продажу товарів?
4. Охарактеризуйте правове регулювання зовнішньоекономічного договору підяду?

5. Проаналізуйте правові особливості договору міжнародного перевезення?
6. Дайте характеристику правового режиму митного ліцензійного складу?
7. Розкрийте сутність поняття та ознаки товарообмінних (бартерних) операцій у зовнішньоекономічній діяльності?
8. Які строки проведення товарообмінних (бартерних) операцій встановлені законодавством України?

Тести для самоконтролю

1. У якому місті була підписана конвенція про міжнародні договори купівлі-продажу товарів?

- 1) Брюссель;
- 2) Гаага;
- 3) Відень;
- 4) Нью-Йорк.

2. Настання форс-мажорних обставин є підставою для:

- 1) зупинення виконання сторонами умов контракту;
- 2) перенесення строку виконання зобов'язань за контрактом;
- 3) анулювання контракту;
- 4) зменшення розміру відповідальності за невиконання умов контракту.

3. На митних ліцензійних складах дозволяється зберігати:

- 1) усі види товарів українського походження;
- 2) усі види товарів українського та іноземного походження, як імпорتنі, так і призначені для вивезення за межі митної території України;
- 3) усі види товарів іноземного походження;
- 4) усі види товарів українського та іноземного походження.

4. Письмова пропозиція на продаж відповідної партії товарів одному можливному покупцю з вказівкою терміну відповіді, протягом якого він пов'язаний своєю пропозицією і не може зробити пропозицію іншим покупцям – це:

- 1) вільна оферта;
- 2) тверда оферта;
- 3) плаваюча оферта;
- 4) термінова оферта.

5. Зазвичай робиться одночасно на одну й ту ж партію товарів великій кількості покупців і не містить терміну для відповіді – це:

- 1) тверда оферта;
- 2) вільна оферта;
- 3) плаваюча оферта;
- 4) оферта-зобов'язання.

Завдання для самоконтролю

1. Скласти проєкт типового договору міжнародної купівлі-продажу.
2. Скласти проєкт типового договору договору міжнародного перевезення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 3.1

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1.1. Валютні операції: поняття, види, суб'єкти.

3.1.2. Повноваження державних органів і функції банківської системи у сфері валютного регулювання та валютного нагляду.

3.1.3. Ліцензування валютних операцій.

3.1.4. Правовий режим банківських рахунків в іноземній валюті.

3.1.5. Порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті.

Ключові слова: валютні операції, валютні цінності, національна валюта, іноземна валюта, дорогоцінні метали, валютне регулювання, суб'єкти валютних операцій, резиденти, нерезиденти, валютний нагляд, ліцензування валютних операцій, поточний рахунок, вкладний (депозитний) рахунок.

3.1.1. Валютні операції: поняття, види, суб'єкти

Валютна операція – операція, що має хоча б одну з таких ознак:

а) операція, пов'язана з переходом права власності на валютні цінності та (або) права вимоги і пов'язаних з цим зобов'язань, предметом яких є валютні цінності, між резидентами, нерезидентами, а також резидентами і нерезидентами, крім операцій, що здійснюються між резидентами, якщо такими валютними цінностями є національна валюта;

б) торгівля валютними цінностями;

в) транскордонний переказ валютних цінностей та транскордонне переміщення валютних цінностей.

Валютні цінності – національна валюта (гривня), іноземна валюта та банківські метали.

Національна валюта (гривня):

а) грошові знаки грошової одиниці України – гривні у вигляді банкнот, монет, у тому числі обігових, пам'ятних та ювілейних монет, і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу;

б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у гривні;

в) електронні гроші, номіновані у гривні;

Іноземна валюта:

а) грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу;

б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення), що належать до виплати в іноземній валюті;

в) електронні гроші, номіновані у грошових одиницях іноземних держав та (або) банківських металах.

Термін «**банківські метали**» вживається у значенні, визначеному Законом України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними»: **дорогоцінні метали** – золото, срібло, платина і метали платинової групи (паладій, іридій, родій, осмій, рутеній) у будь-якому вигляді та стані (сировина, сплави, напівфабрикати, промислові продукти, хімічні сполуки, вироби, відходи, брухт тощо).

Валютні операції поділяються на поточні конверсійні операції з негайною поставкою валюти та поточні депозитно-кредитні операції, а також строкові операції, поставка валюти за якими відбудеться в майбутньому.

Конверсійні операції – обмін однієї валюти на іншу за узгодженим курсом на визначену дату.

Депозитно-кредитні операції – короткострокові операції (від 1 дня до 1 року) з надання міжбанківських позик (розміщення депозитів) у різних валютах з метою отримання прибутку.

Відмінність конверсійних операцій від депозитно-кредитних: *конверсійні операції* являють собою обмін еквівалентними сумами валют за узгодженим ринковим курсом, *депозитно-кредитні операції* – передбачають одностороннє надання валютних коштів на певний термін на умовах повернення та сплати відсотків за визначеною процентною ставкою.

Опціонні операції – передбачають право купити чи продати валюту в майбутньому за курсом, зафіксованим на час укладання угоди, але з незафіксованою датою поставки валюти протягом визначеного періоду.

Своп – операції, що поєднують купівлю-продаж на умовах термінової поставки з одночасною контругодою на визначений термін з тими ж валютами.

Форвард – валютна операція, що фіксує зобов'язання клієнта придбати/продати іноземну валюту в певний час і на певних умовах у майбутньому із зафіксованим курсом.

Спот (spot) операції – купівля-продаж валюти на умовах її поставки банками-контрагентами на другий робочий день з дня укладення угоди за курсом, зафіксованим у момент її укладення. При цьому враховуються робочі дні у країнах валют, з якими укладаються угоди, тобто якщо наступний день за датою угоди є неробочим для однієї валюти, термін поставки валют збільшується на один день.

Ф'ючерсні операції – термінові операції, що передбачають торгівлю стандартними контрактами, в яких регламентовані сума, метод розрахунку і термін.

Суб'єкти валютних операцій – резиденти та (або) нерезиденти, які здійснюють валютні операції (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Перелік осіб, які можуть бути резидентами і
нерезидентами згідно зі статтею 1 Закону України
«Про валюту і валютні операції»***

Резиденти	Нерезиденти
фізичні особи (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства), які мають постійне місце проживання на території України, у тому числі ті, які тимчасово перебувають за межами України	фізичні особи (іноземні громадяни, громадяни України, особи без громадянства), які мають постійне місце проживання за межами України, у тому числі ті, які тимчасово перебувають на території України
фізичні особи – підприємці, зареєстровані згідно із законодавством України	юридичні особи та інші суб'єкти господарювання з місцезнаходженням за межами України, які створені та діють відповідно до законодавства іноземної держави, у тому числі ті, частки участі в яких належать резидентам
юридичні особи та інші суб'єкти господарювання з місцезнаходженням на території України, які здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства України	розташовані на території України іноземні дипломатичні, консульські, торговельні та інші офіційні представництва, міжнародні організації та їх філії, що мають імунітет і дипломатичні привілеї, а також представництва інших організацій, що не здійснюють підприємницької діяльності відповідно до законодавства України
дипломатичні, консульські, торговельні та інші офіційні представництва України за кордоном, що мають імунітет і дипломатичні привілеї, а також філії та представництва підприємств і організацій України за кордоном, що не здійснюють підприємницьку діяльність відповідно до законодавства України	відокремлені підрозділи юридичних осіб, зазначених у підпункті «в» пункту 9 частини першої статті Закону України «Про валюту і валютні операції», що розташовані за межами України та здійснюють підприємницьку діяльність відповідно до законодавства іноземної держави
відокремлені підрозділи юридичних осіб, зазначених у підпункті «б» пункту 8 частини першої статті Закону України «Про валюту і валютні операції», а саме філії, представництва, відділення або інші відокремлені підрозділи, що не мають статусу юридичної особи та здійснюють підприємницьку діяльність від імені юридичної особи на території України	інші особи, які не є резидентами відповідно до пункту 9 частини першої статті Закону України «Про валюту і валютні операції»

**Джерело: сформовано на основі [38].*

3.1.2. Повноваження державних органів і функції банківської системи у сфері валютного регулювання та валютного нагляду

Валютні операції є об'єктом валютного регулювання та валютного нагляду.

Валютне регулювання має публічно-правовий характер, тобто:

а) спрямоване на забезпечення публічних інтересів щодо стабільності національної грошової одиниці, утримання платіжного балансу, зміцнення валютно-фінансової системи держави в цілому;

б) здійснюється виключно за допомогою імперативних методів регулювання.

Відповідно до ст. 2. Закону України «Про валюту і валютні операції» передбачені **такі принципи валютного регулювання:**

1) свобода здійснення валютних операцій, що передбачає:

– право фізичних та юридичних осіб – резидентів укладати угоди з резидентами та (або) нерезидентами та виконувати зобов'язання, пов'язані з цими угодами, у національній валюті чи в іноземній валюті, у тому числі відкривати рахунки у фінансових установах інших країн;

– право фізичних та юридичних осіб – резидентів придбавати валютні цінності, активи за кордоном, переміщувати через митний кордон України валютні цінності;

– запровадження обмежень і заходів захисту виключно з підстав та у порядку, визначених законом, з метою забезпечення стабільності фінансової системи і рівноваги платіжного балансу України;

– недопущення неправомірного і необґрунтованого втручання держави у валютні операції;

2) ризик-орієнтованість, прозорість, достатність та ефективність валютного регулювання, що реалізується шляхом:

– спрямованості на забезпечення фінансової стабільності, економічного і соціального розвитку;

- відповідності заходів захисту, строків їх запровадження та обсягів, пов'язаних з ними валютних обмежень, масштабам і структурі системних ризиків, що загрожують фінансовій стабільності;
- обґрунтованості запровадження та подовження строку дії заходів захисту;
- тимчасового характеру дії заходів захисту;
- підзвітності та публічності Національного банку України під час запровадження заходів захисту, подовження строку їх дії, оцінки результативності застосування заходів захисту;
- пріоритетності менш дискримінаційних інструментів валютного регулювання над більш дискримінаційними та пропорційності застосування таких інструментів;
- пріоритетності ринкових інструментів валютного регулювання над адміністративними;

3) *самостійність та ринковість валютного регулювання*, що передбачає:

- гнучкість валютного курсу;
- незалежність Національного банку України у формуванні та реалізації валютної і монетарної політики у межах, визначених законом.

Валютний нагляд – система заходів, спрямованих на забезпечення дотримання суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами валютного законодавства.

Постановою правління Національного банку України від 03.01.2019 № 13 було затверджено «Положення про валютний нагляд», де пп. 4, 5 визначено, що Національний банк та уповноважені установи здійснюють валютний нагляд в Україні з метою встановлення відповідності здійснюваних валютних операцій валютному законодавству України, враховуючи ризико-орієнтований підхід. При цьому валютний нагляд організовує Національний банк за уповноваженими установами шляхом проведення виїзних та невиїзних перевірок уповноважених установ, їхніх структурних підрозділів, а також застосування до них заходів впливу, що відповідають порушенням, у разі виявлення порушень валютного законодавства.

Серед видів заходів впливу, які застосовуються до установ, варто виділити такі:

- письмове застереження (п. 19 постанови правління Національного банку України «Положення про валютний нагляд»);
- рішення про обмеження, зупинення чи припинення здійснення установою окремих видів валютних операцій, зупинення ліцензії (п. 24 постанови правління Національного банку України «Положення про валютний нагляд»);
- штраф за кожен вид порушення вимог валютного законодавства (п. 42 постанови правління Національного банку України «Положення про валютний нагляд»).

Валютний нагляд в Україні здійснюється органами валютного нагляду та агентами валютного нагляду.

Валютний нагляд здійснюється органами валютного нагляду та агентами валютного нагляду з метою встановлення відповідності здійснюваних валютних операцій валютному законодавству з урахуванням ризико-орієнтованого підходу.

Валютний нагляд, відповідно до частини другої цієї статті, здійснюється органами валютного нагляду та агентами валютного нагляду без втручання у відповідні валютні операції та діяльність суб'єктів таких операцій, крім випадків запобігання агентами валютного нагляду проведенню валютних операцій, що не відповідають вимогам валютного законодавства.

Органами валютного нагляду, відповідно до цього Закону, є Національний банк України та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику. Органи валютного нагляду в межах своєї компетенції здійснюють нагляд за дотриманням резидентами та нерезидентами валютного законодавства.

Національний банк України у визначеному ним порядку здійснює валютний нагляд за уповноваженими установами.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, здійснює валютний нагляд за дотриманням резидентами (крім уповноважених установ) та нерезидентами вимог валютного законодавства.

Уповноважені установи є агентами валютного нагляду, підзвітними Національному банку України.

Уповноважені установи під час проведення ними валютних операцій, крім валютних операцій, пов'язаних з експортом та імпортом товару на суму, що є меншою за розмір, установлений для фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу згідно із законодавством у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму чи фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, здійснюють безпосередній нагляд за виконанням вимог валютного законодавства резидентами (крім інших уповноважених установ) та нерезидентами, що здійснюють валютні операції через ці уповноважені установи.

Порядок здійснення валютного нагляду агентами валютного нагляду встановлюється Національним банком України.

Агенти валютного нагляду мають право вимагати у суб'єктів валютних операцій документи, пов'язані із здійсненням валютних операцій, а суб'єкти валютних операцій зобов'язані надавати такі документи на вимогу агентів валютного нагляду у визначений ними строк.

Органи валютного нагляду мають право проводити перевірки з питань дотримання вимог валютного законодавства визначеними частинами п'ятою і шостою цієї статті суб'єктами здійснення таких операцій. Під час проведення перевірок з питань дотримання вимог валютного законодавства органи валютного нагляду мають право вимагати від агентів валютного нагляду та інших осіб, які є об'єктом таких перевірок, надання доступу до систем автоматизації валютних операцій, підтвердних документів та іншої інформації про валютні операції, а також пояснень щодо проведених валютних операцій, а агенти валютного нагляду та інші особи, які є об'єктом таких перевірок, зобов'язані безоплатно надавати відповідний доступ, пояснення, документи та іншу інформацію.

Інформація про банки та (або) клієнтів банків, що збирається під час здійснення валютного нагляду за банками, становить банківську таємницю.

Інформація про небанківські фінансові установи та операторів поштового зв'язку, а також їхніх клієнтів, що збирається під час здійснення валютного нагляду за небанківськими фінансовими установами та операторами поштового зв'язку, які отримали ліцензію Національного банку України на здійснення валютних операцій, є інформацією з обмеженим доступом.

У разі виявлення порушень валютного законодавства органи валютного нагляду мають право вимагати від агентів валютного нагляду та інших осіб, які є об'єктом таких перевірок і допустили такі порушення, дотримання вимог валютного законодавства та застосовувати заходи впливу, передбачені законом.

У разі виявлення агентом валютного нагляду порушення суб'єктом валютної операції валютного законодавства агент валютного нагляду запобігає проведенню такої валютної операції та інформує про таку валютну операцію орган валютного нагляду у порядку, встановленому Національним банком України.

Органи валютного нагляду обмінюються інформацією щодо виявлених порушень валютного законодавства, отриманою ними під час здійснення валютного нагляду, з метою реалізації повноважень у сфері валютного регулювання та нагляду.

Органи валютного нагляду та агенти валютного нагляду, їх посадові особи зобов'язані в порядку, передбаченому законодавством України, запобігати розголошенню комерційної таємниці та іншої інформації, доступ до якої, відповідно до законодавства України, є обмеженим та яка стала їм відомою під час здійснення ними своїх повноважень. За розголошення такої інформації органи валютного нагляду та агенти валютного нагляду, їх посадові особи несуть відповідальність, передбачену законодавством України.

За невиконання обов'язків, встановлених цим Законом, а також за порушення прав резидентів та нерезидентів органи валютного нагляду та агенти валютного нагляду, їх посадові особи несуть відповідальність, передбачену законодавством України.

3.1.3. Ліцензування валютних операцій

Ліцензії Національного банку України. Банки надають банківські та інші фінансові послуги, якщо вони є валютними операціями, на підставі банківської ліцензії.

Небанківські фінансові установи на підставі ліцензії Національного банку України на здійснення валютних операцій здійснюють такі валютні операції:

- 1) торгівля валютними цінностями в готівковій формі;
- 2) переказ коштів;
- 3) здійснення розрахунків у іноземній валюті на території України за договорами страхування життя;
- 4) факторинг (у частині здійснення розрахунків на території України в іноземній валюті між факторами та клієнтами за операціями з міжнародного факторингу щодо відступлення права грошової вимоги до боржника-нерезидента);
- 5) інші валютні операції, визначені Національним банком України.

У ліцензії Національного банку України на здійснення валютних операцій зазначаються валютні операції, які дозволяється здійснювати небанківській фінансовій установі на підставі цієї ліцензії.

Небанківські фінансові установи здійснюють валютні операції, пов'язані з наданням фінансових послуг такими установами, без отримання ліцензії Національного банку України на здійснення валютних операцій у випадках та порядку, встановлених Національним банком України.

Оператори поштового зв'язку надають фінансові послуги з переказу коштів, якщо вони є валютними операціями, та (або) фінансові послуги з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі на підставі ліцензії Національного банку України на здійснення валютних операцій.

Оператори поштового зв'язку здійснюють валютні операції, пов'язані з наданням фінансових послуг такими операторами, без отримання ліцензії Національного банку України на здійснення валютних операцій у випадках та порядку, встановлених Національним банком України.

Ліцензії Національного банку України на здійснення валютних операцій діють безстроково.

Порядок видачі, переоформлення, зупинення, поновлення, відкликання (анулювання) ліцензій на здійснення валютних операцій встановлюється Національним банком України.

Національний банк України у визначеному ним порядку веде реєстр осіб, яким видано ліцензії на здійснення валютних операцій, та розміщує інформацію про видані ліцензії на сторінках офіційного інтернет-представництва Національного банку України.

Несвоєчасна видача Національним банком України ліцензії, відмова Національного банку України у видачі, переоформленні або поновленні ліцензії, або рішення Національного банку України щодо відкликання (анулювання), зупинення дії ліцензії можуть бути оскаржені в судовому порядку.

3.1.4. Правовий режим банківських рахунків у іноземній валюті

Відповідно до ст. 6 Закону України від 5 квітня 2001 року «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» банки мають право відкривати рахунки резидентам України (юридичним особам, їх відокремленим підрозділам, фізичним особам), нерезидентам України (юридичним особам, представництвам юридичних осіб в Україні, інвестиційним фондам та компаніям з управління активами, що діють від імені таких інвестиційних фондів, фізичним особам).

Правовий режим рахунків у іноземній валюті визначений Інструкцією про порядок відкриття, використання та закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 12 листопада 2003 року № 492.

Інструкція регулює правовідносини, що виникають під час відкриття банками, їх відокремленими підрозділами, які

здійснюють банківську діяльність від імені банку, та філіями іноземних банків в Україні:

- поточних і вкладних (депозитних) рахунків у національній та іноземних валютах суб'єктам господарювання, фізичним особам, іноземним представництвам, нерезидентам-інвесторам, ініціативній групі з проведення всеукраїнського референдуму;
- рахунків умовного зберігання (ескроу) у національній та іноземних валютах суб'єктам господарювання, фізичним особам-резидентам та нерезидентам-інвесторам.

Банки відкривають своїм клієнтам за договором банківського рахунку поточні рахунки, за договором банківського вкладу – вкладні (депозитні) рахунки, за договором рахунку умовного зберігання (ескроу) – рахунки умовного зберігання (ескроу).

Поточний рахунок – рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України.

До поточних рахунків також належать:

- рахунки за спеціальними режимами їх використання, що відкриваються у випадках, передбачених законами України або актами Кабінету Міністрів України;
- поточні рахунки типу «Н», що відкриваються в національній валюті офіційним представництвам і представництвам юридичних осіб-нерезидентів, які не займаються підприємницькою діяльністю на території України;
- поточні рахунки типу «П», що відкриваються в національній валюті постійним представництвам;
- поточні (накопичувальні) рахунки виборчих фондів та фонду референдуму;
- інвестиційні рахунки, що відкриваються нерезидентам-інвесторам в уповноважених банках України відповідно до вимог цієї Інструкції для здійснення інвестиційної діяльності в Україні, а також для повернення іноземної інвестиції та прибутків, доходів, інших коштів, одержаних іноземним інвестором від інвестиційної діяльності в Україні.

Вкладний (депозитний) рахунок – рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей, що передаються клієнтом в управління на встановлений строк або без зазначення такого строку під визначений процент (дохід) і підлягають поверненню клієнту відповідно до законодавства України та умов договору.

До вкладних (депозитних) рахунків також належать пенсійні депозитні рахунки, що відкриваються фізичним особам відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» для накопичення заощаджень на виплату пенсії.

Рахунок умовного зберігання (ескроу) – рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зарахування на рахунок коштів та перерахування їх/видачі коштів готівкою у випадках, передбачених законодавством України, особі (особам), зазначеній (зазначеним) клієнтом (бенефіціару або бенефіціарам), або повернення таких коштів клієнту за настання підстав, передбачених договором.

Клієнти можуть відкривати лише один поточний рахунок для формування (статутного або складеного капіталу, пайового або неподільного фонду) суб'єкта господарювання – юридичної особи (у національній та/або іноземній валюті).

Юридичні особи-нерезиденти (інвестори) можуть відкривати в банках України:

- інвестиційні рахунки для здійснення інвестицій у національній та іноземних валютах;

- рахунки умовного зберігання (ескроу) у національній та іноземних валютах.

3.1.5. Порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті

Усі розрахунки на території України проводяться виключно у гривні, крім розрахунків за:

- операціями зі здійснення іноземних інвестицій та повернення іноземному інвестору прибутків, доходів (у тому числі дивідендів) та інших коштів, одержаних на законних підставах у результаті здійснення іноземних інвестицій;
- операціями банків з надання банківських та інших фінансових послуг на підставі банківської ліцензії;
- операціями з надання фінансових послуг, визначених пунктами 1–5 частини другої та частиною третьою статті 9 цього Закону, що надаються небанківськими фінансовими установами та операторами поштового зв'язку, які мають ліцензію Національного банку України на здійснення валютних операцій;
- операціями з розміщення, виплати грошового доходу та погашення облігацій, казначейських зобов'язань України, номінованих в іноземній валюті, якщо це передбачено проспектом цінних паперів (умовами їх розміщення);
- операціями з купівлі-продажу державних цінних паперів, номінованих в іноземній валюті, якщо ініціатором або отримувачем за такою валютною операцією є банк;
- іншими операціями, визначеними Митним кодексом України та (або) нормативно-правовими актами Національного банку України.

Зауважимо, що розрахунки за зазначеними операціями, можуть проводитися в іноземній валюті, у гривні, а також у банківських металах.

Порядок проведення розрахунків за валютними операціями визначається Національним банком України.

Транскордонне переміщення фізичними особами валютних цінностей у сумі, що дорівнює або перевищує еквівалент 10 тисяч євро за офіційним курсом валют, встановленим Національним банком України на день переміщення через митний кордон України, підлягає письмовому декларуванню митним органам, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Транскордонне переміщення валютних цінностей шляхом поштових відправлень здійснюється лише шляхом поштових відправлень з оголошеною вартістю.

Порядок транскордонного переміщення валютних цінностей суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами визначається Національним банком України з урахуванням норм частини першої статті Закону України «Про валюту і валютні операції».

Законом України «Про валюту і валютні операції» передбачені такі операції щодо купівлі та переказів іноземної валюти (табл. 3.2):

- збільшено граничний строк здійснення розрахунків за експортно-імпортними контрактами до 365 днів;
- скасовано валютний нагляд для експортно-імпортних операцій до 150 тис. грн;
- знижено з 1 березня норму обов'язкового продажу валюти бізнесом з 50 % до 30 %;
- скасовано вимогу щодо попереднього резервування коштів у гривні для купівлі валюти (так звану T+1);
- надано можливість бізнесу репатріювати дивіденди за 2018 р. включно (у сумі 7 млн євро на місяць);
- скасовано індивідуальні ліцензії – замінено системою елімітів (2 млн євро на рік для юридичних осіб, 50 тис. євро на рік для фізичних осіб);
- скасовано санкції у вигляді припинення зовнішньоекономічної діяльності за порушення строків розрахунків;
- скасовано ліміт на дострокове погашення зовнішніх зобов'язань;
- дозволено укладання форвардів для хеджування експортно-імпортних та боргових операцій з поставкою та без поставки (розрахункові);
- спрощено та лібералізовано здійснення операцій за рахунками юридичних осіб нерезидентів у банках України;
- реєстрацію зовнішніх запозичень замінено на повідомчий характер надання інформації (по суті скасовано дозвільну систему);

Купівля та переказ іноземної валюти за кордон*

(ІВ – іноземна валюта, БМ – банківські метали,

ЮО – юридичні особи, ФО – фізичні особи).

Валютні операції	Новації (з 07.02.2019)	Особливості
1	2	3
Купівля на міжбанківському валютному ринку(резиденти та нерезиденти)	Під зобов'язання Для сум більше 150 тис. грн – із документами. Менше 150 тис. грн із зазначенням реквізитів контракту	Купівля та перерахування ІВ під: підстави – зобов'язання. Резидент/нерезидент купує та переказує ІВ за кредитами при поверненні інвестицій (які обмежені лімітами), репатріації дивідендів через один банк. Необхідні документи: – оригінали (укладені електронні документи); – копії в електронній формі. Купівля ІВ на підставі заяви в банк, що обслуговує клієнта. Продаж ІВ – заява може бути подана до будь-якого іншого банку (вільний продаж). Купівля ІВ (для ЮО/ФО – нерезидентів) у межах залишку на власних рахунках (крім інвестиційних) без документів. Купівля ІВ/БМ та продаж здійснюються виключно на валютному ринку, обмін – на валютному ринку та міжнародних ринках. Для резидентів: – купівля ІВ для розрахунків за торговельними контрактами –через один банк; – використання купленої ІВ протягом 10 днів без сплати позитивної різниці до бюджету (крім операцій з погашення за кредитами з цільовим використанням та, крім ФО , при купівлі до 150 тис. грн).

Продовження таблиці 3.2

1	2	3
Платежі за кордон	З документами (для сум більше 150 тис. грн)	<p>До 150 тис. грн – лише зазначення реквізитів контракту та мети переказу в платіжному дорученні. Якщо більше – стандартний пакет документів.</p> <p>Розрахунки за зовнішньо-економічними контрактами виключно через банки.</p> <p>Забороняється резидентам (включно з банками) надавати кредити (позики, фінансову допомогу) в гривнях нерезидентам та їх представництвам в Україні.</p> <p>Банкам забороняється перераховувати гривні за межі України за поточними неторговельними операціями (крім операцій, передбачених ЛОРО-рахунком, – у вигляді % за кредитами/позиками та дивідендів).</p> <p>Перерахування купленої ІВ з поточного рахунку/обмін на міжнародному ринку без проміжного зарахування на поточний рахунок.</p>

*Джерело: URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100011016-valyutne-regulyuvannya-klyuchovi-novatsiyi> (дата звернення: 22.04.2020).

– дозволено онлайн-купівлю іноземної валюти фізичними особами – аналогічно до ліміту купівлі готівкової валюти (на сьогодні до 150 тис. грн на день в еквіваленті);

– дозволено резидентам розміщувати власні кошти в іноземній валюті на депозитних рахунках у банках України і закордонних банках (крім розміщення фізичними особами коштів на рахунках за кордоном. Такі операції можуть здійснюватися як за рахунок власної, так і купленої іноземної валюти);

– дозволено банкам продавати державні цінні папери, номіновані в іноземній валюті, своїм клієнтам як у гривні, так і в

іноземній валюті. Купівля банками таких цінних паперів у клієнтів (крім банків) може здійснюватися лише у гривнях;

- дозволено банкам укладання валютних СВОП з резидентами та нерезидентами;

- збільшено ліміт на перекази іноземної валюти за кордон без відкриття рахунку для фізосіб (з 15 до 150 тис. грн на рік);

- збільшено ліміт на купівлю банківських металів фізичними та юридичними особами з 3,21 тройської унції на тиждень (100 г) до еквівалента 150 тис. грн на день (без обмежень для юридичних осіб, що ведуть пов'язану з використанням банківських металів діяльність);

- юридичним особам дозволено ввіз/вивіз готівкової іноземної валюти та банківських металів (якщо це передбачено їх статутом);

- дозволено внесення платежів у іноземній валюті при страхуванні життя;

- лібералізовано операції за ЛОРО-рахунком – дозволяється здійснювати інвестиції та кредитувати резидентів з рахунку ЛОРО в гривнях банку-нерезидента;

- купівля валюти в межах залишку на ЛОРО-рахунку – банкам-нерезидентам дозволено купувати валюту на всю суму залишку в гривнях на рахунку;

- накопичення валюти для погашення зовнішніх запозичень – дозволено купувати і накопичувати іноземну валюту на рахунку для виплат за зовнішніми запозиченнями;

- скасовано подвійний контроль (при надходженні ВМД до іншого банку) – валютний нагляд здійснює лише банк, який отримав ВМД;

- дозволено здійснювати інвестиції в Україну у валютах 1 та 2 груп класифікатора валют;

- заборонено резидентам інвестувати кошти в країну-агресора/окупанта, офшорні зони та країни, що не виконують/неналежно виконують рекомендації FATF;

- уніфіковано переміщення валютних цінностей через кордон – обов'язкове декларування для всіх цінностей вартістю 10 тис. євро та більше (за курсом НБУ)».

Питання для самоконтролю

1. Що таке валютні операції?
2. Які види валютних операцій ви знаєте?
3. Хто є суб'єктами валютних операцій?
4. Назвіть повноваження Національного банку України в сфері валютного регулювання?
5. Визначте компетенцію державних органів та функції банківської системи у сфері валютного нагляду?
6. У чому полягає сутність ліцензування валютних операцій Національним банком України?
7. Які види рахунків відкриваються клієнтам банками України?
8. Охарактеризуйте правовий режим поточних рахунків суб'єктів господарювання у іноземній валюті?
9. Чи встановлені граничні строки ввезення в Україну товарів за імпортними операціями, які здійснюються на умовах попередньої оплати?

Тести для самоконтролю

1. Назвіть основну функцію, що виконує Національний банк України при регулюванні зовнішньоекономічної діяльності:

- 1) здійснює валютну політику в країні;
- 2) затверджує нормативи розподілу валютної виручки підприємств;
- 3) здійснює заходи щодо забезпечення раціонального використання коштів державного валютного фонду;
- 4) контролює переміщення готівкової валюти через кордон.

2. За терміном здійснення валютні операції поділяють на:

- 1) національні;
- 2) термінові та касові;
- 3) спеціальні;
- 4) іноземні.

3. Що не відносять до класифікації валюти?

- 1) національна;
- 2) резервна;
- 3) спеціальна;
- 4) колективна.

4. Методи валютного регулювання:

- 1) державний та недержавний;
- 2) адміністративний та економічний;
- 3) недержавний та регулятивний;
- 4) імперативний та диспозитивний.

5. Методи валютного регулювання:

- 1) адміністративні;
- 2) економічні;
- 3) рекомендаційні;
- 4) адміністративні та економічні.

Завдання для самоконтролю

1. Опишіть порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті учасників зовнішньоекономічної діяльності.

2. Визначте вплив зміни курсу української національної валюти на ефективність зовнішньоекономічної діяльності АТ «Арінка» за умови, що курс гривні знизився: 1 дол. – 29,10 грн.

На час прогнозування ефективності пропонованої комерційної угоди з іноземним партнером – 1 дол. – 26,90 грн.

Інші вихідні дані:

Ціна пропонованого для закупки товару	50 дол.
Ціна прогнозованої реалізації товару на внутрішньому ринку	75 дол.

Завдання. Визначте, коли вигідно чи невигідно експортеру товарів, а також відповідному імпортеру коливання валютних курсів. Свої рішення відобразіть у нижченаведеній таблиці.

Таблиця. Вплив коливань валютних курсів на зовнішньоекономічну діяльність підприємства.

Відповідні рішення	Курс національної валюти	
	зниження	підвищення
вигідно		
невигідно		

ТЕМА 3.2

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

3.2.1. Поняття іноземних інвестицій.

3.2.2. Види і форми іноземних інвестицій.

3.2.3. Правовий режим іноземного інвестування.

3.2.4. Правове становище суб'єктів господарювання з іноземними інвестиціями.

3.2.5. Правовий режим договорів про спільну інвестиційну діяльність за участі іноземного інвестора.

3.2.6. Гарантії прав та законних інтересів іноземних інвесторів.

Ключові слова: господарська діяльність, зовнішньоекономічна діяльність, транскордонний характер, інвестиції, інвестиційна діяльність, іноземні інвестиції, правовий режим іноземних інвестицій, національний режим, підприємство з іноземними інвестиціями, іноземне підприємство.

3.2.1. Поняття іноземних інвестицій

Іноземне інвестування є діяльністю у сфері господарювання, яка має транскордонний характер, а отже, являє собою різновид зовнішньоекономічної діяльності.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» дає таке визначення: **інвестиції** – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Податковий кодекс України трактує поняття «інвестиція» так: це господарська операція, яка передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно.

Термін «іноземні інвестиції» знайшов своє закріплення в законодавстві.

Найприйнятнішим визначенням терміна «іноземні інвестиції» є те, що подано в ч. 2 ст. 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування» та ч. 2 ст. 116 Господарського кодексу України, а саме: *іноземні інвестиції* – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає іноземні інвестиції, як всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними суб'єктами господарської діяльності в Україні, в результаті чого утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект (ст. 1).

Таким чином, кваліфікуючою ознакою іноземних інвестицій є здійснення їх спеціальним суб'єктом – іноземним інвестором.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування»), іноземні інвестори – це суб'єкти, які провадять інвестиційну діяльність на території України, а саме:

- юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншого, ніж законодавство України;
- фізичні особи – іноземці, які не мають постійного місця проживання на території України і не обмежені у дієздатності;
- іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації;
- інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України.

Відповідно до ст. 390 Господарського кодексу України іноземними інвесторами визнаються такі суб'єкти, що здійснюють інвестиційну діяльність на території України:

- юридичні особи, утворені за законодавством іншим, ніж законодавство України;
- іноземці та особи без громадянства, які не мають постійного місця проживання на території України;
- міжнародні урядові та неурядові організації;
- інші держави;
- інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, визначені законом.

3.2.2. Види і форми іноземних інвестицій

Під видами іноземних інвестицій український законодавець розуміє види майнових цінностей (майна), які можуть виступати іноземними інвестиціями.

Відповідно до ч. 1. ст. 391 Господарського кодексу України та ст. 2 Закону України «Про режим іноземного інвестування» іноземні інвестори мають право здійснювати інвестиції на території України у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;
- валюти України – при реінвестиціях в об'єкт первинного інвестування чи в будь-які інші об'єкти інвестування відповідно до законодавства України за умови сплати податку на прибуток (доходи);
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних із ним майнових прав;
- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;
- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною оцінкою в Україні, а також легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;
- прав на здійснення господарської діяльності, а також права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у

конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
 – інших цінностей відповідно до законодавства України.

Іноземні інвестиції можна класифікувати за такими ознаками (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Класифікація іноземних інвестицій*

Види інвестованих активів	цінні папери; національна валюта України; іноземна валюта; рухоме та нерухоме майно; майнові та немайнові права; інші не заборонені законодавством активи
Форми інвестування	придбання частки існуючих підприємств; створення спільних підприємств; придбання рухомого або нерухомого майна; придбання цінних паперів; придбання прав на користування землею та природними ресурсами; інші не заборонені законодавством форми
Ступінь контролю	прямі; портфельні
Форми власності	державні; приватні; міжнародних організацій; недержавних організацій; змішані
Геополітична спрямованість	розвинені країни; країни, що розвиваються; інші
Мета інвестування	фінансова стабільність; розвиток підприємницької діяльності; інша
Величина вкладених ресурсів	малі (до 10 тис. дол.); середні (до 100 тис. дол.); великі (більше 100 тис. дол.)
Ступінь повернення	інвестиції, що гарантовано повертаються; ризикові та проблемні
Сфери інвестування	паливно-енергетичний комплекс; машинобудування; легка промисловість; агропромисловий комплекс; лісопромисловий комплекс; транспортна інфраструктура; інші сфери
Форми державних гарантій	гарантії від суперечностей законодавства; гарантії щодо незаконних дій державних органів; гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності; гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій; інші
Режими оподаткування	загальний; пільговий

*Джерело: [177].

Формами здійснення іноземних інвестицій згідно з українським законодавством (ст. 3 Закону України «Про режим іноземного інвестування» та ч. 1. ст. 392 Господарського кодексу України) є правові способи, за допомогою яких здійснюється іноземне інвестування.

Згідно з чинним законодавством іноземні інвестори можуть здійснювати інвестиції в економіку України в таких формах:

- часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;

- створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;

- придбання, не заборонене законами України, нерухомого чи рухомого майна, а також будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;

- придбання самотійно або за участі українських юридичних чи фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;

- придбання інших майнових прав;

- господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції;

- в інших формах, які не заборонені законами України, зокрема без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики виходячи з цілей та показників економічного і соціального розвитку України, державних та регіональних програм розвитку економіки, державного і місцевих бюджетів, зокрема передбачених у них обсягів фінансування інвестиційної діяльності (ч. 1 ст. 11 Закону України «Про інвестиційну діяльність»).

Згідно з ч. 1 ст. 12 Закону України «Про інвестиційну

діяльність» державне регулювання інвестиційної діяльності *включає*:

- управління державними інвестиціями;
- регулювання умов інвестиційної діяльності;
- контроль за здійсненням інвестиційної діяльності усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється шляхом прямого (адміністративно-правового) та непрямого втручання в інвестиційну діяльність (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Важелі державного впливу на інвестиційний клімат*

**Джерело: [85].*

Державне пряме регулювання інвестиційної діяльності включає: прогнозування і планування обсягу державних інвестицій; визначення умов та виконання конкретних дій щодо державного інвестування, розміщення державних замовлень та контроль над їх виконанням.

До основних форм непрямого регулювання державної інвестиційної діяльності належать: створення інвестиційного середовища, створення економічних умов господарювання для суб'єктів інвестиційної діяльності через бюджетно-податкову, грошово-кредитну, амортизаційну та інноваційну політику, а також політику заохочення іноземних інвестицій та регулювання фондового ринку.

3.2.3. Правовий режим іноземного інвестування

Правовий режим іноземних інвестицій – це правовий режим майна у сфері господарської (інвестиційної) діяльності.

Положення про правові режими іноземного інвестування у законодавстві України вперше з'явилися у ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», яка передбачає запровадження трьох правових режимів для іноземних суб'єктів господарської діяльності: національного, режиму найбільшого сприяння та спеціального.

Національний режим означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж суб'єкти господарської діяльності України.

Національний режим застосовується щодо всіх видів господарської діяльності іноземних суб'єктів цієї діяльності, пов'язаної з їх інвестиціями на території України (ч. 4 ст. 7 Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність»).

Положення про національний режим діяльності іноземних інвесторів подане в ч.1 ст. 394 Господарського кодексу України, саме: на території України щодо іноземних інвестицій встановлюється національний режим інвестиційної діяльності, за винятками, передбаченими Господарським кодексом України, іншими законами і чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість

яких надано Верховною Радою України та ч.1 ст. 7 Закону «Про режим іноземного інвестування» зокрема, для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством України та міжнародними договорами України.

3.2.4. Правове становище суб'єктів господарювання з іноземними інвестиціями

Відповідно до ч. 1 ст. 396 Господарського кодексу України на території України можуть створюватися і діяти суб'єкти господарювання з іноземними інвестиціями, які здійснюють свою діяльність у формах:

- підприємства з іноземними інвестиціями;
- іноземного підприємства;
- інших формах, не заборонених законом.

Підприємством з іноземними інвестиціями визнається підприємство, створене відповідно до вимог Господарського кодексу України, в статутному фонді якого не менш як десять відсотків становить іноземна інвестиція. Підприємство набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс (ч. 1 ст. 116 Господарського кодексу України).

Різновидом підприємства з іноземними інвестиціями є **іноземне підприємство** – унітарне або корпоративне підприємство, створене за законодавством України, що діє виключно на основі власності іноземців або іноземних юридичних осіб, або діюче підприємство, придбане повністю у власність цих осіб (ч. 1 ст. 117 Господарського кодексу України).

Іноземні підприємства не можуть створюватися в галузях, визначених законом, що мають стратегічне значення для безпеки держави (ч. 2 ст. 117 Господарського кодексу України).

Суб'єкти господарювання з іноземними інвестиціями можуть створюватися також в інших формах, не заборонених законом: фінансові установи (банки, інститути спільного інвестування, страхові компанії та інші), промислово-фінансові групи тощо.

3.2.5. Правовий режим договорів про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора

Іноземні інвестори мають право укладати договори (контракти) про спільну інвестиційну діяльність (виробничу кооперацію, спільне виробництво тощо), не пов'язану із створенням юридичної особи, відповідно до законодавства України (ст. 23 Закону «Про режим іноземного інвестування»).

Угода між інвестором і замовником оформляється у вигляді інвестиційного договору встановленого зразка (дод. Н). У співвідношенні з останніми змінами законодавства договір інвестування захищає не тільки права інвестора, а ще й надає права замовнику.

У Законі України «Про інвестиційну діяльність» у ст. 9 зазначено, що основним правовим документом, який регулює взаємовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності, є договір (угода). Звідси випливає, що інвестиційний договір є самостійним договірним видом.

Інвестиційний договір має такі характерні ознаки:

- особливий суб'єктний склад: однією зі сторін договору має бути іноземний інвестор;
- предмет договору – іноземна інвестиція, що здійснюється в будь-якій не забороненій законодавством України формі і розмір якої фіксується в договорі;
- об'єкт інвестування, не заборонений законодавством України щодо іноземних інвестицій;
- мета договору – здійснення іноземної інвестиції і отримання як результату прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту;
- необхідність дотримання письмової форми, оскільки інвестиційна діяльність є різновидом зовнішньоекономічної діяльності.

У сфері іноземного інвестування застосовують такі види договорів:

- засновницькі (використовуються при корпоративній формі інвестування і укладаються згідно з відповідними положеннями Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України);
- концесійні (розглядатимуться в наступній темі);

– договори про спільну інвестиційну діяльність за участі іноземного інвестора (можуть мати назви: договори про виробничу кооперацію, про спільне виробництво та ін.);

– договори (контракти) на користування надрами.

Зокрема, одним із найбільш поширених видів договорів у сфері іноземного інвестування є договір про спільну інвестиційну діяльність за участі іноземного інвестора. Отримання можливості реалізувати передбачені законом гарантії захисту прав іноземних інвесторів щодо захисту інвестицій пов'язується з їх державною реєстрацією, порядок якої встановлюється постановою Кабінету Міністрів України від 30.01.1997 № 112 «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участі іноземного інвестора».

Для інвесторів, що здійснюють інвестиції за договорами (контрактами) про спільне інвестування, закріплюються деякі переваги. Зокрема, майно (крім товарів для реалізації або власного споживання), що ввозиться в Україну іноземними інвесторами на строк не менше 3-х років з метою інвестування на підставі зареєстрованих договорів (контрактів), звільняється від обкладення митом. Однак прибуток, отриманий від спільної діяльності за такими договорами (контрактами), оподатковується відповідно до законодавства України (тобто в загальному для національних суб'єктів підприємницької діяльності порядку).

3.2.6. Гарантії прав та законних інтересів іноземних інвесторів

Гарантії прав та законних інтересів інвесторів – це система господарсько-правових засобів, спрямованих на створення спеціальних можливостей реалізації та захисту прав та законних інтересів інвесторів з метою компенсації певних інвестиційних ризиків.

Частина 1 ст. 397 Господарського кодексу України, а також розділ II Закону України «Про режим іноземного інвестування» встановлюють такі гарантії для іноземних інвесторів:

- 1) гарантії у разі зміни законодавства про іноземні інвестиції;
- 2) гарантії щодо примусового вилучення, а також від незаконних дій органів влади та їх посадових осіб;

- 3) компенсація і відшкодування збитків іноземним інвесторам;
- 4) гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності;
- 5) гарантії переказу прибутків та використання доходів від іноземних інвестицій;
- 6) інші гарантії здійснення інвестиційної діяльності.

Гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності встановлені ст. 399 Господарського кодексу України та ст. 11 Закону України «Про режим іноземного інвестування». У разі припинення інвестиційної діяльності іноземний інвестор має право на повернення не пізніше шести місяців з дня припинення цієї діяльності своїх інвестицій у натуральній формі або у валюті інвестування в сумі фактичного внеску (з урахуванням можливого зменшення статутного фонду) без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі за реальною ринковою вартістю на момент припинення інвестиційної діяльності, якщо інше не встановлено законодавством або міжнародними договорами України.

Гарантії переказу прибутків та використання доходів від іноземних інвестицій встановлені ст. 398 Господарського кодексу України та ст. 12 Закону України «Про режим іноземного інвестування». Іноземним інвесторам після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів гарантується безперешкодний і негайний переказ за кордон їх прибутків, доходів та інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах внаслідок здійснення іноземних інвестицій.

Інші гарантії здійснення інвестиційної діяльності закріплені, зокрема, в абзаці 2 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про інвестиційну діяльність» гарантія збереження чинності умов договорів, укладених між суб'єктами інвестиційної діяльності, на весь строк дії цих договорів і у випадках, коли після їх укладення законодавством, крім податкового, митного та валютного законодавства, а також законодавства з питань ліцензування певних видів господарської діяльності, встановлено умови, що погіршують становище суб'єктів або обмежують їх права, якщо вони не дійшли згоди про зміну умов договору.

Питання для самоконтролю

1. Що ви знаєте про регулювання іноземного інвестування в рамках Світової організації торгівлі та Європейського Союзу?
2. Назвіть особливості правового становища підприємств з іноземними інвестиціями.
3. Охарактеризуйте правовий режим спільної інвестиційної діяльності за участі іноземного інвестора.
4. Які види гарантій надаються іноземним інвесторам в Україні?
5. У чому полягають гарантії у разі зміни законодавства?
6. Що таке примусові вилучення іноземних інвестицій? За яких умов вони визнаються правомірними?
7. Чим відрізняються поняття компенсації та відшкодування збитків іноземним інвесторам?
8. У чому полягають гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності?
9. Яким чином забезпечується вільний переказ капіталів у зв'язку з інвестиційною діяльністю за кордон?

Тести для самоконтролю

1. Залежно від державної належності інвестор може бути:

- 1) національним, іноземним;
- 2) спільним;
- 3) спеціальним;
- 4) іноземним.

2. Інвестиції за об'єктом вкладень поділяються на:

- 1) реальні та фінансові;
- 2) прямі та непрямі;
- 3) державні, приватні;
- 4) іноземні, спільні.

3. Інвестиції за регіональною ознакою поділяються на:

- 1) реальні та фінансові;
- 2) прямі та непрямі;
- 3) внутрішні, зовнішні;
- 4) іноземні, спільні.

4. Формами здійснення іноземних інвестицій є:

- 1) портфельні, прямі;
- 2) корпоративні, договірні;
- 3) інноваційні, інтелектуальні;
- 4) фінансові, реальні.

5. Гарантії прав та законних інтересів інвесторів – це...

- 1) система господарсько-правових засобів;
- 2) засоби діяльності;
- 3) способи діяльності;
- 4) система господарсько-правових засобів, спрямованих на створення спеціальних можливостей реалізації та захисту прав та законних інтересів інвесторів з метою компенсації певних інвестиційних ризиків.

Завдання для самоконтролю

Завдання. 1. Дайте характеристику обмеженням для державних органів та їх посадових осіб щодо втручання в діяльність суб'єктів інвестиційної діяльності.

Визначте обмеження для державних органів та їх посадових осіб щодо втручання в діяльність суб'єктів інвестиційної діяльності та заповніть таблицю.

Обмеження для державних органів щодо втручання в діяльність суб'єктів інвестиційної діяльності	Обмеження для посадових осіб щодо втручання в діяльність суб'єктів інвестиційної діяльності

2. Розробити проєкт інвестиційного договору.

ТЕМА 3.3

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОГО ТОВАРОВИРОБНИКА В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

3.3.1. Загальні умови захисту національного товаровиробника.

3.3.2. Захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту.

3.3.3. Захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту.

3.3.4. Застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну.

Ключові слова: національний товаровиробник, недобросовісна конкуренція, добросовісна конкуренція, антидемпінгові заходи, компенсаційні заходи, спеціальні захисні заходи, спеціальне мито, антидемпінгове мито, компенсаційне мито, антидемпінгове розслідування, антисубсидиційне розслідування, спеціальне розслідування, демпінг, демпінговий імпорт, товар подібний, демпінгова маржа, субсидований імпорт, субсидія, субсидія легітимна, субсидія нелегітимна, компенсаційні заходи.

3.3.1. Загальні умови захисту національного товаровиробника

Приєднання України 16 травня 2008 року до Світової організації торгівлі фактично стало приєднанням до існуючої в цій організації системи прав та обов'язків, значна частина яких стосується питання захисту інтересів національних товаровиробників. Зберігаючи право захищати своїх товаровиробників, країна зобов'язується робити це відповідно до правил і процедур, встановлених Світовою організацією торгівлі.

Міжнародне правове регулювання в рамках Світової організації торгівлі:

1. Антидемпінгові заходи:

– стаття VI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі;

– Угода про застосування статті VI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 р. (Угода про антидемпінг).

2. Компенсаційні заходи:

- стаття VI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі;
- стаття XVI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі;
- Угода про субсидії та компенсаційні заходи.

3. Спеціальні захисні заходи:

- стаття XIX Генеральної угоди з тарифів і торгівлі;
- Угода про захисні заходи.

Правова база Світової організації торгівлі передбачає ряд інструментів для захисту інтересів національних товаровиробників як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

Серед захисних заходів на внутрішньому ринку основними є такі: тарифне регулювання; технічні регламенти та нормативи; санітарні та фіто- санітарні заходи; внутрішні податки; захист прав інтелектуальної власності; використання інструментів торговельного захисту (антидемпінгові, компенсаційні, спеціальні захисні заходи (рис. 3.2)) тощо.

Рис. 3.2. Інструменти торговельного захисту внутрішнього ринку*

**Джерело: сформовано на основі [1, 15, 32, 33, 34].*

Захист на зовнішніх ринках здійснюється шляхом використання системи вирішення суперечок, яка діє в Світовій організації торгівлі:

- подання скарг;

- ініціація розслідування щодо захисних заходів проти національних товаровиробників, здійснених іншими країнами-учасниками Світової організації торгівлі;
- ініціація двосторонніх та багатосторонніх консультацій;
- участь уряду країни в переговорних процесах у рамках Світової організації торгівлі з метою розробки нових регламентів та правил Світової організації торгівлі.

Відповідно до ст. 31 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» під недобросовісною конкуренцією під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності розуміється:

- здійснення демпінгового імпорту, до якого застосовуються антидемпінгові заходи;
- здійснення субсидованого імпорту, до якого застосовуються компенсаційні заходи;
- здійснення інших дій, що законами України визнаються недобросовісною конкуренцією.

Більш детально застосування цих заходів регулюють спеціальні закони. В Україні спеціальними нормативно-правовими актами, присвяченими застосуванню інструментів торговельного захисту, є закони України: «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україні». Зазначені закони були приведені у відповідність до вимог, установлених угодами, що діють у рамках Світової організації торгівлі, коли Україна готувалася до вступу до цієї організації.

Застосування захисних заходів передбачено й ч. 1 ст. 244 Господарського кодексу України: у разі здійснення окремими учасниками господарських відносин зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаної з одержанням незаконної переваги на ринку України (здійснення демпінгового імпорту, субсидованого імпорту, а також інших дій, які визначаються законом як недобросовісна конкуренція), що завдало шкоди економіці України або спричинило загрозу виникнення такої шкоди, до цих учасників відносин можуть бути застосовані антидемпінгові, компенсаційні або спеціальні заходи відповідно до закону (рис. 1.1).

Органи, уповноважені на захист прав і законних інтересів держави та інших суб'єктів зовнішньоекономічної і господарської діяльності України (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Органи, уповноважені на захист прав і законних інтересів держави та інших суб'єктів зовнішньоекономічної і господарської діяльності України *

**Джерело: сформовано на основі [15, 32, 33, 34].*

Загальні принципи застосування інструментів торговельного захисту внутрішнього ринку (дод. П): застосування лише після проведення розслідування; забезпечення усім заінтересованим сторонам права надавати коментарі та вимагати проведення слухань; застосування заходів захисту лише при встановленні основних доказів; форма і терміни заходів захисту обмежені у часі.

Основні етапи застосування заходів (дод. Р; дод. С):

I етап: ініціювання розслідування.

II етап: проведення розслідування Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

III етап: завершення розслідування шляхом прийняття рішення Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі про застосування заходів.

IV етап: дослідження ефективності застосування заходів.

V етап: перегляд застосованих заходів.

На рис. 3.4 наведено строки проведення розслідувань.

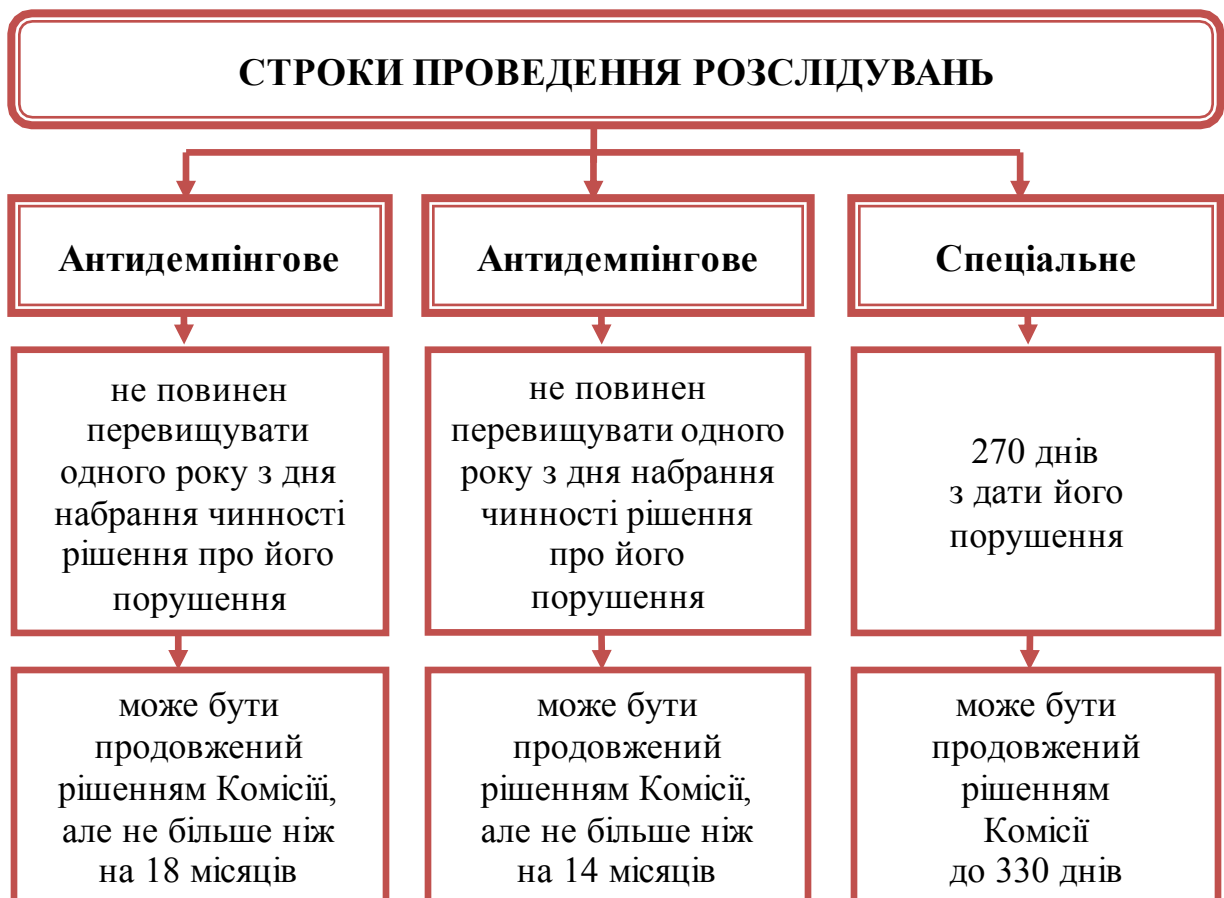

Рис. 3.4. Строки проведення розслідувань*

**Джерело: сформовано на основі [32; 33; 34].*

3.3.2. Захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту

Механізм захисту національного товаровиробника від демпінгового імпорту з інших країн, митних союзів або економічних угруповань визначено Законом України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», який регулює засади і порядок порушення та проведення антидемпінгових розслідувань і застосування антидемпінгових заходів (рис. 3.5). Цей Закон застосовується щодо імпорту товару, який є об'єктом демпінгу, якщо такий імпорт заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару.

Антидемпінгові заходи – попередні або остаточні заходи, що застосовуються відповідно до Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» під час або за результатами антидемпінгового розслідування.

Антидемпінгове мито (попереднє або остаточне) – особливий вид мита, що справляється у разі ввезення на митну територію країни імпорту товару, який є об'єктом застосування антидемпінгових заходів (попередніх або остаточних).

Рис. 3.5. Застосування антидемпінгових заходів*

**Джерело: сформовано на основі [32].*

Відповідно до п. 5 ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту»), **демпінг** – ввезення на митну територію країни імпорту товару за цінами, нижчими від порівнянної ціни на подібний товар у країні експорту, що заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару.

Поняття демпінгу розкривається у статті 6 Генеральної угоди і торгівлі, а саме: **демпінг** – це ситуація, коли товари однієї країни потрапляють на ринок іншої країни за вартістю меншою, ніж нормальна вартість товарів.

На рис. 3.6 подано приклад демпінгу.

Рис. 3.6. Приклад демпінгу*

**Джерело: сформовано на основі [32].*

Товар подібний – це ідентичний товар, тобто схожий за всіма характеристиками на товар, що є об’єктом розслідування, або, у разі відсутності цього товару, інший товар, що не є схожим за всіма характеристиками, але має показові ознаки, що є дуже подібними до характерних ознак товару, що є об’єктом розслідування (п. 26 ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту»).

Демпінгова маржа – сума, на яку нормальна вартість перевищує експортну ціну (п. 6 ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту»).

Порядок визначення демпінгової маржі встановлюється у ст. 9 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту».

Демпінгова маржа (ДМ) – це відсоток, який становить різниця між нормальною вартістю ($C_{норм.}$) та експортною ціною ($C_{експ.}$) у задекларованій вартості імпортного товару (C):

$$ДМ = (C_{норм.} - C_{експ.}) / C * 100 \%$$

Нормальна вартість – еквівалент ціни товару на внутрішньому ринку країни експорту.

Експортна ціна – ціна, за якою фактично оплачується або підлягає оплаті товар, який ввозиться до України з країни експорту.

Україна може застосовувати антидемпінгові заходи, коли в ході проведеного нею розслідування було встановлено, що демпінговий імпорт завдає шкоди національному товаровиробнику. Крім того, повинен бути встановлений причинно-наслідковий зв'язок між демпінговим імпортом та шкодою галузі вітчизняної промисловості.

Шкода може заподіюватися національному товаровиробнику в одній із таких форм (п. 1 ст. 10 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту»):

- 1) істотна шкода, заподіяна національному товаровиробнику;
- 2) загроза заподіяння істотної шкоди національному товаровиробнику;
- 3) істотне перешкоджання створенню чи розширенню національним товаровиробником виробництва подібного товару, який є об'єктом розгляду.

Відповідно до п. 16. ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» **національний товаровиробник** – сукупність виробників подібного товару або тих із них, сукупне виробництво яких становить основну частину всього обсягу виробництва в країні імпорту цього товару.

При визначенні національного товаровиробника враховуються такі особливості, встановлені п. 1 ст. 11 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту»:

1) у разі, якщо виробники подібного товару в країні імпорту пов'язані з експортерами чи імпортерами або одночасно є імпортерами товару, про який стверджується, що цей товар є об'єктом демпінгу, національним товаровиробником може вважатися решта виробників, за винятком зазначених;

2) у відповідних випадках територія країни імпорту може поділятися на два або більше конкурентоспроможних ринки виробництва подібного товару, а виробники кожного такого ринку можуть вважатися національним товаровиробником за таких умов:

- у межах кожного такого ринку виробники продають весь або більшу частину виробленого подібного товару саме на цьому ринку;

- попит на кожному такому ринку на товар, який є об'єктом розгляду, не задовольняється повною мірою виробниками з інших регіонів країни імпорту. За таких обставин доводиться наявність шкоди, навіть якщо вона не завдається більшості підприємств, що входять до складу національного товаровиробника, за умов, що демпінговий імпорт зосереджується на такому окремому ринку та заподіює шкоду виробникам усіх або більшої частини цих підприємств, які виробляють подібний товар у межах такого окремого ринку.

Проведення антидемпінгового розслідування в Україні здійснюється Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі (дод. П).

3.3.3. Захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту

Застосування компенсаційних заходів передбачено Генеральною угодою з тарифів і торгівлі 1994, Угодою про субсидії та компенсаційні заходи та Законом України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту».

Однією з важливих особливостей боротьби з субсидованим імпортом є те, що Угода про субсидії та компенсаційні заходи передбачає 2 види заходів:

1. **Контрзаходи (countermeasures)**, що застосовуються за результатами процедури вирішення спорів в рамках Світової організації торгівлі;

2. **Компенсаційні заходи (countervailing measures)**, що застосовуються за результатами антисубсидиційного розслідування (розслідування).

Закон України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» визначає механізм захисту національного товаровиробника від субсидованого імпорту з інших країн, митних союзів або економічних угруповань, регулює засади і порядок порушення та проведення антисубсидиційних розслідувань, а також застосування компенсаційних заходів (рис. 3.7).

Антисубсидиційне розслідування – розслідування відповідно до цього Закону факту надання нелегітимної субсидії (п. 1 ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту»).

Субсидований імпорт – ввезення на митну територію країни імпорту товару (товарів), що користується пільгами від субсидії, яка надається для виробництва, переробки, транспортування або експорту такого товару (п. 23 ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту») (рис. 3.8).

Відповідно до Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» можуть застосовуватися компенсаційні заходи щодо субсидованого імпорту в Україну з метою усунення наслідків субсидії, що безпосередньо

або опосередковано надається для виробництва, переробки, транспортування або експорту товару, ввезення якого на митну територію України заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару.

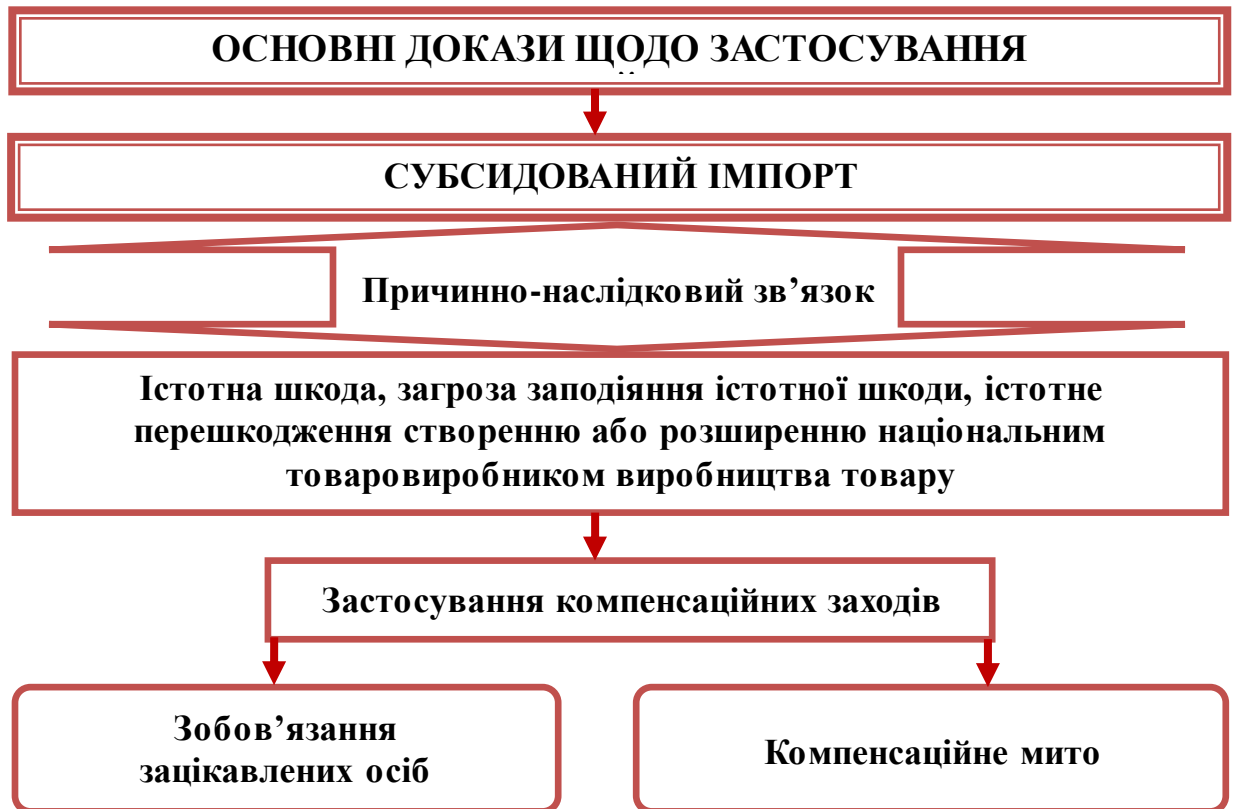

Рис. 3.7. Застосування компенсаційних заходів*

**Джерело: сформовано на основі [33].*

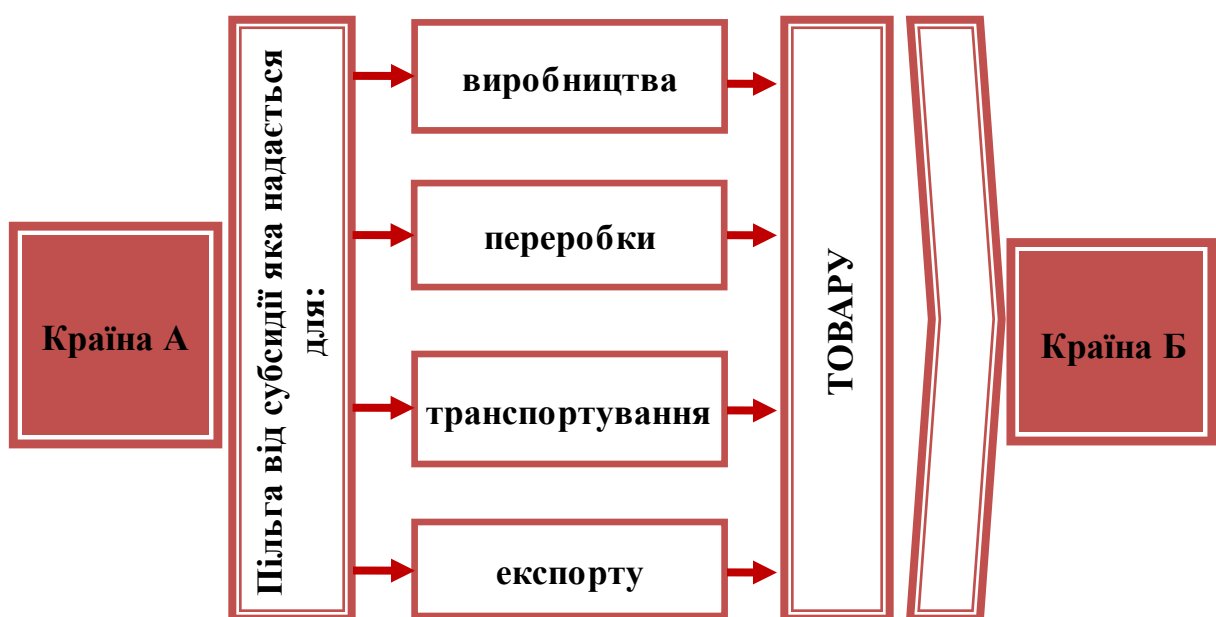

Рис. 3.8. Субсидований імпорт*

**Джерело: сформовано на основі [33].*

Компенсаційні заходи – попередні або остаточні заходи, що застосовуються відповідно до Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» під час або за результатами антисубсидиційного розслідування.

Компенсаційні заходи можуть бути застосовані виключно за результатами розслідування.

Проведення антисубсидиційного розслідування за своїм порядком подібне до проведення антидемпінгового розслідування, зокрема здійснюється тими самими державними органами – Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Міжнародною комісією з міжнародної торгівлі (дод. П).

При цьому саме розслідування може бути порушене, а попередні та/або остаточні компенсаційні заходи можуть бути застосовані лише за умови доведення таких обставин:

1. Подібність імпортованого товару та товару національного виробника (нацвиробник);
2. Наявність специфічної субсидії;
3. Заподіяння шкоди нацвиробнику субсидованим імпортом;
4. Наявність причинно-наслідкового зв'язку між зазначеним імпортом та заподіяною шкодою;
5. Відповідність застосування компенсаційних заходів національним інтересам.

Товар подібний – ідентичний товар, тобто схожий за всіма характеристиками на товар, що є об'єктом розслідування, або, у разі відсутності цього товару, інший товар, що не є схожим за всіма характеристиками, але має показові ознаки, що є дуже подібними до характерних ознак товару, що є об'єктом розслідування (п. 25 ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту»).

Подібність товару є визначальною для цілей проведення розслідування, адже саме щодо такого товару аналізуються всі зазначені вище обставини. Ні Угода про субсидії та компенсаційні заходи, ні Закон не визначають чіткі критерії для встановлення подібності товару. Натомість, такі критерії сформовані у практиці вирішення спорів в Світової організації торгівлі і зокрема включають фізичні характеристики товарів (наприклад, технічні та

технологічні стандарти, функціональність та інші експлуатаційні якості); ціна; якість, обслуговування, споживчі смаки/уподобання (наприклад, зовнішній вигляд, комерційна взаємозамінність, стиль та мода); технологічний розвиток; інші фактори, що визначають пропозицію та попит на ринку.

Поняття субсидії подано в п. 20 ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» (рис. 3.3).

Специфічною є субсидія, до якої мають доступ тільки певні підприємства, розташовані у географічно визначеному регіоні у межах юрисдикції державного органу, що надає субсидію.

Закон України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» поділяє субсидії на легітимні, які не дають підстав для застосування компенсаційних заходів, і нелегітимні, за наявності яких такі заходи можуть застосовуватися (рис. 3.9).

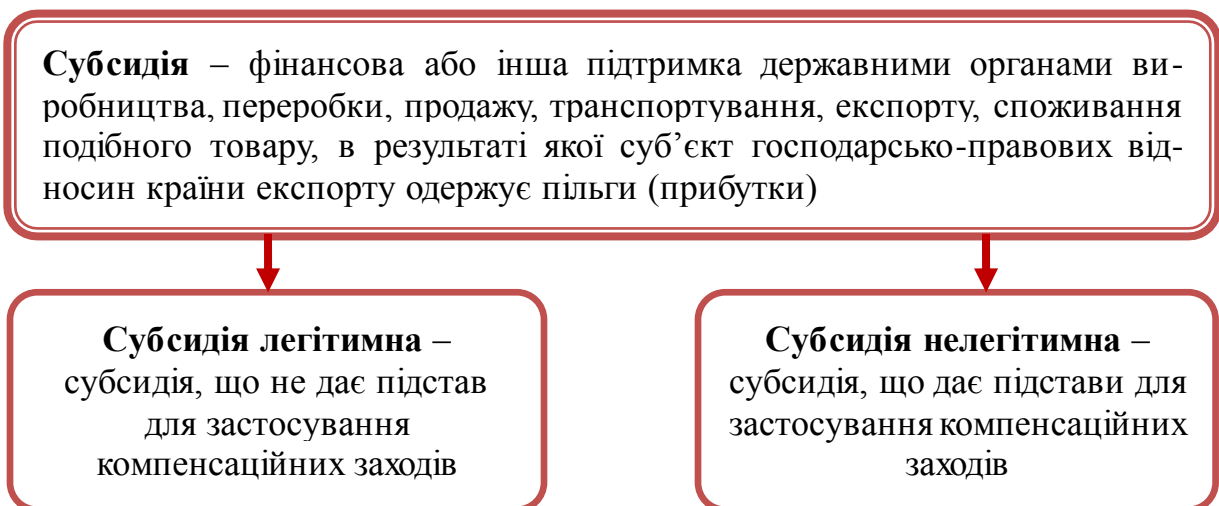

Рис. 3.9. Поняття та види субсидій*

**Джерело: сформовано на основі [33].*

Нелегітимними субсидіями є специфічні субсидії:

- 1) доступ до яких недвозначно надається тільки певному підприємству або галузі промисловості;
- 2) до яких мають доступ тільки певні підприємства, розташовані у географічно визначеному регіоні;
- 3) надання яких залежить від результативності експортної операції;
- 4) надання яких залежить від переважного використання національних товарів.

Легітимні субсидії включають:

1) всі неспецифічні субсидії;

2) специфічні субсидії, які надаються для досліджень, що проводяться підприємствами або вищими навчальними чи дослідними закладами на підставі відповідного контракту; для регіонів, які перебувають у не вигідному або несприятливому становищі відповідно до загальної програми регіонального розвитку;

3) ряд субсидій у сфері сільського господарства.

Відповідно до Угоди про субсидії та компенсаційні заходи всі субсидії поділяють на:

1) заборонені (prohibited);

2) ті, що дають підстави для застосування заходів (actionable);

3) ті, що не дають підстав для застосування заходів (nonactionable).

Вважається, що факт надання субсидії має місце у разі, якщо:

а) є фінансовий внесок державних органів або надається в будь-якій формі підтримка бюджетних надходжень чи підтримка цін;

б) у результаті цього надається пільга.

Визначальною обставиною для застосування попередніх та/або остаточних компенсаційних заходів є наявність шкоди, заподіяної нацвиробнику в одній з таких форм:

1) заподіяння істотної шкоди;

2) загроза заподіяння істотної шкоди;

3) істотне перешкоджання створенню або розширенню нацвиробником виробництва товару.

Порядок визначення шкоди встановлюється у статті 13 Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» (п. 6 ст. 1 Закону).

Відповідність застосування компенсаційних заходів національним інтересам. Згідно із Законом України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» компенсаційні заходи можуть застосовуватися лише за умови їх відповідності національним інтересам, включаючи інтереси нацвиробника та споживачів, вплив субсидованого імпорту на зайнятість населення, інвестиції нацвиробника та споживачів, а також на міжнародні економічні інтереси України.

3.3.4. Застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну

Законом України від 22 грудня 1998 р. «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» з метою запровадження механізмів захисту інтересів національного товаровиробника регулюються засади і порядок порушення та проведення спеціальних розслідувань фактів зростання імпорту в Україну незалежно від країни походження та експорту товару, що заподіює значну шкоду або загрожує заподіянням значної шкоди національному товаровиробнику, за результатами яких можуть застосовуватися спеціальні заходи (рис. 3.10).

Рис. 3.10. Застосування спеціальних заходів*

**Джерело: сформовано на основі [34].*

Спеціальні розслідування здійснюються за фактами зростаючого імпорту, під яким розуміється здійснення імпорту в обсягах та/або за умов, що заподіюють значну шкоду або створюють загрозу заподіяння значної шкоди українським виробникам відповідних товарів. На відміну від демпінгового та субсидованого імпорту зростаючий імпорт не є проявом недобросовісної конкуренції в зовнішньоекономічній діяльності.

Відповідно до п. 15 ст. 1 Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» **спеціальне розслідування** – розслідування фактів зростання імпорту в Україну, що заподіює значну шкоду або загрожує заподіянням значної шкоди національному товаровиробнику подібного або безпосередньо конкуруючого товару.

Якщо тенденція зростання обсягів імпорту в Україну може викликати необхідність застосування передбачених Законом України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» заходів, Державна митна служба України, відповідний орган виконавчої влади в Україні інформує про це Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України може за власною ініціативою зібрати таку інформацію. Національний товаровиробник може подати до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяву, що містить клопотання про застосування щодо імпорту в Україну спеціальних заходів.

Зазначена інформація або заява повинні містити обґрунтовані докази наявності таких факторів:

1) обсяг імпорту в Україну товару (товарів), якщо цей обсяг імпорту значною мірою зростав у період розслідування у відносних або в абсолютних величинах щодо обсягів виробництва чи споживання в Україні подібних або безпосередньо конкуруючих товарів;

2) ціна імпорту в Україну цього товару (товарів), якщо у період спеціального розслідування мало місце значне зниження його ціни щодо ціни подібного товару в Україні.

Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України подає цю інформацію та/або копії заяви Кабінету Міністрів України та членам Міжнародної комісії з міжнародної торгівлі у п'ятиденний строк від дати одержання інформації та/або заяви.

Таким чином, на відміну від антидемпінгового та антисубсидійного розслідування, спеціальне розслідування може ініціюватися не лише галуззю вітчизняної промисловості, а й компетентними державними органами України.

Спеціальне розслідування проводиться з метою визначення, чи заподіює значну шкоду або загрожує заподіянням значної шкоди національному товаровиробнику імпорту в Україну.

У процесі спеціального розслідування Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України проводить дослідження всіх відповідних факторів об'єктивного та кількісного характеру, що впливають на національного товаровиробника, зокрема:

1) тенденцій імпорту в Україну, що є об'єктом розслідування, зокрема зростання обсягів імпорту та (або) умов здійснення такого імпорту;

2) факту (фактів) заподіяння значної шкоди та (або) виникнення загрози заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику, що є наслідком цього імпорту;

3) наявності причинно-наслідкового зв'язку між зростанням обсягу імпорту товару та (або) умовами його здійснення та заподіянням значної шкоди та (або) виникненням загрози заподіяння значної шкоди.

У разі, коли, крім зростання обсягу імпорту, одночасно існують інші фактори заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику, шкода, завдана іншими факторами, не вважається шкодою, заподіяною внаслідок зростання обсягу імпорту.

Якщо стверджується, що має місце загроза заподіяння значної шкоди, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, як правило, вивчає ймовірність заподіяння шкоди як наслідку конкретної ситуації.

Якщо за результатами такого розгляду Міжнародна комісія з міжнародної торгівлі дійшла висновку про достатність доказів зростання імпорту в Україну, внаслідок чого може мати місце заподіяння або виникнення загрози заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику, Міжнародна комісія з міжнародної торгівлі приймає рішення про порушення спеціального розслідування і доручає Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України провести таке розслідування та опублікувати інформацію про порушення спеціального розслідування (дод. II).

Питання для самоконтролю

1. Назвіть загальні умови захисту національного товаровиробника.
2. У чому полягає захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту?
3. Охарактеризуйте порядок проведення антидемпінгового розслідування.
4. У чому полягає захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту?
5. Охарактеризуйте порядок проведення антисубсидиційного розслідування.
6. Охарактеризуйте порядок застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну.
7. Яким чином забезпечується порядок проведення спеціальних розслідувань?

Тести для самоконтролю

1. Недобросовісна конкуренція – це:

- 1) застосування повного або часткового ембарго, встановлення квот;
- 2) застосування повного або часткового ембарго, спеціального мита;
- 3) здійснення демпінгового імпорту та субсидованого імпорту;
- 4) здійснення демпінгового та субсидованого імпорту, установлення спеціального мита.

2. Для захисту прав українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у випадку дискримінаційних та недружніх дій іноземних держав застосовують такі заходи:

- 1) застосування ембарго, позбавлення режиму найбільшого сприяння, запровадження режиму ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій, індикативних цін;
- 2) застосування антидемпінгових, антисубсидиційних розслідувань, позбавлення режиму найбільшого сприяння, запровадження режиму ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій;

3) застосування ембарго, позбавлення режиму найбільшого сприяння, запровадження режиму ліцензування, обмеження строку дії дозволів на імпорт, установлення спеціального мита щодо імпорту;

4) застосування ембарго, позбавлення режиму найбільшого сприяння, запровадження режиму ліцензування, застосування антидемпінгових, антисубсидійних розслідувань.

3. Види демпінгу:

- 1) спорадичний, постійний, навмисний;
- 2) спорадичний, локальний, навмисний;
- 3) локальний, зворотний, навмисний;
- 4) зворотний, локальний, спорадичний.

4. Антидемпінгове мито:

- 1) застосовується за підозрою у демпінгових діях;
- 2) вводиться тільки країною – імпортером;
- 3) обчислюється за ставкою різниці між конкурентною оптовою ціною об'єкта демпінгу у країні експорту і ціною при його ввезенні у країну імпорту;
- 4) обчислюється за ставкою розміру виділеної для виробництва експортного товару субсидії.

5. Яке з перелічених видів мита не застосовується у відповідь на дискримінаційні дії інших держав?

- 1) реторсійне;
- 2) антидемпінгове;
- 3) специфічне;
- 4) компенсаційне.

Завдання для самоконтролю

1. Проаналізувати загальні принципи здійснення політики щодо захисту конкуренції.

Визначити поняття конкурентної політики, з'ясувати її роль у ринковій економіці України. Визначити основні концепції політики щодо захисту конкуренції у світовій практиці (антитрестовська, конкурентна та антимонопольна політика). Дати загальну характеристику законодавства України про захист економічної конкуренції.

2. Визначити, що являє собою недобросовісна конкуренція. Дати загальну характеристику форм прояву недобросовісної конкуренції (неправомірного використання ділової репутації господарюючого суб'єкта, створення перешкод господарюючим суб'єктам у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірного збирання, розголошення та використання комерційної таємниці). З'ясувати існуючі різновиди відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

3. Висвітлити існуючу в Україні систему органів, що здійснюють захист економічної конкуренції (як загальної, так і спеціальної компетенції). Дати загальну характеристику правового статусу Антимонопольного комітету України, його завдання, компетенцію, повноваження та правові гарантії здійснення останніх. З'ясувати правове положення державного уповноваженого Антимонопольного комітету України.

ТЕМА 3.4

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

3.4.1. Загальні засади відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

3.4.2. Види та форми відповідальності у зовнішньоекономічній діяльності.

3.4.3. Особливості провадження у справах за участю іноземних осіб.

Ключові слова: відповідальність, майнова відповідальність, кримінальна відповідальність, склад збитків, моральна шкода, майнові санкції, штрафні санкції, господарське правопорушення, господарські суди, іноземні суди, справи з іноземним елементом.

3.4.1. Загальні засади відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності

Основним національним нормативно-правовим підґрунтям відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності є Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», у ст. 32 якого зазначено загальні засади відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а саме:

Україна як держава і всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та іноземні суб'єкти господарської діяльності несуть відповідальність за порушення цього або пов'язаних з ним законів України та/або своїх зобов'язань, які випливають з договорів (контрактів), тільки на умовах і в порядку, визначених законами України.

Україна як держава не несе відповідальності за дії суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності не несуть відповідальності за дії України як держави.

Якщо Україна бере участь у зовнішньоекономічній діяльності як суб'єкт такої діяльності згідно зі ст. 3 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», вона несе відповідальність на загальних та рівноправних засадах з іншими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Всі справи та питання щодо визначення відповідальності, які виникають при застосуванні цього та пов'язаних з ним законів України, підсудні судовим органам України. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та іноземні суб'єкти господарської діяльності мають право на судовий розгляд зазначених справ та питань.

3.4.2. Види та форми відповідальності у зовнішньоекономічній діяльності

Відповідно до ст. 35 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності несуть відповідальність у видах та формах, передбачених ст. 33 цього Закону, а також іншими законами України та зовнішньоекономічними договорами (контрактами).

У сфері зовнішньоекономічної діяльності, що визначається Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та пов'язаними з ним законами України, можуть застосовуватися два види відповідальності (ст. 33 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»):

- майнова відповідальність;
- кримінальна відповідальність.

Майнова відповідальність застосовується у формі матеріального відшкодування прямих, побічних збитків, упущеної вигоди, матеріального відшкодування моральної шкоди, а також майнових санкцій.

Якщо порушення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності або іноземними суб'єктами господарської діяльності цього або пов'язаних з ним законів України призвели до виникнення збитків, втрати вигоди та/або моральної шкоди у інших таких суб'єктів або держави, суб'єкти, що порушили закон, несуть матеріальну відповідальність у повному обсязі.

На рис. 3.11 дод. Т подано види відповідальності, які можуть застосовуватися у сфері зовнішньоекономічної діяльності згідно зі ст. 33 Закону України про зовнішньоекономічну діяльність».

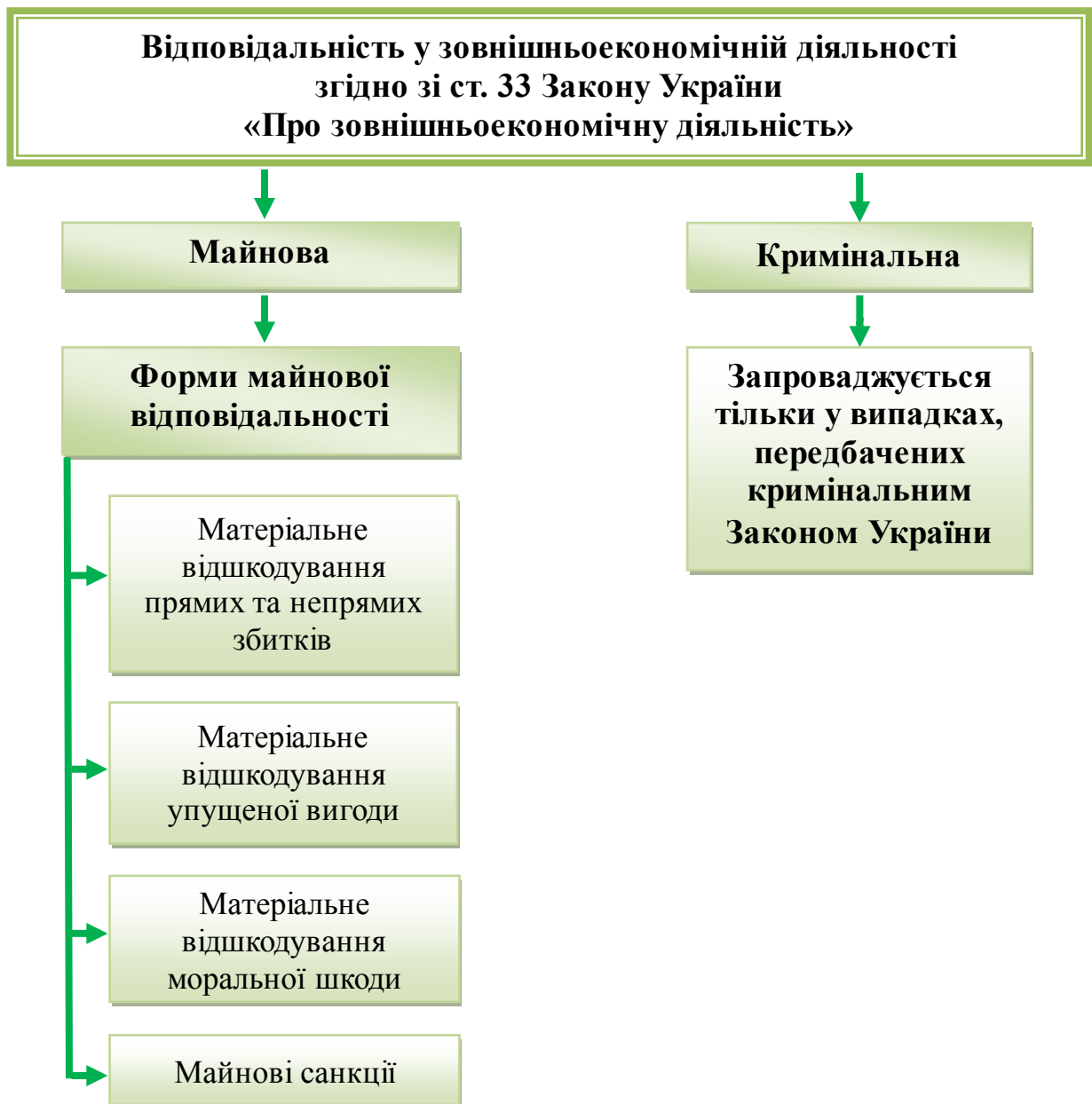

Рис. 3.11. Види відповідальності у сфері зовнішньоекономічної діяльності згідно зі ст. 33 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»*

**Джерело: сформовано на основі [15].*

А до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення ст. 225 Господарського кодексу України, включає: вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна; додаткові витрати (штрафні санк-

ції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною; неотриманий прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною; матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом. Важливим є те, що всі зазначені у ст. 225 Господарського кодексу України збитки, які підлягають відшкодуванню (прямі та побічні), застосовуються як майнові санкції.

Кримінальна відповідальність у зовнішньоекономічній діяльності запроваджується тільки у випадках, передбачених кримінальним законодавством України.

3.4.3. Особливості провадження у справах за участю іноземних осіб

Будь-який суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності або іноземний суб'єкт господарської діяльності має право подати позов до України як держави. Зазначені позови підсудні судам України відповідно до ст. 39 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Зазначений позов подається суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності за місцем їх постійного знаходження або проживання, іноземними суб'єктами господарської діяльності — за місцезнаходженням державного органу та/або службової особи, що вчинили дії, зазначені у цій статті. Позов подається у загальному порядку, визначеному цивільно-процесуальним законодавством України. Від імені України як держави в процесі виступають державний орган та/або службова особа, вказані у позові.

Україна як держава має право на регресне відшкодування своїх збитків, що виникли у результаті задоволення зазначеного позову з боку державних органів та/або службових осіб за рахунок їх майна (відповідно балансового або власного).

При цьому правовідносини, пов'язані з усіма видами зовнішньоекономічної діяльності в Україні, регулюються положення-

ми Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», а питання, що виникають у сфері приватноправових відносин з іноземним елементом (хоча б один учасник правовідносин є іноземцем, особою без громадянства або іноземною особою; об'єкт правовідносин перебуває на території іноземної держави; юридичний факт, який впливає на виникнення, зміну або припинення правовідносин, мав чи має місце на території іноземної держави), у тому числі й питання підсудності судам України справ з іноземним елементом, вирішуються згідно із Законом України «Про міжнародне приватне право».

Закон України «Про міжнародне приватне право» (п. 1 ч. 1 ст. 1) визначає приватноправові відносини як відносини, які ґрунтуються на засадах юридичної рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності, суб'єктами яких є фізичні та юридичні особи.

Згідно зі ст. 38 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» спори, що виникають між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, іноземними суб'єктами господарської діяльності у процесі такої діяльності можуть розглядатися судами України, а також за згодою сторін спору Міжнародним комерційним арбітражним судом та Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України та іншими органами вирішення спору, якщо це не суперечить чинним законам України або передбачено міжнародними договорами України.

Будь-які спори щодо застосування положень Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та законів, прийнятих на виконання цього Закону, можуть бути предметом розгляду:

- у суді України, якщо одна зі сторін у справі – фізична особа та/або держава;
- у господарських судах, якщо сторонами у справі виступають юридичні особи.

Міждержавні спори, які можуть виникнути в результаті дій України при застосуванні Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», вирішуються у погодженому сторонами порядку згідно з нормами міжнародного права (ст. 39 Закону).

Відповідно до ст. 74 Закону України «Про міжнародне приватне право», процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних осіб в Україні визначаються відповідно до права України.

На вимогу суду, який розглядає справу, іноземна юридична особа має представити документ, що є доказом правосуб'єктності юридичної особи (сертифікат реєстрації, витяг з торгового реєстру тощо). Згідно з ст. 13 Закону «Про міжнародне приватне право», документи, що видані уповноваженими органами іноземних держав у встановленій формі, визнаються дійсними в Україні в разі їх легалізації, якщо інше не передбачено законом або міжнародним договором України. Консули України легалізують іноземні документи, що подаються до офіційних органів України, відповідно до ст. 54 Консульського статуту України, затвердженого Указом Президента України № 127/94 від 2 квітня 1994 р. Посвідчення консулами зазначених документів означає встановлення і засвідчення справжності підписів на цих документах і відповідності їх законам держави перебування.

Згідно зі ст. 75 Закону «Про міжнародне приватне право» підсудність судам України справ з іноземним елементом визначається на момент відкриття провадження у справі, незважаючи на те, що в ході провадження у справі підстави для такої підсудності відпали або змінилися, крім випадків, передбачених у ст. 76 цього Закону.

За ст. 76 Закону України «Про міжнародне приватне право» суди можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом, зокрема у випадку, якщо сторони передбачили своєю угодою підсудність справи з іноземним елементом судам України, крім випадків виключної підсудності у справах з іноземним елементом, передбачених у ст. 77 цього Закону.

Суди можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом у таких випадках:

- 1) якщо сторони передбачили своєю угодою підсудність справ із іноземним елементом судам України, крім випадків, коли має місце виключна підсудність справ;

- 2) якщо на території України відповідач у справі має місце проживання або місцезнаходження, або рухоме чи нерухоме майно, на яке можна накласти стягнення, або розміщена філія або пред-

ставництво іноземної юридичної особи – відповідача;

3) у справах про відшкодування шкоди, якщо її було завдано на території України;

4) якщо у справі про відшкодування шкоди позивач – фізична особа має місце проживання в Україні або юридична особа – місцезнаходження в Україні;

5) дія або подія, що стала підставою для подання позову, мала місце на території України;

6) якщо справа окремого провадження стосується особистого статусу або дієздатності громадянина України;

7) в інших випадках, визначених законом України та міжнародним договором України (ст. 76 Закону України «Про міжнародне приватне право»).

Підсудність судам є виключною у таких справах з іноземним елементом:

1) якщо нерухоме майно, щодо якого виник спір, перебуває на території України;

2) якщо спір пов'язаний з оформленням права інтелектуальної власності, яке потребує реєстрації чи видачі свідоцтва (патенту) в Україні;

3) якщо спір пов'язаний з реєстрацією або ліквідацією на території України іноземних юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців;

4) якщо спір стосується дійсності записів у державному реєстрі, кадастрі України;

5) якщо у справах про банкрутство боржник був створений відповідно до законодавства України;

6) якщо справа стосується випуску або знищення цінних паперів, оформлених в Україні;

7) в інших випадках, визначених законами України (ст. 77 Закону України «Про міжнародне приватне право»).

Таким чином, якщо сторони передбачили своєю угодою підсудність справи з іноземним елементом судам України, крім випадків виключної підсудності (п. 1 ч. 1 ст. 76 Закону України «Про міжнародне приватне право»), спір підлягає вирішенню в

господарських судах України з урахуванням вимог розділу III Господарського процесуального кодексу України.

Господарські суди мають право також розглядати справи за участю іноземних підприємств і організацій, якщо:

1) місцезнаходженням філії, представництва, іншого відособленого підрозділу іноземного підприємства чи організації є територія України;

2) іноземне підприємство чи організація має на території України нерухоме майно, щодо якого виник спір.

Оскільки в Господарському процесуальному кодексі України відсутній інститут договірної підсудності, заінтересована сторона може звернутись до окружного господарського суду лише відповідно до вимог Господарського процесуального кодексу України про територіальну та виключну підсудність справ, що підлягають розгляду у першій інстанції.

Окружні господарські суди вправі вирішувати спори і у тих випадках, коли міжнародним договором передбачено можливість укладення письмової пророгаційної угоди між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господарської діяльності (угода про договірну підсудність).

В Україні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, що виникають з цивільних та господарських правовідносин, а також рішення іноземних арбітражів та інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних і господарських справ, що набрали законної сили (ст. 81 Закону «Про міжнародне приватне право»).

Питання визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні урегульовані розділом VIII Цивільного процесуального кодексу України.

Так, рішення іноземного суду визнається та виконується в Україні, якщо його визнання та виконання передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності за домовленістю *ad hoc* з іноземною державою, рішення суду якої має виконуватися в Україні.

Рішення іноземного суду може бути пред'явлено до примусового виконання в Україні протягом трьох років з дня набрання ним законної сили, за винятком рішення про стягнення періодичних платежів, яке може бути пред'явлено до примусового виконання протягом усього строку проведення стягнення з погашенням заборгованості за останні три роки.

Питання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду на клопотання стягувача розглядається судом за місцем проживання (перебування) або місцезнаходженням боржника.

Якщо боржник не має місця проживання (перебування) або місцезнаходження на території України або його місце проживання (перебування) або місцезнаходження невідоме, питання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду розглядається судом за місцезнаходженням в Україні майна боржника (статті 390–392 Цивільного процесуального кодексу України).

У разі, якщо суд (господарський суд) України прийняв рішення, яке підлягає виконанню на території іншої держави, стягувач може звернутися до компетентного органу цієї держави з клопотанням про примусове виконання такого рішення.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть загальні засади відповідальності за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність?
2. Охарактеризуйте види відповідальності у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що визначається Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та пов'язаними з ним законами України.
3. У яких випадках запроваджується майнова відповідальність у зовнішньоекономічній діяльності?
4. У яких випадках запроваджується кримінальна відповідальність у зовнішньоекономічній діяльності?
5. Охарактеризуйте відповідальність за контрабанду та пору-

шення митних правил.

6. Назвіть форми відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.

7. У яких випадках суди можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом?

8. Розкрийте особливості провадження у справах за участі іноземних осіб.

Тести для самоконтролю

1. Які з перелічених видів юридичної відповідальності застосовуються у зовнішньоекономічній діяльності?

- 1) майнова;
- 2) адміністративна;
- 3) кримінальна;
- 4) усі перелічені види.

2. Загальні засади відповідальності в зовнішньоекономічній діяльності визначені у ст. 32 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», яка встановлює, що:

1) Україна як держава і всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та іноземні суб'єкти господарювання несуть відповідальність за порушення цього або пов'язаних з ним законів України та/або своїх зобов'язань, які впливають з договорів (контрактів), тільки на умовах і в порядку, визначених законами України;

2) Україна як держава не несе відповідальності за дії суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності не несуть відповідальності за дії України як держави;

3) якщо Україна бере участь у зовнішньоекономічній діяльності як суб'єкт такої діяльності, то вона несе відповідальність на загальних та рівноправних засадах з іншими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

- 4) всі відповіді правильні.

3. Суди можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом у таких випадках:

- 1) якщо сторони передбачили своєю угодою підсудність справи з іноземним елементом судам України, крім випадків, коли має місце виключна підсудність справ;
- 2) у справах про відшкодування шкоди, якщо її було завдано на території України;
- 3) дія або подія, що стала підставою для подання позову, мала місце на території України;
- 4) всі відповіді правильні.

4. Підсудність судам є виключною у таких справах з іноземним елементом:

- 1) якщо нерухоме майно, щодо якого виник спір, перебуває на території України;
- 2) якщо спір стосується дійсності записів у державному реєстрі, кадастрі України;
- 3) якщо спір пов'язаний з реєстрацією або ліквідацією на території України іноземних юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців;
- 4) всі відповіді правильні.

5. Місцеві господарські суди вправі вирішувати спори і у тих випадках, коли міжнародним договором передбачено можливість укладення:

- 1) договором між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господарювання;
- 2) письмової пророгаційної угоди між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господарювання;
- 3) контрактом між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господарювання;
- 4) письмової угоди між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господарювання.

Завдання для самоконтролю

Компанія, яка випускає електропобутове обладнання і комплектувальні вироби, звернулася до випробувальної лабораторії для отримання сертифіката відповідності. Після проведення сертифікації було винесено позитивне рішення та заявникові видали сертифікат та право маркувати продукцію спеціальним знаком відповідності. Але згодом виявилось, що видача сертифіката була неправомірною.

Завдання. 1. Яку відповідальність буде нести випробувальна лабораторія за недостовірність результатів випробувань, якщо цей центр (випробувальна лабораторія) вже вдруге має таке порушення?

2. Хто буде нести завдані збитки?

ТЕМА 3.5

ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ СПОРІВ МІЖНАРОДНИМ КОМЕРЦІЙНИМ АРБІТРАЖЕМ

3.5.1. Компетенція Міжнародного комерційного арбітражного суду та Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України.

3.5.2. Порядок розгляду спорів Міжнародним комерційним арбітражним судом при Торгово-промисловій палаті України.

Ключові слова: Міжнародний комерційний арбітражний суд, Морська арбітражна комісія, міжнародний арбітраж, арбітраж, арбітражне провадження, підвідомчість спорів.

3.5.1. Компетенція Міжнародного комерційного арбітражного суду та Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України

В Україні законодавчо закріплений статус і правові основи діяльності міжнародного арбітражу в трьох його основних організаційних формах: Міжнародного комерційного арбітражного суду та Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України як постійно діючі арбітражні інститути і третейські суди, утворені для розгляду окремих зовнішньоекономічних спорів (*ad hoc*). Таким актом став прийнятий Верховною Радою України 24 лютого 1994 р. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» і Положення про Міжнародний комерційний арбітражний суд та Морську арбітражну комісію як додатка до цього Закону (дод. У, Ф).

Відповідно до зазначених Положень Міжнародний комерційний арбітражний суд та Морська арбітражна комісія є самостійними постійно діючими арбітражними установами при Торгово-промисловій палаті України, що здійснюють свою діяльність відповідно до

Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж». Торгово-промислова палата України затверджує лише Регламенти Міжнародного комерційного арбітражного суду та Морської арбітражної комісії, порядок обчислення арбітражного збору, ставки гонорарів арбітрів та інших видатків цих установ, сприяє їхній діяльності.

Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України може розглядати спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають під час здійснення зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї зі сторін спору перебуває за кордоном.

Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України розглядає передані за згодою сторін лише спори з іноземним елементом.

Разом з тим є два виключення, зокрема до компетенції Міжнародного комерційного арбітражного суду відносять також спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України.

Крім того, Міжнародний комерційний арбітражний суд приймає до свого розгляду і спори, віднесені до його юрисдикції в силу міжнародних договорів України.

Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України є самостійною постійно діючою арбітражною установою (третейським судом), що здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Місцезнаходженням Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України є м. Київ, Україна.

Арбітражний розгляд справ у Міжнародному комерційному арбітражному суді при Торгово-промисловій палаті України здійснюється відповідно до Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду. Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду затверджується Президією Торгово-промислової палати України за поданням Президії Міжнародного комерційного арбітражного суду.

Якщо сторони домовилися про передачу спору до Міжнародного комерційного арбітражного суду, вони *ipso facto* вважаються такими, що погодилися письмово на застосування Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України.

У всіх випадках, коли сторони домовилися про розгляд спору відповідно до Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України, але не зазначили арбітражну установу або неточно/неповно зазначили найменування Міжнародного комерційного арбітражного суду, вважається, що сторони погодилися на передачу спору на розгляд Міжнародного комерційного арбітражного суду.

З усіх питань, прямо не врегульованих Регламентом Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України цим Регламентом, Міжнародний комерційний арбітражний суд, склад Арбітражного суду, сторони, треті особи, а також інші особи, які беруть участь в арбітражному розгляді (доповідач, експерти, перекладачі, свідки), повинні діяти сумлінно, у дусі його положень та докладати усіх розумних зусиль задля забезпечення справедливого, швидкого та економного завершення арбітражного розгляду і можливості виконання арбітражного рішення.

До Міжнародного комерційного арбітражного суду за угодою сторін можуть передаватися:

- спори з договірних та інших цивільноправових відносин, що виникають під час здійснення зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, у тому числі спори за участі фізичних осіб, якщо комерційне підприємство хоча б однієї зі сторін розміщено за кордоном;

- спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їхніми учасниками, а так само їхні спори з іншими суб'єктами права України.

До компетенції Міжнародного комерційного арбітражного суду належать, зокрема:

- спори, які впливають з відносин комерційного характеру, включаючи такі угоди і не обмежуючись ними:

– купівля-продаж (поставка) товарів, виконання робіт, надання послуг, обмін товарами та/або послугами, перевезення вантажів та пасажирів, торгове представництво і посередництво, оренда (лізинг), науковотехнічний обмін, обмін іншими результатами творчої діяльності, будівництво промислових та інших об'єктів, ліцензійні операції, інвестиції, кредитно-розрахункові операції, страхування, спільне підприємництво та інші форми промислової і підприємницької кооперації.

Міжнародний комерційний арбітражний суд приймає до розгляду також спори, які підлягають його юрисдикції в силу міжнародних договорів України.

На відміну від Міжнародного комерційного арбітражного суду, Морська арбітражна комісія розглядає спори, які виникають у сфері торговельного мореплавства, незалежно від того, чи є сторонами суб'єкти українського або іноземного права, тільки українського або тільки іноземного права.

Морська арбітражна комісія складається з голови, двох його заступників, арбітрів та відповідального секретаря. Має Президію, членами якої є голова Морської арбітражної комісії та його заступники.

Голова Морської арбітражної комісії є одночасно й головою Президії. Два члени Президії утворюють кворум. Рішення Президії приймається більшістю голосів. При рівній кількості голосів голос голови Президії є вирішальним. Голова Морської арбітражної комісії та його заступники призначаються Президією Торгово-промислової палати України строком на 4 роки.

Голова Морської арбітражної комісії організує діяльність комісії, виконує функції, які передбачені цим Регламентом, представляє Морську арбітражну комісію в її стосунках в Україні і за кордоном.

У період відсутності голови Морської арбітражної комісії його функції виконує за призначенням голови Морської арбітражної комісії один із його заступників.

Функції заступників голови Морської арбітражної комісії визначаються головою Морської арбітражної комісії.

Арбітрами можуть бути особи, призначені сторонами за умови дотримання цього Регламенту, або особи, призначені Президентом Торгово-промислової палати України. Президія Торгово-

промислової палати України затверджує Рекомендаційний список арбітрів, до якого можуть бути включені як громадяни України, так і громадяни інших держав та особи без громадянства. В списку вказується ім'я та прізвище арбітра, його громадянство та постійне місце проживання, освіта, спеціальність, вчений ступінь (звання), посада та інші відомості за рішенням Президії Морської арбітражної комісії.

Арбітри незалежні, об'єктивні і неупереджені при виконанні своїх обов'язків. Вони не можуть бути представниками сторін.

Відповідальний секретар Морської арбітражної комісії призначається Президентом Торгово-промислової палати України за поданням Президії Морської арбітражної комісії. Відповідальний секретар організує діловодство і виконує інші передбачені Регламентом функції. Арбітри, Президія та відповідальний секретар Морської арбітражної комісії зобов'язані дотримуватись конфіденційності щодо спорів, які розглядаються в Морській арбітражній комісії.

Морська арбітражна комісія вирішує спори, які впливають з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають із торгового мореплавства, незалежно від того, чи є сторонами таких відносин суб'єкти українського та іноземного або лише українського чи тільки іноземного права.

Зокрема, Морська арбітражна комісія вирішує спори щодо:

- 1) фрахтування суден, морського перевезення вантажів, а також перевезення вантажів у змішаному плаванні (ріка—море);
- 2) морського буксирування суден та інших плавучих засобів;
- 3) морського страхування і перестрахування;
- 4) пов'язаних з купівлею-продажем, заставою та ремонтом морських суден та інших плавучих засобів;
- 5) з лоцманської та льодової проводки, агентського та іншого обслуговування морських суден, а також суден внутрішнього плавання, оскільки відповідні операції пов'язані з плаванням таких суден морськими шляхами;
- 6) пов'язаних із використанням суден для здійснення наукових досліджень, видобування корисних копалин, гідротехнічних та інших робіт;
- 7) щодо рятування морських суден або морським судном судна внутрішнього плавання, а також щодо рятування в морських водах

судном внутрішнього плавання іншого судна внутрішнього плавання;

8) пов'язаних з підніманням затонулих у морі суден та іншого майна;

9) пов'язаних із зіткненням морських суден, морського судна і судна внутрішнього плавання, суден внутрішнього плавання у морських водах, а також із заподіянням судном пошкоджень портовим спорудам, засобам навігаційної обстановки та іншим об'єктам;

10) зв'язаних із заподіянням пошкоджень рибальським сітям і іншим знаряддям ловлення, а також з іншим заподіянням шкоди під час здійснення морського рибного промислу.

Морська арбітражна комісія вирішує також спори, що виникають у зв'язку з плаванням морських суден і суден внутрішнього плавання по міжнародних ріках, у випадках, вказаних вище, а також спори, зв'язані зі здійсненням суднами внутрішнього плавання закордонних перевезень.

Спори, що виникають між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, іноземними суб'єктами господарської діяльності у процесі такої діяльності можуть розглядатися судами України, а також за згодою сторін спору Міжнародним комерційним арбітражним судом та Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України та іншими органами вирішення спору, якщо це не суперечить чинним законам України або передбачено міжнародними договорами України згідно із Законом «Про комерційний арбітраж» (розд. IV ст. 16).

Питання про компетенцію Морської арбітражної комісії в кожній конкретній справі вирішує голова Морської арбітражної комісії. У випадку, коли Морська арбітражна комісія винесе постанову як із питання попереднього характеру, що вона має компетенцію, будь-яка сторона може протягом 30 днів після одержання цієї постанови оспорити її шляхом звернення з клопотанням про її відміну до Київського міського суду, рішення якого з цього питання не підлягає оскарженню; поки таке прохання чекає на своє вирішення, Морська арбітражна комісія може продовжити розгляд та прийняти арбітражне рішення.

3.5.2. Порядок розгляду спорів Міжнародним комерційним арбітражним судом при Торгово-промисловій палаті України

В Україні Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України здійснює свою діяльність згідно із Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» і Положенням про Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України, прийнятим як додаток № 1 до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Відповідно до ч. 2 ст. 1 Положення рішенням Президії Торгово-промислової палати України від 25 серпня 1994 р. затверджено Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду і як додаток до Регламенту – Положення про арбітражні збори та витрати, в якому затверджені порядок обчислення і сплати арбітражного збору та відшкодування витрат арбітражного провадження.

У Регламенті Міжнародного комерційного арбітражного суду зазначені загальні засади арбітражного розгляду, врегульовані всі стадії арбітражного провадження, в тому числі порушення провадження у справі, вимоги до позовної заяви, наслідки недотримання встановлених вимог, порядок формування складу Арбітражного суду, відвід арбітрів, процедура арбітражного розгляду, порядок збору і дослідження доказів, завершення арбітражного провадження, винесення арбітражного рішення, підстави для припинення арбітражного розгляду.

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду арбітражний розгляд здійснюється на засадах змагальності і рівності сторін. До сторін повинно бути рівне ставлення, і кожній стороні повинні бути надані всі можливості для викладення своєї позиції.

Підготовка справи до арбітражного розгляду розглядається як факультативна стадія в арбітражному процесі, оскільки самі сторони можуть вирішити, яким чином буде відбуватися підготовка справи до розгляду і чи потрібна вона взагалі. Відповідно

до Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду (стст. 8, 33) попередньо підготовку справи до арбітражного розгляду здійснює генеральний секретар Міжнародного комерційного арбітражного суду, а склад Арбітражного суду перевіряє стан підготовки справи до арбітражного розгляду і, якщо вважає за необхідне, вживає додаткових заходів з підготовки справи, зокрема, вимагає від сторін письмові пояснення, докази та інші додаткові документи. Якщо вживаються додаткові заходи з підготовки справи, то складом Арбітражного суду або згідно з його розпорядженням генеральним секретарем Міжнародного комерційного арбітражного суду встановлюються строки, протягом яких ці додаткові заходи повинні бути здійснені.

Основною стадією є стадія розгляду справи, при цьому сторони можуть домовитися про розгляд справи на підставі письмових матеріалів без проведення усного слухання, а склад Арбітражного суду може здійснити розгляд справи на підставі письмових документів і за відсутності такої домовленості сторін, якщо жодна з них не просить провести усне слухання (ст. 39 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду).

За загальним правилом Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду (ст. 11) арбітражний розгляд проводиться українською або російською мовами, втім сторонам надається право на свій розсуд домовитися про мову чи мови, які використовуватимуться в арбітражному розгляді. У разі відсутності такої домовленості Міжнародний комерційний арбітражний суд визначає мову чи мови, які використовуватимуться під час розгляду справи. Міжнародному комерційному арбітражному суду надано право вимагати, щоб будь-які заяви і документальні докази супроводжувалися перекладом мовою чи мовами, про які домовилися сторони, або які визначені Міжнародним комерційним арбітражним судом. При визначенні мови арбітражного провадження Міжнародним комерційним арбітражним судом враховуються всі обставини, які стосуються спірного контракту:

— *мова контракту;*

— *мова листування сторонами;*

— *мова оформлення доказів на підтвердження обставин виконання контракту та ін.*

Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду надає сторонам право за власним розсудом визначити кількість арбітрів, у тому числі одного. У разі відсутності угоди сторін про кількість арбітрів призначаються три арбітри (ст. 26). Арбітри згідно з цим Регламентом обираються сторонами або призначаються президентом Торгово-промислової палати України. Регламентом передбачені так звані «дефолтні» процедури, які застосовуються у разі відмови сторони від призначення арбітра і якщо два арбітри протягом встановленого строку не домовляться про призначення третього арбітра при колегіальному розгляді справи, а також при арбітражі з одноособовим арбітром, якщо сторони не узгодили кандидатуру одноособового арбітра.

Регламентом Міжнародного комерційного арбітражного суду встановлено порядок призначення арбітрів у випадках, коли відбувається так званий багатосторонній арбітраж, тобто якщо в спорі беруть участь кілька позивачів чи кілька відповідачів (ч. 3 ст. 27).

Згідно зі ст. 43 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду вступ до арбітражного розгляду третьої особи допускається тільки за згодою сторін спору; для залучення до розгляду третьої особи, крім згоди сторін, потрібна також згода особи, яка залучається; згода на залучення третьої особи повинна бути виражена у письмовій формі.

Строк розгляду справи, встановлений Регламентом Міжнародного комерційного арбітражного суду (ст. 13), не повинен перевищувати 6 місяців з дня утворення складу Арбітражного суду, але за мотивованим зверненням складу Арбітражного суду або однієї зі сторін Президія Міжнародного комерційного арбітражного суду у випадку необхідності має право продовжити цей строк.

Регламентом Міжнародного комерційного арбітражного суду (ст. 52) зазначений строк, протягом якого сторонам має бути надіслано рішення, цей строк становить 20 днів з дати прийняття рішення, при цьому голові Міжнародного комерційного арбітражного суду надано право у виняткових випадках продовжити зазначений строк.

Для забезпечення оперативності і неупередженості розгляду справи Регламентом Міжнародного комерційного арбітражного суду передбачені:

- строки надання відповідачем відзиву на позов та документів, які підтверджують заперечення щодо позову (ст. 22);
- строки подання зустрічного позову та вимоги з метою зарахування з правом складу Арбітражного суду залишити без розгляду поданий зустрічний позов або вимогу з метою зарахування з огляду на затримку вирішення спору (ст. 24);
- строки призначення арбітрів (ст. 27);
- неможливість оскарження Постанов Президентів ТПП України щодо призначення арбітрів у встановлених випадках (ст. 29);
- можливість відводу арбітрів з підстав і в строки, зазначені в Регламенті Міжнародного комерційного арбітражного суду (ст. 30).

Згідно зі ст. 24 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду у 30-денний строк з часу отримання відповідачем позовних матеріалів відповідач має право подати зустрічний позов або заявити вимогу з метою зарахування за наявності арбітражної угоди, яка охоплює такий позов чи вимогу нарівні з вимогами за первинним позовом. Визначивши строк, у який відповідач має право подати зустрічний позов або заявити вимогу з метою зарахування, Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду передбачив право складу Арбітражного суду за певних умов залишити без розгляду поданий зустрічний позов або вимогу з метою зарахування з огляду на затримку вирішення спору, в такому випадку відповідач не позбавлений права звернутися з самостійним позовом в порядку, передбаченому арбітражною угодою і Регламентом арбітражного суду.

Складу Арбітражного суду надано право:

- встановити строк подання сторонами письмових заяв та доказів з метою завчасного ознайомлення кожної із сторін до усного слухання справи з поданими іншою стороною документами та матеріалами, залишити без розгляду заяву про зміну чи доповнення позову або заперечень щодо позову з урахуванням допущеної затримки або інших обставин (ст. 40);

– не прийняти до уваги запропоновані йому сторонами документи, якщо Арбітражний суд вважатиме, що вони не мають доказової сили або не стосуються справи (ст. 41).

Важливе значення мають положення ст. 4 «Відмова від права на заперечення» Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» (ст. 36 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду), яке передбачає, що сторона, яка знає про те, що яке-небудь положення цього Закону, від якого сторони можуть відступати, або яка-небудь вимога, згідно з арбітражною угодою, не були дотримані, проте продовжує брати участь у арбітражному провадженні, не заявивши заперечень проти такого недотримання без невинуватеної затримки, а якщо для цього передбачений будь-який строк, то протягом цього строку вважається такою, що відмовилася від свого права на заперечення.

Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду, реалізуючи принцип рівності сторін, в будь-якому разі забезпечують сторонам можливість для викладення своєї позиції. Зокрема, сторонам надається можливість участі у справі шляхом своєчасного направлення в установленому Регламентом Міжнародного комерційного арбітражного суду порядку і строки відповідних повідомлень (ст. ст. 15, 34), розгляд справи у разі неявки відповідача можливий за умови отримання підтвердження повідомлення від відповідача про слухання справи або після завершення необхідних для його пошуку процесуальних дій, Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду передбачає можливість розгляду справи на підставі письмових документів без проведення усного слухання (ст. 39).

Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» (ст. 25) і Регламентом Міжнародного комерційного арбітражного суду зазначені наслідки неподання документів або нез'явлення сторони (ст. 38).

У ході арбітражного розгляду сторони врегулюють спір, підписавши мирову угоду, також може бути винесене арбітражне рішення, але на узгоджених сторонами умовах.

У такому випадку третейський суд припиняє арбітражний розгляд справи і за наявності двох умов: прохання сторін та відсутність заперечень з його боку, фіксує це врегулювання у вигляді арбітражного рішення на узгоджених умовах.

У Законі спеціально обумовлюється, що таке арбітражне рішення має таку ж силу і підлягає виконанню так само, як і будь-яке інше арбітражне рішення щодо суті спору (ст. 30 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»; ст. 50 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду).

Порядок розгляду суперечок у Міжнародному комерційному арбітражному суді при Торгово-промисловій палаті України: суперечки в Міжнародному комерційному арбітражному суді при Торгово-промисловій палаті України розглядаються за письмовою угодою сторін або на підставі міжнародного договору України, якщо цим договором був передбачений розгляд суперечки в Міжнародному комерційному арбітражі при Торгово-промисловій палаті України.

Арбітражна угода – це угода сторін про передання в арбітраж усіх або певних суперечок, які виникли або можуть виникнути між ними у зв'язку з яким-небудь конкретним правовідношенням, незалежно від того, носило воно договірний характер чи ні.

Арбітражна угода:

- укладається в письмовій формі;
- може бути укладена у вигляді арбітражної обмовки в договорі або у вигляді окремої угоди;
- вважається укладеною у письмовій формі, якщо вона міститься в документі, підписаному сторонами, або укладена шляхом обміну листами, повідомленнями по телетайпу, телеграфу або з використанням інших засобів електрозв'язку, що забезпечують фіксацію такої угоди, або шляхом обміну позовною заявою і відгуком на позов, в яких одна зі сторін затверджує про наявність угоди, а інша проти цього не заперечує.

Посилання в договорі на документ, що містить арбітражну обмовку, є арбітражною угодою за умови, що договір був укладений у письмовій формі і це посилання таке, що робить згадану обмовку частиною договору.

Арбітражний розгляд у Міжнародному комерційному арбітражі при Торгово-промисловій палаті України складається з декількох стадій:

- подача позовної заяви;
- ухвалення позовної заяви (надання, при необхідності, часу для виправлення недоліків поданої заяви і прикладених документів);
- напрям матеріалів справи відповідачу відповідальним секретарем Міжнародного комерційного арбітражу;
- формування колегії арбітрів сторонами (або обрання (призначення) одноосібного арбітра);
- підготовка слухання;
- проведення усного слухання;
- винесення ухвали;
- виконання рішення.

Термін розгляду справи в Міжнародному комерційному арбітражі при Торгово-промисловій палаті України, за загальним правилом (тобто, крім випадку мотивованого продовження), не повинен перевищувати 6 місяців з дня формування арбітражу.

З кожного поданого позову позивач зобов'язаний сплатити авансом арбітражний збір. До суми авансу зараховується реєстраційний збір, сплачений позивачем при поданні позовної заяви. До сплати авансу арбітражного збору арбітражний розгляд за вказаним позовом не ведеться і справа залишається без руху.

При ухваленні позову до розгляду відповідальний секретар Міжнародного комерційного арбітражу:

- повідомляє відповідача про подачу позовної заяви і направляє йому копію позовної заяви і прикладених до нього документів;
- одночасно пропонує відповідачу в термін не більше 45 днів з дати отримання копії позовної заяви представити за ним свої письмові пояснення, підкріплені відповідними доказами;
- у термін не більше 30 днів з дати отримання копії позовної заяви відповідач повинен повідомити імена і прізвища вибраних ним арбітра і запасного арбітра або заявити прохання про те, щоб арбітр і запасний арбітр за нього був призначений Головою Міжнародного комерційного арбітражу.

Формування складу арбітрів здійснюється так:

- якщо сторони не домовилися про те, що справа розглядається одноосібним арбітром, формується арбітраж у складі трьох арбітрів;

- передбачені Регламентом функції складу арбітражу відносяться і до одноосібного арбітра;

- із запропонованого Торгово-промислової палати України списку арбітрів сторони обирають по арбітру, після чого два вибрані арбітри обирають третього, який стає головою колегії арбітрів;

- якщо арбітри не виберуть голови складу арбітражу протягом 30 днів з дня обрання або призначення другого арбітра, голова складу арбітражу призначається Головою Міжнародного комерційного арбітражу зі списку арбітрів;

- незалежно від того, якою стороною був вибраний арбітр, арбітри нейтральні і не є представниками сторін; якщо відповідач не вибере арбітра і запасного арбітра, їх призначає Голова Міжнародного комерційного арбітражу зі списку арбітрів;

- за наявності двох або більше позивачів або відповідачів як позивачі, так і відповідачі обирають одного арбітра і одного запасного арбітра. Вони можуть також заявити прохання про те, щоб арбітр і запасний арбітр за них був призначений Головою Міжнародного комерційного арбітражу;

- при недосягненні протягом 30 днів угоди між позивачами або відповідачами арбітр і запасний арбітр призначаються Головою Міжнародного комерційного арбітражу зі списку арбітрів. Вказаний термін обчислюється з моменту, коли з'ясувалася необхідність обрання одного арбітра і одного запасного арбітра від двох або більш позивачів або відповідачів;

- якщо за угодою сторін справа розглядається одноосібним арбітром, одноосібний арбітр і запасний одноосібний арбітр обираються за домовленістю сторін. Вони можуть також заявити прохання про те, щоб одноосібний арбітр і запасний одноосібний арбітр за них був призначений Головою Міжнародного комерційного арбітражу.

При недосягненні домовленості між сторонами одноосібний арбітр і запасний одноосібний арбітр призначаються Головою

Міжнародного комерційного арбітражу зі списку арбітрів. Після формування колегії арбітрів справа готується до слухання. Склад арбітражу перевіряє стан підготовки справи до розгляду і, якщо визнає це необхідним, вживає додаткових заходів з підготовки справи, зокрема, витребує від сторін письмові пояснення, докази та інші додаткові документи. Якщо вживаються додаткові заходи з підготовки справи, то встановлюються терміни, протягом яких ці додаткові заходи повинні бути здійснені. Голова складу арбітражу може давати відповідальному секретарю Міжнародного комерційного арбітражу окремі доручення у зв'язку з підготовкою і проведенням розгляду справи. Він також доручає йому виклик сторін на засідання.

Суперечка розглядається в ході усного слухання, під час якого сторони висловлюють свою позицію і приводять докази в її обґрунтовування.

Арбітражний розгляд припиняється тим, що виносить остаточну арбітражну ухвалу в такому порядку:

- після того, як склад арбітражу визнає, що всі обставини, пов'язані з суперечкою, були достатньо з'ясовані, він оголошує усне слухання справи закінченим і приступає до того, що виносить ухвалу;

- рішення ухвалюється на закритій нараді більшістю голосів складу арбітражу;

- якщо рішення не може бути ухвалено більшістю голосів, воно приймається головою складу арбітражу;

- арбітр, не згідний з ухваленим рішенням, може висловити письмово свою особливу думку, яка залучається до рішення;

- після того, як винесли ухвалу, її резолютивна частина оголошується сторонам усно, а у разі їх відсутності вона може бути повідомлена письмово.

При досягненні сторонами згоди з винесеною ухвалою воля сторін письмово фіксується в світовій угоді, яка затверджується арбітражем, після чого арбітражний розгляд припиняється.

Арбітражний розгляд також може бути припинений без винесення ухвали у випадках:

- відмови позивача від позову;

- досягнення сторонами угоди про припинення розгляду в Міжнародному комерційному арбітражному суді;
- бездіяльності позивача протягом 6 місяців з моменту подання заяви.

Розгляд відбувається українською мовою або мовою, узгодженою сторонами. У разі потреби надається перекладач.

Суперечка розглядається виходячи з норм матеріального права, узгодженого сторонами. У разі відсутності такої угоди, спір розглядається за місцем укладення договору або на розсуд арбітражу.

Рішення Міжнародного комерційного арбітражу при Торгово-промисловій палаті України виконується сторонами добровільно або передається в компетентний суд і виконавчу службу для його примусового виконання.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть Універсальні міжнародні документи, які регулюють діяльність міжнародного комерційного арбітражу.
2. Розкрийте основні положення Конвенції про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року.
3. Розкрийте основні принципи арбітражного провадження в Міжнародному комерційному арбітражному суді при Торгово-промисловій палаті України.
4. Яким чином визначається належне до застосування право відповідно до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»?
5. Як здійснюється вибір права, що застосовується до міжнародного комерційного арбітражу?
6. Розкрийте зміст компетенції Міжнародного комерційного арбітражного суду України.
7. Види міжнародного комерційного арбітражу.
8. Відмінність міжнародного комерційного арбітражу від «внутрішнього» третейського арбітражу.
9. Як формується склад арбітражу?

10. Які спори передаються до арбітражного суду?
11. Вимоги, що висуваються до позовної заяви.
12. Визначте вимоги до змісту і форми повідомлення про арбітраж (*ad hoc*).
13. З чого складається арбітражний збір?
14. Визначте кількісний склад арбітражного суду?
15. Дайте визначення процедурі призначення арбітрів.
16. Які вимоги ставляться до кандидатури арбітра?
17. За яких підстав заявляється відвід арбітра?
18. Визначте способи арбітражного розгляду.
19. Які основні етапи арбітражного слухання?
20. У чому полягає остаточність рішення комерційного арбітражу?

Тести для самоконтролю

1. Міжнародний комерційний арбітраж – це:

- 1) державне утворення;
- 2) судова палата з розгляду цивільних справ;
- 3) господарський суд;
- 4) третейський суд як різновид юрисдикційних органів, які вправі вирішувати спори.

2. Міжнародний комерційний арбітраж відрізняється від міжнародного арбітражу тим, що:

- 1) розглядають спори, що виникають з міжнародних угод;
- 2) розглядають спори, що виникають з цивільно-правових угод і пов'язані зі здійсненням міжнародного економічного та науково-технічного співробітництва;
- 3) розглядають спори, що виникають з цивільно-правових угод і пов'язані зі здійсненням науково-технічного співробітництва;
- 4) розглядають спори, що виникають з цивільно-правових угод.

3. В основі арбітражного вирішення спорів лежить :

- 1) арбітражний договір;
- 2) арбітражна угода;
- 3) арбітражний контракт;
- 4) арбітражний меморандум.

4. Морська арбітражна комісія є:

- 1) спеціальною установою;
- 2) постійно діючою Арбітражною установою;
- 3) недержавною установою;
- 4) самостійною постійно діючою Арбітражною установою.

5. Арбітражне провадження поділяють на:

- 1) багато стадій;
- 2) три стадії;
- 3) чотири стадії;
- 4) дві стадії.

Завдання для самоконтролю

Укладений сторонами 13.05.2013 в Австрії контракт містив таку умову, яка мала назву «Арбітраж» : «... продавець та покупець вирішують усі спори, що виникають з контракту, шляхом переговорів. У випадку неможливості вирішення конфлікту шляхом переговорів, вирішення спору переноситься до арбітражів країн сторін договору, рішення яких є остаточним для обох сторін».

Щодо змісту арбітражного застереження представник позивача в засіданні арбітражного суду, пославшись на доповнення до позовної заяви, пояснив, що в контракті сторони мали на увазі, що спори, які можуть виникнути із контракту, будуть вирішуватися постійно діючим арбітражем, який створено і існує в країні місцеперебування продавця і покупця. Сторони розуміли, що таким арбітражем може бути лише арбітраж, створений у цих країнах для розгляду спорів, які впливають із договірних та інших

цивільно-правових відносин під час здійснення зовнішньоекономічних зв'язків. На день підписання контракту в Україні існував лише один арбітраж, створений для розгляду зазначених спорів – Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України. Враховуючи, що спершу право вибору арбітражу при подібних арбітражних застереженнях належить позивачу, останній обирає звернення до Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України. Повідомлення позивачем відповідача листом про свій вибір арбітражу заперечень не викликало.

Завдання. Чи компетентний Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України розглядати спір, що виник із згаданого контракту?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базовий

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.

3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1992. № 6. Ст. 56.

4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

5. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.95 № 176/95-ВР. *Голос України*. 1995. № 127, 128.

6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

7. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 495-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

8. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 13–17. Ст. 112.

9. Повітряний кодекс України : Закон України від 04.05.93 № 3167-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 25. Ст. 274.

10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року. *Офіційний вісник України*. 2006. № 15. стор. 438. Ст. 1171.

11. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 13. Ст. 222.

12. Про банки і банківську діяльність ВВР України: Закон України від 07.12.2000 № 5-6. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2001. Ст. 30.

13. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.94 № 4002-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 25. Ст. 198.

14. Про внесення змін до Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності»: Закон України від 05.10.2000 № 2035-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 5–6. Ст. 44.

15. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*. 1991. № 29. Ст. 377.

16. Про Митний тариф України: Закон України від 19.09.2013 № 584-VII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014. № 20–21. Ст. 740.

17. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1998. № 19. Ст. 98.

18. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2005. № 32. Ст. 422.

19. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 № 671/97-ВР, із змінами та доповненнями. *Офіційний вісник України*. 1997. № 52. С. 13.

20. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09. 1991 № 1560-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1991. № 47. Ст. 646.

21. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 25.04.1996 № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1996. № 19. Ст. 80.

22. Про інститути спільного інвестування : Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 29. Ст. 337.

23. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999 № 991-XIV. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1999. № 40. Ст. 363.

24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів: Закон України від 07.04.2015 № 289-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2015. № 25. Ст. 188.

25. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992 № 2673-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 50. Ст. 676.

26. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України від 06.09.2012 № 5205-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 32. Ст. 410.

27. Про підготовку та реалізацію інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна»: Закон України від 21.10.2010 № 2623-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 11. Ст. 70.

28. Про транспорт: Закон України від 10.11.2014 № 232/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014. № 51. Ст. 446.

29. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 50. Ст. 472.

30. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. № 36. Ст. 164.

31. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 12. Ст. 64.

32. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: Закон України від 22.12.98 № 330-XIV. *Урядовий кур'єр*. 1999. № 31–32.

33. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22.12.98 № 331-XIV. *Урядовий кур'єр*. 1999. № 36–37.

34. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну: Закон України від 22.12.98 № 332-XIV. *Урядовий кур'єр*. 1999. № 35.

35. Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності: Закон України від 23.12.98 № 351-XIV. *Урядовий кур'єр*. 1999. № 11–12.

36. Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Закон України від 10.11.1994 № 237/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 46. Ст. 415.

37. Про ратифікацію протоколу про вступ України до СОТ: Закон України від 10 квітня 2008 р. № 250. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2008. № 23. Ст. 213.

38. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 30. Ст. 239.

39. Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів: Закон України від 24.10.2002 № 216-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 1. С. 1.

40. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 24 грудня 2012 р. № 726/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 99. Ст. 3998.

41. Про Державну службу експортного контролю України: Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 448. *Офіційний вісник України*. 2011. № 29. Ст. 1256.

42. Про Положення про Міністерство фінансів України: Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 446. *Офіційний вісник України*. 2011. № 29. Ст. 1254.

43. Про Положення про Міністерство закордонних справ України: Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 381/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 29. Ст. 1220.

44. Про деякі питання представництва економічних інтересів України за кордоном: Указ Президента України від 8 квітня 2010 р. № 522/2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 27. Ст. 1052.

45. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора: постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.1997 № 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112-97-%D0%BF> (дата звернення: 22.04.2020).

46. Про затвердження Типового договору (контракту) на реалізацію інвестиційного проєкту на території пріоритетного розвитку, в спеціальній (вільній) економічній зоні: постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.1999 № 1199. *Офіційний вісник України*. 1999. № 27. Ст. 1333.

47. Про деякі питання регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності: постанова Кабміну Міністрів України від 29.04.99 № 756. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756-99-%D0%BF> (дата звернення: 22.04.2020).

48. Про затвердження Порядку реєстрації зовнішньоекономічних контрактів (договорів) на здійснення експортних операцій з металобрухтом: постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 155. *Офіційний вісник України*. 2002. № 18. Ст. 344.

49. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2013 рік: постанова Кабінету Міністрів України від 19.12.2012 № 1201. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2012-%D0%BF> (дата звернення: 22.04.2020).

50. Про визначення Торгово-промислової палати уповноваженим органом з видачі сертифікатів про походження товару: постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.2003 № 255. *Офіційний вісник України*. 2003. № 18. Ст. 398.

51. Про надання Торгово-промисловій палаті України повноважень виступати гарантуючою організацією, що видає в Україні книжки (карнети) А.Т.А.: постанова Кабінету Міністрів України від 31.12.2004 № 988-р. *Офіційний вісник України*. 2005. № 1. С. 100. Ст. 38.

52. Про надання Торгово-промисловій палаті та її регіональним філіям права засвідчувати походження товарів і видавати сертифікати за міжнародними формами: розпорядження постанова

Кабінету Міністрів України від 14.02.1994 № 79-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-94-%D1%80> (дата звернення: 22.04.2020).

53. Про виділення Торгово-промислової палати України коштів на оплату перекладів з іноземних мов матеріалів з науково-технічних та економічних питань за замовленням Секретаріату Кабінету Міністрів України: розпорядження постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.1992 № 136-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/136-92-%D1%80> (дата звернення: 22.04.2020).

54. Про затвердження Порядку визначення продукції власного виробництва підприємств з іноземними інвестиціями: постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.1996 № 1061. *Урядовий кур'єр*. 1996. 19 вер.

55. Про типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) і типові форми захисних застережень до зовнішньоекономічних договорів (контрактів), які передбачають розрахунки в іноземній валюті: постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 21 червня 1995 р. № 444. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-95-%D0%BF> (дата звернення: 22.04.2020).

56. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті: постанова Національного банку України від 02.01.2019 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19> (дата звернення: 22.04.2020).

57. Про затвердження Класифікатора іноземних валют: постанова Національного банку України від 04.02.1998 № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0521500-98> (дата звернення: 22.04.2020).

58. Про затвердження Положення про здійснення валютних інтервенцій Національного банку України на валютному ринку України : постанова Національного банку України від 31.01.2019 № 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0026500-19> (дата звернення: 22.04.2020).

59. Про затвердження Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів): наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 06.09.2001 № 201. *Офіційний вісник України*. 2001. № 39. С. 158. Ст. 1784.

60. Інструкція про порядок заповнення картки реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору (контракту): наказ Мінекономіки від 15.12.2005 № 505. *Офіційний вісник України*. 2006. № 1. С. 211. Ст. 61.

61. Про затвердження Переліку товарів, експорт яких здійснюється за умови реєстрації зовнішньоекономічних договорів (контрактів): наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 11.07.2002 № 207. *Офіційний вісник України*. 2002. № 29. Ст. 1392.

62. Про затвердження Порядку надання складським об'єктам статусу «митний склад» та позбавлення такого статусу: наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2012 № 835. *Офіційний вісник України*. 2012. № 61. Ст. 2491.

63. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа: наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 631. *Офіційний вісник України*. 2012. № 64. Ст. 2627.

64. Порядок повідомлення органів Державної податкової служби суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності про здійснення товарообмінних операцій на виконання частини 4 статті 3 Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності»: наказ Державної податкової адміністрації України від 26.08.2003 № 404. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0778-03> (дата звернення: 22.04.2020).

65. Регламент Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України: рішення Президії Торгово-промисловій палаті України від 27.07.2017 № 25 (6). URL: https://macom.org.ua/wp-content/uploads/Reglament_UMAC_ua.pdf (дата звернення: 22.04.2020).

66. Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України: рішення Президії Торгово-промисловій палаті України від 27.07.2017 № 25 (6). URL: http://arb.ucci.org.ua/icac/docs/ICAC_Rules_New_ua.pdf (дата звернення: 22.04.2020).

Допоміжний

67. Александрова Б. В. Зарубіжний досвід діяльності торгово-промислових палат та перспективи його застосування в Україні. *Бізнес Інформ*. 2013. № 12. С. 73–77.

68. Александрова Б. Торгово-промислові палати та активізація розвитку підприємництва: теоретичний аспект. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2013. Вип. 43. С. 49–52.

69. Александрова Б. Місце Торгово-промислової палати України в системі стимулювання підприємницького розвитку. *Розвиток національних економічних систем в умовах глобалізації: актуальні проблеми теорії та практики*: VII Всеукраїнська конференція студентів, аспірантів та молодих вчених, 21 березня 2014 р. Сімферополь, 2014. С. 59–61.

70. Амбражей О. А., Орешкова А. Ф. Визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність» у законодавстві України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 4. С. 179–185.

71. Абромович Г. В. Напрями активізації державної політики щодо залучення іноземних інвесторів в економіку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2007. № 1. С. 16–18.

72. Бабех А. О. Облік зовнішньоекономічного бартеру товарів та послуг. *Управління розвитком*. 2014. № 2 (165). С. 80–82.

73. Барабаш В., Макаренко М. Зовнішньоекономічна діяльність в системі забезпечення економічної безпеки України. *Фінансова безпека в системі забезпечення національних економічних інтересів : проблеми і перспективи*. 2015. С. 243–246.

74. Бек Ю. Б. Правове регулювання іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах України (на матеріалах СЕЗ «Яворів»): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». О., 2005. 20 с.

75. Березовська О. В. Сутнісно-понятійний підхід до визначення митно-тарифного регулювання як інструменту державного управління зовнішньою торгівлею. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. 2013. Вип. 2. С. 16–19.

76. Бидик А. Г. Структура та умова ефективного функціонування інституціональної системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2014. Вип. 2 (54). С. 38–49.

77. Білоусов О. М. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2012. Вип. 2012. С. 37–46.

78. Богданова К. А. Адаптація закордонного досвіду використання іноземних інвестицій для забезпечення сталого розвитку України. *Вісник СумДУ*. 2017. № 4. С. 91–106.

79. Богомолова Н. М. Застосування антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних заходів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Молодий вчений*. 2017. № 6 (46), червень. С. 96–101.

80. Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І. Основні напрями вдосконалення зовнішньоекономічної політики, як складової стратегії розвитку економіки держави. *Право і суспільство*. 2018. № 1. С. 108–113.

81. Борисенко О. Сутність зовнішньоекономічної політики та її вплив на розвиток національного господарства. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 1. С. 120–126.

82. Булкат М. Загальна характеристика зовнішньоекономічної функції України і суб'єкти її реалізації. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 93. С. 87–91.

83. Вакалюк В. А. Правове забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2016. № 1 (75). С. 66–69.

84. Вакалюк В. А. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. Вип. 16. С. 122–126.

85. Васильєв Є. О. Зовнішньоекономічна діяльність: онтогносеологічні підходи до розуміння у дефініціях. *Держава і право*. 2015. Вип. 69. С. 374–392.

86. Васюренко В. О. Теоретичні узагальнення щодо розуміння сутності поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємства». *Механізм регулювання економіки*. 2008. № 2. С. 214–220.

87. Ващенко В. В. Митно-тарифне регулювання ЗЕД. *Фінанси України*. 2010. № 3. С. 40–46.

88. Венцель В. Т. Зовнішньоекономічна діяльність: підходи до розуміння в довідковій та нормативно-правовій літературі. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2011. № 1 (55). С. 43–45.

89. Винокурова Л. Порядок розгляду спорів у міжнародному комерційному арбітражі. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2013. № 3 (97). С. 28–34.

90. Вітко Ю. Д. Морфологічний аналіз сутності поняття зовнішньоекономічна діяльність підприємств. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2016. № 249. С. 101–109.

91. Вітко Ю. Д. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]*. 2017. № 7–8. С. 38–52.

92. Возняковська К. А. Актуальні питання участі торгово-промислових палат у господарських відносинах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 15. Том 2. С. 8–10.

93. Войтов С. Г. Структурна детермінація митно-тарифного регулювання. *Економічний часопис – XXI*. 2012. № 9–10. С. 21–24.

94. Войтов С. Г. Еволюція митно-тарифного регулювання в контексті розвитку світової цивілізації. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2013. № 2. С. 70–84.

95. Галазюк Н. М., Галазюк Ю. О. Державне регулювання ЗЕД вітчизняних підприємств: теоретичні аспекти. *Економічна теорія та економічна історія*. 2013. Вип. 10. С. 48–54.

96. Герасимчук Н. А., Боднарчук О. Г., Лісовий А. В. Analysis of motivation for deregulation of entrepreneurial activity as the main way to reduce administrative barriers in the economy. *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 1 (13). Ч. 1. С. 20–24.

97. Гришко Н. В., Лубенченко О. Е. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та незалежний аудит. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2013. № 2 (66). С. 377–385.

98. Гуд А. М. Облік підприємства як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності: митно-правовий аспект. *Митна справа*. 2007. № 1. С. 26–28.

99. Гуд А. М. Структура та шляхи модернізації нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні. *Митна справа*. 2015. № 2. С. 22–28.

100. Гуменюк О. Г. До питання про основні принципи митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. С. 113–116.

101. Гуменюк О. Г. Еволюція системи митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Гроші, фінанси і кредит*. 2018. Вип. 14. С. 784–791.

102. Гурняк І. Проблематика реформування вітчизняного інституту торговопромислових палат. *Формування ринкової економіки в Україні: науковий збірник*. Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2003. Вип. 12. С. 73–78.

103. Гуцул І. А. Теоретичні засади зовнішньоекономічної діяльності. *Інноваційна економіка*. 2012. № 9 (35). С. 67–71.

104. Данильченко Т. С. Україна і Світова організація торгівлі : досвід перших років співпраці. *Наукові записки Інституту Верховної Ради України*. 2013. № 3. С. 107–110.

105. Дем'янчук О. Б. Демпінг як форма конкурентної боротьби на світовому ринку. *Наукові записки*. 2011. Вип. 17. С. 413–418.

106. Дерев'янко Б. В. Щодо поняття договору міжнародної купівлі-продажу. *Судова практика*. 2009. № 2. С. 22–28.

107. Добкіна-Недожій К. Торгово-промислова палата України: історикоправові аспекти виникнення та становлення. *Вісник прокуратури*. 2008. № 8. 120–124.

108. Довбиш В. А., Світлак І. І. Зовнішньоекономічний договір (контракт) купівлі-продажу : правове регулювання: *монографія*. Вінниця: ВНТУ. 2013. 248 с.

109. Долгополов К. І., Коваль О. М. Особливості державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 52. Том 1. С. 154–156.

110. Домбровська С. М. Напрями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Вісник НУЦЗУ*. 2017. Вип. 1 (6). С. 114–119.

111. Дяченко Т. О. Особливості митно-тарифного регулювання України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 125 (частина 1). С. 128–137.

112. Ель-Шаманді С. Х. Державне регулювання українсько-польської інвестиційної діяльності на центральному та регіональному рівнях. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 2. С. 253–259.

113. Жуйкова К. В., Желяскова К. Ю. Концептуальні основи до здійснення зовнішньоекономічної діяльності. *Сучасні проблеми економіки та підприємництва*. 2013. Вип. 12. С. 30–39.

114. Журавель А. В. Особливості правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 3. С. 85–89.

115. Завгородній А. В. Принципи зовнішньоекономічної діяльності: національні та регіональні виміри. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 1. С. 85–93.

116. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навч. посіб. до вивчення дисципліни для студ. галузі знань 07 «Управління та адміністрування», за спеціальністю 073 «Менеджмент». КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: А. Р. Дунська, Г. П. Жалдак. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 64 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/30074/1/MV_VD_ZED.pdf (дата звернення: 22.04.2020).

117. Карпенко Г. Л. Історія трансформації Митного тарифу України. *Митна справа*. 2014. № 2. С. 21–26.

118. Кахович О. О. Принципи правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 8. С. 111–113.

119. Киричук А. С. Правовий механізм регулювання міжнародного комерційного арбітражу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 24. С. 232–237.

120. Клименко І. В., Ус І. В. Окремі аспекти використання механізмів СОТ для захисту інтересів національних товаровиробників. *Стратегія розвитку держави*. 2014. № 1. С. 86–93.

121. Ключник А. В., Баришник Л. С., Негрецька І. А. Теоретичний аналіз зовнішньоторговельного контракту. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 8. С. 20–24.

122. Ключник А. В. Особливості регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 10. Ч. 1. С. 121–124.

123. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. К.: Знання, 2008. 406 с.

124. Колодій І. Зовнішньоекономічна діяльність. Правове регулювання. *Фінансовий контроль*. 2016. № 3 (122). С. 38–43.

125. Кордзя Н. Р. Особливості сертифікації походження товарів та послуг в Україні. *Наукові праці*. 2014. Вип. 46. Том 1. С. 271–281.

126. Корнєва Т. В. Необхідність визначення понять заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України. *Митна справа*. 2005. № 1. С. 96–100.

127. Кочергіна О. Антидемпінг у контексті принципів міжнародного економічного права і ГАТТ/СОТ. *Право України*. 2002. № 11. С. 144–145.

128. Крупчан А. Д. Оспаривание решений международных арбитражных судов по национальному и международному законодательству. *Международный коммерческий арбитраж в Украине : законодательство и практика*. 2000. С. 55–64.

129. Кульбіда М. В. Перспективи розвитку економіки України в умовах членства в Світовій організації торгівлі. *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ*. 2012. № 1–2. Вип. 1. Том 1. С. 22–26.

130. Кульгавець Х. Ю. Щодо визначення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в українському законодавстві. *Право і суспільство*. 2015. № 3. Ч. 3. С. 88–91.

131. Курок О. О. Складові елементи управління ЗЕД підприємств у системі митно-тарифного регулювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 6. Том 2. С. 111–114.

132. Лавров Р. В., Садчикова І. В., Середюк І. О. Сучасні тенденції валютного регулювання в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 4–11.

133. Лагодієнко В. В. Підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності за допомогою впровадження концепції маркетингу. *Бізнес-Навігатор*. 2014. №1 (33). С. 237–243.

134. Лепеха М. О., Свириденко Г. М. Перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України за експортоорієнтованою стратегією. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С. 655–658.

135. Літовська І. М. Зовнішньоекономічна діяльність України: сучасний стан, проблеми та шляхи покращення. *Стратегії стійкого розвитку економіки*. 2011. С. 87–90.

136. Мальський М. М. Арбітражна угода: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Львів: Літопис, 2013. 374 с.

137. Махітько В. С., Полійчук М. В., Дудчик О. Ю. Інвестиційна діяльність: досвід Польщі та перспективи України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 27 (1). С. 45–48.

138. Мацьків В. В. Теоретичні основи фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2012. Вип. 8 (1). С. 279–290.

139. Мінченко А. О. Міжнародні торговельні звичаї як джерело регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Правова позиція*. 2017. № 2. С. 120–127.

140. Москалюк Н., Чернявська К. Валютне регулювання в Україні в умовах інтеграції до ЄС. *Макроекономічне оцінювання публічного сектору в антикризовому управлінні*: матеріали наук. прикладних дослідж. освіт.-проф. програми 281 «Публічне управління та адміністрування» за 2017–2018 рр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана», ф-т економіки та упр., каф. нац. економіки та публічного упр. ; [редкол.: І. Й. Малий (голова) та ін.]. Київ: КНЕУ, 2019. С. 102–124. Назва з титул. укр. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30349/MO_2019_6.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 22.04.2020).

141. Мезенцева Н. В. Нормативно-правове та теоретичне визначення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності як суб'єктів зовнішньоекономічних відносин. *Правове регулювання економіки*. 2012. № 11–12. С. 423–433.

142. Мінченко А. О. Міжнародні торговельні звичаї як джерело регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Правова позиція*. 2017. № 2 (19). С. 120–127.

143. Новікова Л. В., Чернишова Л. О. Правові аспекти державного регулювання іноземного інвестування в Україні. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2018. Вип. 16. С. 72–80.

144. Омельченко А. Адміністративно-правові проблеми законодавчого закріплення засад зовнішньоекономічної політики України. *Юридична Україна*. 2013. № 6. С. 87–90.

145. Омельченко А. Організаційно-правові засади інтеграції України у світовий економічний простір. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 7. С. 42–45.

146. Омельченко А. Організаційно-правові засади гармонізації зовнішньоекономічного законодавства України із міжнародним та європейським правом. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 8. С. 117–120.

147. Омельченко А. В. Правова характеристика видів зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2011. № 1. С. 28–32.

148. Омельченко А. В. Організаційно-правові засади недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні. *Адвокат*. 2011. № 4. С. 19–22.
149. Омельченко А. В. Поняття та ознаки зовнішньоекономічної діяльності як предмета правового регулювання. *Право України*. 2011. № 5. С. 218–223.
150. Омельченко А. В. Організаційно-правовий зміст принципів і функцій державного управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні. *Вісник господарського судочинства*. 2011. № 3. С. 106–111.
151. Омельченко А. В. Поняття і ознаки державного управління та державного регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Адвокат*. 2011. № 6. С. 30–33.
152. Омельченко А. В. Система та правовий статус суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Адвокат*. 2011. № 7. С. 26–30.
153. Омельченко А. В. Система та правовий статус суб'єктів недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні. *Адвокат*. 2011. № 5. С. 24–28.
154. Омельченко А. Правовий статус Торгово-промислової палати України як суб'єкта недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю. *Юридична Україна*. 2013. № 8. С. 71–76.
155. Омельченко А. Шляхи вдосконалення та розвитку законодавства України про зовнішньоекономічну діяльність. *Право України*. 2011. № 6. С. 23–29.
156. Основи зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. 5-те вид., перероб. та доп. Київ–Котовіце: Центр учбової літератури. 2016. 289 с.
157. Основи зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб./ І. І. Дахно, В. В. Кобрижицький, В. М. Куценко та ін. ; за ред. І. І. Дахна. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 316 с.
158. Осташко Т. Уроки торговельної суперечки щодо експорту сиру в Російську Федерацію. *Економіст*. 2012. № 4, квітень. С. 29–31.
159. Остроумова В. Херсонська торгово-промислова палата як елемент інфраструктури підтримки підприємництва. *Бізнес-інформ*. 2015. № 11. С. 186–197.

160. Остроумова В. Торгово-промислова палата України: підсумки та перспективи. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2015. № 2 (19). С.158–165.

161. Парій Я. П. Особливості формування інвестиційного клімату в країнах з перехідною економікою (досвід Республіки Польща). *Науковий вісник Академії муніципального управління*. 2010. Вип. 2. С. 367–374.

162. Патица Н. І. Світова організація торгівлі (СОТ) і розвиток економік країн-нових членів. *Економіка та держава*. 2012. № 4. С. 25–28.

163. Петрина В. Н. Зовнішньоекономічна діяльність як предмет правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 174–179.

164. Петруня Ю. Є., Єдинак В. Ю., Бугай Я. В. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні за допомогою митного тарифу. *Економіка та держава*. 2015. № 1. С. 76–78.

165. Пісьмаченко Л. Митно-тарифне регулювання як засіб захисту економічних інтересів держави у сфері зовнішньої торгівлі. *Економіка та держава*. 2007. № 12. С. 49–52.

166. Плахотна К. Є. Митно-тарифне регулювання в умовах лібералізації торгівлі. *Економічний часопис – XXI*. 2012. № 5–6. С. 44–45.

167. Погребняк А. Ю., Хоменко Т. Ю. Еволюція наукових поглядів на сучасність поняття «зовнішньоекономічна діяльність». *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2016. Вип. 18. С. 48–55.

168. Поєдинок В. В. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 288 с.

169. Поєдинок В. В. Правове регулювання інвестиційної діяльності: теоретичні проблеми: монографія. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 480 с.

170. Поєдинок В. В. Питання правового регулювання примусових вилучень інвестицій. *Вісник господарського судочинства*. 2013. № 1. С. 109–117.

171. Поліщук О. В., Бурдун К. С. Методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Стратегія розвитку України*. 2011. № 3. С. 112–115.

172. Попова Ю. М., Тарасенко О. В. Світовий досвід регулювання міжнародної інвестиційної діяльності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 77–80.

173. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Г. О. Анцелевич, В. О. Голубєва, Т. В. Злуніцина та ін. ; за заг. ред. О. Х. Юлдашева. К.: МАУП, 2005. 272 с.

174. Пристай Т. Господарсько-правові засоби захисту суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в чинному законодавстві. *Юридична Україна*. 2013. № 1. С. 84–88.

175. Рibaкова Т. О. Зовнішньоекономічна діяльність як об'єкт фінансового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. 2017. Вип. 14. С. 94–98.

176. Саксонов В. Б. Правові особливості зовнішньоекономічних договорів (контрактів) України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 252–259.

177. Світлична Ю. О. Адміністративно-правові засади державного регулювання іноземного інвестування в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Ю. О. Світлична ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2017. 39 с.

178. Світлична Ю. О. Види іноземного інвестування. *Право і безпека*. 2017. С. 114–118.

179. Селівон М. Ф. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні: стан і перспективи розвитку. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 2. С. 3–18.

180. Семаніва Ю. В. Правовий статус морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 35. С. 225–228.

181. Семаніва Ю. В. Організаційно-правові форми державного контролю за діяльністю морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України. *Митна справа*. 2007. № 2. С. 42–46.

182. Семаніва Ю. В. Поняття та види організації роботи арбітражних органів. *Європейські перспективи*. 2012. № 1. Ч. 2. С. 88–94.

183. Семаніва Ю. В. Юрисдикція морської арбітражної комісії при торговопромисловій палаті України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 63. С. 541–548.

184. Семаніва Ю.В. Внутрішня організація роботи морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України. *Наукові праці*. 2012. Т. 12. С. 339–348.

185. Скрябіна Д. С. Теоретичні основи державного регулювання ЗЕД: дефініції, механізми та ознаки. *Держава та регіони*. 2011. № 3. С. 76–83.

186. Стіпахно В. І. Поняття про сутність митного тарифу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 2. С. 95–98.

187. Старчук Є. Організаційно-правові засади захисту прав та інтересів інвесторів в Україні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2009. № 3. С. 18–24.

188. Столярський О. В. Правове регулювання міжнародних перевезень: навч. посіб. К.: Знання. 2012. 318 с.

189. Сторожук О. В., Свириденко Г. М. Митно-тарифне регулювання як фактор забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави в умовах євроінтеграції. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2017. Вип. 17. С. 94–98.

190. Сторожчук В. М. Трансформація функцій митного тарифу в умовах лібералізації митно-тарифного регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 23. Ч. 1. С. 30–34.

191. Стояненко І. В., Комариста О. І. Досвід державного регулювання інвестиційних процесів у розвинутих країнах та перспективи його використання в економіці України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 24. С. 20–23.

192. Суханов О. Інструменти торговельного захисту. Назва з титул. екрану. URL: [http://www.ier.com.ua/files//Projects/2012/3-ZPresentation%20 Suhanov.pdf](http://www.ier.com.ua/files//Projects/2012/3-ZPresentation%20Suhanov.pdf) (дата звернення: 22.04.2020 р.).

193. Тараненко М. С. Тарифне та нетарифне регулювання як інструмент реалізації економічної дипломатії України. *Інтелект XXI*. 2018. № 2. С. 34–38.

194. Ткаченко О. Особливості формування системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю в умовах розвитку міжнародних інтеграційних процесів. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 4. С. 168–175.
195. Токунова А. В. До питання про державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 26. С. 97–102.
196. Турянський Ю. І. Мито в системі фіскально-економічних важелів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 7. Ч. 1. С. 152–156.
197. Ус І. В. Перспективи розширення сфер діяльності СОТ. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 8. С. 64–70.
198. Федорчак О. Проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 4 (53). Ч. 1. С. 80–94.
199. Харитонюк О. І. Зарубіжний досвід взаємодії торгово-промислових палат із суб'єктами малого бізнесу: уроки для України. *Економічний форум*. 2017. № 11. С. 4–8.
200. Херувімова Т. О. Особливості нормативно-правового регулювання обмеження експорту товарів. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 1. С. 39–44.
201. Хрупович С. Є. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навчальний посібник для студентів усіх форм навчання напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства», спеціальності: 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Тернопіль, 2017. 137 с.
202. Чайковська В. В. Про захист національних інтересів України при лібералізації зовнішньоекономічної діяльності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 65. С. 428–434.
203. Чайковська В. В. Про проблеми визначення системи джерел правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 8. С. 220–223.

204. Чала В., Ушарова Ю., Мхітарян А. Аналіз чеського досвіду поліпшення інвестиційного клімату та можливість його адаптації в Україні. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 82–92.

205. Шаталова Т. Звільнення від відповідальності сторони зовнішньоекономічного договору (контракту). *Юридичний журнал*. 2004. № 2. С. 114–120.

206. Шевченко Н. І. Досвід системи державного гарантування іноземного інвестування в різних країнах. *Економіка та держава*. 2010. № 4. С. 143–143.

207. Шевердіна О. В. Правовий режим іноземного інвестування: до визначення поняття. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 3. С. 260–263.

208. Школьний Є. Поняття зовнішньоекономічної діяльності за законодавством України та країн СНД. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 5. С. 65–68.

209. Шталь Т. В., Зосимова Ж. С. Наукові підходи до визначення подання зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2013. Том 18. Вип. 1/1. С. 134–136.

210. Юшина С. І. Визначення зовнішньоторговельної діяльності в українському законодавстві. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 197–200.

211. Юшина С. І. Сучасний стан та деякі колізії правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Вісник господарського судочинства*. 2009. № 1. С. 54–58.

212. Яценко А. В. Формування інвестиційної політики зі стратегічних позицій розвитку України. *Інвестиції : практика та досвід*. 2010. № 8. С. 12–17.

ГЛОСАРІЙ

А

Антидемпінгове мито (попереднє або остаточне) – особливий вид мита, що справляється у разі ввезення на митну територію країни імпорту товару, який є об'єктом застосування антидемпінгових заходів (попередніх або остаточних).

Арбітражна угода – це угода сторін про передачу до арбітражу всіх або певних спорів, які виникли або можуть виникнути між ними в зв'язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер чи ні.

Б

Банк – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків.

Банки – це фінансові установи, функціями яких є залучення у вклади грошових коштів громадян і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах і на власний ризик, відкриття та ведення банківських рахунків громадян та юридичних осіб.

Банк з іноземним капіталом – банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків.

Банківська діяльність – залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Банківські метали – золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів.

Банківські рахунки – рахунки, на яких обліковуються власні кошти, вимоги, зобов'язання банку стосовно його клієнтів і контрагентів та які дають можливість здійснювати переказ коштів за допомогою банківських платіжних інструментів.

Бартерна (товарообмінна) операція – господарська операція, яка передбачає проведення розрахунків за товари (роботи, послуги) у негрошовій формі в рамках одного договору.

В

Валюта України – грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет та в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу.

Валютний нагляд – система заходів, спрямованих на забезпечення дотримання суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами валютного законодавства.

Валютні цінності – національна валюта (гривня), іноземна валюта та банківські метали.

Визнання рішення іноземного суду – поширення законної сили рішення іноземного суду на територію України в порядку, встановленому законом.

Висновок позитивний щодо наявності демпінгу (шкоди) – висновок про наявність факту демпінгу (шкоди).

Висновок негативний щодо наявності демпінгу (шкоди) – висновок про відсутність факту демпінгу (шкоди).

Вклад (депозит) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Г

Господарська діяльність – це діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Господарська діяльність – будь-яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару.

Господарські зобов'язання – це зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених Господарським кодексом України, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Грошове зобов'язання в міжнародних правовідносинах – зобов'язання платника податків сплатити до бюджету іноземної держави відповідну суму коштів у порядку та строки, визначені законодавством такої іноземної держави.

Д

Давальницька сировина – сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, енергоносії, що є власністю одного суб'єкта господарювання (замовника) і передаються іншому суб'єкту господарювання (виробнику) для виробництва готової продукції, з подальшим переданням або поверненням такої продукції або її частини їх власникові або за його дорученням іншій особі.

Демпінг – ввезення на митну територію країни імпорту товару за ціною, нижчою від порівнянної ціни на подібний товар у країні експорту, яке заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару.

Демпінгова маржа – сума, на яку нормальна вартість перевищує експортну ціну.

Державний орган – орган законодавчої або виконавчої влади країни походження або країни експорту (митного союзу або економічного угруповання).

Діяльність із спільного інвестування – діяльність, яка проводиться в інтересах учасників (учасника) інституту спільного інвестування та за рахунок інституту спільного інвестування шляхом вкладення коштів спільного інвестування в активи інституту спільного інвестування.

Дорогоцінні метали – золото, срібло, платина і метали платинової групи (паладій, іридій, родій, осмій, рутеній) у будь-якому вигляді та стані (сировина, сплави, напівфабрикати, промислові продукти, хімічні сполуки, вироби, відходи, брухт тощо).

Е

Експортер – суб'єкт господарсько-правових відносин, що вивозить з країни експорту товар (товари).

Експорт (експорт товарів) – продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в не грошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів.

Експорт (імпорт) капіталу – вивезення за межі України (ввезення з-за меж України) капіталу у будь-якій формі (валютних коштів, продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав) з метою одержання прибутків від виробничої та інших форм господарської діяльності.

Експортна ціна – ціна, за якою фактично оплачується або підлягає оплаті товар, який продається в країну імпорту з країни експорту.

Електронна адреса – адреса електронної пошти платника податків, що складається з ідентифікатора, позначки «@» та доменного імені, що використовується платником податків для листування з державними, у тому числі контролюючими, органами та повідомляється шляхом внесення адреси електронної пошти до облікових даних платника податків, зокрема в електронному кабінеті.

З

Заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – не пов'язані із застосуванням мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлені відповідно до закону заборони та/або обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров'я та життя людей і тварин, охорону

навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини.

Заходи офіційного контролю – фітосанітарний контроль, ветеринарно-санітарний контроль, державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, що проводяться згідно із законодавством України.

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання – господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном, зазначеним у частині першій статті 139 Господарського кодексу України, та/або робочою силою.

Зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

Зовнішньоекономічний договір (контракт) – домовленість двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

I

Імпорт (імпорт товарів) – купівля (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами.

Інвестиції – господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно.

Інвестиціями – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект.

Інвестиційна декларація – документ, що визначає основні напрями та обмеження інвестиційної діяльності інституту спільного інвестування та є невід'ємною складовою частиною регламенту інституту спільного інвестування, додатком до договору про управління активами корпоративного фонду.

Інвестиційний сертифікат – цінний папір, емітентом якого є компанія з управління активами пайового інвестиційного фонду та який засвідчує право власності учасника пайового фонду на частку в пайовому фонді та право на отримання дивідендів (для закритого пайового фонду).

Індексний кошик – сукупність цінних паперів у відповідних співвідношеннях, на підставі якої розраховується індекс фондової біржі відповідно до зареєстрованих Комісією правил фондової біржі.

Інжиніринг – надання послуг (виконання робіт) із складення технічних завдань, проєктних пропозицій, проведення наукових досліджень і техніко-економічних обстежень, виконання інженерно-розвідувальних робіт з будівництва об'єктів, розроблення технічної документації, проєктування та конструкторського опрацювання об'єктів техніки і технології, надання консультації та авторського нагляду під час монтажних та пусконаладжувальних робіт, а також надання консультацій, пов'язаних із такими послугами (роботами).

Імпорт – ввезення на митну територію країни імпорту товару (товарів), призначеного для споживання у цій країні імпорту.

Імпортер – суб'єкт господарсько-правових відносин, що декларує надходження на митну територію країни імпорту товару (товарів).

Іноземна валюта – іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу.

Іноземні інвестиції – всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними суб'єктами господарської діяльності в Україні, в результаті чого утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.

Іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Іноземні суб'єкти господарської діяльності – суб'єкти господарської діяльності, що мають постійне місцезнаходження або постійне місце проживання за межами України;

Інститут спільного інвестування – корпоративний або пайовий фонд.

Інститути спільного інвестування – інвестиційні фонди та взаємні фонди інвестиційних компаній, корпоративні інвестиційні фонди та пайові інвестиційні фонди, створені відповідно до законодавства.

К

Капітальні інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм Податкового Кодексу України.

Квоти (контингенти) глобальні – квоти, що встановлюються по товару (товарах) без зазначення конкретних країн (груп країн), куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується.

Квоти (контингенти) групові – квоти, що встановлюються по товару (товарах) з визначенням групи країн, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується.

Квота експортна (імпортна) – граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях.

Квоти (контингенти) індивідуальні – квоти, що встановлюються по товару (товарах) з визначенням конкретної країни, куди товар (товари) може експортуватись або з якої він (вони) може імпортуватись.

Квоти спеціальні – граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях виміру.

Компенсаційне мито (попереднє або остаточне) – особливий вид мита, що справляється у разі ввезення на митну територію України товару, що є об'єктом застосування компенсаційних заходів (попередніх або остаточних).

Компетентні органи – органи державної влади країни експорту або країни походження (митного союзу або економічного угруповання), що забезпечують у межах своїх повноважень проведення зовнішньої та (або) зовнішньоекономічної політики зазначеної країни.

Країна експорту – країна походження товару, що імпортується в країну імпорту.

Країна експорту – країна походження товару, що імпортується в Україну. Країною експорту може вважатися також країна-посередник (митний союз або економічне угруповання), за винятком випадків, коли зазначений товар перевозиться транзитом через цю країну, в ній не виробляється або в цій країні немає порівнянної ціни для цього товару.

Країна імпорту – Україна.

Країна походження товару – країна (митний союз або економічне угруповання), в якій товар було повністю вироблено або піддано достатній переробці чи обробці.

Культурні цінності – об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України.

Л

Ліцензія спеціальна – належним чином оформлене право на імпорту в Україну протягом встановленого строку певного товару (товарів), який є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів.

Ліцензія відкрита (індивідуальна) – дозвіл на експорт (імпорту) товару протягом певного періоду часу (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу.

Ліцензія генеральна – відкритий дозвіл на експортні (імпорту) операції по певному товару (товарах) та/або з певною країною (групою країн) протягом періоду дії режиму ліцензування по цьому товару (товарах).

Ліцензія експортна (імпортуна) – належним чином оформлене право на експорт (імпорту) протягом встановленого строку певних товарів або валютних коштів з метою інвестицій та кредитування.

Ліцензія разова (індивідуальна) – разовий дозвіл, що має іменний характер і видається для здійснення кожної окремої операції конкретним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності на період не менший, ніж той, що є необхідним для здійснення експортної (імпортуної) операції.

М

Митне регулювання – регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України.

Міжнародний договір України – чинний міжнародний договір України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Міжнародна кооперація – взаємодія двох або більше суб'єктів господарської діяльності, серед яких хоча б один є іноземним, при якій здійснюється спільна розробка або спільне виробництво, спільна реалізація кінцевої продукції та інших товарів на основі спеціалізації у виробництві проміжної продукції (деталей, вузлів, матеріалів, а також устаткування, що використовується у комплексних поставках) або спеціалізації на окремих технологічних

стадіях (функціях) науково-дослідних робіт, виробництва та реалізації з координацією відповідних програм господарської діяльності.

Момент здійснення експортного (імпортного) контракту – момент, на який здійснено всі обов’язки за зазначеним контрактом, включаючи оформлення векселів (тратт) або укладення кредитних угод.

Момент здійснення експорту (імпорту) – момент перетину товаром митного кордону України або переходу права власності на зазначений товар, що експортується чи імпортується, від продавця до покупця.

Монопольним – є домінуюче становище суб’єкта господарювання, яке дає йому можливість самотійно або разом з іншими суб’єктами обмежувати конкуренцію на ринку певного товару (робіт, послуг).

Моральна шкода – шкода, яку заподіяно особистим немайновим правам суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності та яка призвела або може призвести до збитків, що мають матеріальне вираження.

Н

Національний товаровиробник – сукупність виробників подібного товару або тих із них, сукупне виробництво яких становить основну частину всього обсягу виробництва в країні імпорту цього товару.

Національний товаровиробник – сукупність виробників подібного товару або тих із них, сукупне виробництво яких становить основну частину всього обсягу виробництва в Україні цього товару.

Недобросовісна конкуренція – це будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності.

Некомерційне господарювання – це самотійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб’єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку.

Нормальна вартість – еквівалент ціни товару на внутрішньому ринку.

О

Обмежувальна ділова практика – здійснення індивідуальних або колективних заходів, спрямованих на обмеження конкуренції та монополізацію виробництва, розподілу, обміну, споживання товарів і одержання надприбутків.

П

Перевізник – особа, яка здійснює перевезення товарів через митний кордон України та/або між митними органами на території України або є відповідальною за такі перевезення.

Переказ валютних коштів за межі України – переказ грошових (валютних) коштів на користь (на рахунок) іноземного суб'єкта господарської діяльності або у банківсько-кредитну установу, що не є суб'єктом господарської діяльності України.

Період розслідування – період, що безпосередньо передуює порушенню антидемпінгового розслідування, за який розслідуються факти наявності демпінгу.

Період розслідування – період, що безпосередньо передуює порушенню антисубсидійного розслідування, за який розслідуються факти субсидування імпорту.

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським кодексом України та іншими законами.

Підприємство з іноземними інвестиціями – підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого, за його наявності, становить не менше 10 відсотків.

Підприємство – будь-яка юридична особа, а також громадянин-підприємець.

Підприємством колективної власності – це визнається корпоративне або унітарне підприємство, що діє на основі колективної власності засновника (засновників).

Попередні імпорتنі депозити – внесення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на безпроцентні рахунки у банках, які обслуговують їх на території України, на період від моменту набрання договорами (контрактами), що ними укладаються, юридичної сили до моменту проходження товарами, що представляються згідно із зазначеними договорами (контрактами), через митний кордон України або передачі товарів іноземними суб'єктами господарської діяльності на території України, грошових коштів у валюті договору (контракту) в сумі, визначеній у встановлених процентах до вартості відповідного договору (контракту).

Порівнянна ціна – ціна подібного товару у країні експорту, що практикується у звичайних торговельних операціях.

Портфельні інвестиції – господарські операції, що передбачають купівлю цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку або біржовому товарному ринку.

Постійне місцезнаходження – місцезнаходження офіційно зареєстрованого головного органу управління (контори) суб'єкта господарської (зовнішньоекономічної) діяльності.

Постійне місце проживання – місце проживання на території якої-небудь держави не менше одного року фізичної особи, яка не має постійного місця проживання на території інших держав і має намір проживати на території цієї держави протягом необмеженого строку, не обмежуючи таке проживання певною метою, і за умови, що таке проживання не є наслідком виконання цією особою службових обов'язків або зобов'язань за договором (контрактом).

Представництво іноземного суб'єкта господарської діяльності – установа або особа, яка представляє інтереси іноземного суб'єкта господарської діяльності в Україні і має на це належним чином оформлені відповідні повноваження.

Продаж – передача майна однією особою у власність або користування та (або) у володіння та (або) у розпорядження іншій особі, зокрема, передача згідно з угодами купівлі-продажу, оренди майна, іншими цивільно-правовими угодами, а також у разі заміни одного зобов'язання іншим або зміни умов виконання зобов'язань.

Прямі інвестиції – господарські операції, що передбачають внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою при їх розміщенні такою особою.

Р

Реінвестиції – господарські операції, що передбачають здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок прибутку, отриманого від інвестиційних операцій.

С

Спеціальна (вільна) економічна зона – це частина території України, на якій встановлено спеціальний правовий режим господарської діяльності, особливий порядок застосування та дії законодавства України. На території спеціальної (вільної) економічної зони можуть запроваджуватися пільгові митні, податкові, валютно-фінансові та інші умови підприємництва вітчизняних та іноземних інвесторів.

Спеціальна економічна зона – територія, в межах якої відповідним законом України встановлюється і діє спеціальний правовий режим господарської діяльності та спеціальний порядок застосування і дії законодавства України.

Спільна підприємницька (господарська) діяльність – діяльність, що базується на співробітництві між суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарської діяльності і на спільному розподілі результатів та ризиків від її здійснення.

Спільні підприємства – підприємства, які базуються на спільному капіталі суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, на спільному управлінні та на спільному розподілі результатів та ризиків.

Спеціальне розслідування – розслідування фактів зростання імпорту в Україну, що заподіює значну шкоду або загрожує заподіянням значної шкоди національному товаровиробнику подібного або безпосередньо конкуруючого товару.

Сторони антидемпінгового розслідування – іноземний виробник, експортер, імпортер, об'єднання (асоціація), компетентні органи країни експорту, національний товаровиробник тощо, які були в установленому порядку повідомлені про порушення антидемпінгового розслідування.

Сторони антисубсидійного розслідування – іноземний виробник, експортер, імпортер, об'єднання (асоціація), компетентні органи країни експорту, національний товаровиробник тощо, які були в установленому порядку повідомлені про порушення антисубсидійного розслідування.

Суб'єкти господарювання – це учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Субсидія – фінансова або інша підтримка державними органами виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту, споживання подібного товару, в результаті якої суб'єкт господарсько-правових відносин країни експорту одержує пільги (прибутки).

Субсидія легітимна – субсидія, що не дає підстав для застосування компенсаційних заходів.

Субсидія нелегітимна – субсидія, що дає підстави для застосування компенсаційних заходів.

Субсидований імпорт – ввезення на митну територію країни імпорту товару (товарів), що користується пільгами від субсидії, яка надається для виробництва, переробки, транспортування або експорту такого товару.

Т

Товар – будь-яка продукція, послуги, роботи, права інтелектуальної власності та інші немайнові права, призначені для продажу (оплатної передачі).

Товар – будь-яка продукція, призначена для продажу.

Товарна група – група однорідних товарів за гармонізованою системою опису та кодування товарів.

Товар подібний – ідентичний товар, тобто схожий за всіма характеристиками на товар, що є об'єктом розслідування, або, у разі відсутності цього товару, інший товар, що не є схожим за всіма характеристиками, але має показові ознаки, що є дуже подібними до характерних ознак товару, що є об'єктом розслідування.

Товар, який є об'єктом розслідування – товар, імпорт якого в країну імпорту є об'єктом антидемпінгового розслідування та який визначається таким у відповідному повідомленні про порушення та проведення цього розслідування.

Товар, що є об'єктом розслідування – товар, імпорт якого в Україну є об'єктом антисубсидійного розслідування та який визначається таким у відповідному повідомленні про порушення та проведення цього розслідування.

Товарообмінна (бартерна) операція у галузі зовнішньоекономічної діяльності – це один з видів експортно-імпортних операцій, оформлених бартерним договором або договором із змішаною формою оплати, яким часткова оплата експортних (імпортних) поставок передбачена в натуральній формі, між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господарської діяльності, що передбачає збалансований за вартістю обмін товарами, роботами, послугами у будь-якому поєднанні, не опосередкований рухом коштів у готівковій або безготівковій формі.

Транзит товарів – переміщення товарів через територію України без будь-якого використання цих товарів на зазначеній території.

У

Українські виробники – виробники подібного або безпосередньо конкуруючого товару, що виробляється в країні імпорту.

Українські виробники – виробники подібного або безпосередньо конкуруючого товару, що виробляється в Україні.

Упущена вигода – доход або прибуток, який міг би одержати суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності в разі здійснення зовнішньоекономічної операції і який він не одержав внаслідок дії обставин, що не залежать від нього, якщо розмір його передбачуваного доходу або прибутку можна обґрунтувати.

Ф

Фінансові інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів.

Форвардний контракт – цивільно-правовий договір, за яким продавець зобов'язується у майбутньому в установленний строк передати базовий актив у власність покупця на визначених умовах, а покупець зобов'язується прийняти в установленний строк базовий актив і сплатити за нього ціну, визначену таким договором. Форвардний контракт виконується шляхом постачання базового активу та його оплати коштами або проведення між сторонами контракту грошових розрахунків без постачання базового активу.

Ф'ючерсний контракт (ф'ючерс) – стандартизований строковий контракт, за яким продавець зобов'язується у майбутньому в установленний строк (дата виконання зобов'язань за ф'ючерсним контрактом) передати базовий актив у власність покупця на визначених специфікацією умовах, а покупець зобов'язується прийняти базовий актив і сплатити за нього ціну, визначену сторонами контракту на дату його укладення.

Ш

Шкода – істотна шкода, заподіяна національному товаровиробнику, або загроза заподіяння істотної шкоди національному товаровиробнику, або істотне перешкоджання створенню чи розширенню національним товаровиробником виробництва подібного товару.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Автономні індивідуальні квоти 74
- Автоматичне ліцензування 81
- Адміністративні методи регулювання 57
- Антидемпінгові заходи 184
- Антидемпінгові квоти 74
- Антидемпінгове мито (попереднє або остаточне) 184, 251
- Антимонопольний комітет України 34
- Антисубсидійне розслідування 188
- Арбітражна угода 222, 251
- Банк 251
- Банки 251
- Банк з іноземним капіталом 251
- Банківська діяльність 251
- Банківські метали 251
- Банківські рахунки 251
- Бартерна (товарообмінна) операція 252
- Валюта України 252
- Валютний нагляд 150, 252
- Валютна операція 145–146
- Валютна політика 54
- Валютні цінності 146, 252
- Верховна рада України 31–32
- Види зовнішньоекономічної діяльності 20–21
- Види квот 73
- Види ліцензій 76
- Види мита 59–60
- Визнання рішення іноземного суду 252

Вимога про вміст місцевих компонентів 81

Висновок позитивний щодо наявності демпінгу (шкоди) 252

Висновок негативний щодо наявності демпінгу (шкоди) 252

Вклад (депозит) 252

Вкладний (депозитний) рахунок 157

Внутрішні субсидії 80

Гарантії прав та законних інтересів інвесторів 175

Глобальна ліцензія 76

Глобальна квота 73

Господарська діяльність 252

Господарські зобов'язання 253

Грошове зобов'язання в міжнародних правовідносинах 253

Групові квоти 74

Давальницька сировина 253

Декларант 63

Декларація митної вартості 63

Демпінг 78, 185, 253

Демпінгова маржа 186, 253

Державна митна служба України 34

Державне регулювання 53

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності 54

Джерела правового регулювання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) 101

«Добровільне» обмеження експорту 76

Договір міжнародної купівлі-продажу товарів 110

Договір міни (бартеру) 137

Договір підряду 120

Документи, що підтверджують країну походження товару 66

Державний орган 254

Діяльність із спільного інвестування 253

Дорогоцінні метали 146, 254

Експортер 253

Експортні квоти 74

Економічні методи регулювання 57

Експортні субсидії 80

Експорт (експорт товарів) 22, 254

Експорт (імпорт) капіталу 254

Експортна ціна 186, 254

Засвідчена декларація про походження товару 66

Заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності 254

Зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку 91

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання 255

Зовнішньоекономічна діяльність 11, 255

Зовнішньоекономічний договір (контракт) 96, 255

Зовнішньоторговельна політика 54

Імпорт 256

Імпорт (імпорт товарів) 23, 255

Імпортер 256

Імпортні квоти 74

Імпортна політика 55

Інвестиції 166, 255

Інвестиціями 256

Інвестиційна декларація 256

Інвестиційний сертифікат 256

Індивідуальна (розподільна) квота 73

Індивідуальні умови зовнішньоекономічного договору (контракту) 104

Іноземна валюта 146, 256

Іноземне підприємство 173

Іноземні інвестиції 167, 257

Іноземні суб'єкти господарської діяльності 257

Інститут спільного інвестування 257

Інститути спільного інвестування 257

Інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні 30

Кабінет міністрів України 32–33

Капітальні інвестиції 257

Квотування 72

Квота 72

Квоти (контингенти) глобальні 257

Квоти (контингенти) групові 257

Квота експортна (імпортна) 257

Квоти (контингенти) індивідуальні 258

Квоти спеціальні 258

Компенсаційні заходи 190

Кількісні обмеження 72

Компенсаційні квоти 75

Компенсаційний контракт 100

Компенсаційний (офсетний) договір 101

Компенсаційне мито (попереднє або остаточне) 258

Компетентні органи 258

Конвенційні індивідуальні квоти 74

Консигнація 130

Контрактна вартість 65

Контракт-своп 101

Країна експорту 258
Країна імпорту 258
Країна походження товару 65, 258
Культурні цінності 258
Ліцензування 75
Ліцензування зовнішньоекономічних операцій 81
Ліцензія спеціальна 259
Ліцензія відкрита (індивідуальна) 75, 259
Ліцензія генеральна 75, 259
Ліцензія експортна (імпортна) 75, 259
Ліцензія разова (індивідуальна) 75, 259
Майнова відповідальність 200
Методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності 56
Митна вартість товарів 62, 64
Мито 59
Митний тариф України 61
Митно-тарифна політика 54
Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності 58
Митне регулювання 259
Митний ліцензійний склад 133
Митний ліцензійний склад відкритого типу 133
Митний ліцензійний склад закритого типу 134
Митний склад 133
Міжнародний договір України 259
Міжвідомча комісія міжнародної торгівлі 34
Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті 212

Міжнародна організація 42

Міжнародне перевезення 124

Міжнародна кооперація 259–260

Моделі торгових палат світу 41

Момент здійснення експортного (імпортного) контракту 260

Момент здійснення експорту (імпорту) 260

Монопольним 260

Монопольне (домінуюче) становище 91

Моральна шкода 260

Морська арбітражна комісія 214

Національний банк України 33

Національна валюта (гривня) 146

Національний режим 48

Національний товаровиробник 186, 260

Неавтоматичне ліцензування 82

Недобросовісна конкуренція 260

Непрямі субсидії 80

Нерезиденти 148

Нетарифні обмеження зовнішньоекономічної діяльності 71

Нормальна вартість 186, 260

Нормативно-правові акти 12

Нормативний договір 14

Обов'язкові умови зовнішньоекономічного договору (контракту) 102

Обмежувальна ділова практика 261

Оферта 114

Перевізник 261

Переказ валютних коштів за межі України 261

Період розслідування 261

272

Підприємництво 261

Підприємство 261, 262

Підприємство з іноземними інвестиціями 173, 261

Політика у сфері залучення іноземних інвестицій 54

Попередні імпортні депозити 262

Порівнянна ціна 262

Портфельні інвестиції 262

Постійний демпінг 80

Постійне місцезнаходження 262

Постійне місце проживання 262

Правила Інкотермс 2020 115–119

Правовий звичай 13–14

Правовий режим іноземних інвестицій 172

Принципи зовнішньоекономічної діяльності 16

Представництво іноземного суб'єкта господарської діяльності 262

Продаж 263

Прямі інвестиції 263

Прямі субсидії 80

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності 29–30

Реекспорт 22

Реімпорт 23

Режим найбільшого сприяння 48–49

Резиденти 148

Реінвестиції 263

Світова організація торгівлі 43

Сезонні квоти 74

Сертифікат походження 67

Сертифікат про походження товару 66

Сертифікат про регіональне проходження товару 67

Сертифікат походження загальної форми (англійською мовою) 69

Сертифікат походження загальної форми (російською мовою) 69

Сертифікат походження форми СТ-1 69

Сертифікат походження в Мексиканські штати (англійською мовою) 69

Сертифікат форми «А» (англійською або французькою мовою) 69

Сертифікат форми EUR-1, серія М (англійською мовою) 69

Спеціальна (вільна) економічна зона 263

Спеціальна економічна зона 263

Спільна підприємницька (господарська) діяльність 263

Спільні підприємства 263

Спеціальні принципи зовнішньоекономічної діяльності 16–18

Спеціальний режим 49

Спеціальне розслідування 194, 264

Спотовий контракт 101

Спорадичний демпінг 79

Сторони антидемпінгового розслідування 264

Сторони антисубсидійного розслідування 264

Строки проведення розслідувань 183

Суб'єкти валютних операцій 147

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності 19

Суб'єкти господарювання 264

Суб'єкти недержавного регулювання зовнішньоекономічної діяльності 37

Субсидія 264

Субсидія легітимна 264

Субсидія нелегітимна 264

Субсидований імпорт 188, 264

Судовий прецедент 15

Тарифні квоти 74

Технічні бар'єри 77–78

Товар 265

Товарна група 265

Товар подібний 185, 190, 265

Товари повністю вироблені у даній країні 65–66

Товар, який є об'єктом розслідування 265

Товар, що є об'єктом розслідування 265

Товарообмінна (бартерна) операція у галузі зовнішньоекономічної діяльності 136, 265

Торгово-промислові палати 38

Транзит товарів 265

Універсальні (типові) умови зовнішньоекономічного договору (контракту) 103

Українські виробники 266

Упущена вигода 266

Фактурна вартість 65

Фізичні особи 19

Фінансові інвестиції 266

Форвардний контракт 266

Форми державного регулювання інвестиційної діяльності 171

Функції митного тарифу 62

Ф'ючерсний контракт (ф'ючерс) 266

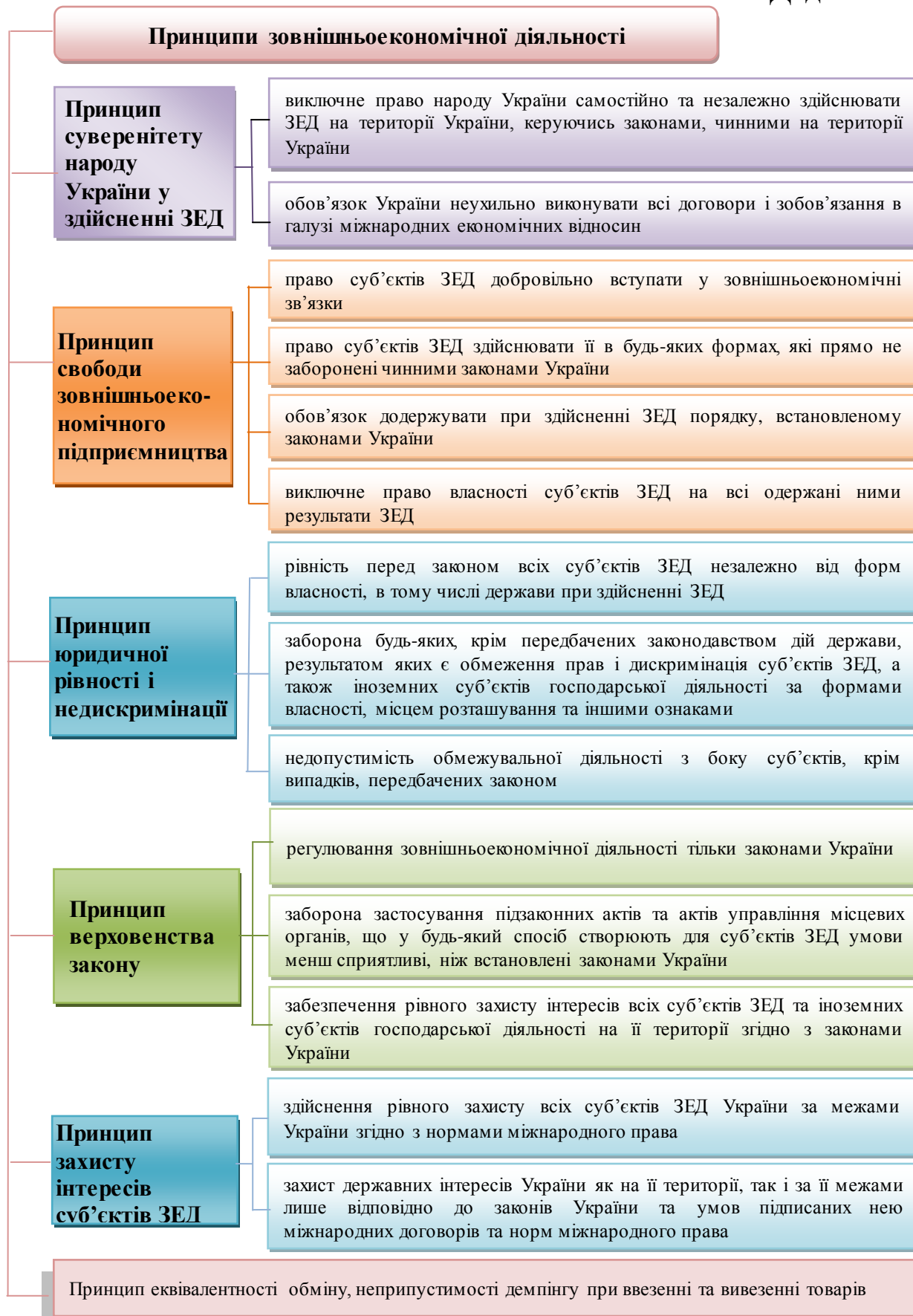
Хижацький (навмисний) демпінг 80

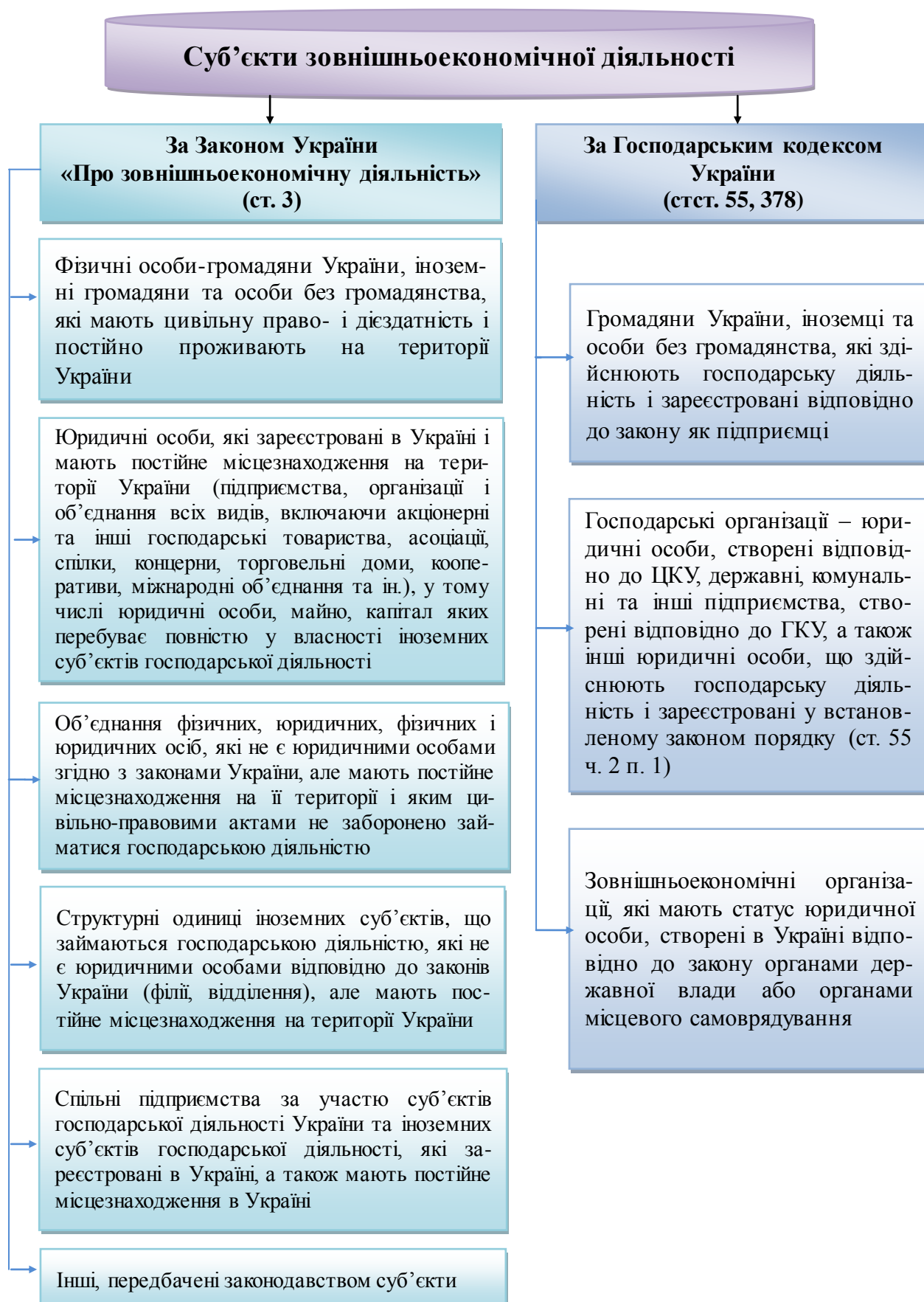
Шкода 266

Юридичні особи 19

ДОДАТКИ

Додаток А

**Органи державного регулювання
зовнішньоекономічної діяльності та їх компетенції**

Органи державного регулювання	Компетенція органу
1	2
ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ	прийняття, зміна та скасування законів, що стосуються зовнішньоекономічної діяльності
	затвердження головних напрямів зовнішньоекономічної політики України
	розгляд, затвердження та зміна структури органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності
	укладання міжнародних договорів України відповідно до законів України про міжнародні договори України та приведення чинного законодавства України у відповідність з правилами, встановленими цими договорами
	затвердження нормативів обов'язкового розподілу валютної виручки державі та місцевим Радам народних депутатів України, ставок та умов оподаткування, митного тарифу, митних зборів та митних процедур України при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності
	встановлення спеціальних режимів зовнішньоекономічної діяльності на території України відповідно до статей 24, 25 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»
	затвердження списків товарів, експорт та імпорт яких забороняється згідно із статтями 16, 17 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»

Продовження додатка Г

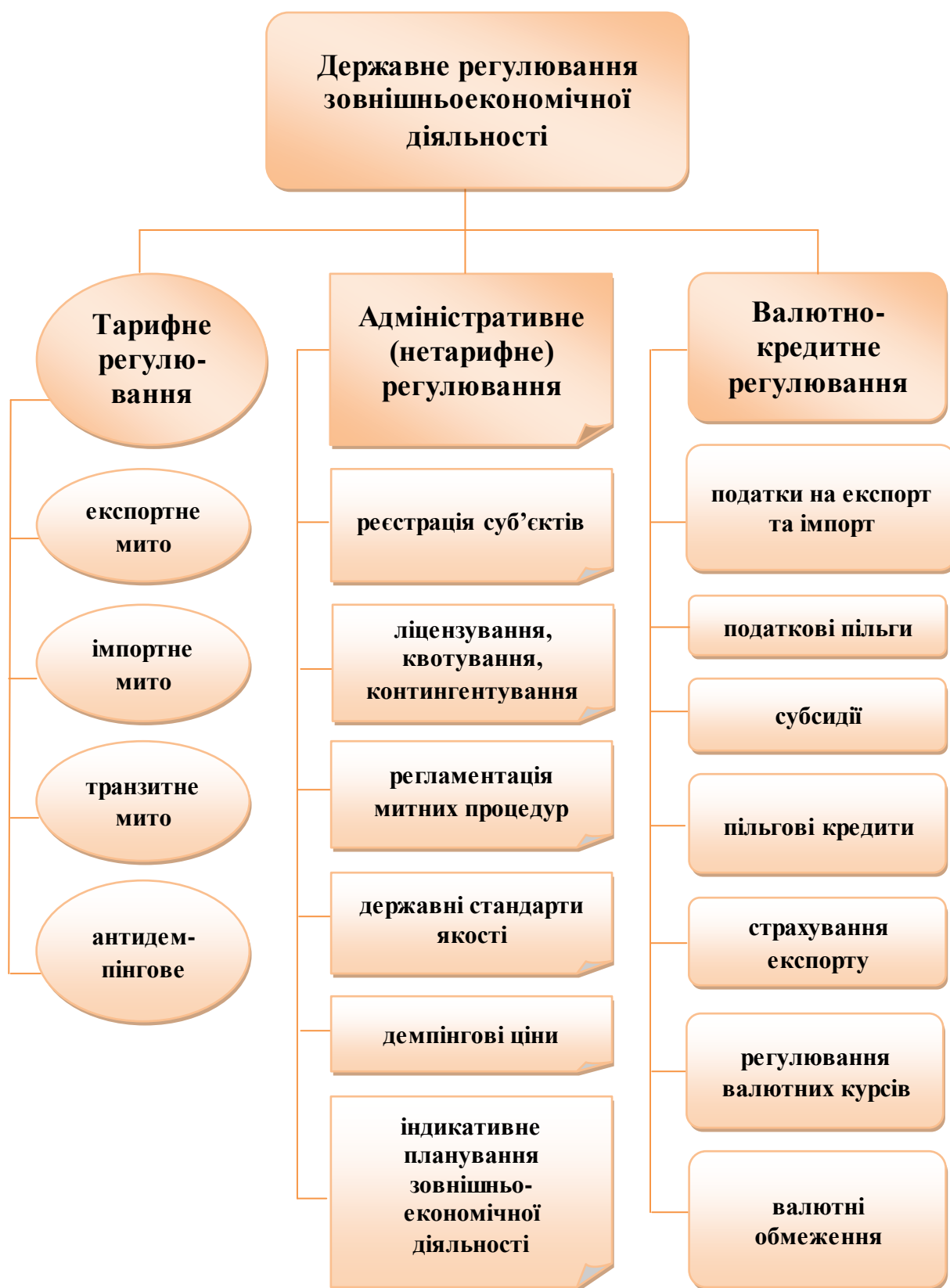
1	2
КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ	вживає заходів до здійснення зовнішньоекономічної політики України відповідно до законів України
	здійснює координацію діяльності міністерств, державних комітетів та відомств України з регулювання зовнішньоекономічної діяльності
	координує роботу торговельних представництв України в іноземних державах
	приймає нормативні акти управління з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України
	проводить переговори і укладає міжурядові договори України з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України про міжнародні договори України, забезпечує виконання міжнародних договорів України з питань зовнішньоекономічної діяльності всіма державними органами управління, підпорядкованими Кабінету Міністрів України, та залучає до їх виконання інші суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності на договірних засадах
	відповідно до своєї компетенції, визначеної законами України, вносить на розгляд Верховної Ради України пропозиції про систему міністерств, державних комітетів і відомств органів оперативного державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, повноваження яких не можуть бути вищими за повноваження Кабінету Міністрів України, які він має згідно з законами України

Продовження додатка Г

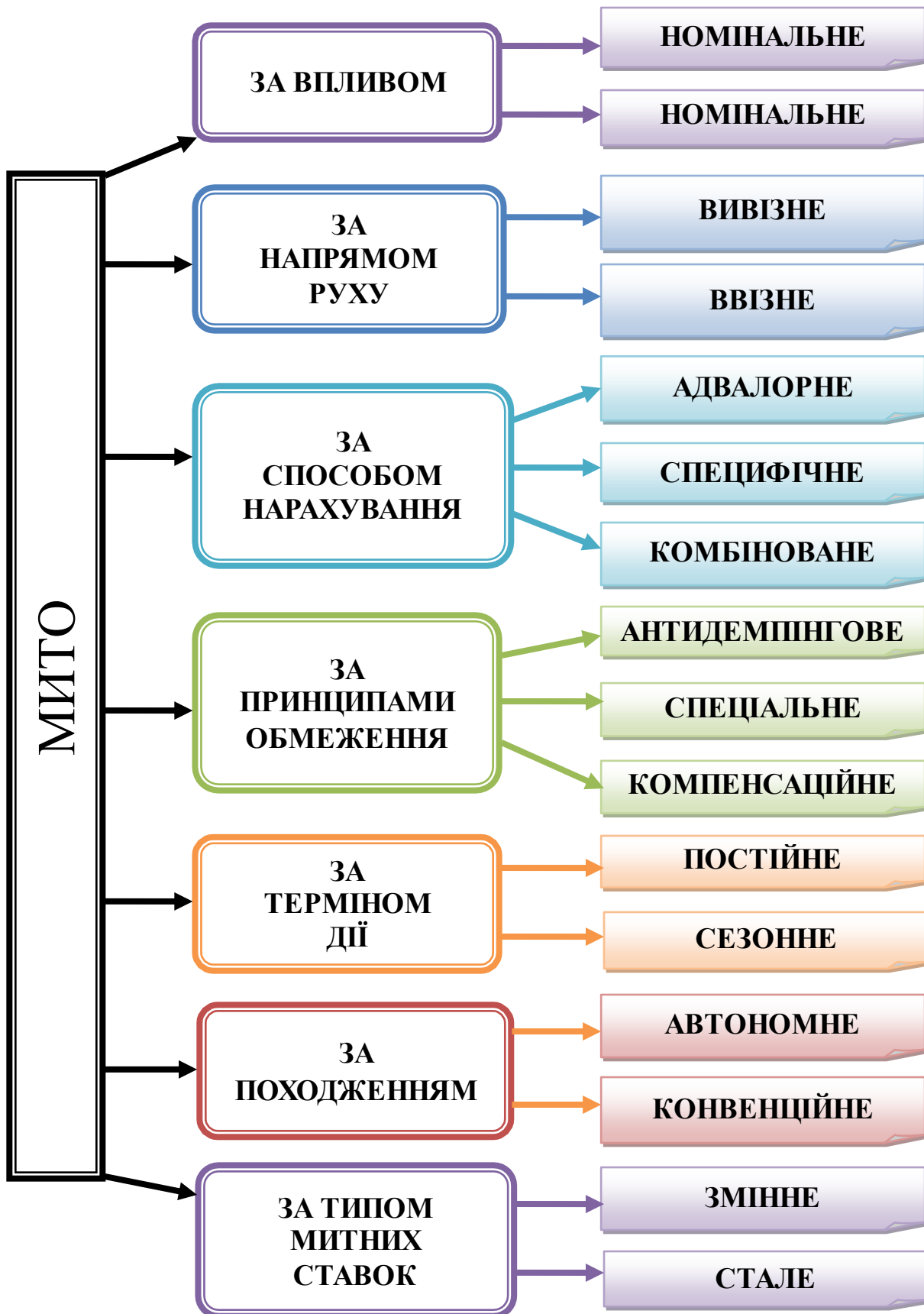
1	2
НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ	забезпечує складання платіжного балансу, зведеного валютного плану України
	відповідно до своєї компетенції має право зменшувати та скасовувати тимчасову надбавку до діючих ставок ввізного мита на деякі товари згідно з процедурою, визначеною міжнародними угодами України
	здійснює заходи щодо забезпечення раціонального використання коштів Державного валютного фонду України
	забезпечує виконання рішень Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй з питань зовнішньоекономічної діяльності
	здійснює зберігання і використання золотовалютного резерву України та інших державних коштовностей, які забезпечують платоспроможність України
	представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших держав, міжнародними банками та іншими фінансово-кредитними установами та укладає відповідні міжбанківські угоди
	регулює курс національної валюти України до грошових одиниць інших держав
	здійснює облік і розрахунки щодо наданих і одержаних державних кредитах і позиках, проводить операції з централізованими валютними ресурсами, які виділяються з Державного валютного фонду України у розпорядження Національного банку України
	виступає гарантом кредитів, що надаються суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності іноземними банками, фінансовими та іншими міжнародними організаціями під заставу Державного валютного фонду та іншого державного майна України
	здійснює інші функції відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» та інших законів України. Національний банк України може делегувати виконання покладених на нього функцій банку для зовнішньоекономічної діяльності України

Продовження додатка Г

1	2
ЦЕНТРАЛЬНИЙ ОРГАН ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ПИТАНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	забезпечує проведення єдиної зовнішньоекономічної політики при здійсненні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності виходу на зовнішній ринок, координацію їх зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі відповідно до міжнародних договорів України
	здійснює контроль за додержанням всіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності чинних законів України та умов міжнародних договорів України
	проводить антидемпінгові, антисубсидиційні та спеціальні розслідування у порядку, визначеному законами України
	виконує інші функції відповідно до законів України і Положення про центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики
ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ	здійснює митний контроль в Україні згідно з чинними законами України
АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ	здійснює контроль за додержанням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства про захист економічної конкуренції
МІЖВІДОМЧА КОМІСІЯ З МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ	здійснює оперативне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні відповідно до законодавства України;
	приймає рішення про порушення і проведення антидемпінгових, антисубсидиційних або спеціальних розслідувань та застосування, відповідно, антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів

Класифікація мита за основними критеріями

Джерело: [158].

Ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій

Випадки ліцензування та квотування (ст. 16 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність»)

У разі різкого погіршення розрахункового балансу України, якщо негативне сальдо його перевищує на відповідну дату 25 % від загальної суми валютних вимог України

У разі досягнення встановленого Верховною Радою України рівня зовнішньої заборгованості

У разі значного порушення рівноваги за певними товарами на внутрішньому ринку України, особливо за сільськогосподарською продукцією, продуктами рибальства, харчової промисловості та промисловими товарами народного споживання першої потреби

У разі необхідності забезпечення певних пропорцій між імпортною та вітчизняною сировиною у виробництві

У разі необхідності здійснення заходів у відповідь на дискримінаційні дії інших держав

У разі порушення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності правових норм цієї діяльності, встановлених законом (запроваджується як санкція режим ліцензування)

Відповідно до міжнародних товарних угод, які укладає або до яких приєднується Україна (запроваджується режим квотування)

Засади ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій

За кожним видом товару встановлюється лише один вид ліцензії

Квотування здійснюється шляхом встановлення режиму видачі індивідуальних ліцензій, причому загальний обсяг експорту (імпорту) за цими ліцензіями не повинен перевищувати обсягу встановленої квоти

За кожним видом товару може встановлюватись лише один вид квоти

Режим ліцензування та квотування не поширюється на експорт і реалізацію компенсаційної та прибуткової продукції, отриманої інвестором у власність на умовах угоди про розподіл продукції, укладеної відповідно до вимог ЗУ «Про угоди про розподіл продукції». Введення будь-яких обмежень щодо експорту та реалізації такої продукції, у тому числі кількісних, не допускається, якщо інше не передбачено угодою про розподіл продукції

Забороняється одночасне встановлення до одних і тих же товарів режиму ліцензування і квотування, режиму оподаткування експорту (імпорту), за винятком випадків, передбачених законодавством України, та режиму попередніх імпорتنих депозитів

КОНТРАКТ № _____

_____ р.

_____ іменована надалі «Продавець», в особі _____, який діє на підставі _____, з одного боку, і ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «_____», іменоване надалі «Покупець», в особі Директора _____, що діє на підставі Статуту, з іншого боку, уклали цей Контракт про таке:

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1. Продавець продає, а Покупець купує на умовах СРТ м. Київ, Україна (ІНКОТЕРМС-2010) _____ (надалі іменований «Товар») відповідно до кількості, асортименту і ціни, що вказані в Додатку №1, який є невід'ємною частиною цього Контракту.

1.2. Товар призначений для власного споживання.

2. СУМА КОНТРАКТУ ТА УМОВИ ОПЛАТИ

2.1. Загальна сума Контракту становить _____ (_____, 00).

2.2. Всі витрати на митне очищення Товарів в Україні (сплата мит, податків та інших зборів, а також витрат на виконання митних формальностей, що підлягають оплаті при імпорті Товару) несе Покупець.

2.3. Покупець оплачує договірну продажну ціну Продавцю в установленому далі порядку:

2.3.1. Передоплата – 100 % суми Контракту, не пізніше 10 календарних днів з дати підписання Угоди Сторонами.

2.4. Всі банківські витрати, пов'язані із здійсненням платежів, несе Покупець.

3. УМОВИ ПОСТАВКИ ТОВАРУ

3.1. Поставка товарів в обсязі, зазначеному в Додатку № 1 до цього контракту, повинна бути здійснена не пізніше 10 (десять) тижнів з моменту перерахування покупцем авансового платежу згідно з п. 2.3.1 цього контракту. Допускаються поставка частинами і допоставка.

3.2. Товари поставляються на умовах СРТ м. Київ, Україна (ІНКОТЕРМС-2010).

3.3. Продавець гарантує, що поставляються Товари, вільні від будь-яких прав і / або домагань третіх осіб.

3.4. Продавець зобов'язується поставити разом з Товаром повний комплект технічної документації російською мовою, необхідної для експлуатації та технічного обслуговування Товару.

3.5. Комплект нижченаведених документів поставляється разом з товаром:

3.5.1. Рахунок-фактура (інвойс) із зазначенням країни походження товару, ваги нетто і брутто - 3 прим.;

3.5.2. Пакувальний лист (вказується зміст вантажу, вага нетто і брутто, кількість упакованих місць і їх розміри) - 3 прим.;

3.5.3. Транспортні накладні (CMR) – 3 прим.

3.4. Продавець зобов'язується поставити разом з Товаром повний комплект технічної документації російською мовою, необхідної для експлуатації та технічного обслуговування Товару.

3.5. Комплект нижченаведених документів поставляється разом з товаром:

3.5.1. Рахунок-фактура (інвойс) із зазначенням країни походження товару, ваги нетто і брутто – 3 прим.;

3.5.2. Пакувальний лист (вказується зміст вантажу, вага нетто і брутто, кількість упакованих місць і їх розміри) – 3 прим.;

3.5.3. Транспортні накладні (CMR) – 3 прим.;

3.6. Ризик за збереження обладнання переходить від Продавця до Покупця відповідно до умов поставки СРТ м. Київ, Україна (ІНКОТЕРМС-2010).

4. УМОВИ ПРИЙОМУ ТОВАРУ

4.1. Представник Покупця отримує Товари за адресою:

_____.

4.2. Товар вважається зданим Продавцем і прийнятим Покупцем:

4.2.1. за кількістю – відповідно до кількості місць і масі, що зазначені у транспортному документі пункту відправлення, і згідно з даними, зазначеними в специфікації і товаросупровідних документах;

4.2.2. за якістю – за зовнішніми ознаками, а також відповідно до законодавства України.

4.3. Покупець зобов'язується здійснити оформлення митних процедур і вивантаження Товарів протягом 48 годин після надходження товарів на місце вивантаження згідно з п. 4.1. цього Контракту. Витрати з простою автомобіля понад зазначений час несе Покупець.

5. УПАКОВКА І МАРКУВАННЯ

5.1. Товари повинні мати упаковку, що відповідає міжнародним стандартам при транспортуванні усіма видами автотранспорту.

5.2. Товари повинні бути марковані способом, придатним для ідентифікації вантажу англійською або російською мовами.

6. ЯКІСТЬ ТОВАРУ ТА ГАРАНТІЇ

6.1. Якість і комплектність Товару повинні відповідати чинним стандартам країни Покупця і технічним характеристикам, зазначеним у додатках № 1 до цього Контракту.

6.2. Гарантійний період становить 24 (двадцять чотири) місяці з дати поставки Товару Покупцю.

7. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН

7.1. Збитки, завдані однією із Сторін через порушення умов цього Контракту іншою Стороною, підлягають відшкодуванню, з огляду на що:

7.1.1. в разі, якщо Покупець не виконає вимоги п. 2.3.2, Покупець сплачує Продавцю пеню в розмірі 0,1 % від вартості поставленого Товару за кожен день прострочення, але не більше 10 % від загальної суми Контракту;

7.1.2. в разі затримки поставки Товару за умови, що Покупець виконав вимоги п. 2.3, Продавець сплачує Покупцю пеню в розмірі 0,1 % від вартості непоставленого Товару за кожен день прострочення, але не більше 10 % від загальної суми контракту.

7.2. При здійсненні своєї комерційної діяльності Покупець і Продавець зобов'язується не вживати будь-які корупційні дії (хабар, незаконний вплив на державні та муніципальні органи, посадові особи установ, підприємств, організацій і т.д.). Порушення зобов'язань за цим параграфом Контракту однієї зі Сторін є істотним порушенням договору і дає право Стороні, яка дотримується зобов'язання за цим пунктом, не відшкодувати збитки, передбачені п. 7.1 цього Контракту, Стороні, яка порушила зобов'язання цього пункту.

8. ФОРС-МАЖОР

8.1. Сторони звільняються від відповідальності за невиконання та / або неналежне виконання зобов'язань за цим Договором, а термін виконання зобов'язань за цим Договором відсувається в разі дії форс-мажорних обставин (стихійних лих, військових дій будь-якого характеру) та інших,

незалежних від сторін обставин, пропорційно часу дії таких обставин, якщо такі обставини підтверджені довідкою торгово-промислової палати Сторони, яка висуває вимогу і інших уповноважених на це органів.

8.2. При настанні або припиненні форс-мажорних обставин для однієї із Сторін, остання зобов'язана негайно інформувати про це іншу Сторону письмово. Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про форс-мажорні обставини позбавляє відповідну Сторону права посилатися на них в майбутньому.

9. ІНШІ УМОВИ

9.1. З моменту укладення цього Контракту всі попередні листування і переговори Сторін щодо його предмета втрачають силу.

9.2. У разі розбіжності окремих положень цього Контракту з чинним законодавством України протягом терміну його дії він збереже свою силу в цілому, а Сторони будуть прагнути знайти рішення, найбільш повно за змістом і економічно відповідне цим положенням.

9.3. У разі розбіжності окремих положень цього Контракту російської та англійської версії основний вважати російську.

9.4. Всі розбіжності, що виникають внаслідок або у зв'язку з цим контрактом, повинні вирішуватися шляхом переговорів між сторонами. Якщо Сторони не можуть дійти згоди шляхом переговорів, спір, що виник, підлягає судовому розгляду і вирішенню в установленому арбітражному суді Сторони пред'являє вимоги. Рішення арбітражу буде остаточним і обов'язковим для виконання Сторонами і не може бути оскаржене.

9.5. Всі додатки, доповнення та зміни до цього Контракту є його невід'ємними частинами і дійсні лише в тому випадку, якщо вони письмово оформлені, підписані уповноваженими представниками Сторін та скріплені печатками Сторін.

9.6. Контракт, всі додатки і додатки до нього, підписані Сторонами і передані факсом або за допомогою електронної пошти мають юридичну силу з подальшим наданням оригіналів.

9.7. Жодна із Сторін не має права передавати свої права та зобов'язання за цим Договором третій особі без попередньої згоди на те іншої Сторони.

9.8. У разі якщо протягом строку дії цього Контракту платіжні або поштові реквізити, зафіксовані в цьому Контракті, зміняться, Сторони оформляють зміни шляхом підписання Додаткової угоди.

9.9. Кожна сторона несе відповідальність за правильність вказаних ними у цьому Контракті реквізитів. У випадку неповідомлення або нена-лежного повідомлення іншої Сторони про зміну реквізитів не повідомить сторона несе відповідальність і ризику настання негативних наслідків такого неповідомлення.

10. ТЕРМІН ДІЇ ДОГОВОРУ

10.1. Справжній Договір набирає чинності з моменту його підписання уповноваженими представниками Сторін, а так само скріплення печатками і діє до виконання Сторонами зобов'язань за цим Договором.

10.2. У разі дострокового розірвання цього Контракту Сторона - ініціатор повинна не менше, ніж за 30 робочих днів до розірвання цього Контракту письмово сповістити про це іншу Сторону, а також не менше, ніж за 15 робочих днів до розірвання цього Контракту здійснити відшкодування збитків від іншої Сторони згідно з п . 7.1 цього Контракту.

10.3. Справжній Договір укладається в 2-х оригінальних примірниках російською та англійською мовами, по одному примірнику для кожної Сторони, причому кожен екземпляр має однакову юридичну силу.

11. ЮРИДИЧНІ АДРЕСИ СТОРІН

ПРОДАВЕЦЬ

Банк продавця

Довірена особа _____

ПОКУПЕЦЬ

БАНК покупця

Директор _____

Додаток К

ОТГРУЗКА ТОВАРА	ТАМОЖНЯ ЭКСПОРТ	ПОГРУЗКА НА ТРАНСПОРТ	ДОСТАВКА В ПОРТ	ПОГРУЗКА НА СУДНО	ПЕРЕВОЗКА ФРАХТ	ВЫГРУЗКА С СУДНА	СТРАХОВКА ТОВАРА	ДОСТАВКА ДО МЕСТА	РАЗГРУЗКА НА МЕСТЕ	ТАМОЖНЯ ИМПОРТ
EXW	✓									
FCA	✓									
FAS		✓								
FOB			✓							
CFR				✓						
CIF				✓						
CIP		✓								
CPT		✓								
DAP									✓	
DPU									✓	
DDP										✓

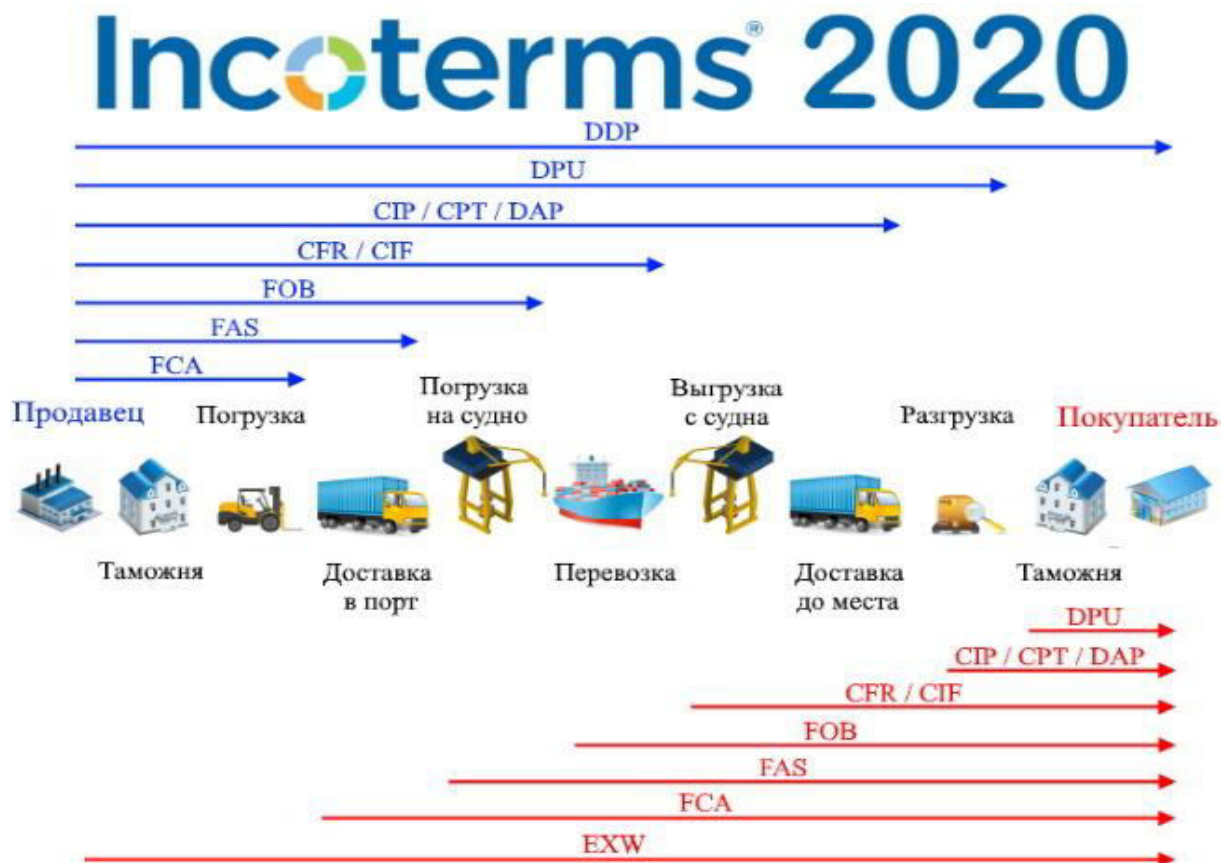
■ ОБЯЗАННОСТИ ПРОДАВЦА
■ ОБЯЗАННОСТИ ПОКУПАТЕЛЯ

✓ ПЕРЕХОД РИСКОВ

Incoterms 2020

Джерело: URL: <https://anvay.ru/incoterms-2020> (дата звернення 22.04.2020).

Додаток Л

Джерело: URL: <https://anvay.ru/incoterms-2020> (дата звернення 22.04.2020).

Договір консигнації

М. _____ р.
_____, в особі _____,
який діє на підставі _____, далі – Консигнант, з одного боку,
та _____, в особі _____,
який діє на підставі _____, далі – Консигнатор, з другого боку, уклали
цей Договір про таке.

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1. Консигнант передає Консигнаторові товари для демонстрації та продажу на умовах цього Договору згідно з доданою специфікацією (додаток № 1). Консигнатор реалізує товар від свого імені.

1.2. Строк реалізації товарів установлюється протягом _____ з дня передачі їх Консигнаторові.

1.3. Ціна реалізації товарів встановлюється у специфікації, що додається до Договору.

1.4. Консигнант має право відізнати товари раніше встановленого строку їх реалізації. Отримані на консигнацію товари не можуть бути передані у заставу.

2. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН

2.1. Консигнатор:

– за свій рахунок і власними засобами вивозить товар зі складу Консигнанта, організує збереження товару, демонстрацію і торгівлю;

– несе відповідальність за погіршення якості товару і його втрату з моменту отримання від Консигнанта і до реалізації або повернення Консигнанту;

– виконує взяті на себе зобов'язання на умовах, найвигідніших для Консигнанта;

– після закінчення строку реалізації товару надає Консигнанту звіт про виконану роботу і перераховує йому отримані від реалізації кошти протягом 3 (трьох) робочих днів після реалізації товару.

2.2. Консигнант:

– зберігає право власності на товари до їх реалізації або до викупу їх Консигнатором;

– приймає звіт Консигнатора про виконання обов'язків за цим Договором.

3. ЦІНА

3.1. Консигнантом у специфікації до Договору зазначаються ціни виробника товару. Консигнатор має право встановлювати продажні ціни на товари за умови, що завищення ціни не впливатиме негативно на продаж товарів. Різниця між продажною ціною і ціною Договору надходитиме Консигнаторові як плата за виконання ним доручення Консигнанта. Консигнатор має право з моменту отримання товару оплатити Консигнанту _____ вартість товару. Якщо товар не буде реалізовано протягом _____ днів, Консигнатор повинен придбати одержані товари у свою власність, повністю оплативши їх вартість. Оплата проводиться протягом трьох днів після закінчення строку реалізації.

4. ІНШІ УМОВИ

4.1. Податки та інші витрати, пов'язані з укладанням і виконанням цього Договору, утримуються з Консигнатора.

4.2. Товар передається Консигнаторові на складі Консигнанта за актом приймання-передачі або за накладною. Претензії щодо кількості та якості товару, не заявлені Консигнатором під час передачі товару, Консигнантом не приймаються.

4.3. Зміни в цей Договір вносяться за згодою Сторін.

4.4. Спори з цього Договору вирішуються арбітражним судом.

4.5. Договір набирає чинності з моменту підписання і діє до повного виконання обов'язків Сторонами.

5. РЕКВІЗИТИ СТОРІН

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ДОГОВІР № _____

м. Київ

«__» _____ 2019 р.

Громадянин (громадянка) України _____ (надалі згідно з текстом «Інвестор»), який (яка) народився (-лася) «__» _____ р., проживає за адресою: _____, має паспорт (серія __, номер _____), що був виданий _____ якому (якій) присвоєний ідентифікаційний номер платника податків _____, з однієї Сторони, та

Підприємство з іноземними інвестиціями «_____» (надалі – «Забудовник»), що є юридичною особою та платником податку на прибуток з підприємств на загальних підставах згідно з чинним законодавством України, в особі Директора _____, який уповноважений на вчинення юридично значимих дій Статутом, з другої сторони, які надалі спільно іменуються «Сторони», а кожен окремо – «Сторона», намагаючись згідно із ст. 6 Цивільного кодексу врегулювати саме ті відносини, що відповідають їх дійсним намірам, уклали цей Інвестиційний договір (надалі – «Договір») про наведене нижче:

1. ТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ ДОГОВОРУ

1.1. Сторони дійшли згоди, що терміни, які використовуються у Договорі, мають таке значення:

1.1.1. Акт звірки взаєморозрахунків – відповідний додаток до Договору, що є його невід’ємною частиною, який підписується у випадках виникнення необхідності в уточненні даних щодо розрахунків за Договором як проведених, так і тих, що мають бути проведені на виконання Договору.

1.1.2. Акт прийому-передачі – підписаний Сторонами документ про передачу Інвестору Об’єкта інвестування.

1.1.3. Державна приймальна комісія – уповноважений орган на прийняття Об’єкта будівництва в експлуатацію відповідно до законодавства України, чинного на момент такого прийняття.

1.1.4. Закріплення – здійснення Забудовником такого обліку Об’єкта інвестування, який за умови виконання Інвестором Договору підтверджує право на його отримання, а також обов’язок Забудовника не обтяжувати Об’єкт інвестування іншими зобов’язаннями.

1.1.5. Об’єкт будівництва – відповідно до Проектно-кошторисної документації житловий комплекс з торговельними приміщеннями та підземним паркінгом, будівництво якого здійснюється на перетині вулиці Генерала Жмаченка і бульвару Дарницького у Дніпровському районі м. Києва та який складається з двох житлових блоків: 15-поверхового та 10-поверхового, об’єднаних єдиним 2-поверховим торговельно-розважальним комплексом.

1.1.6. Об'єкт інвестування – нежитлове приміщення, тобто приміщення, яке має призначення, що відмінне від призначення житлового приміщення, і яке розташоване в Об'єкті будівництва. Детальна характеристика Об'єкта інвестування наведена в п. 3.3 Договору.

1.1.7. Проектно-кошторисна документація – сукупність затверджених у передбаченому чинним законодавством порядку необхідних документів та матеріалів для спорудження Об'єкта будівництва, у тому числі проектні рішення, робочі креслення, кошторис тощо.

1.1.8. Роботи – комплекс робіт (проектних, будівельно-монтажних тощо), що виконується з метою спорудження Об'єкту будівництва, у тому числі Об'єкта інвестування, та подальшого введення в експлуатацію Об'єкта будівництва відповідно до умов Договору та чинного законодавства України.

1.1.9. Фактична загальна площа Об'єкта інвестування – остаточна загальна площа Об'єкта інвестування, визначена згідно з даними технічного паспорту, оформленого бюро технічної інвентаризації.

2. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

2.1. Забудовник зобов'язується організувати спорудження та забезпечити введення в експлуатацію Об'єкта будівництва, здійснити закріплення за Інвестором Об'єкта інвестування, а також передати Інвестору Об'єкт інвестування, а Інвестор, у свою чергу, зобов'язується здійснити відповідне фінансування Об'єкта інвестування на умовах, в порядку та строки, що передбачені Договором.

2.2. Сторони погоджуються із тим, що цей Договір і, зокрема, зазначене у п. 2.1. Договору не є підставою для виникнення між Сторонами відносин, предметом яких є спільна діяльність.

3. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ

3.1. Запланований термін введення Об'єкта будівництва в експлуатацію – II квартал 2009 року. За умови належного і реального виконання Інвестором Договору, Забудовник передає Інвестору Об'єкт інвестування упродовж 3 (трьох) календарних місяців, що слідуватимуть за днем введення Об'єкта будівництва в експлуатацію у встановленому законодавством України порядку. Підтвердженням введення Об'єкта будівництва в експлуатацію є відповідний акт Державної приймальної комісії, підписаний представниками відповідних компетентних органів у встановленому законодавством України порядку. Підтвердженням прийому–передачі Об'єкта інвестування є Акт прийому–передачі.

3.2. Забудовник має право на продовження терміну виконання будівельних робіт за Договором у випадках:

3.2.1. Порухення (невиконання або неналежного виконання) Інвестором істотних умов Договору, зокрема умов щодо здійснення фінансування спорудження Об'єкта інвестування за Договором;

3.2.2. Наявності (виникнення та дія у часі) істотних розбіжностей між проєктними (очікуваними) та фактичними умовами виконання Робіт, передбачити які на дату укладення Договору Сторони не мали можливості;

3.2.3. У зв'язку з настанням і дією у часі обставин форс-мажору та/або їх наслідків, або настання випадку.

Сторони домовилися про те, що згода Інвестора на продовження терміну виконання Робіт з підстав, вказаних у п. 3.2. Договору, не потрібна.

3.3. Характеристика Об'єкта інвестування, обраного Інвестором для інвестування за Договором, відповідно до Проєктно-кошторисної документації:

3.3.1 нежитлове торговельно-виставкове приміщення в 25-поверховому будинку;

3.3.2 загальна проєктна площа – ____, __ кв. м;

3.3.3 поверх будинку – _ (____);

3.3.4 будівельні осі ____, ряди ____.

3.4. План Об'єкта інвестування визначається згідно з Проєктно-кошторисною документацією з усіма змінами та доповненнями, чинною на момент введення Об'єкта будівництва в експлуатацію. При цьому Інвестор дає свою безвідкличну згоду на внесення Забудовником змін до Проєктно-кошторисної документації, якщо у зв'язку з цим не збільшується загальна проєктна площа Об'єкта інвестування більш ніж на 30 кв. м.

3.5. На момент підписання Акта прийому-передачі в Об'єкті інвестування повинні бути виконані такі Роботи:

будівельні конструкції – згідно з проєктно-кошторисною документацією;

заповнення віконних проїомів – металопластик;

бетонна підготовка під підлогу;

безпіщана виготовка стелі;

штукатурка конструкцій з дрібноштучних матеріалів;

виконання дверних проїомів в основних стінах та перегородках згідно з проєктно-кошторисною документацією;

система опалювання, система пожежегасіння та сигналізації – згідно з проєктно-кошторисною документацією та ДБН;

система водопостачання згідно з проєктно-кошторисною документацією;

система каналізації – прокладка стоків та встановлення трапів;

монтаж систем електропостачання (електрика силова, слаботочна, система обліку) – підвід на поверх.

3.6. Забудовник за окрему плату і у порядку, визначеному відповідною додатковою угодою до Договору, укладеною між Сторонами, може виконувати додаткові Роботи.

4. ПОРЯДОК ФІНАНСУВАННЯ. ЦІНА ДОГОВОРУ

4.1. Вартість Об'єкта інвестування визначається шляхом добутку всієї кількості квадратних метрів загальної проєктної площі Об'єкта інвестування, вказаної у пп. 3.3.5 Договору, на вартість одного квадратного метру Об'єкта інвестування з урахуванням коригуючого коефіцієнта, обчисленого згідно з вимогами Договору.

4.2. Вартість одного квадратного метра Об'єкта інвестування визначається Забудовником з урахуванням усіх тих факторів, що є визначальними при ціноутворенні на ринку нерухомості зокрема, але не виключно: ступеня готовності Об'єкта будівництва, вартості будівельних матеріалів, вартості робіт, норм рентабельності господарської діяльності, вимог законодавства України щодо оподаткування тощо. Вартість одного квадратного метра Об'єкта інвестування може збільшуватися лише у випадку змін в законодавстві щодо оподаткування будівництва та операцій з нерухомістю. При цьому зміна своєчасно та у повному обсязі вже оплаченої на момент такої запланованої зміни вартості кількості квадратних метрів Об'єкта інвестування не допускається.

4.2.1. Вартість одного квадратного метра Об'єкта інвестування на дату укладання Договору становить _____ гривень, що в еквіваленті на валюту США із розрахунку 505 гривень за 100 доларів США згідно з офіційним обмінним курсом, встановленим Національним банком України, дорівнює _____ доларів США. Ціна Договору на момент укладання Договору становить _____ гривень __ коп., в тому числі ПДВ (20 %) _____ гривень __ коп., що в еквіваленті на валюту США із розрахунку 505 гривень за 100 доларів США згідно з офіційним курсом обміну валют, встановленим Національним банком України на день підписання цього Договору, дорівнює _____ доларів США. Ціна Договору не є остаточною та буде остаточно встановлена Забудовником після здійснення Інвестором остаточних розрахунків за Фактичну загальну площу Об'єкта інвестування.

4.3. Інвестор може сплатити вартість Об'єкта інвестування:

4.3.1 одним єдиним платежем у повному обсязі, отримавши знижку 5 % від ціни Договору, зазначеної в п. 4.2.1 Договору (ціна Договору у такому випадку становитиме _____ грн. __ коп. що в еквіваленті на валюту США із розрахунку 505 гривень 00 коп. за 1 долар США згідно з офіційним обмінним курсом, встановленим Національним банком України, дорівнює _____ доларів __ центів США);

4.3.2 або відповідно до графіку фінансування платежами у розмірах та строки, що передбачені Договором.

4.4. За умови обрання Інвестором такого способу оплати вартості Об'єкта інвестування, який вказаний у пп. 4.3.1 Договору, сплата ним ціни Договору, зазначеної в п. 4.2.1 Договору, у повному обсязі і одним єдиним платежем має бути здійснена у строк до 5 (п'яти) робочих днів, що слідуватимуть за днем укладення Договору. При цьому несплата Інвестором в такому випадку зазначеного платежу є підставою для виникнення в нього обов'язків щодо здійснення фінансування будівництва за Договором згідно з наведеним у п. 4.5 Договору порядку фінансування.

4.5. За умови обрання Інвестором другого способу оплати вартості Об'єкта інвестування, який вказаний у пп. 4.3.2. Договору, сплата ним вартості Об'єкта інвестування відбувається у такому порядку:

4.5.1 перерахування Інвестором на рахунок Забудовника грошових коштів у розмірі, що дорівнює не менше 30 (тридцяти) відсотків ціни Договору, зазначеної в п. 4.2.1 Договору, а саме вартості _____ кв.м Об'єкта інвестування, упродовж 5 (п'яти) робочих днів, що слідують за днем підписання Договору;

4.5.2 сплата Інвестором решти вартості Об'єкта інвестування платежами у таких розмірах та у такі строки:

Граничний строк внесення платежу Кількість квадратних метрів Об'єкта інвестування, вартість яких підлягає оплаті

4.5.2.1.	_____	_____
4.5.2.2.	_____	_____
4.5.2.3.	_____	_____
4.5.2.4.	_____	_____
4.5.2.5.	_____	_____
4.5.2.6.	_____	_____
4.5.2.7.	_____	_____
4.5.2.8.	_____	_____
4.5.2.9.	_____	_____
4.5.2.10.	_____	_____
4.5.2.11.	_____	_____
4.5.2.12.	_____	_____

4.6. Сторони домовились, що сума кожного платежу, яка вноситься Інвестором, згідно із Договором, коригується відповідно до зміни офіційного курсу однієї гривні до одного долара США, встановленого Національним банком України на дату внесення такого платежу шляхом застосування коефіцієнта K , який розраховується за формулою:

$$K = K_i / K_o,$$

де K_i – офіційний курс однієї гривні до одного долара США, встановлюваний Національним банком України на дату внесення платежу Інвестором; K_o – курс однієї гривні до одного долара США, зазначений у п. 4.7 цього Договору.

Цей пункт застосовується Сторонами лише у разі, якщо K_i більше ніж K_o . У кожному випадку Інвестор зобов'язаний попередньо вчиненню дій, які вказані у цьому пункті Договору, звернутися до Забудовника із письмовим клопотанням про надання йому інформації щодо розміру коефіцієнта K , а Забудовник зобов'язаний надати Інвестору таку інформацію у формі відповідної додаткової угоди до Договору, яка підписується Сторонами в день сплати Інвестором зазначеного платежу.

У кожному випадку застосування Забудовником коефіцієнта К Забудовник повідомляє Інвестора про розмір такого коефіцієнту і про розмір чергового платежу в рахунок оплати частини вартості Об'єкта інвестування з урахуванням зазначеного коефіцієнта шляхом надання Інвестору на підписання відповідної додаткової угоди до Договору. У кожному випадку проєкт додаткової угоди до Договору має бути наданий Забудовником за 5 (п'ять) календарних днів, що передуватимуть дню сплати чергового платежу згідно з графіком фінансування, вказаного у Договорі.

4.7. Сторони домовились, що Ко на дату укладання цього договору дорівнює __ (____) грн. __ коп. за 1 دلار США.

4.8. Датою здійснення фінансування Інвестором вважається дата зарахування коштів Інвестора на поточний рахунок Забудовника. Інвестор несе усі витрати, пов'язані з перерахуванням коштів на рахунок Забудовника.

4.9. Технічний паспорт на Об'єкт інвестування оформлюється Забудовником за рахунок Інвестора. Дані (технічна характеристика) Об'єкта інвестування можуть бути змінені за наслідками остаточної інвентаризації Об'єкта інвестування. У випадку якщо загальна площа Об'єкта інвестування, яка зазначена у Договорі, буде відрізнятись більш ніж на 0, 1 кв. м. від Фактичної загальної площі Об'єкта інвестування, Сторони проводять між собою остаточні розрахунки відповідно до статті 7 цього Договору.

5. ПЕРЕДАЧА ОБ'ЄКТА ІНВЕСТУВАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

5.1. Виключно за умови належного і реального виконання Інвестором Договору Забудовник передає йому Об'єкт інвестування упродовж 3 (трьох) календарних місяців, що слідуватимуть за днем оформлення акта Державної приймальної комісії про введення в експлуатацію Об'єкта будівництва.

5.2. Інвестор має право на вчинення юридично значимих дій щодо Об'єкта інвестування з моменту підписання Сторонами Акта прийому-передачі.

5.3. Якщо Інвестор має мотивовані зауваження щодо істотних технічних відхилень, недоробок і дефектів Об'єкта інвестування порівняно з вимогами Проєктно-кошторисної документації, чинної на момент введення Об'єкта будівництва в експлуатацію, та умовами Договору, вони зазначаються в акті, який підписується Сторонами одночасно з Актом прийому-передачі. Забудовник перевіряє обґрунтованість зауважень Інвестора та усуває виявлені технічні відхилення, недоробки та дефекти упродовж 60 днів, що слідуватимуть за днем підписання зазначених у цьому пункті Договору документів.

5.4. Оформлення та реєстрація права власності на Об'єкт інвестування здійснюється Інвестором самостійно та за власний рахунок.

6. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН

6.1. Інвестор має право:

6.1.1. вимагати належного виконання Забудовником зобов'язань згідно з Договором;

6.1.2. на Закріплення за собою Об'єкта інвестування за умови здійснення своєчасної оплати на підставі Договору коштів у сумі не меншій ніж передбачена п. 4.5.1 Договору;

6.1.3. вимагати від Забудовника передачі Об'єкта інвестування після здійснення остаточних розрахунків на підставі Фактичної загальної площі Об'єкта інвестування;

6.1.4. на запит та отримання від Забудовника інформації про стан та строки спорудження Об'єкта будівництва;

6.1.5. на оплату вартості Об'єкта інвестування одним єдиним платежем у строк та на умовах, зазначених в Договорі;

6.1.6. на заміну виключно за письмовою згодою Забудовника Об'єкта інвестування на будь-який інший, що є у наявності у Забудовника і який вільний від будь-яких обтяжень, за умови сплати Забудовнику комісійної винагороди, передбаченої пп. 6.3.5.1 Договору;

6.1.7. відступити права за Договором виключно за попередньою письмовою згодою Забудовника та за умови сплати Забудовнику комісійної винагороди, передбаченої п. 6.3.5.2 Договору;

6.1.8. змінити функціональне призначення Об'єкта інвестування після підписання Акта прийому-передачі у порядку, встановленому чинним законодавством.

6.2. Інвестор зобов'язується:

6.2.1. пред'являти на вимогу Забудовника необхідні документи, які ідентифікують його особу, підтверджують дієздатність та сімейний стан, а також оригінал довідки про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків; надавати та заповнювати на вимогу Забудовника документи, необхідні для виконання Забудовником зобов'язань за Договором;

6.2.2. здійснити інвестування за Договором у строки та на умовах, визначених Договором, шляхом перерахування грошових коштів на поточний рахунок Забудовника;

6.2.3. оплатити витрати, пов'язані із здійсненням розрахунків за Договором;

6.2.4. на момент укладення кожної додаткової угоди до Договору надавати Забудовнику для ознайомлення оригінали платіжних доручень, що підтверджують внесення платежів, і надавати можливість Забудовнику робити копії з вказаних документів та посвідчувати на вимогу Забудовника ці копії;

6.2.5. не здійснювати перепланування та переобладнання або будь-які інші роботи в Об'єкті інвестування до моменту підписання Акта прийому-передачі без попереднього письмового погодження із Забудовником; будь-які перепланування та переобладнання або будь-які інші роботи на Об'єкті інвестування, про які може клопотати Інвестор до підписання

Акта прийому-передачі, здійснюються виключно Забудовником або уповноваженими ним третіми особами за додаткову оплату Інвестора, про що укладається окремий договір; при цьому Інвестор згоден із тим, що не підлягають зміні або переносу місця розташування систем кондиціонування, вертикальних стояків санвузлів, вентиляційних каналів, вертикальних шахт; не підлягають жодній зміні архітектурні рішення фасаду (засклення балконів, винос на фасад блоків кондиціонерів, колір та оздоблення фасаду, рішення балконів та лоджій, виконання додаткових проїомів та ін.);

6.2.6. після введення Об'єкта будівництва в експлуатацію Інвестор повинен підписати договір на експлуатаційне обслуговування із Забудовником або будь-якою іншою особою, яку визначить Забудовник у письмовому повідомленні Інвестору мінімальним строком три роки. Упродовж 5 (п'яти) робочих днів з дати введення Об'єкта будівництва в експлуатацію Забудовник направляє Інвестору проєкт договору на експлуатаційне обслуговування. Інвестор зобов'язується підписати договір на експлуатаційне обслуговування упродовж 10 (десяти) календарних днів, починаючи із дати надіслання Забудовником/особою, яку визначить Забудовник, проєкту договору на експлуатаційне обслуговування;

6.2.7. відшкодувати Забудовнику витрати за виготовлення технічного паспорта на Об'єкт інвестування;

6.2.8. нести витрати та ризики, пов'язані з Об'єктом інвестування, з моменту підписання Акта прийому-передачі;

6.2.9. у випадку, якщо Фактична загальна площа Об'єкта інвестування виявиться більшою проєктної загальної площі, визначеної п. 3.3.5. Договору, Інвестор зобов'язується погасити визначену різницю протягом 10 (десяти) календарних днів з дня підписання Сторонами Акта звірки взаєморозрахунків, за вартістю, визначеною п. 7.4. Договору;

6.2.10. після введення Об'єкта будівництва в експлуатацію підписати Акт прийому-передачі відповідно до Договору;

6.2.11. сплачувати Забудовнику передбачені Договором штрафи та комісійні винагороди;

6.2.12. не відступати прав за Договором без попередньої письмової згоди Забудовника, в якій визначається порядок такого відступлення та сплати комісійної винагороди Забудовнику;

6.2.13. сплачувати Забудовнику комісійну винагороду у випадках, передбачених Договором, завчасно внесенню змін до Договору або укладенню Договору в новій редакції;

6.2.14. у випадку здійснення Забудовником дій, необхідних для оформлення права власності за Інвестором на Об'єкт інвестування, здійснити 100 % передоплату вартості зазначених послуг Забудовника;

6.2.15. після підписання Акта приймання-передачі Інвестор зобов'язується сплачувати на користь Забудовника відповідну частину орендної плати за земельну ділянку, на якій розташований Об'єкт будівництва та яка належить Забудовнику на праві оренди, пропорційно до частки загальної площі Об'єкта інвестування та майнових прав, пов'язаних з ним, у площі Об'єкта будівництва на підставі рахунку Забудовника;

6.2.16. виконувати інші обов'язки згідно з Договором.

6.3. Забудовник має право:

6.3.1. на укладення будь-яких договорів, зокрема генерального під-
ряду та/або договорів підряду, необхідних для виконання Договору;

6.3.2. на перенесення без погодження з Інвестором строку введення
Об'єкта будівництва в експлуатацію, але не більше ніж на 90 (дев'яносто)
календарних днів;

6.3.3. на внесення змін до Проектно-кошторисної документації
відповідно до Договору;

6.3.4. на коригування суми чергового платежу за Договором;

6.3.5. отримувати комісійну винагороду в таких розмірах:

6.3.5.1. за внесення змін до Договору або укладання Договору у новій
редакції у зв'язку зі зміною Інвестором Об'єкта інвестування більшої
проектної загальної площі на Об'єкт інвестування меншої проектної за-
гальної площі – у розмірі десяти відсотків від вартості різниці в проектних
загальних площах зазначених Об'єктів інвестування. Вартість зазначеної
різниці в проектних загальних площах Об'єктів інвестування розрахо-
вується виходячи з вартості одного квадратного метра Об'єкта інвестуван-
ня, зазначеної в п. 4.2.1 Договору;

6.3.5.2. за внесенням змін до Договору або укладання Договору у
новій редакції у зв'язку з відступленням Інвестором прав за Договором –
десять відсотків від ціни Договору, зазначеної в п. 4.2.1 Договору;

6.3.6. вимагати від Інвестора виконання умов Договору;

6.3.7. в односторонньому порядку розірвати Договір у порядку та на
умовах, визначених Договором та/або чинним законодавством України;

6.3.8. Забудовник має інші права, які передбачені Договором та/або
чинним законодавством України.

6.4. Забудовник зобов'язаний:

6.4.1. забезпечити спорудження Об'єкта будівництва та введення його
в експлуатацію відповідно до Проектно-кошторисної документації;

6.4.2. не здійснювати Закріплення Об'єкта інвестування за іншими
інвесторами упродовж 5 робочих днів, що слідує за днем підписання
Договору;

6.4.3. здійснити Закріплення Об'єкта інвестування за Інвестором за
умови здійснення своєчасної оплати на підставі Договору суми коштів, ви-
значеної у пп. 4.5.1 Договору;

6.4.4. у випадку письмового звернення Інвестора, повідомляти йому
поточну вартість 1 кв. м. Об'єкта інвестування упродовж 5 (пяти) робочих
днів, що слідуватимуть за днем отримання від Інвестора письмового звер-
нення;

6.4.5. дозволити Інвестору у будь-який момент здійснити повну
оплату вартості Об'єкта інвестування, уклавши з ним у робочий час згідно
з Договором додаткову угоду;

6.4.6. передати Інвестору Об'єкт інвестування упродовж 3 (трьох)
календарних місяців, що слідуватимуть за днем введення Об'єкта будів-
ництва в експлуатацію на умовах, передбачених Договором;

6.4.7. у день підписання із Інвестором Акта прийому-передачі надати Інвестору документи, які необхідні для оформлення та реєстрації права власності на Об'єкт інвестування, а саме: копію оформленого у встановленому законодавством України порядку Акта Державної приймальної комісії про прийняття Об'єкта будівництва в експлуатацію, підписаний Забудовником оригінал Акта прийому-передачі, оригінал довідки про повну сплату вартості Об'єкта інвестування, а також оригінал технічного паспорта на Об'єкт інвестування;

6.4.8. у випадку, якщо Інвестор не підписує договір на експлуатаційне обслуговування, як це вимагає Договір, Забудовник має право на власний розсуд притримати документи, необхідні для оформлення права власності, не допускати Інвестора до Об'єкта інвестування, не підключати Об'єкт інвестування до мереж комунального забезпечення чи розірвати Договір шляхом надіслання Інвестору письмово повідомлення;

6.4.9. виконувати інші обов'язки згідно з Договором.

7. ОСТАТОЧНЕ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СТОРОНАМИ

7.1. Інвестор вважається таким, що повністю виконав свої зобов'язання за Договором у випадку своєчасної оплати за Фактичну загальну площу Об'єкта інвестування з урахуванням передбачених Договором коригувань, а також належного виконання інших зобов'язань за Договором.

7.2. Забудовник вважається таким, що повністю виконав свої зобов'язання за Договором з моменту, коли Сторони підписали Акт прийому-передачі у встановленому Договором порядку.

7.3. Після введення Об'єкта будівництва в експлуатацію та визначення Фактичної загальної площі Об'єкта інвестування Забудовник, у разі необхідності, здійснює відповідне коригування загальної площі Об'єкта інвестування, про що надає письмове повідомлення Інвестору.

7.4. Інвестор зобов'язаний упродовж 10 (десяти) робочих днів, що слідуватимуть за днем надіслання Забудовником письмового повідомлення Інвестору про зміну Фактичної загальної площі Об'єкта інвестування, здійснити остаточні розрахунки із Забудовником за поточною вартістю 1 квадратного метра Об'єкта інвестування на дату здійснення Інвестором останнього платежу.

7.5. У випадку, коли після коригування загальної площі Об'єкта інвестування Фактична загальна площа Об'єкта інвестування є меншою, ніж профінансована Інвестором, Забудовник повертає Інвестору сплачені останнім кошти упродовж 60 (шістдесят) банківських днів у сумі, що визначається виходячи з різниці між кількістю профінансованих Інвестором квадратних метрів Об'єкта інвестування та Фактичною загальною площею Об'єкта інвестування, помноженої на поточну вартість фінансування 1 кв. м. Об'єкта інвестування на дату укладення Договору.

8. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН. ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ

8.1. Сторони несуть відповідальність за невиконання або неналежне виконання своїх зобов'язань, які передбачені положеннями Договору та чинним законодавством України.

8.2. Відповідальність за збереження Об'єкта інвестування (зокрема ризик випадкової загибелі) переходить до Інвестора з моменту, коли Сторони підписали або повинні були підписати Акт прийому-передачі.

8.3. У випадку порушення обов'язків, передбачених пп. 6.2.5 Договору, Інвестор зобов'язується сплатити Забудовнику штраф у розмірі 50 500 (п'ятдесят тисяч п'ятсот) гривень та додатково відшкодувати Забудовнику всі витрати, пов'язані із приведенням Об'єкта інвестування до вимог Проектно-кошторисної документації. Штраф та кошти на відшкодування витрат перераховуються Підприємству протягом 10 днів після отримання зазначеної вимоги від Забудовника.

8.4. У випадку порушення обов'язку, передбаченого пп. 6.2.6 Договору, Інвестор зобов'язується сплачувати Забудовнику пеню у розмірі 100 (сто) гривень за кожний день прострочення. При цьому термін передачі Об'єкта інвестування відкладається на термін порушення Інвестором зазначеного обов'язку.

8.5. При простроченні виконання Інвестором своїх фінансових зобов'язань за Договором він зобов'язаний сплатити Забудовнику пеню у розмірі подвійної облікової ставки Національного банку України від суми, сплата якої затримується, за кожний календарний день прострочення.

8.6. Сторона, що допустила невиконання або неналежне виконання зобов'язань, крім сплати штрафу, пені, повинна компенсувати також збитки постраждалій Стороні. Сплата штрафних санкцій не звільняє винну Сторону від виконання зобов'язань за Договором.

8.7. У випадку, коли Договір буде припинений з підстав, зазначених у п. 8.10 Договору, Інвестор зобов'язаний сплатити Забудовнику штраф, що складає 30 (тридцять) % від ціни Договору, зазначеної в пп. 4.2.1 Договору. При цьому Забудовник має право утримати такий штраф у момент повернення Інвестору коштів згідно з п. 8.11 Договору.

8.8. Договір припиняється виконанням, проведеним належним чином.

8.9. Дія Договору може бути припинена достроково за взаємною згодою Сторін.

8.10. Забудовник має право в односторонньому порядку розірвати Договір:

8.10.1. якщо Інвестор порушить порядок інвестування, передбачений п. 4.5 Договору більш ніж на 30 календарних днів;

8.10.2. у випадку порушення Інвестором обов'язків (обов'язку), передбачених (передбаченому) Договором, якщо таке порушення робить неможливим виконання Забудовником обов'язків за Договором;

8.10.3. у випадку, якщо Інвестор затримує підписання Акта прийому-передачі більш як на 1 (один) календарний місяць.

8.11. У випадках, передбачених п. 8.10 Договору, кошти, внесені Інвестором, підлягають поверненню Інвестору Забудовником без проведення індексації протягом 10 днів після сплати новим інвестором за Об'єкт інвестування необхідних коштів (але не пізніше, ніж через рік після розірвання Договору) на поточний рахунок Інвестора, вказаний у його письмовій заяві.

8.12. У випадках, передбачених п. 8.10 Договору, Договір вважається припиненим з моменту отримання Інвестором письмового повідомлення про одностороннє розірвання Договору із зазначенням таких підстав.

9. ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

9.1. Жодна зі Сторін не несе відповідальності за повне чи часткове невиконання зобов'язань за Договором, якщо воно є наслідком випадку або обставин форс-мажору (непереборної сили чи подій надзвичайного характеру), які виникли після укладення Договору поза волею Сторін.

9.2. Сторони домовилися, що до обставин форс-мажору відносять, але не виключно:

- стихійні лиха (бурі, циклони, повінь, землетруси, пожежі);
- війну і військові дії, блокаду і інші протиправні дії;
- страйки, громадські заворушення, збої у подачі електроенергії,
- руйнування внаслідок дії вибухових пристроїв;
- радіаційне, хімічне забруднення;
- прийняття нових нормативних (у тому числі законодавчих) актів, дії (бездіяльність) або акти органів державної влади та управління, уповноважених державних органів чи органів місцевого самоврядування, судових органів, які суттєво ускладнили або унеможливили вчасне виконання Забудовником зобов'язань за Договором або зумовили внесення змін у Проектно-кошторисну документацію;
- консервація будівництва Житлового комплексу.

9.3. У випадку виникнення обставин форс-мажору Сторона, яка потрапила під вплив таких обставин, зобов'язана письмово протягом 10 (десяти) календарних днів повідомити іншу Сторону. Таке повідомлення повинно містити інформацію про виникнення, характер та можливу тривалість дії обставин форс-мажору.

9.4. Після закінчення дії обставин форс-мажору Сторона, що потрапила під вплив таких обставин, повинна в письмовій формі повідомити про це іншу Сторону та відновити виконання своїх зобов'язань за Договором. В повідомленні повинні зазначатись строки, у які Сторона припускає відновити виконання своїх зобов'язань за Договором.

9.5. У випадку, якщо обставини форс-мажору триватимуть понад 6 (шість) місяців, кожна зі Сторін має право відмовитись від цього Договору, за умови проведення відповідних розрахунків.

9.6. Виникнення обставин форс-мажору за умови дотримання вимог п. 9.3 продовжує строк виконання зобов'язань за Договором на період дії зазначених обставин. При цьому Сторони не позбавляються права обговорити та змінити умови Договору.

10. ПОРЯДОК ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ

Усі спори та непорозуміння, які можуть виникнути в зв'язку з укладанням та виконанням положень Договору, вирішуються шляхом переговорів між Сторонами. При неможливості досягнути згоди в результаті переговорів протягом 30 (тридцяти) календарних днів Сторони передають такі спори на розгляд відповідних судових органів України.

11. СТРОК ДІЇ ТА ІНШІ УМОВИ ДОГОВОРУ

11.1. Договір набирає чинності з моменту його підписання Інвестором та уповноваженим представником Забудовника і діє до виконання Сторонами зобов'язань за Договором або його дострокового припинення відповідно до умов Договору.

11.2. Інвестор самостійно здійснює оформлення правоустановчих документів на отриманий від Забудовника Об'єкт інвестування. За взаємною згодою Сторін Інвестор може доручити оформлення правоустановчих документів Забудовнику або уповноваженій Забудовником особі.

11.3. Права та обов'язки за Договором можуть бути передані Інвестором третій особі тільки за попередньою письмовою згодою Забудовника.

11.4. З моменту укладення Договору Інвестор не має права розпоряджатися (у тому числі обтяжувати зобов'язаннями) майновими правами на Об'єкт інвестування без наявності попередньої письмової згоди Забудовника.

11.5. Зміни та доповнення до Договору оформляються додатковими договорами. Додаткові договори є невід'ємними частинами Договору за умови їх підписання уповноваженими представниками Сторін.

11.6. Терміни та визначення, використані в Договорі, вживаються в їх звичайному значенні, а будь-яке їх тлумачення повинно здійснюватися на основі загальноприйнятого смислового навантаження. З метою однакового розуміння та інтерпретування Сторонами термінів та визначень Договору, останні застосовуються згідно з правилами узгодження відмінків в українській мові.

11.7. Якщо будь-яке положення Договору буде визнано судом чи іншим уповноваженим органом недійсним чи таким, що суперечить чинному законодавству України, це не буде впливати на дійсність інших положень Договору, крім випадків передбачених законом. У такому випадку Сторони зобов'язуються сумлінно розробити нове положення Договору такого змісту, який би повною мірою відображав ті наміри, що були в Сторін на момент укладення Договору.

11.8. Сторони підтверджують, що вони досягли згоди щодо всіх істотних умов Договору і жодна з них не буде посилатися після укладення Договору на недосягнення згоди з істотних умов Договору як на підставу для визнання його неукладеним або недійсним.

11.9. Будь-які інші питання, неврегульовані в Договорі, вирішуються Сторонами шляхом проведення переговорів.

11.10. Після підписання Договору всі попередні переговори за ним, листування, попередні договори, протоколи про наміри втрачають свою силу.

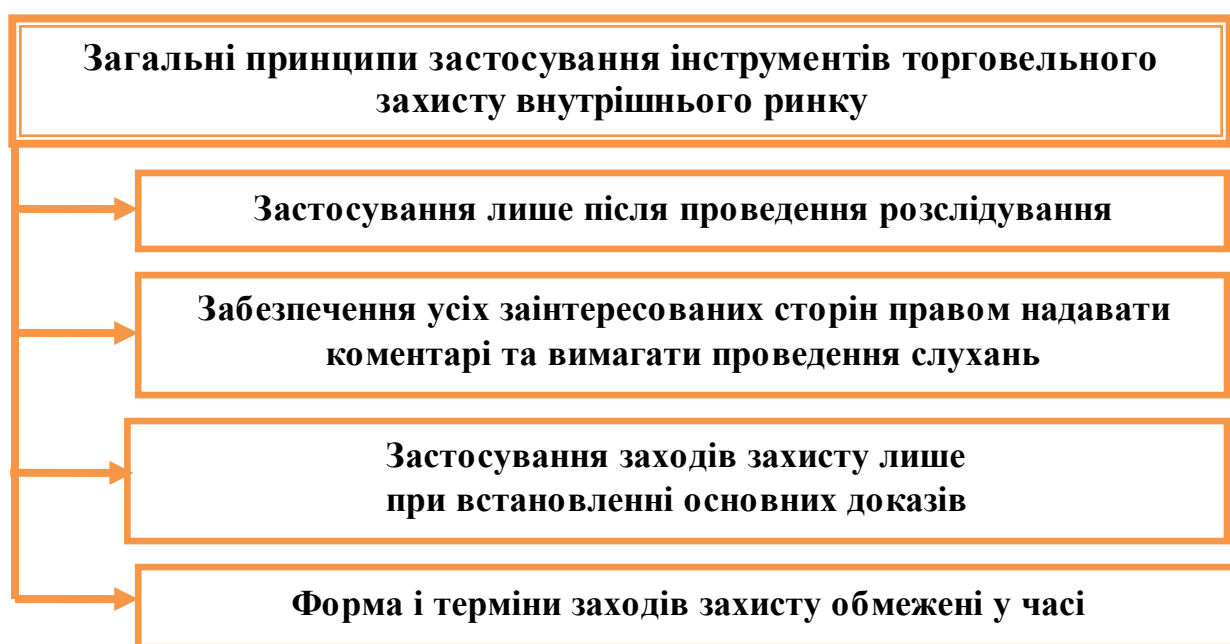
11.11. Усі повідомлення за Договором повинні бути вчинені у письмовій формі та доставлятися особисто, службою кур'єрської доставки, факсом або поштою листом на замовлення із повідомленням про вручення на зазначені у пункті 12 Договору адреси Сторін з урахуванням періодичних змін до них, які можуть бути повідомлені. Усі повідомлення Сторін за цим Договором вважаються доставленими в момент: доставки, якщо їх доставлено особисто або кур'єрською службою, або після одержання Стороною-відправником повідомлення про вручення, підписаного представником Сторони-одержувача, або факсимільного підтвердження.

11.12. Сторони погоджуються, що будь-яка інформація пов'язана з укладанням та виконанням цього Договору, є конфіденційною і не підлягає розголошенню будь-яким третім особам, за винятком випадків, передбаченим чинним законодавством України.

11.13. Договір підпорядковується та тлумачиться згідно з правом України.

11.14. Будь-які додатки до Договору, підписані уповноваженими представниками, є невід'ємною частиною Договору.

11.15. Якщо будь-яке положення Договору або його застосування до будь-якої особи або обставин в будь-якій частині стане недійсним чи незаконним, це не тягне за собою недійсності чи незаконності інших положень.

**ОСНОВНІ ЕТАПИ
ПРОВЕДЕННЯ (АНТИДЕМПІНГОВОГО,
АНТИСУБСИДАЦІЙНОГО, СПЕЦІАЛЬНОГО) РОЗСЛІДУВАННЯ**

І ЕТАП – ІНІЦІУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

Підстави: звернення національного товаровиробника або органу виконавчої влади України із **скаргою/заявою** до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

ПРОЦЕДУРА. Ви **«ПОЗИВАЧ»** (заявник) або **«ВІДПОВІДАЧ»** (у випадку проведення розслідування іншою країною проти українського експортера).

«ЗАЯВНИК»:

- національний товаровиробник – сукупність виробників подібного товару або тих із них, сукупне виробництво яких становить основну частину всього обсягу виробництва в країні імпорту цього товару;
- уповноважена фізична або юридична особа, що діє від імені національного товаровиробника.

Дії «ЗАЯВНИКА»:

- 1) виявлення причин заподіяння шкоди **«ЗАВНИКОВІ»** на внутрішньому ринку;
- 2) вивчення законодавства у сфері заходів захисту внутрішнього ринку;
- 3) прийняття рішення щодо підготовки скарги/заяви про початок розслідування;
- 4) визначення виду розслідування;
- 5) підготовка скарги/заяви (збір інформації, консультації з Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).
- 6) подача скарги/заяви Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

СТРУКТУРА ЗВЕРНЕННЯ: *конфіденційна версія, яка не підлягає розголошенню без письмового дозволу заінтересованої сторони та неконфіденційна версія надається заінтересованим сторонам відповідно до їхнього запиту:*

- 1) інформація про подавця скарги/заяви, підтвердження його дієздатності та докази стосовно того, що подавець є належним заявником;
- 2) інформація про товар, який має бути об'єктом розслідування та інформація про товар, який виробляє заявник;
- 3) інформація про відповідача;
- 4) інформація та докази залежно від виду розслідування (демпінгового, субсидованого чи зростаючого);
- 5) інформація про докази про шкоду, нанесену національному товаровиробнику, про загрозу заподіяння істотної шкоди національному товаровиробнику або про істотне перешкоджання створенню чи розширенню

національним товаровиробником виробництва подібного товару (інформація про перешкоджання створенню чи розширенню виробництва надається тільки в скаргах про порушення антидемпінгових чи антисубсидійних розслідувань);

6) інформація, що підтверджує причиново-наслідковий зв'язок між нанесенням шкоди та демпінговим, субсидованим або зростаючим імпортом;

7) докази того, що національні інтереси вимагають застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів з метою запобігання заподіяння шкоди національному товаровиробнику.

МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ:

1) аналізує отриману від «ЗАЯВНИКА» інформацію;

2) готує та подає до Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі матеріали про результати розгляду інформації (як правило, протягом 30 днів з моменту надходження скарги/заяви);

3) у разі прийняття Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі рішення про початок розслідування, публікує повідомлення у газеті «Урядовий кур'єр».

II ЕТАП – ПРОВЕДЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ МІНІСТЕРСТВОМ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ:

1) реєстрація зацікавлених сторін протягом 30 днів;

2) надсилання запитальників всім зацікавленим сторонам;

3) запит інформації у центральному органі виконавчої влади у ході проведення розслідування з метою встановлення достовірності поданої заявником та зацікавленими сторонами інформації;

4) здійснення верифікаційних візитів, перевірка отриманої інформації;

5) встановлення наявності:

– демпінгу, нелегітимної субсидії, зростаючого імпорту;

– шкоди, завданої демпінгом, нелегітимною субсидією, зростаючим імпортом;

– причинно-наслідкового зв'язку.

6) публічні слухання.

III ЕТАП – ЗАВЕРШЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ.

Із застосуванням захисних заходів:

1. Антидемпінгове (на 5 років):

1.1. Наявність демпінгу і пов'язаної з ним шкоди:

– антидемпінгове мито;

– мінімальна ціна.

1.2. Національні інтереси вимагають застосування:

– антидемпінгове мито;

– мінімальна ціна.

Без застосування захисних заходів:

- демпінгова маржа менше 2 % експортованої ціни;
- нанесена шкода є незначною.

2. Антисубсидиційне (на 5 років):

2.1. Наявність нелегітимної субсидії:

- компенсаційне мито;
- мінімальна ціна.

2.2. Національні інтереси вимагають застосування:

- компенсаційне мито;
- мінімальна ціна.

Без застосування захисних заходів:

- нелегітимна субсидія меша 1 % загальної вартості товару;
- нанесена шкода є незначною.

3. Спеціальне (4 роки):

3.1. Наявність зростаючого імпорту та пов'язаної з ним шкоди:

- спеціальне мито;
- квотування імпорту.

3.2. Національні інтереси вимагають застосування:

- спеціальне мито;
- квотування імпорту.

Призупинення без санкцій: добровільне зобов'язання експортера, проти якого спрямоване розслідування.

**IV ЕТАП – ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ЗАСТОСОВАНИХ ЗАХОДІВ:**

1. На підставі інформації, отриманої від національного товаровиробника щодо його фінансово-економічних та господарських показників та від органів виконавчої влади України.

2. Визначення необхідності їх продовження, перегляду або скасування.

V ЕТАП – ПЕРЕГЛЯД ЗАСТОСОВАНИХ ЗАХОДІВ:

Антидемпінговий у випадку:

- закінчення строку застосування таких заходів;
- проміжного перегляду антидемпінгових заходів;
- визначення індивідуальних величин демпінгової маржі для нових експортерів/виробників;
- прискореного перегляду антидемпінгових заходів;
- поновлення антидемпінгового розслідування.

Антисубсидиційний у випадку:

- закінчення строку застосування таких заходів;
- проміжного перегляду антисубсидиційних заходів;
- прискореного перегляду антисубсидиційних заходів;
- поновлення антисубсидиційного розслідування.

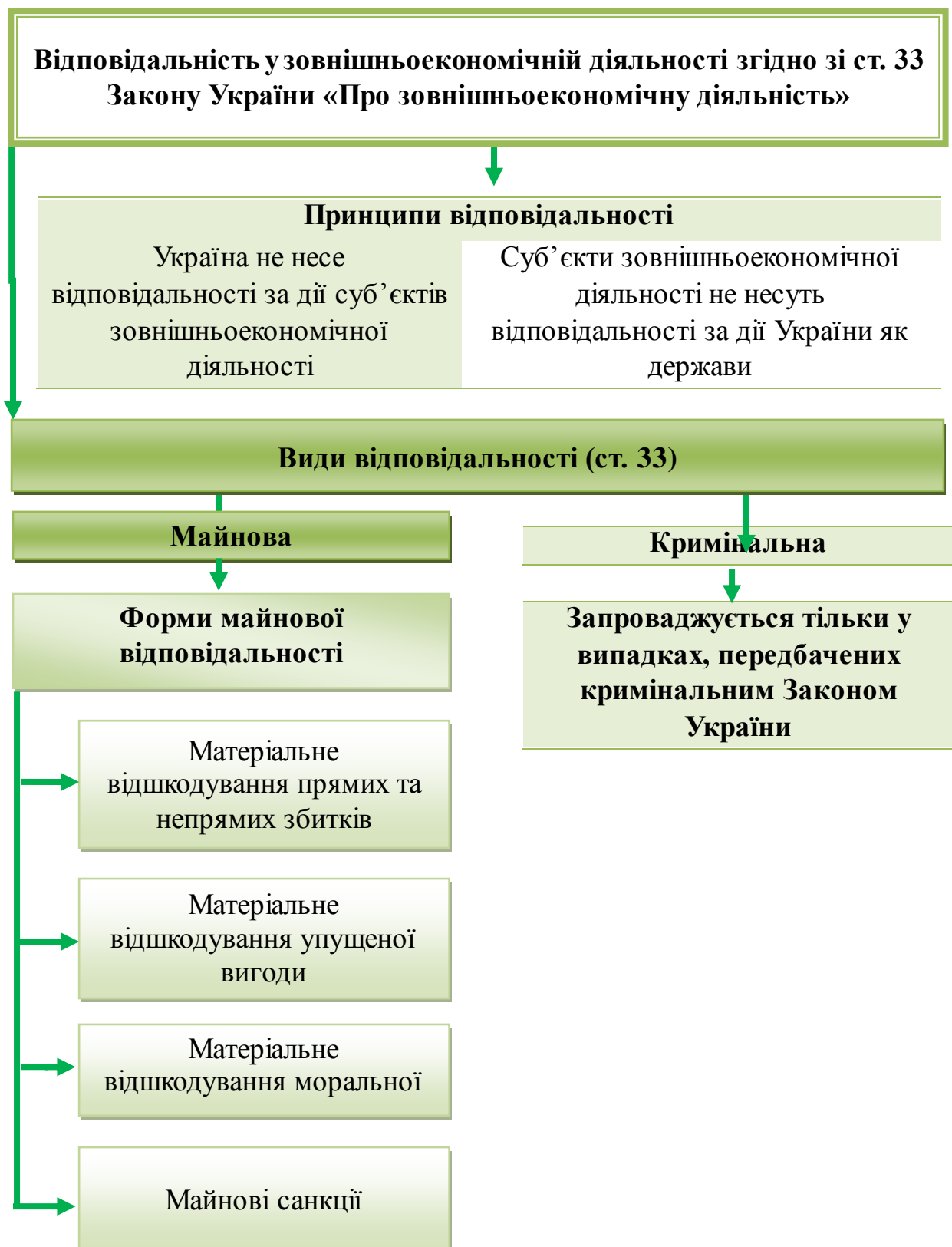
Спеціальний на підставі:

- рекомендацій Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства України;
- наслідків застосування спеціальних заходів;
- необхідності прискорення лібералізації (перегляду) режиму імпорту в Україну товару;
- необхідності продовження строку застосування або припинення дії заходів.

«ВІДПОВІДАЧ» у випадку проведення розслідування іншою країною проти українського експортера:

1. Отримання інформації про початок розслідування в іноземній країні стосовно вашого товару.
2. Оцінювання перспективи позитивного завершення розслідування у разі участі (виходячи із торговельної політики на цьому ринку), витрати на участь у розслідуванні.
3. Прийняття рішення про участь у розслідуванні.
4. Реєстрація як заінтересованої сторони в уповноваженому органі іноземної країни, що проводить розслідування, та інформує Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства України для вироблення узгодженої позиції.
5. Отримання запитальника для заповнення.
6. Збирання інформації для запитальника, підготовка відповіді на запитальник.
7. В установлений законом строк направлення відповіді на запитальник уповноваженому органу.
8. У разі необхідності проведення консультацій із стороною, яка подала відповідну скаргу або має протилежні інтереси.
9. Підготовка аргументів з метою подання доказів відсутності нероборовісної конкуренції, відсутності у іноземного заявника шкоди, причиново-наслідкового зв'язку між демпінговим імпортом та шкодою.
10. У разі необхідності проведення публічних слухань.

Джерело: [186].

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АРБІТРАЖНИЙ СУД
ПРИ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВІЙ ПАЛАТІ
УКРАЇНИ**

1. Міжнародний комерційний арбітражний суд є самостійною постійно діючою арбітражною установою (третейським судом), що здійснює свою діяльність згідно з Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж». Торгово-промислова палата України затверджує Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду, порядок обчислення арбітражного збору, ставки гонорарів арбітрів та інших витрат суду, сприяє його діяльності.

2. До Міжнародного комерційного арбітражного суду можуть за угодою сторін передаватися на вирішення:

– спори з договірних та інших цивільноправових відносин, які виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін спору розміщене за кордоном, а також:

– спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України. Зовнішньоекономічні відносини, спори з яких можуть бути передані на вирішення Міжнародного комерційного арбітражного суду, стосуються, зокрема, відносин купівлі-продажу (поставки) товарів, виконання робіт, надання послуг, обміну товарами та/чи послугами, перевезення вантажів і пасажирів, торгового представництва і посередництва, оренди (лізингу), науковотехнічного обміну, обміну іншими наслідками творчої діяльності, спорудження промислових та інших об'єктів, ліцензійних операцій, інвестицій, кредитно-розрахункових операцій, страхування, спільного підприємництва та інших форм промислової і підприємницької кооперації.

3. Міжнародний комерційний арбітражний суд приймає до свого розгляду також спори, віднесені до його юрисдикції з огляду на міжнародні договори України.

4. Рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду виконуються сторонами добровільно у встановлені ним строки. Якщо строк виконання в рішенні не зазначено, воно підлягає негайному виконанню. Невиконані в строк рішення виконуються відповідно до закону і міжнародних договорів.

5. По справах, що підлягають розгляду в Міжнародному комерційному арбітражному суді, голова суду може на прохання сторони встановити розмір і форму забезпечення вимоги.

6. Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України має печатку із своїм найменуванням українською й англійською мовами та зображенням меча і терезів правосуддя.

Додаток № 2 до Закону України
«Про міжнародний комерційний арбітраж»
від 24 лютого 1994 року

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО МОРСЬКУ АРБІТРАЖНУ КОМІСІЮ
ПРИ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВІЙ ПАЛАТІ
УКРАЇНИ**

1. Морська арбітражна комісія є самостійною постійно діючою арбітражною установою (третейським судом), що здійснює свою діяльність згідно з Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Торгово-промислова палата України затверджує Регламент Морської арбітражної комісії, порядок обчислювання арбітражного збору, ставки гонорарів арбітрів та інших витрат Комісії, сприяє її діяльності.

2. Морська арбітражна комісія вирішує спори, які впливають з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають із торгового мореплавства, незалежно від того, чи є сторонами таких відносин суб'єкти українського та іноземного або лише українського чи тільки іноземного права. Зокрема, Морська арбітражна комісія вирішує спори, що впливають з відносин:

1) щодо фрахтування суден, морського перевезення вантажів, а також перевезення вантажів у змішаному плаванні (ріка-море);

2) щодо морського буксирування суден та інших плавучих засобів;

3) щодо морського страхування і перестрахування;

4) пов'язаних з купівлею-продажем, заставою та ремонтом морських суден та інших плавучих засобів;

5) з лоцманської та льодової проводки, агентського та іншого обслуговування морських суден, а також суден внутрішнього плавання, оскільки відповідні операції пов'язані з плавання таких суден морськими шляхами;

6) зв'язаних з використанням суден для здійснення наукових досліджень, видобування корисних копалин, гідротехнічних та інших робіт;

7) щодо рятування морських суден або морським судном судна внутрішнього плавання, а також щодо рятування в морських водах судном внутрішнього плавання іншого судна внутрішнього плавання;

8) зв'язаних з підніманням затонулих у морі суден та іншого майна;

9) зв'язаних із зіткненням морських суден, морського судна і судна

внутрішнього плавання, суден внутрішнього плавання у морських водах, а також із заподіянням судном пошкоджень портовим спорудам, засобам навігаційної обстановки та іншим об'єктам;

10) зв'язаних із заподіянням пошкоджень рибальським сітям і іншим знаряддям лову, а також з іншим заподіянням шкоди під час здійснення морського рибного промислу. Морська арбітражна комісія вирішує також спори, що виникають у зв'язку з плаванням морських суден і суден внутрішнього плавання по міжнародних ріках, у випадках, вказаних в цій статті, а також спори, зв'язані із здійсненням суднами внутрішнього плавання закордонних перевезень.

3. Морська арбітражна комісія приймає до розгляду спори за наявності угоди між сторонами про передачу їх на її вирішення. Комісія приймає також спори, що їх сторони зобов'язані передати на її вирішення з огляду на міжнародні договори.

4. По справах, що підлягають розгляду Морською арбітражною комісією, голова Комісії може на прохання сторони встановити розмір і форму забезпечення вимоги і, зокрема, прийняти постанову про накладення арешту на судно або вантаж іншої сторони, які знаходяться в українському порту.

5. Рішення Морської арбітражної комісії виконуються сторонами добровільно у встановлені нею строки. Невиконані в строк рішення виконуються відповідно до закону ті міжнародних договорів.

6. Порядок реалізації забезпечення, що надається на підставі статті 4 цього Положення, встановлюється головою Морської арбітражної комісії після набрання її рішенням законної сили.

7. Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті України має печатку із своїм найменуванням українською та англійською мовами та зображенням якоря та терез правосуддя.

Навчальне видання

СЕРІЯ «ПОДАТКОВА ТА МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ»

**Боднарчук Олег Григорович,
Боднарчук Оксана Іванівна**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник

Відповідальний за випуск

Д. Ф. Салахова

Редактор

*Н. І. Грицюк,
О. В. Данильчик*

Форматування та
комп'ютерна верстка

Д. П. Завальницька

Здано до друку 24.06.2020. Формат 60×84/16.

Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman».

Друк. арк. 18.36.

Тираж 300 примірників. Замовлення № 897.

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
Університету ДФС України
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область,
Україна

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016*